

मूलगाथाः	विषयः	पत्रांकः	मूलगाथाः	विषयः	पत्रांकः
७ अत्रद्वामाने	२ औद्देशिक	तद्व्याख्या	१३ मालोपहृत	विषयः	पत्रांकः
(गोष्ठाभाहिलः ५६) ७४	३ पृथक्कर्म्म	"	१४ आच्छेद्य	"	८८
८ दिगम्बरः (सहस्रमल्लः ४५) ७७	४ मिश्रज्ञात	"	१५ अनिसृष्ट	"	गोपवृष्टान्तः ८९
उपसंहारः	५ स्थापना	"	१६ अध्ववपूरक	"	मित्ररूपा ८९
३ तः ९ ४ प्रवज्यास्वरूपप्रकाशनं	६ प्राभृतिका	"	उत्पादनादोषाः १६	"	तद्व्याख्या ९०
गाथापट्टकं	७ प्रादुष्कार	"	१ घात्रीपिण्डः तद्व्याख्या	"	
३ क महाव्रतपंचकं	८ क्रीत	"	तत्रोदाहरणम्	"	९१
४ ख रात्रिभोजनविरतिः	९ अपमित्य	"	२ दूर्तीपिण्डः तद्व्याख्या	"	९३
ग देहे निर्गमनं	१० परिचरित	"	३ निमित्तपिण्डः	"	९४
घ आहारदोषरहितः पिण्डः,	तद्व्याख्या	"	४ आर्जीविकापिण्डः	"	९४
तत्र उद्गमदोषपोडशकं	११ अभिहृत	"	५ वनीपक्षपिण्डः	"	९४
तद्व्याख्या (संधिसार्थः) ८१	१२ उद्भिन्न	"	६ चिकित्सापिण्डः	"	९४
१ आधाकर्मदोषे आद्वष्टान्तः ८२		"	७ क्रोडघपिः	"	९५

मूलगाथाः	विषयः	पत्रांकः	मूलगाथाः	विषयः	पत्रांकः
८ मानपिंडः	"	९५	५ ध्रुवेदनादिदोषः	"	"
९ मायापिंडः	"	९८	५ पंच समितयः	"	११२
१० लोभपिंडः	"	१०२	गुप्तयः	"	११२
११ पूर्णपञ्चाक्षरस्तवः	"	१०३	तपोविधानोपदेशः	"	११२
१२ विद्याप्रयोगपिंडः	"	१०४	साधुवैयाचुर्ये वासुदेववृत्तं	"	११३
१३ मन्त्रप्रयोगपिंडः	"	१०४	तपसि हरिकेशिधृत्तं	"	१२०
१४ चूर्णप्रयोगपिंडः	"	१०४	क्षमागुणे गजसुकुमारवृत्तं	"	१२२
१५ योगपिंडः	"	१०६	अममत्वं	"	१२२
१६ मूलप्रयोगपिंडः	"	१०७	अकिंचनचं	"	१२२
एषणादोषदशकं तद्व्याख्या	"		गुणसदावासः	"	१२३
१ शंक्तिः	"	१०७	द्वादश प्रतिमाः तद्व्याख्या	"	१२४
२ अधिस्तदोषः	"	"	अनेकधाभिग्रहाः	"	१२५
३ निक्षिप्तदोषः	"	"	तत्र श्रीवीरप्रभोर्वृत्तं (२३३)	"	

मूलगाथाः	विषयः	पत्रांकः	मूलगाथाः	विषयः	पत्रांकः
७ ङ	श्रीवीरस्योपसर्गसहजं यावज्जीविमस्तानं तत्र समरादित्यचरितसाक्षी	१२५ १३४ १२४	४ उष्ण ५ दंश ६ अचेल ७ अरति ८ स्त्री ९ चर्या १० नैपेधिकी ११ शरपा १२ आक्रोश (अर्जुनस्य) १३ वध १४ याचना १५ अलाम	अर्हन्नकवृत्तं १५९ अमणभद्रवृत्तं १६१ सोमदेवस्य १५१ अर्हद्दत्तस्य १६७ थीस्थूलभद्रस्य ॥ संगमस्थविरस्य ॥ कुरुदत्तपुत्रस्य १५७ भ्रातृद्वयस्य १५८ ज्वलनस्य स्कन्धस्य १७१ चलदेवस्य १७३ दंढर्ण्यः १७५	१७६ १७१ १७८ १७९ १८० १८३
७ ङ	अनवरतभूमिशय्या केशोद्धरणं निष्प्रतिकर्मणं तत्र सनत्कुमारवृत्तं (१२२)	" " १४४ "	" थीस्थूलभद्रस्य संगमस्थविरस्य कुरुदत्तपुत्रस्य भ्रातृद्वयस्य ज्वलनस्य स्कन्धस्य चलदेवस्य दंढर्ण्यः	" १५९ १६७ १५८ १५८ १५८ १५८ १७१ १७३ १७५	१७६ १७१ १७८ १७९ १८० १८३
७ ङ	गुरुकुलवासः विनये चंदनवालावृत्तं (७८)	१५१ १५५	" अर्जुनस्य	" १५८	१८४
७ ङ	परिवहः शुभापरिपदे हस्तिमित्रवृत्तं पिपासा धनशर्मवृत्तं श्रीत चणिकचतुष्कं	१५५ १५५ १५७ १५८	" स्कन्धस्य चलदेवस्य दंढर्ण्यः	" १७१ १७३ १७५	१८४ १८५ १८६ १८७

श्रीप्रव्रज्याविधानस्योपक्रमः

अर्हन् यः परमो यमर्यमसगज्योतिर्मयं मन्यते, चक्रे येन च कर्ममर्ममथनं यस्यै नतोऽहं प्रभो ! !
 यस्माद्विष्यति गगमुत्थारिपथो यस्यामलं केवलं, यस्मिन्निवृत्तिनायिका कृतरतिः स स्ताज्जिनः श्रेयसे ॥ १ ॥

व्यवहारप्रव्रज्या—विपश्चिद्वारा दृणुतैतत्प्रव्रज्याविधानकुलकं तदभिधेयानुष्ठानद्वारेण चेतसती सर्माहा सनातनस्थानस्या-
 स्नुतायां, न हि गतो विना प्रव्रज्याविधानममृतानन्दमयी सनातनपदस्थास्तुता, यद्यपि मरुदेवाप्रभृतीनामतीर्थसद्धानां भरता-
 धिपभरतचक्रपादीनां गृहस्थलिंगस्थत्वेन गार्हस्थ्यव्यवहारवतां च निःश्रेयसकैवल्यमावावू भवत एव व्यरहारप्रव्रज्यां विनापि निः-
 श्रेयसकैवल्ये, परं यथा देवानां विनापि कवलान् नृपैः संभवस्तथा केषांचित् तथाभव्यत्वस्य तथाविधत्वेन स्यातामपि तथा
 निःश्रेयसकैवल्ये, परं मनुज्यादयो न तादृशसातोदयवंत इति तेन देवादीन् अनुकृत्य जिजीविषुभिः कावलिकाहारः प्रविक्षेप्तुं शक्यः,
 एवमेव तथातधामव्यत्ववतो मरुदेव्यादीन्निरीक्ष्य निःश्रेयसकैवल्यप्राप्तिमतो विना व्यावहारिकप्रव्रज्यां नोदासितव्यं संप्रैऽपि
 प्रव्रज्यायां व्यवहाराऽनुगतायां, न च विना चारित्र्यं विना च तपः सिद्धिं ज्ञाननैस्तीर्थकृत्पादैरपि न न चीर्णं व्यवहारचारित्र्यं, न च न
 तप्तं कठिनकर्मन्धनहुताशनसदृशं दुस्तर्प तप इति, यदि श्रीमतां जिनानां न तथा तथाभव्यत्वं तर्हि के परे तत्कृत्तिमनुकृतेमपि सर्व-
 थाऽशक्तास्तदुपदेशलवमाश्रयसदृशेनादिलाभाः?, किंच न युक्तमेवेदं धर्मश्रवणाद्यपि तेषां कादाचित्कमावाचलंवनपट्टनां, यतो न
 श्रीजिनेश्वरैरन्यैश्च प्रत्येकस्यगुद्दैः श्रुतो बुद्धानां पार्थे धर्मः, तत्ततस्ते न धर्मश्रवणतपश्चरणव्यवहारचारित्र्यपराङ्मुखाः, ततो

निःश्रेयसमिलपद्भिः कार्यमेव व्यवहारप्रव्रज्यादि, तत एव सार्थकं वचनमिदं निर्युक्तिगतं ध्रुत सम्यग्दृष्टयो देशविरताश्चैकगतिकाः भ्रमणनिर्ग्रन्थास्तु स्वर्गापवर्गगतिद्वययुताः, किंच- 'जस्सट्ठाए कीरह नग्गभावे' इत्यादिकमाचक्षाणा जिनेन्द्रा अपि निःश्रेयसाधिनां व्यवहारप्रव्रज्यायाः कर्त्तव्यतामेवाहुः ।

प्रव्रज्यारूढिः—सत्त्वप्यनेकेषु चारित्रदीक्षाप्रव्रज्यापरिव्रज्यातवस्यानियमस्थितिप्रभृतेषु चारित्रवाचकेषु पर्यायेषु जैनशास्त्रकर्ता प्रव्रज्याशब्दस्य विशेषत उपादेयता, अत एव 'अगाराओ अणगारियं पव्वइए' 'पव्वज्जाठाणमुत्तमं' 'पव्वइएण य अणगारेण' 'पव्वज्जाविहाणसुत्तं' 'प्रव्रज्यां प्रतिपन्नो यः' 'पव्वज्जापडिवत्ती' इत्यादि, अत एव च दीक्षाशब्दं देशविरतानां स्वयंसेवकभावांगीकारविधायाख्यातवन्तः ख्यातकीर्तयः श्रीहरिभद्राचार्याः श्रीपंचाणके, पंचवस्तुके चाख्यायापि प्रव्रज्यायाः पर्यायान् 'पव्वयणं पव्वज्जे' त्युक्त्वा आरंभपरिग्रहयोस्त्यागमेव प्रव्रज्याया वाच्यतयोक्तवन्तः पूज्याः, एवं चास्य प्रव्रज्याविधानकुलकस्य पूर्वतनाचार्येण कृतिरतिशयेन युक्तैवेति मन्तव्यं,

यद्यपि नात्र मूलसूत्रे प्रव्रज्याविधानेत्यभिधाया निर्देशस्तथापि 'दुलहा होइ पव्वज्जा' 'सा पुण दुप्परियल्ला' 'अहव पव्वज्जा' इत्यादीन्येनेकानि वाक्यान्वस्य प्रव्रज्याविधानमित्यभिधां व्यञ्जयन्ति, वृत्तिकारास्तु भगवन्तः 'श्रीप्रव्रज्याविधानेऽर्थमहती' त्युक्त्वा स्पष्टमेवास्य कुलकस्याभिधानं प्रव्रज्याविधानमित्याचरन्त्युः, 'श्रीप्रव्रज्याविधानप्रकरणतिलकस्यास्य वृत्तिविधौ' त्युपसंहारेऽप्याख्यान्तः ख्यातिं निन्युरस्य प्रव्रज्याविधानेत्यभिधां, अवचूर्णिकारास्तु वृत्तिकृतामनुकारिणस्तेऽपि समाप्तौ प्रव्रज्याविधानायचूर्णीत्युक्तवन्तः ।

कुलकाभिधानं—यद्यपि वृत्तेः समाप्तौ ' इति प्रज्याविधानकुलकवृत्तिः समाप्ता ' इति लिखितमेव स्पष्टतया, वृत्ति-
काराश्च ' प्रज्याविधानप्रकरणतिलकस्ये ' त्यप्यभिदधुः, परं छन्दोवशात्तत्वातिसंभवहीनं, महद्ग्रन्थस्यावतारणार्थकं हि प्रक्रि-
गते न चासौ तथा, किंतु अभव्यस्वरूपानुगतं यथा अभव्यकुलकं संबोधप्रकरणे जीवस्वरूपादिनिरूपकं ' जीवकुलकं ' श्रीप्रवचन-
सरोद्वारवृत्तौ तथेदं श्रीप्रज्याविधानस्य गुरुत्वेन निरूपकमिति यथार्थानुगतं प्रज्याविधानकुलकमिति नाम, महाग्रन्थस्या-
वतारकत्वाभावेऽपि व्युत्पादनार्थत्वात् प्रकरणस्य प्रकरणत्वेऽपि न क्षतिः, तथा च प्रकरणार्थोपसंहार इत्युक्तावपि न क्षतिः ।

चाव्यविचारः—यद्यप्यत्र मानुष्यदुर्लभत्वादीनि धर्मसर्वस्वान्तानि द्वाराणि गदितानि, परं मनुष्यादिदौर्लभ्ये सप्तमीनिर्दे-
शात् अन्त्ये च धर्मशब्देन सर्वविरतेरभिप्रेतत्वात् युक्तमेव सर्वस्यापि प्रकरणापराभिधानस्य कुलकस्येदं प्रज्याविधानाभिधानं,
यद्यपि व्याकरणकोशादिषु विधानशब्दो विध्यर्थे संशब्दितस्तथापि विधिशब्दस्य धर्मशास्त्रेषु ग्रहणादिविधौ रूढत्वात् विद्याय
विधिशब्दं विधानशब्दोऽधिष्ठितः साधनतत्त्वरूपाख्याकतया, एवं च विधानशब्दस्य गुरुता परिहृता ज्ञेया,

क्रमविचारः—मनुष्यत्वादिषु दशसु द्वारेषु क्रमप्रयोजनं तथा लाभादि स्वयमभ्युद्यत एव, परं प्रज्याद्वारे तद्बुद्धकरताद्वारे
यदेभिः प्रकरणकुञ्जिरभिहितं तदपि तथाक्रममेव भगवद्भिः श्रीहरिभद्रसूरिभिरनेकाख्यायिकास्वान्तराख्यायिकायुतायां श्री-
ज्ञाताधर्माख्यायिकापाख्यायिकाप्रतिविम्बभुतायां श्रीसमरादित्यकथायां न्यवेदि, तथा च तद्ग्रन्थः —

समसाद्वच्चकदा तद्गो भवो-एत्य खलु सब्बकालमेव समसतुमिचमावेण पाणाइवायचिरई, अप्पमत्तयाए अणलियमासणं,
दन्तसोहणेमेत्तससवि अदिन्नस्स वज्जणा, मणवयणकाएहि अवम्भचेरनिरोहो, वत्थपत्तोवगारणेहिपि निम्भमत्तया, चउव्विहराइ-

भर्तावरि, उगमुपपायेणविमुद्रापिण्डगहणं, संजोयणाइपञ्चदोसरदियमियकालभोयणं, पञ्चसभियत्तणं तिगुत्तया, ईरियासमि-
याइभाषणाओ, अणसणपायच्छिचविणयाइसचादिरन्मिन्तरतवोविहाणं, मासाइया य अणेगाओ पडिमाओ, विचिन्ता य दन्वा-
दओ अभिगगहा, अण्हाणं भूमिसयणिज्जं केसलोओ निप्पडिकम्मसरीरया. सव्वकालमेव गुरूणं निदेसकरणं, खुहापिवासाइप-
रिसहाइयासणं दिव्याइउवसग्गविजओ लद्धावलद्धविचिया, किं बहुणा?—अच्चन्तदुव्वहमहापुरिसवूढअट्टारससीलज्जसहस्सभर-
वहणमरिस्सामंति । ता तरियव्वो खलु अयं चादाहि महासमुदो, भक्खियव्वो निरासाय एव चालुगाकवलो, परिसक्कियव्वं
निसियकरवालधाराए, पायव्वा सुहुयहुयवहजालावली, भरियव्वो सुहुसपवणकोट्थलो, गन्तव्वं गंगापवाहपडिसोएणं, तोलियव्वो
तुलाए मन्दरिगिरी, जेयव्वमेगागिणा चाउरङ्गवलं, विंघेयव्वा विवरीयभमन्तट्ठचकोवरि धिउल्लिया, गहियव्वा अगाहियपुव्वा
विदुयणजयपडागा । एओवमं दुकरं समणत्तणंति ॥

अत एव समरादित्यस्य संक्षेपकाः पूज्यपादाः श्रीप्रद्युम्नधरयः समरादित्यसंक्षेपेऽप्येवमेवाहुः प्रव्रज्याविधानक्रमं, तथा
च तद्व्रन्यः—

आद्वयुक्तमिदं किं तु, आमण्यमतिदुष्करम् ॥ १८१ ॥

सर्वत्र समता कार्या, धार्या पंचमहाव्रती । निश्याहारो न कार्यश्च, ग्राह्यः शुद्धो दिवाऽप्यसौ ॥ १८२ ॥
अपञ्चदोपं भोक्तव्यं, ध्येयाः शासनमातरः । धार्याश्च प्रतिमा भाव्या, भावनाः पंचविशतिः ॥ १८३ ॥
व्रव्याथभिग्रहाः कार्या, भूशय्या स्नानवर्जनम् । लोचो निष्पत्तिकर्मत्वं, गुर्धदिकविधाधिता ॥ १८४ ॥

परीपक्षोपसर्गाश्च, सङ्गाः किं बहुनाऽथवा । धार्याऽष्टादशशीलाङ्गसरस्त्री दुर्वहा सदा ॥ १८५ ॥
मरुद् वखेण धार्योऽयं, तार्या गंगा विलोमतः । जेषमेकाकिना सैन्यं, मेरुस्तौल्यस्तुलाधृतः ॥ १८६ ॥
राधावेधो विधेयोऽसावगृहीतः पुरा क्वचित् । निरन्तरं ग्रहीतव्यो जगत्रयजयध्वजः ॥ १८७ ॥

कुलकालुकरणं—भगवद्भिः श्रीहरिभद्रस्वरिभिः कुलकममन्यस्वरूपोपदर्शकमादौ कृतं, तदनु श्रीअभयदेवस्वरिभिश्चन्द्रगच्छ
मंडनैर्वेन्दनकुलकादीनि कृतानि, तदनुकरणेन कैश्चित् पूर्वस्वरिभिः प्रवज्याविधानाभिर्घमेतत् कुलकमकारि, यद्यपि श्रीभक्तप्रद्युम्न-
स्वरिभिरपि नैतत्कुलककारिणामैतिलमुपलब्धं तेन 'प्राच्यसाधुप्रवरविरचिते' इति श्रोत्रुः ते तथापि श्रीमद्भिः प्रद्युम्नस्वरिणां पितृ-
व्यगुरुभिः श्रीपरमानन्दस्वरिभिः एतत्कुलकालुकरणेन संस्कृते प्रज्यास्वरूपमात्रप्रदर्शनपरं कुलकं कृतं, एतच्च श्रीईर्यापथिकीयद्-
निशिकायां सुद्रितमपि मन्यावबोधाय दर्शनीयतामेति, तच्चेदम्—

त्वं धन्योऽसि महात्मन् 'येनासौ पारमेश्वरी दीक्षा । लब्धा सम्प्रति यदसावतिदुष्प्रापाऽऽगमेऽभिहिता ॥ १ ॥ तथाहि-
पञ्चेन्द्रियत्वनृत्वाऽऽर्पदेशकुलकल्पताऽऽयुषां भावे । सदगुरुसगथवणथद्वासु च सर्वविरतिः स्यात् ॥ २ ॥ तदिमां चिन्तामणिका-
मधेनुकल्पद्रुमोपमां लब्ध्वा । दीक्षा क्षणमपि कार्यो न हि प्रमादस्त्वया तस्याम् ॥ ३ ॥ ग्रहणाऽऽसेवनशिक्षाविषये यतितव्य-
मविरतामिदानीम् । धर्मतरुमूलकन्पे विनयेऽभिरतिर्विधातव्या ॥ ४ ॥ पञ्चमहाव्रतत्नानि नित्यमेवानुशीलनीयानि । पञ्चविधं
जीवनिकायो हि रक्षणीयः स्मर्त्तव्यवत् ('इव) ५ ॥ वाक्यं मृषा न वाच्यं परपीडाहेतुकं च सावधम् । नैरादत्तं स्तोकमपि
यस्तु परकार्यमादेयम् ॥ ६ ॥ चरणीयं ब्रह्मत्रयमनघं श्रीस्थूलभद्रमुनिनेव । मूर्च्छार्पणग्रहोऽपि च वरिहार्योऽनेकदोषनिधिः ॥ ७ ॥

रज्यं च चतुर्भङ्ग्यापि सर्वदा रात्रिमोजनं सर्वम् । विज्ञानाराधनयोर्यतितव्यं चरणकरणानाम् ॥ ८ ॥ दशविधदश-
 धासामाचार्योः कार्यस्तथाऽऽदरः परमः । सचक्रवालसामाचारी चाहर्निशं सेव्या ॥ ९ ॥ अष्टावप्याराध्या मातर इव मातरः
 प्रयचनस्म । शीलज्ञानामष्टादशसाक्षी च योढव्या ॥ १० ॥ कार्यो च पिण्डशम्याकर्षटयात्रादिविषयिणी शुद्धिः ।
 ग्रामकुलस्त्रजनादिषु परिहरणीयं ममत्वं च ॥ ११ ॥ गुणघृष्टिमूलहेतुगुरुकुलयासो न जातु मोक्तव्यः । कर्त्तव्या
 द्रव्यादिप्रतिबद्धाऽभिग्रहजिघृक्षा ॥ १२ ॥ विकृतित्यागः पष्ठाष्टमादिकष्टं तपश्च चरणयिम् । ज्ञेया परीपहचमूर्मेहोपसर्गाश्च
 योढव्याः ॥ १३ ॥ अनियतयासो भिक्षाटनं च तल्लिकोपभोगपरिहारः । शीतातपदंशद्याहितपीडाविषहणं कार्यम् ॥ १४ ॥
 स्नानविलेपनभूषणभिलाषधेतसाऽपि नो कार्यः । भूर्मा शयनं केशोल्बुचनमपि दुष्करं सक्षम् ॥ १५ ॥ प्रतिमाभ्यासः कार्यो-
 त्सर्गो नानाविधासन्नविधानम् । इत्यादिरनेकविधः कायकलेशो विधातव्यः ॥ १६ ॥ क्षान्तिक्षमैश्च भाव्यं क्रोधाहङ्कारनि-
 रुतिलोभाद्य । शस्त्रव इव निग्राह्या दमनीयः करणहयनिचयः ॥ १७ ॥ अन्यच्च चरेत्तिष्ठेदासीत तथा श्रयीत भुञ्जीत ।
 आपेत शान्तचित्तः सदैव किल यतनया साधुः ॥ १८ ॥ मानापमानलाभालाभेष्वविकारमानसैर्भावन्यम् । सोढव्या
 दुर्जनयचनरुष्टकाहितमहापीडा ॥ १९ ॥ दण्डत्रितयं शून्यत्रयं च विकथास्त्रपरपरिवादः । ऋद्धिरससातगौरवमदविषया
 दूरवस्त्याज्याः ॥ २० ॥ किं बहुना पैशाचिकमाख्यानं कुलवधूकथां श्रुत्वा । नित्यं संयमयोगैर्धीथ्यात्माऽधुनिक एव
 ॥ २१ ॥ एतत्समुद्रतरणं पाद्भूम्या ध्रोतति प्रतिश्रोतः । गमनं सिक्ताकवलस्य चर्वणं शिखिशिखापानम् ॥ २२ ॥ मेरो-
 स्तुल्या तोलनमिदं तु निशि निशितरतदगधारायाम् । चक्रगणं शत्रुबले मुहं वैकाकिनधीतत् ॥ २३ ॥ प्राप्या च जयपताका

राधावेधं विधाय नन्वेया । इत्यादिभिरुपमानैः सुदुष्करा भवति
कातरनराणाम् । वीराणां मोक्षसुखाभिलाषिणां हन्त सुकरैव ॥ २५ ॥ अपरं च सर्वमपि धर्मकृत्यमिह भावतः कृतं
सफलम् । स्यादिति भावविशुद्ध्या परिपाल्याऽसौ सदा भद्रैः ॥ २६ ॥ इति दीक्षाविधिमेतं यो भव्यजनः करोति भावेन ।
॥ भवेत्परमानन्दः स्वरिः सज्जनचारित्र्यः ॥ २७ ॥ अथ तस्मिन्नेव भवे भवान्तरे वा मनुष्यसंचदे । हत्वा मोहं लब्ध्वा च
केवलं शिवपदं लभते ॥ २८ ॥ इति प्रव्रज्याविधानं समाप्तम् ॥

किंच-यान् पद्मचन्द्रसूत्रीन् श्रीमन्तः समरादित्यसंक्षेपे ' क्लृब्धग्राभविश्रामं ' इति प्रोख्यास्तौ पुस्तच्छिष्याः श्रीलक्ष्मचन्द्राः
अनेककुलकानां श्रीसर्वज्ञाष्टकादीनां फिद्दुत्राणि चक्रुः, यानि च त्रयोदशशतान्दीयताडपत्रानुसारेणैर्यापिधिकीपट्टिप्रशिकायां
सुद्वितानि, तदनुसारेणानुमातुमिदमहं यदुत प्रत्नकाले विशेषेण कुलककृतौ प्रवृत्तिरभूदिति ॥

दीकाकृतपारंपर्यादि—यद्यपि श्रीमद्भिः समरादित्यसंक्षेपे आख्यायि गुरुरारण्ये परंतत् श्रीमद्भगवत्प्रभाचार्येभ्यः पुरस्ता-
देव, अत्र तु श्रीमन्महावीरप्रमोदराम्य तदुक्तं, उभयमपि पारंपर्यमेवं —

संक्षपोक्तम्-चन्द्रप्रभः प्रभुरभूदिह चन्द्रगच्छे, तस्माद् गुरुश्च समयपुरिपद्रेव्याः । श्रीमान् धनेश्वर इति प्रथितोऽस्य शिष्यः,
श्रीशान्तिस्वरितिरिति तस्य च देवभद्रः ॥ १ ॥ अक्षावलिप्रवरपुस्तकधर्मीचह्वेयताम्बुजस्वरविपश्चि करे चंदेयि । श्रुन्दानुशासनविर-
श्चरितः स देवानन्दप्रभुः पुरुषरूपगिरीधरोऽभूत् ॥ ३ ॥ श्रीरत्नप्रभदेवानन्दौ कनकप्रभः प्रभुश्चास्मात् । श्रीपरमानन्दविभोज्य-
सिंहः स्वरिरुदयाय ॥ ३ ॥ शिष्यः श्रीकनकप्रभस्य सुकविः श्रीबालचन्द्रानुजो, ज्यायाब् श्रीजयसिंहतः प्रतिभया श्रीवस्तुपाल-

स्तुतः । विश्वाल्हादनठक्कुरान्वयगुरुमत्या सतां संमतः, क्षीराणां सुकवित्वशोधनविधौ प्रद्युम्नसूरिः कविः ॥ ४ ॥ वर्षे वारिधि-
पक्षयक्षगणिते (१३२४) श्रीवर्धमानस्थितश्चक्रेशुं प्रथमं लिलेख तु जगच्चन्द्रः सुधीः पुस्तके । प्राग्वाटान्वयमन्नित्रवाह-
सुतश्रीराणिगस्याङ्गलौ, ग्रन्थार्थे रणमल्लसेगसाचिवौ स्वं ग्रार्थयेतां गुरुम् ॥ ५ ॥ यावद् ग्रन्थरथाश्चतुर्दशशती श्रीहारिभद्रा इमे,
वर्तन्ते किल पारियानिक्तया सिद्ध्यध्वयानेऽङ्गिनाम् । तावत्पुष्परथः स एष समरादित्यस्य भन्निर्मितः, संक्षेपस्तदनुस्तवः प्रचरतु
क्रीडाकृते धीमताम् ॥ ६ ॥ यस्मिंश्चक्राणि रत्नात्रितयमृषिगृहिश्रेयसी चोद्विद्युग्मं, कारुण्य स्थालमुच्चैरितरयमचतुष्काष्टिकागाढयद्धम् ।
सर्वेगस्वच्छभावां शिखरकलशकौ शुद्धबुद्धिः पताका, साधुश्राद्धां च धुर्यौ जयतु शमयुतः स्यन्दनः सैप शालम् ॥ ७ ॥

अत्रत्यं श्रीदेवानन्द शिष्यश्राकनकप्रभाक्षिप्यकः । समरादित्यसंक्षेपकर्त्ता वृत्तिभिमां व्यधात् ॥ १ ॥ वादीन्द्रदेवसूरेर्वशो
श्रीमदनचन्द्रगुरुशिष्यः प्रथमादर्शेऽदर्शयेदनां मुनिदेवमुनिदेवः ॥ २ ॥ श्रीप्रब्रज्याविधानप्रकरणतिलकस्यास्य वृत्ति विधाय,
प्राप्तं किञ्चिन्मया यत् सुकृतमकृतं यौगशुद्धया विशुद्धम् । तेनायं भव्यलोको भवतु भवभवभ्रान्तिशीतोपशान्तौ, धर्मं जैनन्द्रधर्मं
विशदलविशदस्वान्तष्टुत्तिप्रवृत्तिः ॥ ३ ॥ किञ्च-आकिञ्चन्ययतापि याचकजनो येन स्वतुल्यः कृतः कारुण्यं विविधोपसर्गजननेऽप्यु-
चैत्रुवे दुर्जने । एकेनाप्याखिला परीपहचमूः साऽपि द्रवाद् द्राविता, श्रीसिद्धार्थनरेन्द्रनन्दनजिनोऽव्याद्धः स वीरस्त्रिधा ॥ ४ ॥
श्रीद्वीरजिनेन्द्रस्य, विदुधानां सदास्पदम् । सुधर्मायाः सधर्मा श्रीसुधर्म्माऽभूद्रणाधिपः ॥ ५ ॥ अनम्बूकतवाग्जम्बूस्तस्य
शिष्यः प्रशस्यधीः । नान्योऽस्मान्मुक्तिकामिन्या, कामितोऽस्मिन्ननेहसि ॥ ६ ॥ जम्बूकथाप्रवर्धयः, स्तेनो न्यायेन संयतः ।
सोऽभूत्तत्प्रभवः पूर्वप्रभवः श्रुतेकवली ॥ ७ ॥ शाय्यम्भवो भवोदन्वत्तारणे तरणीनिभः । दशचैकालिकग्रन्थं, निर्ग्रन्थोऽपि

व्यधादथ ॥ ८ ॥ यशोभद्रं वितन्नां, यशोभद्रं विभुं स्तुमः । कर्मसंग्रामनागभ्यां, सम्भूतविजयं तथा ॥ ९ ॥ श्रीभद्रबाहु-
पदेभ्यो, नमो यैर्विदिता हिता । अचक्षुष्कादिग्रन्थानां, निर्युक्तियुक्तसंगता ॥ १० ॥ नमः श्रीस्थूलभद्राय, यो गार्हस्थ्ये
व्रतेऽपि च । निजद्वयो वर्दयन् कामं, कामं कोशाप्रियाहृदि ॥ ११ ॥ श्रुतकेवलभिः पद्भिस्तैः सदाऽऽचरणेरियम् । नास्त्यस्ति-
पक्षा जैनी वारु, भ्रमरीराप्रमद भुवि ॥ १२ ॥ दशधूर्तभृतामाद्यो, जयत्यार्यमहागिरिः । यस्योन्नतिरनुष्ठप्ताऽन्यैः सद्यः
चारिभिः ॥ १३ ॥ श्रीसुहृत्सी सुहृत्सीय, जिनराजस्य शासने । चित्रं त्वेन भूपालो, निजद्वारं नियन्त्रितः ॥ १४ ॥ श्रीसुस्थित-
गणाधीशः, स्वनामसदृशं जनम् । श्रीमान् समन्तियुद्धश्च, चक्रतुर्दशनाचशात् ॥ १५ ॥ अथ गणः कोटिकनामकोऽभू-
त्तेनस्मिन्सहस्रयुद्धाद्रितुत्यः । यन्नेन्द्रहस्तो रविराविरासोद्भूत्याम्बुजन्मप्रतिबोधकर्त्ता ॥ १६ ॥ शिष्यः सिंहगिरिस्तस्य, श्रीराह
जगिरिप्रभुः । यत्र वस्त्राक्रे वज्र, इय वज्रोऽभयद्विभुः ॥ १७ ॥ वज्रस्वामी नवो वज्रो, ब्रह्माण्डशकोणभृत् । रुक्मिण्यूर्मिरूपा
नेत्र, यः रुध्वाक्षिर्नयितः ॥ १८ ॥ उदामधामवयधाम वभूव नाम, श्रीवज्रसेन इति तस्य विनेयरत्नम् । यद्यन्द्रमुख्यसमिति-
प्रपरमभृन्मौलिभ्रवाप यसतिं दुरयापरूपा ॥ १९ ॥ नागेन्द्रचन्द्रनिवृत्तिविद्याधरसंज्ञकाश्च चत्वारः । शिष्यास्तस्याभूवन्
मर्यादायां तदीनालाः ॥ २० ॥ संज्ञाकपायधिकथानरकादिकायुर्वन्धात्तरीद्रमवेभेदचयं निषेदुम् । ये द्रव्यरुग्मचरधर्मकथानुयोगास्ते
जतिरे किंल चतुर्मितमूर्तिभाजः ॥ २१ ॥ श्रीवज्रसेनहृदमूलकृतप्रतिष्ठाशयां सदा निदधात्यतिरम्यरूपा ॥ पुष्पैरिव प्रसुमरैः
सुरभिर्पयोभिश्चन्द्राख्यया विजयवानयमस्ति गच्छः ॥ २२ ॥ तत्र श्रीनलवाटमान्दिरमहाराजालुकस्पाप्रतो, वादं सप्रतिपक्षमक्ष-
ततमं कुर्वन् सदस्यः समम् । संज्ञातिरूपदः समैरभिहितः प्रद्युम्नयुरिः प्रभुः, सूर्योऽयं जयताञ्जलेऽपि रुचिमद्यन्नामाविम्बं मयि ॥ २३ ॥

तस्माद्वैतव्यथ च भूरिपु स्वरिपु श्रीचन्द्रप्रभः प्रभुरभूद् गुणरत्नभूमिः । जिह्वाङ्कुशोभिरनिशं कविभिः खनद्भिः, प्राप्तानि तानि न यतः परिनिष्ठितानि ॥ २४ ॥ पट्टे तस्य घनेश्वरः प्रभुरभूच्चारित्रलक्ष्मीपुष्पा(सुमा)कल्पोऽनल्पविकल्परम्यविहृतिः शुद्धाहृतिः प्राच्ययत् । श्रीमत्पापुल(भूमि)वित्त समयूपुर्यां तु देवी(व्याः पुरो,) देवीभूतगुरुद्रुचमिव यो मन्त्रं फलाढ्यं व्यधात् ॥ २५ ॥ तेनोहितं पतनतो विरताप्रबोधं, यत्किं स्वयं हि समयूपुरपट्टदेवी । किं ब्रूमे मनुजबोधविधौ वयं तु, श्रीमद्धनेश्वरगुरोर्गोरिमाणमस्य ॥ २६ ॥ शिष्यास्ताग्याथ चचारस्तच्चारब्धमुचेतसः । श्रीधीर? शान्तिरेवेचेन्द्र ३३ देवपूजाख्यसूत्रायः ४ ॥ २७ ॥ श्रीशान्तिसूत्रिर्निज- शान्तवाययामृतेन तत्कालजनानपुष्यत् । वंशेषु तेषां सुमनस्त्वमद्याप्यस्तीति चित्रं हृदि कस्य न स्यात् ? ॥ २८ ॥ ज्ञानिन रूपेण च देवभद्रस्ततो गणाधीश्वरदेवमद्रः । श्रुतामृतं पीतमनन्तमन्तःसभं शुभं यः शुभमुज्जगार ॥ २९ ॥ हस्ते पुस्तकमस्ति शस्तमुदयत्पद्मश्च धर्मध्वजः, कीर्तिर्धोपवती सदापि विशदा यस्याशमाला प्रभोः । देवानन्दगुरुर्जयत्य- यमितः पुरुषभृङ्गारती, शब्दानामनुशासनं तदुदितं न्यायेन सारस्वतम् ॥ ३० ॥ शिष्यास्तस्याभूवन्नाघो रत्नप्रभाभिधः स्वरिः । परमानन्दः स्वरिः स्वरिः स्वरिः कनकप्रभस्तदनु ॥ ३१ ॥ अतुल्यशल्यत्रयवत् त्रयस्ते, चारित्रभूर्भक्तेरे विरेजुः । विराधनागौरव- दण्डशल्यत्रिराणि भेतुं समकालमेव ॥ ३२ ॥ आद्यस्तु विद्यमानेषु, श्रीदेवानन्दस्वरिषु । जगाम ह्युसदां धाम, तद्बोधनचिकीरिव ॥ ३३ ॥ भूर्यादार्यविशेषतोऽपि परमानन्दप्रदानोद्यतः, स्वरिर्नैष्ठिकशेखरः स परमानन्दः प्रभुः प्राणिनाम् । यस्य श्रीजयसिंह- स्वरिजनानि ख्यातो विनेयाग्रणीः, सिद्धान्तार्थविचारसारसरणिः सर्वोपकारक्षमः ॥ ३४ ॥ वन्दे श्रीकनकप्रभस्य समतां यन्नाम- वर्णत्रयी, पौरस्त्या विपरीतवाद्यापि निजं रूपं न मुंचत्यलम् । किं चोपश्रुतिनिःश्रितोऽप्यरतिदः कार्ये शुभे सर्वदा, मध्यस्थत्वमुपा-

गमद्गमोनिधौ यस्मिन्नकारोऽप्यसौ ॥३५॥ शिष्यः श्रीकनकप्रमस्य सुकविः श्रीपालचन्द्रानुजो, ज्यायान् भीजयसिंहतः प्रतिभया श्रीचस्तुपालस्तुतः । विश्वात्मादनठचक्ररान्वयगुरुर्मत्या सतां सम्मतः, क्षरीणां सुकवित्वशोधनविधौ प्रद्युम्नसुरिः प्रभुः ॥ ३६ ॥
 वृत्तिकृद्रन्ध्रविचारः—इमे एव पूज्यपादाः प्रस्तुतेऽपि विवरणे स्वं तत्संक्षेपकर्तृतया व्यापयन्ति, एतच्च निम्नप्रद-
 दितोऽल्लेखात् स्पष्टतरं श्रेयुषीभूतां—

पृष्ठं १ 'वृत्तिं प्रद्युम्नसुरिः प्रथयति समरादित्यसंक्षेपकर्त्ता'—
 पृष्ठे १४४ "यदुक्तमुक्तया युक्तं श्रीहरिभद्रगुरोर्मया । समरादित्यसंक्षेपे, यतिस्नानोद्भजनक्षणे ॥ १ ॥ कृतं स्नाने क्षणं शौचं,
 रागमानौ च चेतसि । स्त्रीजनप्रार्थनीयत्वं, ब्रह्मचर्यस्य दूषणम् ॥ १ ॥ घातो जलस्थजीवानामन्यसत्त्वविबाधनम् । क्षीरखालन-
 मंगार, इवाह्वानाकाशनम् ॥२॥ अस्नाने तु न दोषास्ते, मत्वेति मुनिपुंगवैः । वर्ज्यं स्नानं ततः सिद्धिचधूर्मंगमसस्पृहः ॥ ३ ॥ पृष्ठे
 २४२ श्रीदेवानन्दशिष्यश्रीकनकप्रमशिष्यकः । समरादित्यसंक्षेपकर्त्ता वृत्तिमिमा व्यधात् ॥१॥ एवं च श्रीमतां कृतिद्वये न कोऽपि
 विवादः, न च चित्रयितव्यं तेषां समरादित्यसंक्षेपकरत्वोपाधौ, यतः कथा हि समरादित्यस्य तथाविधा चैव यतो यथावद्भावाय
 तस्या व्यवस्थाप्य न संक्षेप्तुं शक्या प्राकृतैः, किंच-ग्रन्थकृत्पूर्वजश्रीचन्द्रभस्मरीणामपि गुरुपादाः श्रीप्रद्युम्नसुरय इति स्पष्ट
 निष्टं किंतं स्यात् पार्थक्यं तेभ्य इति योग्य एवोपाधिः, अन्यच्च-तत्र श्रीसमरादित्यसंक्षेपे यथा पूर्वतनद्वरीणां नमनादि आसन्न-
 स्वापकारिणां नमनादि च विदधिरे तथा नात्रातोऽप्येककर्त्तृत्वोक्तौ द्वयोः प्रयोजनं स्यादपि, किंच-श्रीसमरादित्यसंक्षेपे व्यस्तसम-
 स्तनिर्देशेन गूढचतुर्थादिना च यथाऽऽराध्यगुरुवराणां स्मृत्यादि न च तथाऽनेत्यपि हेतुत्वेन स्यादेव, मंगलमपि तत्र विस्तरेण,

अत्र तु विभक्तिसमकrameण सामान्याहस्तुतिरेव मंगलवयां, समरादित्यसंक्षेपे मंगलपूर्वतनाचार्योपकार्याचार्यस्तुतिक्रियैर्न, अत्रत्या तु स्तुतिः शिरोधृता या सैव ।

चित्रभानुसुधाभानुचण्डभानुप्रभाधिकम् । शाश्वतं जयति ज्योतिः, परमं परमंगलम् ॥ १ ॥
आदिषोधिदमहन्तं, वृषभं कनकप्रभम् । प्रणौमि यदनुध्यानं, स्तम्भनं मोहभूषणं ॥ २ ॥
शान्त्याद्यहस्तत्रयं नौमि, यत्पदाधोनिधिव्रजः । नवहेमाम्बुजञ्जयाजात्, पतित्यक्तोऽपि नात्यजत् ॥ ३ ॥
जेताऽपि जगतामेव, विषमास्त्रो यत्तत्त्रसन् । सुभुधां भूयनेऽनेकात्, स नमिः पातु वः प्रभुः ॥ ४ ॥
श्रीमतः पार्श्वनाथस्य, स्तुमस्तां गतरागताम् । यत्र प्रभावती मूर्तिः, सत्त्वं सर्वत्र दृश्यते ॥ ५ ॥
अगतस्थार्चार्पिदगर्गान्त्यानपि पूज्यपदं नयन् । वर्धमानमदावीरनामभ्यां पातु वो जिनः ॥ ६ ॥
धिवितस्तूर्तयः शुद्धसंयमस्येव सूर्तयः । जिनाः सप्तदशान्येऽपि, श्रेयो विश्राणयन्तु वः ॥ ७ ॥
चतुर्मुखभवां धंसगामिनीमर्थदीपिकाम् । स्फुरत्प्रकर्णिकामङ्गोपांगपूर्णां गिरं स्तुवे ॥ ८ ॥
श्रीमतं गोपमुखाय, गौतमस्वामिने नमः । परितश्चागिता येन, त्रिपद्यपि जिनस्य गौः ॥ ९ ॥
स सुधर्मसधर्मा श्रीसुधर्मा गणभृद्वरः । सवृन्दारकवृन्देन, वज्रिणा सेवितः श्रेये ॥ १० ॥
जम्भूर्जित्वा जनीव्याजाच्चमूः कर्ममहीभूजाम् । तानेकांगाल्लिगायाष्टावप्यकष्टात्किमद्भुतम् ? ॥ ११ ॥
वैरिणामन्तरंगाणां, पणामपि निषेधकाः । पट् सन्तु पद्मवताधाराः, श्रुतकैवलिनः श्रिये ॥ १२ ॥

यज्रोऽयं नवतन्त्राच्चो, नवो धनगिरायभूत। चारुमिकायां रत्रिमण्यां, यो घात्राऽपि न यन्त्रितः ॥ १३ ॥
तामैवार्पां स्तुवे यस्या, धर्मपुत्रो धृपासनः । गणेशो हरिभद्राख्यश्चित्रं भवार्धयोगभूः ॥ १४ ॥
चतुर्दशशर्तो ग्रन्थान्, सदालोकात् समावहन् । हरैः शतगुणः श्रीमान्, हरिभद्रविभुमुदे ॥ १५ ॥
तम स्तोमं स हन्तु श्रीसिद्धसेनो दिवाकरः । यस्यादये स्थितं मूकैरुल्लूकैरिव वादिभिः ॥ १६ ॥
सिद्धव्याख्यातुराख्यातुं, महिमानं हि तस्य कः । समस्त्युपमितिर्नाम, यस्यानुपमितिः कथा ॥ १७ ॥
मादं जित्वाऽऽल्लुक्कधमापसभायां तलपाटके । आचैकपट्टो यस्तं श्रीप्रद्युम्नं पूर्वजं स्तुवे ॥ १८ ॥
वस्त्रप्रतिष्ठाचार्याय, नमः श्रीदेवसूत्रये । यत्प्रसादमिवाख्याति, सुखप्रभेषु दर्शनम् ॥ १९ ॥
नृपतिर्पांथितोऽमारिवारिणा हेमसूरिणा । चित्रं तु चेतना जन्तुजाते जातेह भूतले ॥ २० ॥
श्रीदेवानन्दसूरिभ्यो, नमोऽस्तु यदुपज्ञतः । सिद्धसारस्वतादीहृक्, कुर्वेऽहं बालचापलम् ॥ २१ ॥
तद्विनेयं नमामि श्रीकनकप्रभसद्वगुम् । पदार्थमर्थितो ज्ञात्वा, येन पोतोऽप्यहं पितुः ॥ २२ ॥
श्रीमते नरचन्द्राय, नमोऽस्तु मलधारिणे । ददे मेऽनुस्तरा येनोच्चाध्ययनचाचना ॥ २३ ॥
विभुं विजयसेनं तं, नौभिः येन जनेऽन्विले । न्यस्तो विकस्वरो न्यायस्तदीया कलिका मयि ॥ २४ ॥
कृयच्छग्रामविभ्रामं, पद्मचन्द्रप्रभुं स्तुवे । चातुर्विद्येन मे दत्ता, येनावश्यकवाचना ॥ २५ ॥
पटुप्रधन्वकर्तुः श्रीपालचन्द्रस्य का स्तुतिः । मन्श्रीशिवस्तुपालेन, यः स्तुतः कवितागुणात् ॥ २६ ॥

गूढचतुर्थादौ-प्रद्युम्नस्य कर्वेर्लक्ष्मीजानिः किमभिधः पिता ? ॥ ५० ॥
 कुमारसिंह इत्युक्ते, कुमाररेणापरः सुहृत् । विशालबुद्धिनामाऽथ, पपाठाभिनवं कविः ॥ ५१ ॥
 प्रकाशा कीदृशी वासोऽशीचदि च किमुच्यते ? किं च योग्यं सतां यासे, भवात्कः स्याद्विवेकिनाम् ? ॥ ५२ ॥
 आभिष्टायकः दांखेश्वरपार्श्वजिनेश्वरे ? कुमारेण विचिन्त्योक्तं, भूतानन्दपुरंदरः ॥ ५३ ॥
 अहो मतेरतिशयो, भाषित्वेत्यथ भूषणः । ग्राह देव ! मयाऽप्यस्ति, कृतं स ग्राह तत् पठ ॥ ५४ ॥
 वेदयानां फ नरे प्रीतिर्नरसं कीदृशं फलम् ? उपक्षये च को घातुर्वीजिनां किं प्रशस्यते ? ॥ ५५ ॥
 प्रद्युम्नस्य कयेरस्य, गुरूणां श्रीमतामिह । कनकप्रभसूरीणां, शुरवः के च विश्रुताः ? ॥ ५६ ॥
 पाठयित्वा पुनस्तं च, श्लाघित्या कविताशुभान् । मैत्री वलात्मजः ग्राह, श्रीदेवानन्दसूरयः ॥ ५७ ॥
 श्रीमन्तो देशमावारानंतदक्षितमूर्तयः । जयन्तु मदगुरोरर्थाः, कुमारोऽपाठयत् पुनः ॥ ५८ ॥
 ततः प्रोचे परिज्ञातं, श्रीदेवानन्दसूरयः । अथ चित्रमतिः ग्राह, निजं गूढचतुर्थकम् ॥ ५९ ॥
 सज्ज्ञानसूक्तयः कर्मनिकरप्रभविष्णवः । श्रेयसे सन्तु नः पूज्याः, पुनरूचे च पाठतः ॥ ६० ॥
 कुमारोऽथावदज्ज्ञातं, कनकप्रभसूरयः । प्रोचेऽथ भूषणः पर्यट्टमूषणो गूढतुर्थकम् ॥ ६१ ॥
 धर्मवीरत्वसकलः, श्रितयानभवतां श्रितः । श्रीप्रद्युम्नकवेर्नन्यात् कुमारोऽपाठयत्पुनः ॥ ६२ ॥
 क्षणं विचिन्त्य च ग्राह, धर्मयानधववीकलः ।

वृत्तिकरणं गार्हस्थ्यसंघेयश्च-श्रीमन्तः प्रद्युम्नसूरयः श्रीमत्या लक्ष्मीरूपाया लक्ष्म्यालयाया रमणीजनगणालंकार-
भूतायाः कुक्षिसरसि सरसिजायमानाः, श्रीमतां च बहुलदेवानां प्राग्वाटान्वयविभूषणानां कुलालंकरणस्य श्रीकुमारसिंहाभिधा-
नस्य कुलस्योद्योतका इति प्रशस्तेरत्रत्यायाः 'प्राग्वाटान्वये'ति (२४५) कान्यादवसीयेत, यद्यप्यत्र श्रीमतो धन्धस्य श्रीकुमा-
रसिंहापत्यत्वमात्रं संसृज्येति परं श्रीधन्धव्यवहारी श्रीमतां सहजो चान्धव इति 'सहजेनार्थितो धन्धनाम्ने'ति प्रस्तावनाद्वितीय-
काध्यात् स्पष्टतरमवशीयत एव, ततश्च श्रीमतामपि त एव जनयितारः, श्रीसमरादित्यसंक्षेपे तु 'प्रद्युम्नस्य कवेर्लक्ष्मी-
जानिः किममिधः पिता ॥ ५० ॥ कुमारसिंह इत्युक्ते, कुमारणे'ति वचनात् स्पष्टमेव स्वजनकस्य कुमारसिंहेत्यभिधानमुक्तं, यद्यपि
'धर्मवीरत्वसकल०' इत्यादिश्लोकोक्ते गूढचतुर्थे 'धर्मबांधववीकल' इति धंधुनाम स्पाष्टं, परं श्रीवीकलस्य धर्मबांधवत्वेन श्री-
धन्धस्य च सहजवान्धवताख्यानं संगतमेव, अनेन धर्मपत्न्यादयः श्रुन्दा नाभिधातुमुचिता इति चेन्निर्णीयते नानुचितं स्यात् ।

ग्रन्थानां कर्तृत्वं चाधकत्वं च 'मत्या सतां संमतः, घरीणां मुकवित्वशोधनविधौ प्रद्युम्नसूरिः कविः' इति श्रीसमरा-
दित्यसंक्षेपे अत्र च स्पष्टमुक्तत्वात् अपरमुकविकृतानां शोधकत्वं ज्ञायते चाङ्मयानां, तच्चन्द्रन्यकुञ्जिरपि स्पष्टमेव स्वस्वग्रन्थानां
श्रीप्रद्युम्नसूरिभिः शोधनमनुमतं, तथा च श्रीवालचन्द्राचार्या उपदेशकन्दल्यां विवेकमंजरीवृत्तौ च श्रीदेवेन्द्रसूरयः उपमिति सारोद्धारे
श्रीउदयप्रभसूरयः श्रीउपदेशमालाकर्णिकावृत्तौ श्रीशुनिदेवसूरयः श्रीशान्तिनाथचरित्रे श्रीग्रमाचन्द्राः प्रभावकचरित्रे भीरुत्नप्रभ-
सूरयः कुवलयमालाकथासंक्षेपे श्रीधर्मकुमारसुधियः श्रीशालिभद्रचरित्रे श्रीविनयचंद्राचार्याः श्रीमल्लीनाथचरित्रे श्रीमानतुंगसूरयश्च
श्रीमुनिसुव्रतचरित्रे स्पष्टतरं श्रीमतां प्रद्युम्नसूरीणां तत्तद्ग्रंथशोधकतागाचरव्युः

रचनाकालः—यद्यपि अनेकानि ग्रन्थरत्नानि श्रीमद्बुद्धिरत्नाकरादुन्मुद्रितानि भविष्यन्ति परं तल्लाभाभावात् तत्तद्वन्ध-
रचनायाः कालो निर्णेतुं न शक्यः, परं श्रीसमग्रादित्यसंक्षेपे ' वर्षे चारिधिषक्षयधगणिते ' इत्युक्तेः, अत्र च ' वर्षेऽष्टपक्षयक्षाख्ये '
इत्युक्तेः आद्या कृतिः चतुर्विंशत्याधिकायां त्रयोदशशतान्धां परा च अष्टाविंशत्यधिकायां त्रयोदशशतान्धां चाकारीति निस्संदि-
ग्धमेव, १६९८ तः १३३३ पर्यन्ते ग्रन्थानां शोधनस्योल्लेखादवसीयते एतद्यदुत कर्तृताशोधकते श्रीमतां सहैव, एते सहभाविन्यौ
कचिदेव, परं श्रीमत्सभयमध्यविशेषेण ।

शोधनमस्या दृष्टेः—चादीन्द्रदेवसूत्रेण श्रीमदनचन्द्रगुरुशिष्यः । प्रथमादर्शेऽदर्शयेदनां मुनिदेवमुनिदेवः ॥ १ ॥ (२४२)
इत्युक्तेः 'लिखने शोधने सज्जो, मुनिदेवो दुर्नाथः' (२४५) इत्युक्तेः स्पष्टमस्याः शोधने लिखने च श्रीचादिदेवसूत्रिवंशीयश्री-
मुनिदेवाभिधाः सज्जाः सुधियः, अनेन विचक्षणतमा अपि पूर्वसूरीन्द्राः ग्रन्थानां ग्रन्थेन शोधने चापि सज्जा एव बभूवुरिति
निस्संदेहं, अनुकरणीयं चैतददंयुगीनानामपि महात्मनां, श्रीसमग्रादित्यसंक्षेपोऽपि श्रीमद्भिज्जगच्चन्द्रसूरिभिरशोधीति 'प्रथमं लिलेख
तु जगच्चन्द्रः सुधीः पुस्तके' इति तदन्त्यल्लेखादेव स्पष्टं ।

पुस्तकदुर्लभता—यद्यपि प्राचीनतरोऽयं ग्रन्थः प्रतना च वृत्तिरपि तथापि न द्वित्रान् पुस्तकालयानन्तरेण क्वाप्यनयोः सत्ता,
न च केनापि मुद्रितपूर्वे उपयुक्तरे चातिशयेन प्रवर्जितानां ग्रन्थिजिपूणां चेति मुद्रणमनयोरारब्धं, पुस्तकालयाश्चाधुना विशेषेण
जैनाभाषानामेवाधीना इति न नूतनं, ततः पुण्ययत्नीयादर्शोल्लेखकृतादादर्शादेव केवलात् मुद्रिते एते इति कृते शोधनश्रमे
धन्तव्यं सुष्णं धर्माधरैरित्यर्थये आनन्दसागरः श्रीसिद्धेश्वरे आपाढशुक्लप्रतिपदि २४६४ ॥

नमः बीतरागाय ।

प्राचीनतराचार्यविरचितं समरादित्यसंक्षेपकृत्श्रीप्रद्युम्नाचार्यप्रणीतवृत्तियुतं

श्रीप्रवज्याविधानकुलकम् ।

अहं यः परमो यमर्घ्यमसमज्योतिर्मयं मन्वते, चक्रे येन च कर्ममर्ममथनं यस्यै नतोऽहं प्रमो ! ।
यस्माद्विभ्यति रागमुख्यरिपवो यस्यामलं केवलं, यस्मिन्निवृत्तिनायिका कुतरतिः स स्ताञ्जिनः श्रेयसे ॥ १ ॥
अयेन द्वादशांगीविदखिलसमयेष्वहतां तुल्यरूपे, सत्रेण प्राच्यसाधुश्रवणविरचिते ग्रन्थतः स्वल्पमाने ।
श्रीप्रवज्याविधानेऽर्थमहति सहलेनार्थितो घन्घनाम्ना, वृत्तिं प्रद्युम्नसूरिः प्रथयति समरादित्यसंक्षेपकचो ॥ २ ॥

तत्र च दशाधिकाराः, तद्यथा-दुर्लभत्वं मनुष्यत्वे १, बोधेदुष्प्रापता २ ततः । प्रव्रज्याया दुरापत्वं ३, तत्स्वरूपप्रकाशनम् ४
॥ १ ॥ तस्या विपमताख्यानं ५, धर्मस्य फलदर्शनम् ६ । व्रतनिर्वाहकत्वं च ७, श्लाघा निर्वाहकर्तृषु ८ ॥ २ ॥ मोहक्षितिरुहो-
च्छेदो ९, धर्मसर्वस्वदेयता १० । इत्थं प्रकरणेऽभ्युत्थिन्, दशद्वारविवेचनम् ॥ ३ ॥ तत्र प्रकरणस्यास्य महार्थस्यापि सूत्रेण
स्वरूपत्वान्मनसैवेष्टदेवतां नमस्कृत्य प्रथममाशया परमपदसौख्यमुख्यनिबन्धनमनुष्यत्वस्यैव दुर्लभतामाह—

संसारघिसमसायरभवजलवडियाण संसरंताणं । जीवाण कहवि जइ होइ जाणवत्तं व मणुअत्तं ॥ १ ॥
संसार एव विपमः पोतप्राप्तावपि दुस्तरत्वात् सागरः—समुद्रः तत्रापरापरजन्मजले पतितानां संसरतां—परिभ्रमतां
जीवानां कथमपि-महता कष्टेन यानपात्राभिव मनुष्यत्वं यदि भवति, यतो महाभीष्मं मोहदुर्दिनं प्रबला विषयकुवाता वेला
इवाधिरौहंति नवनया मनोरथाः महायाद इव दुर्वारो मकरध्वजः आवर्त्तो इव दुस्तराः कपायाः नागदन्ता इवोत्कटा रागेद्वयाः
महोर्मय इव दुःखपरम्पराः और्वानल इवापध्यानं वेत्रवल्लीव स्खलनहेतुर्ममता नेत्रचक्रमिव कुविकल्पजालं महामत्स्या इव
व्याधयः सर्वरपि पोतमंगहेतुभिरन्वितो विपमः संसारसमुद्रः, अत एव मनुजत्वपोतस्य दुर्लभत्वेन दृष्टान्तदशकं सूचयति,
ते चार्मी—

पुल्लग १ पासग २ धन्ने ३ जूए ४ रयणे य ५ सुमिण ६ नक्के य ७ । चम्म ८ जुए ९ परमाणू १० दस दिट्ठंता मुणेयन्वा ॥ १ ॥
तत्र पुल्लगशब्देन देवपरिभाषया भोजनमुच्यते, तत्र दृष्टान्ते श्रीव्रजदत्तचक्रिकथा, तथाहि-साकेतस्वामिचन्द्रावतंसस्य
तनयो व्रतम् । पुराऽऽदान् मुनिचन्द्राख्यो, मुनेः सागरचन्द्रतः ॥ १ ॥ सार्थाद् अष्टोऽन्यदाऽऽटव्यां, ग्लानो गोपैः स वीक्षितः ।

चतुर्भिरन्नपानाद्यैः, प्रतिचर्य पट्टकृतः ॥२॥ प्रबोध्यादीक्षयत् सैप, चतुरथतुरोऽपि तान् । तन्मध्याद् द्वौ पुनर्द्धर्मे, जुगुप्सां चक्र-
तुमुनी ॥ ३ ॥ तौ गत्वा स्वस्तवश्रुत्वाऽभूतां शंखपुरे सुतौ । दास्यां शाण्डिल्यविप्रस्य, सर्पदष्टौ च तौ मृतौ ॥ ४ ॥ कालि-
ञ्जराद्रौ व्याधेन, हतौ तौ युग्मजौ मृगौ । हंसौ गंगातटे बद्ध्वा, जालिकेन निपातितौ ॥ ५ ॥ बाराणस्यां ततो भूत्वा, दत्तमा-
तंगनन्दनौ । चित्रसम्भूतसंज्ञौ तावभूतां स्नेहलौ मिथः ॥ ६ ॥ तत्र शंखमहीशेन, नमुचिः सचिवो निजः । कृतागा भूतद-
त्तस्य, प्रच्छन्नं हन्तुमिष्यता (मार्षितः) ॥ ७ ॥ तेनोचे नमुचिः पुत्रौ, यदि पाठयेसे मम । तद् त्वां रक्षामि तद्वाक्यं, स तथैव
व्यधादय ॥ ८ ॥ पाठयंस्तौ स तन्मात्रा, विष्णुतः सन् जिघांसितः । भूतदत्तेन ताभ्यां तु, गुरुरित्यपसारितः ॥ ९ ॥ ततो निःसृत्य
नमुचिर्हीस्तनापुरमागतः । चक्रे सनत्कुमारेण, वक्रिणा सचिवो निजः ॥ १० ॥ इतश्च चित्रसम्भूतौ, मिलितावश्विनाविव ।
सद्गीतिगानतो हाहाहूहूहूप्रतिकृती इय ॥ ११ ॥ सर्वगन्धर्वसर्वस्वमपूर्वविश्वकर्मणम् । ताभ्यां प्रकाशयद्भ्यां च, न जमे
कस्य मानसम् ? ॥ १२ ॥ चित्रसम्भूतचर्चर्या, गीतनृत्यमनोक्षया । अन्यदा पौरचर्चर्यः, सर्वा अपि विजिग्यिरे ॥ १३ ॥
राज्ञाऽय प्रविशंती तौ, पुरस्यान्तर्निषेधितौ । राजाऽऽश्वाभंगपादाय, प्रविष्टावन्यदा पुरे ॥ १४ ॥ गायन्तावुपलक्ष्यतौ, लोष्टयष्ट्या-
दिभिर्हृतौ । आरक्षेण च लोकैश्च, दूराद् दूरतरीकृतौ ॥ १५ ॥ निन्दन्तौ स्वं स्वगीतं च, रूपं तारुण्यमेव च । मृत्यवे पर्वतारूढौ,
यावद् क्षम्यां प्रदास्यतः ॥ १६ ॥ तावच्च मुनिना मृत्योर्निषिध्याथ प्रबोध्य च । तौ व्रतं ग्राहितौ तौ व्रतं, तपेते दुस्तपं तपः
॥ १७ ॥ अन्यदा विहरन्तौ तावागतौ हस्तिनापुरम् । सम्भूतर्षिश्च शिक्षार्थं, ग्राविशन् नगरांतरम् ॥ १८ ॥ राजमार्गेगतः
सोऽय, दष्टो नमुचिमन्त्रिणा । सांशकचिपस्तन्निर्वासने पचीन्न्ययुक्त सः ॥ १९ ॥ ताडितस्त्वेरपक्रामन्नपि यावन्न मुच्यते । तावत्

क्रोधान्मुनिस्तेजोलेण्यामुदगिरिन्मुखात् ॥ २० ॥ तत् ज्ञात्वा सपरिवारश्चक्री पौरजनावृतः । तत्राभ्येत्य मुनिं दक्षः, क्षमयामास
सामभिः ॥ २१ ॥ चित्रोऽप्यत्रान्तरे ज्ञात्वा, सम्भूतमुनिमभ्यगात् । चार्क्यैः श्रुतानुगैस्तस्य, सुधीः क्रोधमरोधयत् ॥ २२ ॥
सम्भूतः शान्तकोपोऽथ, चित्रेणानायि तद्धनम् । नृपप्रभृतिको लोको, वन्दिताङ्गात्रिजात्रयम् ॥ २३ ॥ चित्रः प्रोवाच संभूतः,
आसमात्रैर्षणोरपि । एवं भवेत्तिरस्कारो, नाहारस्तद् वरं हि नौ ॥ २४ ॥ इत्यालोच्य मुनी एतौ, द्वावप्यनशने स्थितौ । अहंपूर्वि-
कया लोकस्तयोरिति विर्वादिषुः ॥ २५ ॥ चक्री ज्ञात्वा च नमुचिं, परामवकरं मुनेः । चदं चतुष्येनोर्ध्वेनानयत् साधुसन्निधौ
॥ २६ ॥ तौ वन्दिन्त्वा महामक्त्याऽदर्शयन्मुचिं तयोः । मोचितः शोचिताचारोऽप्याभ्यां राज्ञो न कर्मणः ॥ २७ ॥ सपत्नी-
भिश्चतुःपष्टिसहस्रैः परिवारिता । वन्दनाय मुनन्दाऽङ्गात्, स्त्रीरत्नमपि तौ मुनी ॥ २८ ॥ तस्याश्च वन्दमानाया, अलकस्पर्शतः
पदोः । सम्भूतसाधोः सम्भूतः, सर्वान्नपुलकोद्गमः ॥ २९ ॥ अप्यलर्कविपादेतदलकस्पर्शजं विषम् । दुःसहं यद्विपाकानुभवो
भावी भवान्तरे ॥ ३० ॥ तपसाऽनेन भूयासं, स्त्रीरत्नपतिरित्ययम् । गते सान्तःपुरे राज्ञि, निदानमकरोन्मुनिः ॥ ३१ ॥ चित्रस्तं
प्राह किं मौलिमेवं योजयसि क्रमे ? । मुक्तिदानप्रभृणु त्वं, विषयाथै व्ययैस्तपः ॥ ३२ ॥ ते नेत्युक्तोऽपि सम्भूतो, न मिथ्यादु-
ष्कृतं व्यधात् । नृत्वा द्वावपि सौधैर्मभूतां देवौ महर्द्विकौ ॥ ३३ ॥ व्युत्वा चित्रस्य जीवोऽथ, प्रथमस्यर्गलोक्तः । पुरे पुरिम-
तालाख्ये, महेश्वस्तनयोऽभवत् ॥ ३४ ॥ व्युत्वा सम्भूतजीवोऽपि, काम्पित्ये ब्रह्मभूयतेः । भार्यायाश्चलुनीदेव्याः, कुक्षौ सम-
वतीर्णवान् ॥ ३५ ॥ चतुर्दशमहास्वमद्युचितागाभिचक्रितः । स्वर्णवर्णोऽभवत् चतुस्तस्याः सप्तधनूच्छ्रयः ॥ ३६ ॥ ब्रह्ममग्न इवा-
नन्दाद्, ब्रह्मभूपतिरस्य च । ब्रह्माण्डविश्रुतामाख्यां, ब्रह्मदत्त इति व्यधात् ॥ ३७ ॥ मित्राणि वदनानीव, चत्वारि ब्रह्म-

नोऽस्य च । क्लेशदसो दीर्घः । कटकः पुष्पगूलकः ॥ ३८ ॥ ब्रह्मदत्तस्य पूर्णेषु, पूर्णेषु द्वादशस्थय । परलोकगति भेजे, ब्रह्मराजः
शिरोरुचा ॥ ३९ ॥ दीर्घः परागिभिरातुं, तस्य राज्ये न्ययुज्यत । अदीर्घेषु द्विर्दीर्घस्तु, तत्कोशाघकरोभिजम् ॥ ४० ॥
रदो मन्त्रमालय, सुतन्या मह नमस्कृत । रतिशर्म क्रमाङ्गे, मित्रस्नेहस्य मर्मभित् ॥ ४१ ॥ दुर्बलमेतयोर्वेति, गणरात्रे पवित्रधीः ।
विरेद च मनुर्मन्त्री, ब्रह्मराष्ट्रदयं परम् ॥ ४२ ॥ अस्यायच धिगेताभ्यां, कुलं शीलं धृतिर्मतिः । लक्षा कुलस्य मर्यादा, त्यक्तमेक-
वदेऽमितम् ॥ ४३ ॥ मा भूदेतररुहोऽनर्थः, कुमारस्येति सोऽमुषत् । निजं परधनुं नाम, ब्रह्मदत्तान्तिके सुतम् ॥ ४४ ॥ तेन
ज्ञाविमृशान्तो, ब्रह्मभूः काककोकिले । मृगेभभद्रहस्तिन्योर्वेदुक्स्वीच युग्मके ॥ ४५ ॥ मेलयित्वाऽथ शुद्धान्ते, गत्वा साऽऽकृत-
ममयीत् । व्यपा एते (व्यधुरेयं) हनिष्याम्यन्यमप्यन्यायकारिणम् ॥ ४६ ॥ तत्तद्वाक्यप्रचारेण, ककचेनेव ह्वयभृत् । तुलन्याः
पुत्रपात्यत्पदारु दीर्घो न्यदारयत् ॥ ४७ ॥ उद्धालेनं जतुगृहे, निशि ज्वालयो हुताशनः । उभाभ्यां मन्त्रयित्वैवं, पुष्पचूलसुता
पृता ॥ ४८ ॥ तेषु ज्ञात्वा धनुर्मन्त्री, दीर्घराजं व्यजिज्ञपत् । दृष्टोऽहमधुना धर्म, दिदधे त्वदनुज्ञया ॥ ४९ ॥ दूरस्थो नैव
भज्योऽनमिति स्यात्पाञ्चदत्तं स तम् । राज्यश्रीस्त्वा विना मन्त्रिन्, यामिनीं विना विधुम् ॥ ५० ॥ ततो गङ्गातटेऽनैव, धर्म-
सन्नादिना कुरु । तथा चक्रे स तत्र चानर्वाचिष्ठभ्रमवाहयत् ॥ ५१ ॥ दानमानोपकारार्तः, स प्रत्ययितपूरुषः । चक्रे सुरंगां
द्विफलोन्नां, ततो जतुगृहायधिः ॥ ५२ ॥ शपितः पुष्पचूलस्तन्मन्त्रिणा दुहितुः पदे । प्रयीहासीसुतां सा चोपयेमे ब्रह्मसुतना ॥ ५३ ॥
अहो महत्सदस्येऽपि, भाविन्यन्तःपुरे वरं । व्यूढा प्राग्भवदासत्वादिव दासीसुताऽऽदितः ॥ ५४ ॥ तुलनी सस्त्रुपं प्रेषित, कुमारं
जतुरेऽमाने । स मन्त्रिगुलना चात्मतृतीयस्त्वनु जग्मिवान् ॥ ५५ ॥ गते यामयुगे वासगृहे ज्वलति मन्त्रिघः । पृष्टः किमेतदित्याह,

धुलनीदुषेचिष्टम् ॥ ५६ ॥ त्वामाक्रुण्डं सुरंगाऽस्ति, च्छन्ना तातेनं दापिता । पाष्णिधातात् प्रकाशैतां, ततो निःसर गम्यते ॥ ५७ ॥ इत्युक्तो ब्रह्मसूतेन, तथा कृत्वा रसातले । मत्तृदुश्चेति तेनैव, लज्जितः प्राविशत् स तु ॥ ५८ ॥ क्रोशद्वितयमानेन, दीर्घरूपाऽपि साऽदुःसुतम् । दत्तं रंगा सुरंगाऽभूत्, तयोर्जीवितदानतः ॥ ५९ ॥ धनुर्धृतौ सुरंगतस्तुरंगवधिरुह्य तौ । पञ्चाशद्योजनौ यातावथाश्चौ मृत्युमापतुः ॥ ६० ॥ ततः पङ्क्त्यां गतौ श्रामं, कोष्टकं ब्रह्मसुनुना । श्रोक्तो वरधनुर्मित्र !, बाधेत क्षुत्तृपा च माम् ॥ ६१ ॥ प्रतीक्षस्वेति स प्रोच्य, समानीय च नापितम् । वपनं कारयित्वा च, चूलामात्रमधारयत् ॥ ६२ ॥ कपायवस्त्रौ यज्ञोपवीती च ब्रह्मनन्दनः । सत्योऽभूत् पिदधे सद्यः, श्रोवत्सं पट्टकेन च ॥ ६३ ॥ ग्रामे च प्राविशन्तौ तौ, विप्रवेपाबुभावपि । निमग्न्य भोजितौ भक्त्या, विप्रैर्गौकेन सादरम् ॥ ६४ ॥ भोजनान्ते द्विजेनोक्तः, कुमारो गणिकेन मे । पुराऽऽख्यायि समित्रो यः, पटुच्छन्नभुजान्तरः ॥ ६५ ॥ श्रुक्ते तव गृहे तस्य, पटुखण्डपृथिवीशिशुः । ह्वया बन्धुमती देया, स्वसुता तां तदुद्वह ॥ ६६ ॥ तामुद्वह्य निशां स्थित्वा, ग्रातः प्रास्थात् सर्मात्रिभ्यः । ततः श्रुत्वा पथो रुद्रानुत्पथेनाटवीमितौ ॥ ६७ ॥ कुमारं तृपितं सुक्त्वा, घटाघो वारिणेऽगमत् । मंत्रिसूदर्षियोवैध, रुद्रो बद्ध्वाऽथ दस्युवत् ॥ ६८ ॥ ब्रह्मदत्ते व्यधात् संज्ञां, पलायस्वेति सोऽप्यगात् । वनाद् वनान्तरं प्राणवृत्ति चक्रे कलैर्जलैः ॥ ६९ ॥ तृतीयादिवसे वीक्ष्य, तापसं तेन संयुतः । गत्वाऽऽश्रमं कुलपतिं, ब्रवन्दे तेन मापितः ॥ ७० ॥ ब्रह्मभूः सत्यमेवाह, प्रोचे कुलपतिस्ततः । दिष्ट्या आरुन्ध ! दृष्टोऽसि, सुखं तिष्ठान्न मेऽन्तिके ॥ ७१ ॥ तेनैत्युक्तश्च तत्रैव, द्विजेनैकेन सख्यभाक् । सस्त्रशास्त्रकलाम्यासप्रीतः प्रावृपमत्यगात् ॥ ७२ ॥ शरद्यतौ गतः सार्द्धं, तापसैः समिदाहरैः । गजस्याद्रौ सकृन्मूत्रं, वीक्ष्यास्यानुपदं ययौ ॥ ७३ ॥ न्यायाच्चनीनः सोऽध्वानमवीतः पंचयोजनोत्तम ! ददर्शेभं च निर्भे-

तस्य, त्रिदधे चात्मसन्मुखम् ॥ ७४ ॥ कृतशृण्डाफटाटोपं, सकोपं चाभिधावितम् । शिखावित् खेदयामास, चिरं नागं नरेन्द्रजः ॥ ७५ ॥ तदा कुमारपशुस्यो, गर्जिस्पर्द्धीद्विपं द्विपम् । घाराघरोऽम्बुघाराभिर्व्यद्रावथदुपद्रवन् ॥ ७६ ॥ कुमारोऽपि च दिग्मूढो, नदीमेकां मुहुस्तराम् । उन्नीर्यास्यास्तेऽपश्यत्, पुराणं पुरमुद्रसम् ॥ ७७ ॥ कुमारः प्रविशैस्तत्रापश्यत् खड्गवरान्विताम् । वञ्ज-
जालीं स चिच्छेद, च्छेदच्छेकोऽसिना च ताम् ॥ ७८ ॥ तदन्तःस्थस्य कस्यापि, धूमपस्य शिरः पृथक् । कवचधं च पृथग् वीक्ष्य,
वीक्षापमोञ्ज्वत्तप्यत् ॥ ७९ ॥ गच्छद्यग्रे महोद्याने, प्रासादं सप्तभूमिकम् । दृष्ट्वाऽऽरूढो ददर्शकां, स्त्रीं निपण्णां सुदुःखिताम् ॥ ८० ॥ अपृच्छत् ता तां का त्वं ?, किमेकाकी च शोचासे ? । ता प्राह कथय त्वं त्वं, का ? किमर्थं समागतः ? ॥ ८१ ॥
सत्ये प्रोक्तं कुमारेणोत्थाय सा प्रणिप्रत्य च । ऊचे ते पुष्पचूलस्य, मातुलस्य सुताऽस्म्यहम् ॥ ८२ ॥ दत्ता ते पुष्पवत्पाख्या,
नाट्योन्मत्ताभिधेन तु । ऐचरेण हवा विद्यां, साधयत्येष धूमपः ॥ ८३ ॥ कुमारः प्राह तं शत्रुं, साधयित्वाऽहमागतः । साऽथ
दिग्गुणमुद्रं तेनोपयम्य रमिताऽनिशम् ॥ ८४ ॥ प्रातश्च शब्दमाकर्ण्य, स आहूतां कुतो ध्वनिः ? । सोऽथ खण्डाविशाखाख्ये, कन्ये
जाम्यां तव द्विपः ॥ ८५ ॥ तन्निमित्तं विवाहोपस्करहस्ते समागते । त्वं दूरे भव जानेऽहं, त्वय्यभिप्रायमेतयोः ॥ ८६ ॥ रागे
रक्तां विरागेऽन्यां, बालवियं पताकिकाम् । इति संकेतमाधाय, गता साऽभ्यर्णमेतयोः ॥ ८७ ॥ क्षणांतरे च स श्वेतां, पताकां
वीक्ष्य चालिताम् । प्रियानुरागादुल्लंघ्य, वनमेकं सरोऽग्रजत् ॥ ८८ ॥ तत्र स्नात्वा स पीत्वाऽऽपस्त्वर्त्तीरवनममागतः । विधेवि-
ज्ञानसर्वस्वं, कन्यामेकामलोकत ॥ ८९ ॥ सा दास्या सह जल्पन्ती, तं पश्यत्यन्यतो ययौ । वस्त्रभूषणतांबूलभृदासी चाययौ
धणात् ॥ ९० ॥ स्वामिन्या मे भवयोग्यं, प्रेपीत्युत्त्वा समर्प्य च । सोऽने नाथ ! तदादेशात्, त्वां नेष्ये मंत्रिमेदिरं ॥ ९१ ॥

पदोज्वधार्यतां तत्रेत्युक्तः सोऽगात् तथा समम् । सा ग्रोचे मंत्रिद्वः त्रैपीत्, श्रीकान्ता राजपुत्र्यमुम् ॥९२॥ मन्त्रिणोपास्यमानोऽयं, निनाय क्षणदां क्षणात् । प्रातश्चोपनृपं यातः, कुमारो मन्त्रिणा सह ॥ ९३ ॥ नृपेण सत्कृतः कन्यां, तदचां परिणीतवान् । ब्रह्मदत्तस्तथा साद्धं, गणरात्रमतीतवान् ॥९४॥ ब्रह्मदत्तोऽज्यदा क्रीडन्, रहस्येनामुवाच च । एकस्याज्ञातवशादेः, पित्रा दत्ताऽसि मे कुतः ॥९५॥ श्रीकान्ता आह तत्कान्ता, वसन्तपुरपत्ने । राज्ञः शबरसेनस्य, सन्तुर्मम पिता प्रभो ! ॥९६॥ पर्यस्तो राज्यतः क्रूरगोत्रिभिः पक्षिमाश्रितः । स सद्योग्रामघाताद्यैः, पुष्पाति च परिग्रहम् ॥ ९७ ॥ अहं चतुर्णां पुत्राणां, पश्चाज्जातीति बह्वभा । पित्रोक्ता वरस ! कथ्यो मे, यस्ते कोऽपि मतो यरः ॥ ९८ ॥ वीक्षमाणा सरस्तीराध्वन्यध्वन्यव्रजं सदा । त्वां समासादयं नाथ !, मनोरथपथाविगम् ॥ ९९ ॥ स यल्लीयतिरन्ध्रदुर्ग्रामघातकृते ययौ । कुमरोऽपि समं तेन, क्षत्रियाणां क्रमो ह्ययम् ॥ १०० ॥ ग्रामेऽथ लुब्धमाने द्राक्, कुमारस्य सरस्तेटे । नत्वा वरधनुः कण्ठे, लगित्वा चारुदद् भृशम् ॥ १ ॥ आश्वासितः कुमारेण, स स्ववृत्तान्तमभ्यधात् । वटाधस्त्वां तदा सुक्त्वा, गतोऽहं नाथ ! पाथसे ॥ २ ॥ प्राप्तो दीर्घमटं रुद्धो, बद्धः पृष्टश्च दस्युवत् । अरे वरधनो ! ब्रह्मदत्तः केति ? मयोदितम् ॥ ३ ॥ व्याघ्रेण भक्षितः स्थानं, दर्शयेति च तेऽवदन् । इतस्ततो भर्मेधकं, तव संज्ञां पलायने ॥ ४ ॥ परिव्राड्दत्तां गुटिकां, मुखे निक्षिप्तवानथ । तत्प्रभावाच्च निःसंज्ञो, मृत इत्युज्झितोऽस्मि तैः ॥ ५ ॥ गतेषु तेषु चाकृप्य, गुटिकां त्वां गवेपयन् । ग्रामे क्वापि परिव्राजमनम् तेन मापितः ॥ ६ ॥ अहं वरधनो ! मित्रं, घनोरास्मि पितुस्तव । वसुभागो महाभाग !, ब्रह्मदत्तः क्व वर्तते ? ॥७॥ मया च कथिते सत्ये, म्लानास्यः स पुनर्जगौ । तदा जतुगृहे दीर्घो, धीर्य चैकं करङ्कम् ॥८॥ सुरङ्गां तत्र चापश्यत्तदन्तेऽध्वपदानि च । रुद्धवान् युवयोर्मार्गे, कृपितो घनवे तथा ॥ ९ ॥ नष्टो धनुस्ते माता तु;

धिष्ठा भान्नद्रपाटके । भुत्वेत्यहं गतस्त्वथ, च्छुद्रकापालिसोऽभवम् ॥ १० ॥ प्रतिवेश्य अमन् पृष्टस्तौर्विद्यासाधनं जगौ । मैत्री
पारधेदेनाभूतन्मुखाप निवेदितम् ॥ ११ ॥ मातस्त्वत्पुत्रमित्रस्ते कुरुते पादवंदनम् । गत्वाऽन्येद्युः स्वयं वीजपूरं सगुटिकं ददौ ॥ १२ ॥
मति ज्ञाः दीक्षायां श्रीं मुनीं यत्नाऽऽरयो राजेन्येदयत् । स च संस्कारकान् प्रेषीन्, मया तेऽभिहितास्तदा ॥ १३ ॥ ठतेऽपुना-
ऽस्याः संस्कारे, न राजो न च यः शुभम् । गतेषु तेषु स्वरधानमारक्षकमहं जगौ ॥ १४ ॥ भवान् भवेत् सहायश्चेत्तद्विद्यां साध-
याम्यहम् । गुपेन सम्मते तस्योत्पाटा नीतः सुषो यद्विः ॥ १५ ॥ मण्डलं मण्डयित्वा चैराचिंत्वाऽऽरक्षकं दतः । दिक्पूजाछमना
प्रेष्य, स्वर्गां गुटिकयाऽन्यया ॥ १६ ॥ ठत्या सचेतनोऽसौ च, द्रापयित्वा निवार्य च । रुदतीं तां तातमित्रेव च धर्मगृहेऽमुचम् ॥ १७ ॥
पुत्रम् ॥ अमन्नागामितो दिष्टया, दृष्टस्ये पुण्यवाशिषत् । तत्पृष्टश्च स्मृत्तान्तं, कुमारोऽपि न्यवेदयत् ॥ १८ ॥ दीर्घातङ्गं पुनः
धुत्या, तौ दीशार्घ्वीं समीपतुः । तत्र सागरदत्तस्य, श्रोष्ठिनो बुद्धिलस्य च ॥ १९ ॥ उद्यानेऽपरयतां लक्षं, पणन्ती कुक्कुटाह्वयम् । तत्र
जात्योऽप्यजात्येन, मग्नः सागरकुक्कुटः ॥ २० ॥ मन्त्रिभूः सागरं प्राहाजात्यं त्वजात्यमद्भदम् । पश्यामि त्वदनुज्ञातोऽहं तं बुद्धि-
लदृक्कुटम् ॥ २१ ॥ तन्मुक्तोऽयोमययुवीयुतादिप्र कुक्कुटं विदन् । निषिद्धो बुद्धिलेनार्धलधदानस्य संज्ञया ॥ २२ ॥ मित्रसङ्केततो
ममदत्तोऽयःसुचिकाः पदोः । आठुप्यायोधयत्तौ द्वौ, भग्नो बुद्धिलकुक्कुटः ॥ २३ ॥ सागरो रथमारोप्यान्पत्तौ सुहृदौ गृहे ।
इच्छाप्रधानभोगार्थस्तत्र तौ तस्यतुः सुतम् ॥ २४ ॥ अन्वदा किञ्चिदाख्याय, गते बुद्धिलविद्धे । मन्त्री लक्षार्थलञ्चाया, लब्धं हारम-
दर्शयन् ॥ २५ ॥ कुमारं निजनामर्कं, लेपं तत्र च पश्यति । मूर्च्छं वाचिकमभ्येत्य, तावत् सा स्वास्पतो युदा ॥ २६ ॥ मन्त्रिणे
किञ्चिदान्याय, गतोऽऽर्यात्यथ मन्त्रिभूः । ततः कुमाराय लेखयति लघार्थमिदमौ ॥ २७ ॥ मयोक्ता ब्रह्मदत्तस्य, कस्य लेखोऽयं

साऽवदत् । धनप्रवरपुण्यस्ति, रत्नचयत्र सादरा ॥ २८ ॥ अथैतया वरार्थिन्याऽऽराद्धो यक्षो वरं ददौ । चक्रिणं ब्रह्मदत्ताख्यं,
श्रीवत्साङ्गं सुलक्षणम् ॥ २९ ॥ आख्यतु यक्षः स ज्ञेयः, स्वप्राप्तोः कुक्कुटाह्वे । त्वया समित्रोऽप्यायातस्तेन सार्धं च सङ्गमः
॥ ३० ॥ पूर्वं मन्मन्दिराऽऽसन्ने, भावि त्वद्यक्षमायितम् । ध्यायन्त्या रत्नवत्याऽसौ, कुक्कुटाजौ विलोकितः ॥ ३१ ॥ प्रैपि बुद्धिल-
दासस्य, हस्ते लेखश्च तत्कृतं । तत्तस्य ब्रह्मदत्तस्य, प्रतिलेखं ममार्षय ॥ ३२ ॥ प्रतिलेखं त्वदीयं चार्पयित्वा प्रैपि सा मया ।
कुमारः सानुरागोऽभूद्रत्नयत्यां तदाद्यपि ॥ ३३ ॥ अष्टमिः कुलकम् ॥ दीर्घोपरोधात् कौशाम्बीभूषतौ शोधयत्यलम् । सागरो भृगु-
हान्तस्तौ, क्षिप्त्वाऽरक्षन्निधानवत् ॥ ३४ ॥ तौ निर्जगमिषू रात्रौ, रथमारोह सागरः । कियन्तमपि पंथानं, नीत्वाऽथाचालयत्
स्वयम् ॥ ३५ ॥ तौ गच्छन्तौ च यक्षस्योद्याने नारीमपश्यताम् । अक्षर्णरथारूढां, तयाऽऽहूतौ च नामतः ॥ ३६ ॥ गत्वा द्रुतं शु-
भे । का त्वी, साऽह या कथिता पुरा । तापस्या भवतोः साऽस्मि, रत्नवत्याख्यया शुभौ ॥ ३७ ॥ कुमारोऽथ समारोहत्तद्वचः-
श्रमणोन्मदः । मनोरथं रथं चाग्रे, स्थिते धनुषेते सति ॥ ३८ ॥ क गम्यमिति तेनोक्ता, सोचेऽस्ति मगधे पुरे । धनावहः
पितृव्यो मे, प्रेर्यतां वाजिनी ततः ॥ ३९ ॥ नम्रां गुणवतीं तन्वीं, स तां शार्ङ्गलतामिव । आकृष्यारोह्य चोत्सङ्गे, मित्रेणावाहयत्
हयान् ॥ ४० ॥ रथेनास्याटोऽटव्यां, कण्टकश्च सुकण्टकः । चौरसेनापती सेनायुतौ तं रोद्धुमुद्यतौ ॥ ४१ ॥ तौ दूरापातिना
श्रीमवेधिना ब्रह्मखनुना । मधुकैटभवद् दूरीकृतौ निर्जित्य जिष्णुना ॥ ४२ ॥ रणश्रान्तो रथे सुप्तोऽनुज्ञया मन्त्रिजनमनः । प्रेयस्या
सह तौ रथ्या, तस्यतुस्तटिनीतटे ॥ ४३ ॥ जागर्ति ब्रह्मभूर्यावत्, तावन्नैवास्ति सारथिः । तत्पदं वीक्ष्य रक्ताक्तं, मूर्च्छितो न्यप-
तद्रथे ॥ ४४ ॥ स्वाञ्चलेन चलेनायं, रत्नवत्याऽथ वीजितः । सुसंज्ञः क्वापि मित्रेति, विललाप स बालवत् ॥ ४५ ॥ विलपन् रत्न-

परयाऽसौ, बोधितो नाथ ! कानने । बह्वापदि तव स्याहुं, शोचितुं चापि नोचितम् ॥ ४६ ॥ गत्वाऽथ वसतिग्रामे, शुद्धिः कार्यो
स्वमन्त्रिणः । जीवत्यसौ ध्रुवं धन्य !, त्वत्प्रतापेन रक्षितः ॥ ४७ ॥ तयेत्युक्तस्तुदत्तेष, रथ्यौ ग्रामं समासदत् । ग्रामेशेन निजावासे,
नीत्वा पृष्टौ च कारणम् ॥ ४८ ॥ कथिते तेन संप्रेष्य, नरान् संशोध्य चाटवीम् । शरं सरक्तं तैर्लेब्धं, कुमारस्य पुरोऽमुचत् ॥ ४९ ॥ मृतं
मित्रं चिन्निधित्य, कुमारः दयितो निशि । यामयुग्मेऽयतन् ग्रामे, चौरास्तेन विजिग्यरे ॥ ५० ॥ ग्रामेशश्चानुगो निन्ये, प्रातस्तं मगधेश्वरे ।
यस्याश्रमे प्रियां मुञ्चवा, कुमारोऽविद्वदन्तरे ॥ ५१ ॥ वीक्ष्य हर्म्यगवाक्षस्थस्त्रीयुग्मेनेति भाषितः । प्रेमभाजं जनं त्यक्त्वा, गन्तुं
ते युज्यते कथम् ? ॥ ५२ ॥ कोऽहं ? केवा युवां ? त्यागः, कः चेति ब्रह्मभूदिते । ते प्राहतुः प्रसीदैहि, विश्राम्य प्राणनायक ! ॥ ५३ ॥
इत्युक्तं ततः प्रविष्टस्य, कृतस्नानाशनस्य च । ब्रह्मदत्तस्य ते स्वाख्यानिकामित्याख्यतां मुदा ॥ ५४ ॥ वैताड्यदाक्षिणश्रेण्या, नगरे
शिघ्रमन्दिरे । विद्याधरेन्द्रज्वलनशिखविद्युच्छिखामुते ॥ ५५ ॥ नाट्योन्मत्तानुजे आर्वा, नाम्ना खण्डाविशाखिके । ततोऽस्ति
चान्यदा सख्याऽग्निशिखेन समन्वितः ॥ ५६ ॥ गच्छतोऽष्टापदे वीक्ष्य, सुरान् यात्रार्थमुद्यतः । आवां चाग्निशिखं चैव, मित्रं
तात ! सहानयत् ॥ ५७ ॥ मानवर्णोन्वितां रात्नीं, चतुर्विंशतिमर्हताम् । अर्चयित्वा च वन्दित्वा, वाचन्दामहि चारणौ ॥ ५८ ॥
देशनान्ते शुनी चैतौ, पप्रच्छाग्निशिखोऽनयोः । कन्ययोः को वरो ? आतृघातीति प्राहतुश्च तौ ॥ ५९ ॥ तातश्चावां च तदा
स, ग्लाना आर्वां विदोषतः । गत्वा सहोदरे यत्नं, कुर्वीमहि तदाद्यपि ॥ ६० ॥ स नौ आताड्यदा पुष्पचूलपुत्रीं जहार यत् ।
जानात्यतः परं सर्वमार्थपुत्रः स्वयं हि तत् ॥ ६१ ॥ तदा च पुष्पवत्यार्वा, सम्बोध्यवोचदुर्चकैः । ब्रह्मदत्तो युवां मर्त्तो, भवतु
स्वयमागतः ॥ ६२ ॥ मतेऽपि नौ तयौत्सुस्याच्छुभ्राऽचालि पताकिका । गते त्वय्यनुयान्त्यौ त्वां, ग्रामं ग्राममिहागते ॥ ६३ ॥

मतिस्त्वमेको नो पुण्यैराकृष्टोऽसि समागतः । उद्वहावां ततो ब्रह्मदत्तस्ते परिणीतवान् ॥ ६४ ॥ रत्नाऽऽनिशं समं ताभ्यां, पुष्पव-
त्पान्तिक्लेऽद्य ते । आराज्यलाभं सम्प्रेष्यान्विष्यद् रत्नवतीं स्वयम् ॥ ६५ ॥ अदृष्ट्वा तां रत्नवेवापृष्टो भूत्वे न वेदुर्म्यहम् । दृष्ट्वा स्त्री
कापि दिव्यांगी, कुमारं स्वगृहेऽनयत् ॥ ६६ ॥ रत्नवत्याः पितृव्येन, कारितोपयमोत्सवः । ब्रह्मदत्तस्तथा सार्द्धं, भोजे विपयजं
सुरम् ॥ ६७ ॥ मृतकार्येऽन्यदाऽऽरब्धे, मन्त्रिष्वनोद्विजन्मसु । घसत्सु विप्रवेपो ब्राह्मेत्य प्रोच स मंत्रिष्वः ॥ ६८ ॥ महत्तं भोजने तृप्तिः,
साक्षाद्भरणोर्भवेत् । तच्छ्रुत्वा ब्रह्मभूरेनमाश्लिषत् साधुलोचनः ॥ ६९ ॥ नीत्वाऽतः स्नपयित्वा च, भोजयित्वा च मंत्रिभूः । पृष्टोऽज्यो-
वरदा मुने, त्वयि रुद्धोऽस्मि तस्करैः ॥ ७० ॥ हतोऽहं पश्चिर्गणेन, दस्युना पतितो भुवि । लतान्तरे तिरोधाय, गतेष्वेषु च निःसृतः
॥ ७१ ॥ ग्रामे ग्रामेशतः शुद्धि, ज्ञात्वा त्वामागतः प्रभो । दृष्ट्वा त्वां दृष्ट्वांधन्द्रं, कैरव इव पार्वणम् ॥ ७२ ॥ ब्रह्मदत्तोऽब-
दत् ह्रींवरिव स्थेयं कियच्चिरम् ? । विना पौरुषमस्माभिर्वसन्तोऽद्य तदाऽऽगमत् ॥ ७३ ॥ तदा च राज्ञो मत्तमः, स्तम्भसुन्मील्य
निर्ययी । कन्यां स्तलद्वति कांचित्, कराग्रेणाग्रीह्व सः ॥ ७४ ॥ हाहागं कुमारश्च, श्रुत्वाऽभीष्टं प्रधापितः । तां विमोच्य वशी-
कृत्य, नागं स्वग्नेऽनयत् क्षणात् ॥ ७५ ॥ राजाऽपृच्छत्तदाकारविक्रमाचारविस्मितः । कोऽयं कुतस्त्यस्तं चाख्यादत्तनवत्या ! पितृ-
व्यकः ॥ ७६ ॥ राधा कन्यास्ततो दत्ता, ब्रह्मदत्तः प्रतीष्टवान् । परिणीय च तास्ताभिः, समं रेमे चिरं सुखम् ॥ ७७ ॥ अन्यदेत्य-
जरत्येका, तं प्रोच आमितांचला । अस्ति वैश्रवणेभ्यस्व, श्यामेत्याख्या सुता त्वया ॥ ७८ ॥ पीलोः कस्यदात्तं त्राता, सेच्छति त्वत्क-
रग्रहम् । एतावद्रूपसद्रूपजितकामावकामतः ॥ ७९ ॥ तयेत्युक्तः कुमारस्तं, परिणिन्ये शुभे दिने । सुषुद्धिमन्त्रिणः पुत्री,
नन्दाख्यां मन्त्रिभूः पुनः ॥ ८० ॥ ब्रह्मदत्तस्ततो वाराणस्यां कटकभूपतेः । पुत्री स्वंगो चमूमपि ॥ ८१ ॥

तत्तेन्यः सहितः सैन्यैर्नृपश्च घनुमान्निग्रहम् । दीर्घ दीर्घपथे नेतुं, प्रस्थितो ब्रह्मराजभूः ॥ ८३ ॥ ब्रह्मदचोऽनन्दचैत्य, कटकं कटकं नृपम् ।
मैत्री ते दीर्घराजेन, साद्रे ल्यक्तुं न युज्यते ॥ ८४ ॥ कटकः प्राह कर्णेऽतिघ्नपञ्च यस्य दुर्वचम् । मैत्रीकालुष्यकृत्तेन, साद्रे
गन्वेति त यद् ॥ ८५ ॥ काम्पील्य ब्रह्मभूर्गता, सदीर्घं रुढे गतः । दीर्घः सर्गाग्निसारेण, निःसंसार रणोन्मुखः ॥ ८६ ॥ पाप-
पूर्णोऽपि सा पूर्णा, प्रवर्त्तिन्यन्तिके यतिः । बुलनी दुस्वपं तप्त्या, तपः सिद्धिं क्रमादगात् ॥ ८७ ॥ ततो नासीरवीराणां, संगरः
कृतसंगरः । दारणोऽभूत्तयोर्दूरं, दीर्घक्षीब्रह्मदचयोः ॥ ८८ ॥ संगरे चतुरंगेण, निजाङ्गेन, तयोरथ । ब्रह्मदचकरं चक्रमाक्रा-
मत् प्रक्रमं ततः ॥ ८९ ॥ प्रतितं स तेन दीर्घस्य, दीर्घरज्जोऽरिवाकरोत् । स्तुयन्तः पुष्टयष्टि च, ब्रह्मदेत्ते व्यधुः सुराः ॥ ९० ॥
प्रविश्य स्वपुरं पत्नीः, सर्वोऽध्वानीय सर्वतः । सीरज्जं कुरुमन्याह्वयाविव्यातं प्रत्यतिष्ठित ॥ ९१ ॥ चक्री चक्रानुगो गत्वा, साध-
यित्वा च भारतम् । काम्पित्यपुरमभ्येत्य, प्रविवेक्ष सविस्तरम् ॥ ९२ ॥ सञ्चतुर्देशरत्नाधोऽभितुर्नयनिधीशितुः । राजनिर्विदधे
तस्याभिषेको द्वादशाब्दिकः ॥ ९३ ॥ तपोवने सखा तस्य, द्विजः सोऽथ तमागतः । विधायोपानहं मालां, वंशायध्वजकारकः
॥ ९४ ॥ तं दृष्ट्वा वेत्ति राजाऽपृच्छत्कोऽयं? स चावदत् । ह्यारस्यो द्वादशाब्दानि, देवां सेवामयं व्यधात् ॥ ९५ ॥ राजाऽथ
प्राह किन्त्येतत्?, सोऽथाह ममता समम् । आभ्यतो मेऽथ संष्टया, एतावत्य उपानहः ॥ ९६ ॥ तथापि न प्रसन्नस्त्वं, प्रत्यभि-
ज्ञाय तं नृपः । हसन्नस्सलितं चक्रे, सेवायामन्यदाऽवदत् ॥ ९७ ॥ तुभ्यं ददामि राजाद्यं, किमित्युक्तं द्विजोऽवदत् । राज्येऽपि
भोजनं सारं, सदाऽवारं प्रयच्छतु ॥ ९८ ॥ अहं हि राज्यराजानां, मंदिरेषु ततोऽस्मिन्ने । भुज्वा च भरतेऽभ्येत्य, मोक्षेये तपे
गृहे पुनः ॥ ९९ ॥ एवमस्त्विति राजोक्ते, तथा कुर्वन्वाप सः । मृत्युं न चक्रिभोज्यं तु, बुलमे भर्त्यजन्मवत् ॥ १०० ॥

अपि नाम लभेतासी, पुनश्चक्रिगृहेऽज्ञानम् । न तु मानुष्यकअष्टो, मानुष्यं लभते पुनः ॥ १ ॥ इति नृत्वदुरापत्वे, दृष्टान्तोऽयं निवेदितः । प्रसङ्गादागतं चक्रिकथाशेषं तु कथ्यते ॥२॥ अन्यदा नाख्यसंगीति, प्रपश्यन् पुष्पगेन्दुकम् । मून्छां गतः स्मरन् जातिं, प्राग् भवान् पञ्च सोऽस्मरत् ॥ ३ ॥ द्वातुं ग्राक्सोदरं श्लोकस्यार्द्धं ॥ ग्रथितं व्यधात् । आस्व दासी मृगौ हंसौ, मातङ्गावमरौ तथा ॥४॥ अघोपयन् यः कोऽपि, श्लोकाद्धं पूरयिष्यति । राज्याद्धं तस्य दास्यामि, न चापूरिष्ट कश्चन ॥५॥ एतच्चायालगोपालं, कण्ठस्थं पठ्यते जनैः । चित्रजीवोऽन्यदा तत्राऽऽगादेको विहरन् व्रती ॥ ६ ॥ तं चारघटिकात् शुत्वोद्याने श्लोकमपूरयत् । यथा नौ पट्टिका जातिरन्योऽन्याभ्यां विद्युक्तयोः ॥ ७ ॥ तत् पठित्वा मुनेः पार्श्वे, स राज्ञोऽग्रे पपाठ च । पृष्टश्च चक्रिणा तस्य, कविं व्यश्रुपयन्मुनिम् ॥ ८ ॥ तुष्टिदानं स दत्त्वाऽस्मै, सोत्कण्ठो मुनिमभ्यगात् । वन्दिता साश्रुदृक् पूर्वस्नेहात् पार्श्वं उपाविशत् ॥ ९ ॥ धर्मसाभं मुनिर्दत्त्वा, कारुण्यक्षीरसागरः । देशनामित्युपाक्रंस्त, चक्रयनुग्रहकाम्यया ॥ १० ॥ राजन्नसारे संसारे, सारो धम्मो जिनोदितः । शरीरलक्ष्म्याम्यादि, सर्वमेव चलाचलम् ॥ ११ ॥ पट्खण्डं भरतं धीर !, त्वयाऽसाधि यथा श्रिये । पङ्जीय-
कायार्धां त्वे, तथा साधय सिद्धये ॥ १२ ॥ ब्रह्मदत्तोऽवदद्राज्यं, मुहुस्त्वैतत्तपसः फलम् । सिद्धां हित्वा कृपि नव्यां, कर्तुं हन्यपि नेच्छति ॥ १३ ॥ मुनिः श्रोत्राच्च सत्योऽपि, मया त्यक्ताः श्रियः स्त्रियः । तन्नाशे वा स्वनाशे वा, तत्सम्बन्धो हि न स्थिरः ॥ १४ ॥ दासत्वे दंदशूकस्य, दशनान्मरणं स्मरन् । मृगत्ये व्याधेवेषाच्च, हंसत्वे कण्ठमोटनात् ॥ १५ ॥ मातङ्गत्वे स्मर चक्रिन् !, लोप्यष्टयादिताडनम् । इयत्यामपि सामग्र्यां, ग्रास्तायां किमु मुह्यसि ? ॥ १६ ॥ इत्थंमुक्तोऽपि नैवायमबुध्यत ततो मुनिः । तमसा-
प्यतमं ग्रात्वा, हित्वाऽगात् क्रमतः शिवम् ॥१७॥ भूशक्र इव चक्री तु, चक्रितां पालयत्यलम् । जवक्षेनान्यदा तस्य, ग्राभृते प्रहितो

हयः ॥ १८ ॥ जिज्ञासुस्तस्य वेगं स, तमारुहोऽश्वसेनया । समं पुराद्वहिर्योतः, कशया तमताडयत् ॥ १९ ॥ विजित्य निजवाजेन,
रथ्यसादिनिगादिनम् । तार्क्ष्यस्ताह्यं ह्योत्पत्य, स विवेश महादवीम् ॥ २० ॥ श्रान्तादश्वात् समुत्तीर्योत्तार्य पर्याणिमार्यधीः । पाय-
यित्वा सरस्यम्भस्तमवघ्रास्रौ नृपः ॥ २१ ॥ स्वयं स्नात्वा पयः पीत्वा, तीर्त्वा तीरमुपागतः । अर्द्धतरुपलावण्यां, लुलोकै नाग-
कन्यकाम् ॥ २२ ॥ यावता वीक्षते तावदुत्तीर्णो गोनसो नगात् । सा भूत्वा नागिनी तेन, सह प्राप र्हो रत्तिम् ॥ २३ ॥ अहो
नीचे रतिः स्त्रीणां, नोपेक्ष्यो वर्णसंस्करः । व्यात्वेत्याहृत्य कशया, शान्तरोषोऽमुचत् स ताम् ॥ २४ ॥ काकं पिक्या समं नाहं,
सहै चात्वेऽपि योऽवदत् । चाक्रित्वे ब्रह्मदत्तोऽयं, तत्तादृक् सहते कथम् ? ॥ २५ ॥ चक्री च्वाथ समायाते, पदपङ्क्तयनुसारतः ।
सैन्ये वनं शनैः स्वस्वार्थभृग्व तेन समं ययौ ॥ २६ ॥ गत्वा च नागकन्याऽख्यबुद्धती नागमीहयम् । स्त्रीलोलो ब्रह्मदत्तो मामटव्यां
स्यां सखीयुताम् ॥ २७ ॥ रनानोत्तीर्णो निरैक्षिष्ट, रत्नैवात्यर्थमार्थयत् । अनिच्छन्तीं च तेनाहं, कस्याभिस्ताहिताऽस्मि च ॥ २८ ॥
ततो नागकुमारोऽसौ, नृपं लोपयितुं रयात् । आययौ वासवेदमान्तः, स्त्रीनीकारो हि दुःसहः ॥ २९ ॥ तदानीं ब्रह्मदत्तं च, पट्ट-
राशयेवमृषी । यदध्यापयितुः स्वामिन् । भवद्भिः किञ्चिदैक्ष्यत ? ॥ ३० ॥ नागनारीदुराचारचारणौ कथयत्यथ । राज्ञि नागकुमा-
रस्तद्व, सर्वमन्तर्हितोऽणुणोत् ॥ ३१ ॥ विज्ञाय स्वधियादोषं, शान्तरोषोऽथ सोऽभवत् । आगाच्छरीरचिन्तार्थं, बहिर्वीसगृहान्तपः
॥ ३२ ॥ नागमैथत सोऽवोचत्, ब्रह्मदत्तो जयत्ययम् । पातालैऽपि दुराचाराश्रिता ब्रह्मनन्दनः ॥ ३३ ॥ तद्विरा कुपितो दग्धुकाम-
स्त्वामहमागमम् । युत्वा च त्वद्वचः शान्तस्तुष्टस्तेऽस्मि वरं वृणु ॥ ३४ ॥ राज्ञोचे मम राज्ये कोऽप्यन्यायी मा स्म भूदिति ।
नागः प्राह पुनस्तुष्टः, स्वार्थं याचस्व सम्प्राति ॥ ३५ ॥ विद्यस्व राज्ञाऽयाचिष्ट, सर्वप्राणिगिरो मम । विदिताः सन्तु नागोऽथ,

प्रांचे संपत्स्यते हृदः ॥ ३६ ॥ परं कथयतोऽन्यस्मै, शिरस्ते भावि सप्तधा । गते नागे महिष्याऽसौ, समं वासगृहं स्थितः ॥ ३७ ॥
शुभाव चैकदा पत्नी, पत्युरित्युचुर्षी पुरः । राजांगरागाच्छीखण्डं, देहि दोहदपूर्ये ॥ ३८ ॥ गृहोलः ग्राह मे कार्यं, जीवितव्येन
नास्ति किम् ? । राजा ज्ञात्वा तयोर्भाषां, हसन्तुक्तः स्वमार्यया ॥ ३९ ॥ हासस्य कारणं किं ? ते, कथितं मृत्युदायकम् । तेने-
त्युक्ते पुनः ग्राहः, तद्वाक्याप्रत्यया प्रिया ॥ ४० ॥ ममापि गोप्यमित्यात्थ, मृत्योरपि च दुस्सहम् । तदावयोः समं मृत्युरस्तु
प्रेमप्रपन्नयोः ॥ ४१ ॥ ततः सान्तःपुरो वेलोचित्तगौरवितैः सह । स्त्रीग्रहेऽपि ततो राजा, श्मशाने मृत्यवेऽचलत् ॥ ४२ ॥ सवल्लभस्य
तस्याय, गजारुहस्य गच्छतः । आजकं सम्भुत्वं छागी, छागं प्रांचे स्वभाषया ॥ ४३ ॥ जवपूलेमितो राशेर्दोहदं देहि मे प्रिय ! ।
छागोऽयादीद्यवादाने, मृत्युर्मे चक्रिपत्तितः ॥ ४४ ॥ छागी प्रांचे त्यजत्येप, भार्यी जीवितं नृपः । सस्नेहस्त्वं तु निःस्ने-
हः, पशुर्मूर्खं चर्त्तते ॥ ४५ ॥ छागोऽवदन्न मूर्खोऽहं, मूर्खोऽयं पशुरप्ययम् । अनेकस्त्रीपतिः प्राणांस्त्यजत्येकस्त्रियः
कृते ॥ ४६ ॥ चक्री तद्वाक्यमाकर्ण्य, तं चानाग्न्यान्तिके छगम् । कण्ठेऽस्य न्यस्य सौवर्णमालां वेडम निजं ययौ ॥ ४७ ॥
सशन्दोऽवाडशती पीडशानामि (यत्तां स, स्थिता शान्ते) त्यागान् नृपः । पालयैश्चक्रवर्तित्वपदं प्राव्यनिदानतः ॥ ४८ ॥ अन्यदा
मित्रविप्रेण, प्रार्थितः स्वान्नभोजनम् । ब्रह्मदत्तोऽवदद्विप्रोन्मादकृद् दुर्जरं हि तत् ॥ ४९ ॥ कृपणोऽस्यन्नदानेऽपि, वाचदूकमिति
द्विजम् । रसवत्या स्वया चक्री, सकुटुम्बमभोजयत् ॥ ५० ॥ ततस्तस्य सपुत्रस्य, तीव्रकामादभून्निशि । अज्ञातज्ञातिसम्बन्धः, पशु-
धर्मः पशोरिव ॥ ५१ ॥ हियोपेतः कुटुम्बस्य, नास्यं दर्शयितुं क्षमः । अचिन्तयद् द्विजो राज्ञा, पापेनाहं विगोपितः ॥ ५२ ॥
द्विजो वहिर्भ्रमन्नेकं, पशुपालमलोक्त । कर्करैस्तरुपत्राणि, काणयन्ते यथेहितम् ॥ ५३ ॥ उपचर्य च तं प्रांचे, द्विजः प्रक्षिप्य

चारु ॥ १० ॥ रोदमेदस्विनीं दृष्ट्वा, पृष्ट्वा, वाष्पाविलिविलोचना ॥ ११ ॥ सा निःश्वास-
यती पत्युर्निषन्धेनातिपृच्छतः । आख्यहरिद्रितोद्भूतमपमानं पितुर्गृहे ॥ १२ ॥ तत्र दध्यौ घिगिदं नैःस्व्यं, स्वकुलेऽप्यपमानदम् ।
मानदं घनवस्त्रं स्यादपयादविवक्षितम् ॥ १३ ॥ घनिता हि जनो गर्जेत्यसत्येनापि सर्वदा । सत्येनापि च निःस्वेन, सज्जलज्जः
प्रजायेते ॥ १४ ॥ किंच कार्यं विना स्नेहमर्थहीने च गौरवम् । प्रतिपन्ने च निर्वाहं, विरलाः केऽपि कुर्वते ॥ १५ ॥ ध्यात्वेति
लिप्सया सोऽगात्, पाटलीपुत्रपत्ने । प्रागन्यस्तेष्वासंनष्वाद्यासने च विनिविष्टवान् ॥ १६ ॥ आद्यमाचक्रमे तेन, चाणक्येन
यदामनम् । तदलङ्कुरुते नन्दः, एव मद्रासनं यतः ॥ १७ ॥ नन्देन सममायातः, सिद्धपुत्रोऽबदत्तदा । वाडवो निपसादैप,
च्छायामाक्रम्य भूसुजः ॥ १८ ॥ उक्तो नृपस्य दास्याऽथ, चाणक्यः शमवाक्यतः । द्वितीयस्मिन्निषीदास्मिन्नासने द्विजसत्तमः ॥ १९ ॥
इत्युक्तः स तया ग्राह, स्थास्यत्यत्र कमण्डलुः । न्यास्यञ्च तत्र तत्पूर्वं, नात्यजञ्च नृपासनम् ॥ २० ॥ इत्थमुत्थाप्यमानोऽयमा-
सनान्यपराण्यपि । दण्डयज्ञोपवीताक्षमालादौररुधद् बुधः ॥ २१ ॥ दासी ग्राह त्यजत्येप, न शठः पीठमादिमम् । रुणाद्वि दुष्ट-
पुद्बिध, विष्टराण्यपराण्यपि ॥ २२ ॥ तत् किं वातकिर्नैतेन, घृष्टेनेति भ्रुविष्यया । विप्र उत्थापयांचक्रे, क्रमघातेन विष्टरात् ॥ २३ ॥
तत्तदगं चगिनः घृतुर्दारुणः प्रतिघारुणः । प्रतिज्ञामकरोदित्थं, सर्वतोक्तस्य पश्यतः ॥ २४ ॥ कोशभृत्यमहामूलं, मित्रपुत्रशिफा-
कुलम् । नन्दमुन्मूल्यप्यामि, ययुर्दृढ इव द्रुमम् ॥ २५ ॥ विम्वान्तरितमात्मानं, न जानन् मायिनं नृपम् । निर्गत्य मार्ग-
यामास, नरं राज्यधरं चिरम् ॥ २६ ॥ अन्यदा यत्र नन्दस्य, मयूरपरिपोषकः । तद्ग्रामे गतवानेष, परिघ्राजक्रेपभृत् ॥ २७ ॥
तन्महत्तरपुण्याथ, तत्र गर्मोनुभावतः । दोहदश्नद्रूपानेऽस्ति, भिक्षार्थी प्राविशत् स तु ॥ २८ ॥ तत्पृष्टः प्रोचिवान् पुत्रं, यदि मे

दत्त निश्चितम् । तदहं दोहदं पुत्र्या, दोहदं पूरयाम्यहो ॥ २९ ॥ पुत्री च पुत्रीगर्भस्थानेशतां मेति चिन्तयन् । उक्तं चाणक्यवाक्यं
तदमन्यत महत्तरः ॥ ३० ॥ अथ राकारजन्यन्तर्विवरान्तरसंयुतम् । चाणक्यो विदधे बुद्धिप्रकटः पटमण्डपम् ॥ ३१ ॥ तस्याः
सितायुतक्षीरपूरितं रौप्यभाजनम् । सविम्बितेन्दुबिम्बं सोऽदीदृशत् तन्मृगीदृशः ॥ ३२ ॥ उक्ता विवेन्दुबिम्बं तत्, साऽपिचच्च
यया यथा । तथा तथा नरः पूर्वे, संकेतादिवरं पिधात् ॥ ३३ ॥ चाणक्येऽथ गते पूर्णश्रद्धा सुतमस्रत सा । स दत्तचन्द्रगुप्ताख्यः,
क्रमशस्तत्र वर्द्धते ॥ ३४ ॥ चाणक्यो घातुबादेन, कृत्वा किञ्चन काञ्चनम् । तत्रैतो राजरीत्या तं, रममाणमलोकयत् ॥ ३५ ॥
देशं कस्यापि कस्यापि, ग्रामं क्षेत्रं च कस्यचित् । ददतं तं द्विजः प्रेक्ष्य, शोचे किञ्चिद्दस्व मे ॥ ३६ ॥ गां गृहाणेति बालोक्ते,
स प्रोचे कोऽपि हन्ति माम् । बालः प्रोधाच भूरेषा, वीरभोज्या गृहाण तत् ॥ ३७ ॥ तुष्टस्तदुक्तिविज्ञानाद्रां गृहाणेति तद्वचः ।
पृथिव्यर्थे विचिन्त्यैष, शकुनग्रन्थिमादधे ॥ ३८ ॥ कस्यायमिति तत्पृष्टे, परिव्राजकपुत्रकम् । तमाख्यद्वालकाः सोऽहमाह
तं च चणिप्रसूः ॥ ३९ ॥ ऊचे च चन्द्रगुप्तं त्वां, सत्यभूषं करोम्यहम् । स तेन सह यातथ, चाणक्योऽमेलयच्चमूम् ॥ ४० ॥
अरुहत् पाटलीपुत्रं, नन्देनाभाजि सोऽचमूः । सचन्द्रगुप्तश्चाणक्यः, प्राणेशत् त्राणवर्जितः ॥ ४१ ॥ पृष्ठे च सादिन्यायाति, मौर्वे
न्यस्य सरस्ययम् । कुर्वन् रजकतां पृष्टेस्तेनाख्यतं सरःस्थितम् ॥ ४२ ॥ तत्रस्थं वीक्ष्य तं सादी, चाणक्यायाश्चमार्पयत् ।
मुक्त्वाऽसि कञ्चुकं मुञ्चन्, चाणक्येनासिना हतः ॥ ४३ ॥ तमाहूयाश्चमारोह, स्वेनारुहानश्च सः । तमपृच्छत् किमध्यायि,
यदा त्वं काथितो मया ? ॥ ४४ ॥ स ग्राह भविता मन्यमित्यं वेत्त्यार्य एव तत् । चाणक्योऽचिन्तयद्योग्योऽयं न विप्रतिपत्स्यते
॥ ४५ ॥ क्षुधितं चन्द्रगुप्तं च, मुक्त्वाऽन्नाथोऽविशत्पुरे । तत्कालभुक्तदध्यन्नाद्विजोदरमदारयत् ॥ ४६ ॥ करम्बं स गृहीत्वाऽस्य,

जठरात्पिठरादिद्य । अमोजयदिमं बालं, कालज्ञथणिनन्दनः ॥ ५५ ॥ निशायां स गतो ग्रामे, भिक्षार्थो स्थविरागृहे । पर्यवेयि
तयाऽर्मोणा, तदा चोष्णा विलेयिका ॥ ५६ ॥ एकत्र क्षिप्तहस्तोऽन्तः, प्लुष्टः क्राशंस्तयोदितः । मूढ ! त्वमपि चाणक्यतुल्यो भोक्तु
न येत्ति रे ॥ ५७ ॥ तत्पृष्टा साऽवदत्पर्यं, सर्वं गृह्येत पार्श्वतः । तद्विचार्य गतो बालं, भिक्षया तमभोजयत् ॥ ५८ ॥ गत्वाऽथ
द्विमयत्याह, मैत्र्या पर्यतकं नृपम् । राज्यं विभज्य सौन्दर्यरीत्या नन्दस्य गृह्यताम् ॥ ५९ ॥ तन्मतः पार्श्वतो देशं, क्रमेणा-
दातुमुद्यतः । पुर्वेकस्यां त्वमंगायां, त्रिदण्डीभूय सोऽविशत् ॥ ६० ॥ मत्वा तदिन्द्रकन्यानां, माहात्म्यं लोकनोदितः । मायया
ताः समुत्थाप्य, तत्पुरं स्वकरोऽकरोत् ॥ ६१ ॥ इति देशं वशीकृत्य, पुष्टोऽर्थेन बलेन च । सोऽरात्सीत् पाटलीपुत्रं, सर्वतः सह
पार्श्वतैः ॥ ६२ ॥ नन्दो मन्दाक्षमन्दोऽथ, धम्मद्वारं विमार्गेयन् । गच्छेकंन रथेनाथं, गृहीत्वैत्युदितस्ततः ॥ ६३ ॥ भार्याद्वयं च
कन्यां चार्थं व्याधृत्य रथेन सः । निर्यान्मार्गे प्रपश्यंतीमपश्यच्चतुर्जां भृशम् ॥ ६४ ॥ नन्देन सा ब्रजेत्युक्ता, यदारोहद्वये
तदा । भग्नानवारकाश्चन्द्रगुप्तश्चैतां न्यवारयत् ॥ ६५ ॥ त्वद्वश्या भविनां भूषा, नवेति चणिसूनुना । प्रोक्तेऽन्यथमारोप्य, तां
शस्ये न्ययिगत् पुरे ॥ ६६ ॥ अन्तः पर्वतकेऽप्येते, द्विभागं सर्वमाहितम् । तत्र नन्दप्रयुक्ताऽसीत्, कन्या च विपवासिता ॥ ६७ ॥
तदिच्छुः पर्वतस्तस्याः, पाणिग्रहमकार्यत । अमन्नभ्याग्निं मूर्च्छावाश्चन्द्रगुप्तमुवाच तत् ॥ ६८ ॥ वयस्य ! त्रियते सोऽथ,
तत्प्रतीकारकारकः । विकटं भृकुटिं कृत्वा, चाणक्येन निषेधितः ॥ ६९ ॥ यदुक्तं तुल्यसामर्थ्यं, मर्मज्ञं व्यवसायिनम् । अर्द्ध-
राज्यहरं भृत्यं, यो न हन्यात् स हन्यते ॥ ७० ॥ चन्द्रगुप्तः स्थितो तूष्णीं, संस्थितः पर्वतस्ततः । अभूतां चंद्रगुप्तस्य, राज्य-
भागानुभावपि ॥ ७१ ॥ अन्यदा नंदगृहेषु, देशोपद्रवकारिषु । चाणक्योऽभार्गयच्चौराग्रहमुग्रतरं नरम् ॥ ७२ ॥ गतः पुराद्रहि-

वीक्ष्य, नलदां कुविन्दकम् । ज्वलनं ज्वलयन्तं तं, हेतुं पप्रच्छ सोऽवदत् ॥ ७३ ॥ मत्कोटकेन दुष्टेन, दष्टो मम सुतस्ततः ।
खनित्वा तद्विलं मूलात्, मत्कोटान् विश्राम्यहम् ॥ ७४ ॥ श्रुत्वेत्ययं गतः स्थाने, तमाकार्यं स कार्यवित् । चक्रेऽसामान्यसेनान्य-
मन्यायिव्ययवद्धयीः ॥ ७५ ॥ तेनोपचर्य भोज्याद्यैः, सकुटुम्भा अपि क्रमात् । तस्करास्ते सविश्वासा, विशस्ता एव चक्रिरे ॥ ७६ ॥
कुत्वेत्यकंदकं राज्ञे, कोशार्थं महर्दिकान् । आह्वाय तैः समं मघपानमारण्ववानयम् ॥ ७७ ॥ जिज्ञासुस्तदाकृतं, स्वयं चा-
मघपोऽप्ययम् । तस्याय नटवन्तुत्यभित्यगायत् स मत्तवत् ॥ ७८ ॥ द्वे वस्त्रे घातुरक्ते मे, त्रिदण्डं स्वर्णकुण्डिका । वशे च नृप
इत्यर्थे, तद्वादयत् हुम्बरीम् ॥ ७९ ॥ श्रुत्वेत्यसहमानोऽन्यः, स्वां प्रागप्रकटां श्रियम् । ऊर्ध्वीकृत्य भुजं नृत्यन्, प्रकाशयितुमुद्यतः
॥ ८० ॥ यतः क्रुद्धातुरोन्मचाशुरक्तव्यसर्नाशिताम् । श्रियमाणस्य च प्रायोऽभिप्रायो गाल्यगोप्यताम् ॥ ८१ ॥ स जगौ च
गजे मत्से, द्विगत्युतिसहस्रे । लक्षं पदे पदेऽत्रार्थे, तद्वादयत् हुम्बरीम् ॥ ८२ ॥ परः प्राहयिलक्षेत्रे प्रजाते च तिलाढके ।
लक्षं तिले तिलेऽत्रार्थे, वाघतां मम हुम्बरीम् ॥ ८३ ॥ वक्त्यन्योऽद्रिनीदपूरस्यैकाहनवनीततः । वभ्रामि पालिमत्रार्थे, तद्वाद-
यत् हुम्बरीम् ॥ ८४ ॥ परः प्राह यदेकाहर्जातनालाश्रयालकैः । छादयामि नभोऽत्रार्थे, वाघतां मम हुम्बरीम् ॥ ८५ ॥ प्रोचे
परस्तु यन्मेऽस्ति, रत्नभूतं द्वयं गृहे । एकः शालिभिन्नशालिशालिप्रसवशालितः ॥ ८६ ॥ परो गर्दभिकः शालिशिखमश्लिष्यः
प्ररोहति । अस्मार्थस्य समर्थत्वे, वाघतां मम हुम्बरीम् ॥ ८७ ॥ ऊचेऽन्योऽस्त्यनुजो नित्यमुगन्धः प्रीतिमित्रियः । सहस्रद्रवि-
णमात्र, वाघतां मम हुम्बरीम् ॥ ८८ ॥ तद् ज्ञात्वा द्रव्यमुचितं, याचितं चाणिषनुना । मासं प्रत्येकधसस्य, अक्षरं तुरगास्तथा ॥ ८९ ॥
अक्षय्यनिधिवर्तिकच, कुरशूलाः शालिभिर्भृताः । तन्मर्मेवीदिना तेन, सर्वमित्यमुषाददे ॥ ९० ॥ अन्यदा देवतादत्तावक्षौ चिन्तित-

पातिनी । प्राप्यकं पुरुषं विष्णुयुन्तो दक्षमशिक्षयत् ॥ ९१ ॥ स जगौ यो विजिता मे, स्थालं गृह्णातु सोऽखिलम् । जये तु मम दीनार, एको देय इति स्फुटम् ॥ ९२ ॥ पणेन तेन दीव्यन्तस्तेनान्ये जिगियरे जनाः । स तु तैर्नेत्यमप्यर्थं, चाणक्योऽमे-
लपद्ग्रहम् ॥ ९३ ॥ अपि नाम स जीयत, कदाचिदपरैरैः । मानुष्यकात् परिभ्रष्टो, मानुष्यं लभते न तु ॥ ९४ ॥ उक्तः

पाशकदृष्टांतः ॥

अधुना धान्यदृष्टान्तः,—धान्यानि यवगोधूमवीहिपष्टिकशालयः । कोद्रवाणुकंकगुन्यो, शुद्रमापौ वरालकः ॥ १ ॥
तिलातसीक्षुनिष्पावा, हरिमन्यत्रिपुण्ड्रकौ । मसूरधान्यकाढक्यः, कलायश्च कुलत्थकाः ॥ २ ॥ भरतक्षेत्रसम्भृतान्येतानि निखिला-
न्यपि । संपिण्ड्य सर्पप्रस्थस्तन्मध्ये च निवेद्यते ॥ ३ ॥ धान्यैः करम्बितं तं च, दृष्ट्वाऽवचयकारिणी । सर्पेण सर्पप्रस्थं, पुनः
पूरयते कथम् ? ॥ ४ ॥ अपि सा भृशमाराद्धदेवतायाः प्रभावतः । पूरयेन् न तु मानुष्यं, तद्भट्टैलेभ्यते परम् ॥ ५ ॥ इति ॥

अथ द्यूतदृष्टान्तः,—कांचनपुरे कनकरथो राजा पुराऽजनि । तस्यापि भूपतेः साष्टशतस्तम्भाश्रया सभा ॥ १ ॥ एकैक-
स्तम्भके कोणाश्चाष्टोत्तरसहस्रशः । नित्यं निविशते तत्र, स जराजर्जरांगकः ॥ २ ॥ तत्पुत्रो राज्यलोभेन, तं जिघांसति मूढधीः ।
तं चैगितादिभिर्मत्वाऽमात्यो राज्ञे न्यवेदयत् ॥ ३ ॥ राज्ञाऽथ चिन्तितं लिप्सोर्नाकृत्यं किञ्चिदस्ति हि । नापेक्षते कुलं जातिं, पुण्यं
प्रेम यशोऽपि हि ॥ ४ ॥ लोभाविष्टः प्रभुं मित्रं, हन्ति वन्धुमपि ध्रुवम् । ध्यात्वेत्युचे स तं योऽनुक्रमं न सहते हि नः ॥ ५ ॥
(पूर्वराज्यासनस्थेन, द्यूतं स रमते ननु ।) जयिनो द्यूतखेलासु, तस्य राज्यं प्रदीयते ॥ ६ ॥ कथं जेतव्यमित्युक्ते, तेन ग्राह्य महीपतिः ।
(तवैक एव) दायस्तु, दाया मे सकला अपि ॥ ८ ॥ एकैकः कोणको जेयो, वारानष्टोत्तरं शतम् । तत्सहस्रेषु जितेष्वेषु, स्तम्भ एको

भवेज्जितः ॥ ९ ॥ अष्टोत्तरशतस्यापि, स्तम्भानामपि निर्जयात् । राज्यं तथेति स कथं, दायिनेकेन तज्जयेत् ? ॥ १० ॥ सोऽपि देवतमाहाय्यादेकस्मादपि दायतः । राज्यं लभेत मानुष्यं, न मानुषमवबुधुतः ॥ ११ ॥

अथ रत्नदृष्टान्तः—अथ कथिद्वणिग्रत्नं, रत्नसन्दोहरोहणः । परे तत्र पुरे कौटोष्वजाः सन्ति सहस्रशः ॥ १ ॥ महोत्सवेषु सर्वेषु, स्वस्वकौटीमिवान् घञान् । ऊर्ध्वयन्त्यपरे रत्नवणिग् नोर्ध्वयते पुनः ॥ २ ॥ पितरि प्रोषितेऽन्येद्युः, परस्पदप्रोषितैः सुतैः । देयायाते वणिग्गर्भे, विक्रीतो रत्नसंचयः ॥ ३ ॥ ऊर्ध्वीकृताः पताकास्तैर्द्रव्यकोटिमितास्ततः । ते रत्नग्राहकाः स्वस्वदेशान् देरयाः पुनर्ययुः ॥ ४ ॥ अथायातः पिता वीक्ष्य, घञान् ऊर्ध्वीकृतान् सुतैः । चिरत्नरत्नपूगस्य, परिज्ञाय च विक्रयम् ॥ ५ ॥ तान् चाटं वाडयित्वाऽऽह, रत्नान्यानीयतां हुतम् । भ्राम्यन्ति यत्नतो रत्नी, याताः देशान्तरेषु ते ॥ ६ ॥ रत्नानि न पुनः प्राप्नुः, प्राप्नुवन्त्यपि तानि ते । देवतादिप्रसादेन, मानुष्यं तु सुदर्लभम् ॥ ७ ॥

अथ स्यन्नदृष्टान्तः—पुर्यस्त्युज्जयिनी नाम, जयिनी निजसम्पदा । भोगवत्यमरावत्यलकालीकत्वकारिणी ॥ १ ॥ तत्रास्ति न्यायधवलौ, विचारधवलौ नृपः । रिपुभूषवलौषोद्यधसा धवलौऽवनी ॥ २ ॥ आर्त्तानामार्त्तिविच्छेदं, यः कुर्वन्नपि सर्वदा । स्मरार्त्तपरनारीणां, नार्त्तं हर्तुमभूत् धूमः ॥ ३ ॥ तत्र च त्रस्तसारङ्गनेत्रा नेत्राऽपि भाणिता । कुलं ककाकलापस्यागण्यलाघण्यमन्दि-
रम् ॥ ४ ॥ देवदत्ताऽभिधा दत्ताभरनारीविरूपता । गणिका मणिका साऽस्ति, शृङ्गाररसचारिणः ॥ ५ ॥ स्वप्नश्रयाऽवलस्तत्रावल-
नामाऽस्ति विद्युतः । सार्थेयाहसुतस्तस्यामत्यन्तमनुरागवान् ॥ ६ ॥ स विचित्राणि वस्त्राणि, निष्प्रवाणिनियच्छति । भूषणा-
न्यपि विभक्तद्रूपणानि सुरदुष्यत् ॥ ७ ॥ तं निष्कलमपि श्रीभिः, सकलं विकलंकधीः । स सेवते पणखीणां, पतिरर्थो हि नापरः ॥ ८ ॥

इतथ पाटर्लपुत्रे, पवित्रक्षत्रगोव्रजः । मूलदेवः कलाचैत्यमूलदेव इवामवत् ॥ ९ ॥ विज्ञानभूमिः कुशलः, सकलासु कलासु च । उदारचिनः कृत्यज्ञः, प्रतिज्ञातार्थसाधकः ॥ १० ॥ कृतज्ञो गुणरागी च, दक्षः शूरः प्रियंवदः । रूपलावण्यतारुण्यपुण्यकारुण्यमन्दिरम् ॥ ११ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ नेत्रानन्दप्रदस्यापि, कणस्यापि कलानिधेः । व्यसनं तन्न तन्याज, मित्रमत्या (पत्न्या) दियास्ति ॥ १३ ॥ अन्यदा जनकनैप, सख्या परुषाक्षरम् । उक्तस्तदपमानेन, निरगात्रगरात् ततः ॥ १४ ॥ पृथ्वीं पृथ्वीं क्रमैर्नैप, क्रामन् चद्रमणक्रमात् । उज्जयिन्यां समागच्छदतुच्छगुणसेवाधिः ॥ १५ ॥ गुटिकायाः प्रयोगेण, तत्र वामनरूपमृत् । निन्दन् पलिमनो याच्चादेन्यं चक्रे कदापि न ॥ १६ ॥ कथाप्रवणध्वगन्धर्वकलाप्रवरकौतुकैः । विस्मापयन्न कस्यैप, वामनो वा मनोऽहरत् ॥ १७ ॥ स कलाकुशलो श्रुत्वा, देवतावत् पणस्त्रियम् । सामान्यनररुच्यासु, दूरमात्माभिमानीम् ॥ १८ ॥ तत्क्षोभाय तदासनं, देवस-
पाधये त्रयम् । अन्यान्यवर्णसम्बन्धरम्यं गान्धर्वमादधे ॥ १९ ॥ युग्मम् ॥ सा तदप्रतिमं श्रुत्वा, पीयूषप्रतिमं श्रुतेः । विषयं नयदा (ना) दीनां, नैव स्वविषयं व्यधात् ॥ २० ॥ माधुर्यधुर्यमेतस्याविगीतं गीतमुच्चकैः । श्रुतिद्वारा प्रविश्यास्याश्चित्तरत्नमचो-
रयत् ॥ २१ ॥ गतिस्य विश्रमस्थानं, तस्य चिचापहारिणः । जिह्वासुरस्य सा दक्षं, ग्रैपीत् प्रेष्याजनं निजम् ॥ २२ ॥ तेन विज्ञेन विष्णय, गत्वाऽऽचल्ये ययातयम् । यदयं वामनः कोऽपि, गीतं गायत्यवांमनम् ॥ २३ ॥ मन्ये वामनमूर्तिं तं, माधवं देवदत्तयम् । विचिन्त्य माधवी प्रेम्णा, ग्रैप्यस्याह्वानहेतवे ॥ २४ ॥ कुब्जा सा सहजेनैयं, भूत्वा धिनयवामना- । मधुवत् मधुरेणोर्चैर्विचसा तं वचस्विनम् ॥ २५ ॥ देव! त्वदीयगीतेन, स्वामिनी मे विमोहिता । देवदत्ताभिधा वेदया, मुगवन्मृगलोचना ॥ २६ ॥ श्रुतगीतश्रुते-
स्त्वस्या, रञिते यद्रुद्रश्रुते । वरुद्रुष्टे ततो दृष्टी, द्रष्टुं त्वामुत्सुके प्रमो! ॥ २७ ॥ स्वरेण ते शरेणेव, मुखचापाच्चरिष्णुना । विद्धं तस्य

मनस्तेन, नान्यतो गयनधमम् ॥२८॥ मायामय इगयामः, स्वरस्तत्र तरः दूरः । तस्याः कर्णान्तमागत्य, यत्तामेव विभेद सः ॥ २९ ॥ प्रतिजागरितुं तर्चा, देवदर्चां तवाधुना । वैद्यस्येवागतिर्युक्ताऽष्टांगविद्यकवेदिनः ॥ ३० ॥ ततस्तदीयविज्ञासिमङ्गमां
अंगमां विदन् । पुनीहि मा समागत्य, गृहानस्याः पुनीहि च ॥ ३१ ॥ युक्तियुक्तं तपेत्युक्तं, कर्ण्यमाकर्ण्य वामनः । गुणैरवामनः
प्राह, निरुसह इवाकृतौ ॥ ३२ ॥ गणिकासङ्गमोऽमानमानग्लानिविधायकः । न मानचिषयित्तस्य, मानसे मम रोचते ॥ ३३ ॥
वेदस्या प्रियस्य कस्यापि, वदया नो कारयपीय यत् । तान् पुण्यधनसंयुक्तान्, संत्यज्य रमते परैः ॥ ३४ ॥ भास्वदीश्वरलोकेश-
हृषीकेशप्रचेतसः । हित्या परान् कुचेतोऽपि, वेदयानां घनदः प्रियः ॥ ३५ ॥ न कुलेन कुलीनानां, न कलाभिः कलावताम् ।
न गुणैर्गुणिनां वदया, वेदया विचेन केवलम् ॥ ३६ ॥ तत्काव्यशुद्धिकर्तार, इव साधारणस्त्रियः । अर्थहीनं परित्यज्यपाश्र्वयते
सार्थकं पदं ॥ ३७ ॥ तेनेत्युक्तेऽब्रवीत् कुञ्जा, सत्यमव्ययपुरोदगम् । रज्यते स्मामिनी नस्तु, कलारति कलावती ॥ ३८ ॥
सगुणेन त्वयाऽऽरुष्टं, तस्या निजमनोभृगम् । प्रत्यानेतुमहं त्रयीत् श्लेषणीयापरं मनः ॥ ३९ ॥ देव ! त्वां देवगन्धर्वगर्व-
सर्वस्वतस्करम् । स्वामिर्नचित्चचौरं च, प्रदीप्यामि बलादपि ॥ ४० ॥ तामित्युक्तमतीं रुष्टः इवायमनपायधीः । आस्फाल्य
सरलीचके, सद्यो विद्याप्रयोगतः ॥ ४१ ॥ ता स्वभन्यादृशं वीक्ष्य, विस्मयस्मयमन्दिरा । मेने अस्मान्तरं प्राप्तं, तद्विज्ञानशु-
वेपसः ॥ ४२ ॥ पूजाचिकीरिय न्यस्य, पदस्तस्य शिरोऽभ्युज्जम् । आनन्दाशुजलैः स्नानं, कुर्वतीवाथ तं जगौ ॥ ४३ ॥ पूर्व-
पूदो विधाता मां, कुञ्जाङ्गां प्रकरोऽकरोत् । नवेन वेधसाङ्गं तु, भवता सरलीकृता ॥ ४४ ॥ हन्ताङ्गं तादृशी चक्रे, त्वयाऽभिनव-
वेधता । प्रत्येपि स्वामिनी नैव, यथा मे शपथैरपि ॥ ४५ ॥ भवन्तं प्रेषिताऽऽह्लातं, ब्रजन्ती त्वां विनाऽधुना । रूपेणान्यादृशी-

येष्ट !, प्रवेशयपि नो लभे ॥ ४६ ॥ तद्विप्रायार्थ ! किङ्क्यां, दयामय ! दयां मयि । असद्याथ समागत्य, मां प्रवेशय वेशमनि ॥ ४७ ॥ निर्दिन्धेन तयेत्युक्तेऽ, न्यस्तवाहुः सुबाहुना । गृहीत्वा स गृहं नीतः, पुरोभूय प्रवेशितः ॥ ४८ ॥ तां वीक्ष्य विस्मिता देवदत्ता ग्राह हलेऽसि का ? । साऽथ वामनवृत्तान्तमाख्यान्ती सर्वमाख्यत ॥ ४९ ॥ अगण्यपुण्यलावण्यं, वामनं वीक्ष्य तं सुदृष्ट्वा । तेषाकर्ण्य सकर्णो साऽदापयञ्चारु विष्टरम् ॥ ५० ॥ निविष्टो विष्टरे तस्मिन्नयं सुस्मितया तथा । उक्तस्तां महुरालापैर्हृदिर्हृदहदं व्यधात् ॥ ५१ ॥ तदा वैणिक एकोऽत्रागत्य वीणामवादयत् । तुष्टा तुष्टाय तं देवदत्ता त्वं साधु साधु भोः ॥ ५२ ॥ मूलदेवोऽग्रहदहो, जानात्युज्जयिनीजनः । अतीवपुण्यनैपुण्यः, सुन्दरासुन्दरतरिम् ॥ ५३ ॥ देवदत्ताऽह किं क्षूणमत्र ? प्रोवाच वामनः । वंशेऽगुद्रे सगर्भायां, तंभ्यां क्षुण्णं स्त्रियामिव ॥ ५४ ॥ कथं ज्ञायत इत्युक्ते, तथा स ग्राह दर्शये । वीणामथार्पयद्वीणान्धातकस्तस्य विस्मितः ॥ ५५ ॥ वंशान्तः कर्करं तन्त्रीमध्यात् केशं च सोऽकृपत् । ततः समारचयैषोऽर्वाण्ययच्च प्रवीणधीः ॥ ५६ ॥ देवदत्ता तदायत्ताचित्ताऽभूत् तपरिच्छदा । करिणीव सदाऽऽरावस्वभावा मौनमाश्रयत् ॥ ५७ ॥ तव वीक्ष्य स्तब्धकर्णो च, घूर्णमानो च विस्मितो । गणिकावैणिनौ विश्वकर्माऽयमिति दध्यतुः ॥ ५८ ॥ गणिका वैणिकं प्रीता, सम्पूज्य व्यसृजत् ततः । भोजनान्तरेऽम्यर्णेऽम्यघाथ निजचेष्टिकाम् ॥ ५९ ॥ हलेऽह्गमर्हमाहूय, समे द्यावायुभावपि । शरीरसज्जनं सद्यो, मज्जनं कुर्वहे यथा ॥ ६० ॥ अनुमन्यस्य मामेव, यथाऽम्यंगं करोम्यहम् । इत्युक्ते मूलदेवेन, सोऽने जानास्यदोऽपि किम् ॥ ६१ ॥ ॥ ग्राह नैतज्जानेऽहं, जानानान्ते स्थितः पुनः । अथ चम्पकतेलेनाम्यंगमभ्यंगमादधे ॥ ६२ ॥ सुखयन्नयमंगे तां, छविर्मासास्थिरोमसु । चक्रे हतहृदं वित्तं, हृदन्तः सा त्वनित्ययत् ॥ ६३ ॥ विजानाति शयोऽस्याहो, करयोर्मृदुताऽप्यहो । छन्नवेषस्तदेकः स्यात्, कोऽपि सिद्धः पुमान्

धुवम् ॥६३॥ अचामनं गुणैरेनं, मन्ये कपटवाचनम् । ध्यात्वेति देवदत्ताऽस्य, देवस्येवापतत् पदोः ॥६४॥ अचोचं च महाभाग!, गुणैरसदृशैः । ज्ञातोऽस्त्युत्तममर्त्यस्त्वं, प्रतिपञ्चे च वत्सलः ॥ ६५ ॥ दाक्षिण्यावास्पाय, तदात्मानं प्रदर्शय । रूपे तवाह-
मुरकाऽस्मि, योगिनीय परात्मनि ॥६६॥ तन्निर्वन्धाविजास्यस्थामाकृष्य गुटिकाग्रथ । मूलरूपधरो मूलदेवो देवोपमोऽभवत् ॥६७॥
माधाद् वीर्य कलायन्ते, ते भास्वन्ते च तेजसा । दर्शयदर्शनीयं सा, प्राज्ञमान्यममन्यत ॥ ६८ ॥ तं यथाकामरूपं च, कामरूपं
च वीक्षितम् । सहसाक्षर्यमिच्छन्वापतच्च पदयोः पुनः ॥६९॥ महाप्रसाद इत्युक्त्वा, स्वयमभ्यज्य तं ततः । समं स्नात्वा च भुत्वा
च, दुहले पर्यधापयत् ॥ ७० ॥ अजन्पन्च विनैकं स्वां, नापरेण नरेण मे । केनाप्यरस्त्रि दूरज्यं, मानसं मानसंभुतम् ॥ ७१ ॥
तत् सत्यं हृदयं केनैकेन साकं न संकथा ? । विरले मानुषं चित्तस्यामं दानन्दकृत् पुनः ॥ ७२ ॥ त्वयोपरोधशीलिन, तन्
मदीयानुरोधतः । रम्ये हर्म्ये समागम्य, विधम्यमिह सर्वदा ॥ ७३ ॥ मूलदेवोऽवदद् गुण्ये, गुण्ये गुणरागिणि ! । विदेशे निर्द्धने
चास्माद्यदि स्नेहो हि न स्थिरः ॥ ७४ ॥ प्रायः कार्यवशादेव, स्नेहः सर्वस्य जायते । कार्यं सर्वं धनेन स्यान्निर्यनेन न
क्षिपन् ॥ ७५ ॥ सोचे देशः परः स्वां वा, सत्पुंसां नैव कारणम् । न सुश्रुत्यभ्युधित्यक्तं, पाञ्चजन्यं हरिः करात् ॥ ७६ ॥
असारेऽपि च दक्षणां, न रागः स्याद् गुणेषु तु । सद्भावः सज्जनानां हि, कोटिकोटिसुपैति यत् ॥७७॥ प्रार्थनां सर्वथाऽप्ये-
नामनुग्रहस्य मे ततः । तन्मतेऽथ तयोर्जज्ञे, संयोगः स्नेहानिर्भरः ॥ ७८ ॥ देवदत्ताऽन्यदा रंगभूमौ नृत्वा नृपाग्रतः । पटहं
पटुभिः पार्श्वमूलदेवस्त्यवालयत् ॥ ७९ ॥ पुष्टरंगवशाज्जुष्टो, विचारधवलो नृपः । अदत्त देवदत्तायै, वर न्यस्तस्तथाऽथ सः ॥८०॥
मूलदेवः पुनर्धूतव्यसनाग्रसनान्यपि । हारयन् प्रियया वाचा, प्रोचे साधुनयं तथा ॥ ८१ ॥ तव राकाशशङ्काऽस्याङ्क इव व्यसनं

प्रिय ! । निधानं बहुदोषाणां, परित्यक्तुं हि युज्यते ॥ ८२ ॥ इदं हि विमो धर्मस्य, शौचलज्जार्यनाशनम् । सत्यशत्रुः पितृ-
भ्रातृमातृमित्रादिमोपकृत् ॥ ८३ ॥ न देवो न गुरुर्यत्र, विवेको न मनागपि । लोकद्वयप्रणाशश्च, तद् द्यूतं देव ! मा वह ॥ ८४ ॥
इत्युक्तोऽपि न स त्यक्तुं, शक्तस्तदभवद्रसात् । व्यसनेन ह्युपदेशो न, मन्त्रो विप हवोद्भटे ॥ ८५ ॥ इतश्च निश्चलप्रेमा,
तस्यामचलसार्धपः । मूलदेवोपरि द्वेषं, वहिष्छद्राणि मार्गति ॥ ८६ ॥ तदीयशंकया मूलदेवस्त्ववसरं विना । नायाति सद्ने
तस्याः, परायत्ता हि तेन सा ॥ ८७ ॥ जनन्याऽथ निजन्यायसदृशं शिक्षिता सुता । अचलं श्रौदमादस्त्व, मुञ्चायुं चार्थवर्जितम्
॥ ८८ ॥ सा ग्राह नाहमेकान्तादम्ब ! द्रव्यानुरागिणी । गुणानुरागिणी त्वस्मि, सोचे के कितवे गुणाः ? ॥ ८९ ॥ देवदत्ताऽव-
दद्धारी, दाक्षिण्यान्धिः कलानिधिः । प्रियभापी विशेषज्ञः, कृतज्ञो गुणरागवान् ॥ ९० ॥ अतोऽहं न त्यजाम्येनमक्काप्येनाम-
बोधयत् । अनेकविधदृष्टान्तैर्गुरुः शिष्यमिमोत्कटः ॥ ९१ ॥ निर्यामि यावके प्रान्तमिक्षौ पुत्रे च कृत्तकाम् । सा कदम्बा कदम्बं
च, चन्दनेन याचिते ददौ ॥ ९२ ॥ प्रत्यूपे प्रेरिता धूपवेला देवानुमानतः । (श्रेष्ठो तमः प्रियतमस्तव त्वं तं तु नोज्झसि ॥ ९३ ॥
दध्यौ च देवदत्तं, वृद्धा गृद्धा श्रुवं घने । स्पर्शास्तानिति दृष्टान्तान्, दत्ते मत्तेव मूढधीः ॥ ९४ ॥ अन्यदा सा तयेत्युक्ता,
याचस्वेक्षुं किलाचलम् । तदाख्याते च स प्रैषादिक्षुभिः शकटं भृतम् ॥ ९५ ॥ यत् प्रैषीक्षुभस्तेन, तदहं करणी कथम् ? । सुत-
योक्तं जगादाम्बा !, स ह्युदारमनाः सदा ॥ ९६ ॥ सर्वस्य परिवारस्थाचारितप्रसरं हि सा । दास्यतीति धिया तेन, सुधियां
प्रैष्यनो भृतम् ॥ ९७ ॥ ततश्च माधवीमूचे, देवदत्ता हले ! वच । मूलदेवाग्रतः श्रद्धां, मदीयामिक्षुभक्षणे ॥ ९८ ॥ तयाऽऽ-
ख्याते गृहीत्वशुयर्षी द्वे तक्षति स्म सः । कृत्वा द्वयंगुलखण्डानि, पर्वाणि ग्रीज्य सर्वथा ॥ ९९ ॥ चातुर्जातकवर्णेन, मिश्री-

कृत्यास्तिलान्यपि । कर्दुरेणाधियास्याय, मनाय् भित्वा च कण्टकैः ॥ १०० ॥ शराचद्वयभानीय, कुलालनिलयादयम् । एकं
भुत्वा सदाज्येनान्नाद्य तां प्रादिनोरतः ॥ १०१ ॥ विशेषकम् ॥ अचलप्रहितानिक्षुन्, भिक्षुनिव गृह्णाङ्गणे । लुठतः स्पृशती
पद्मना, वेरमाने प्रविशेता सा ॥ १०२ ॥ विम्बादिवाचिवाप्तस्थादुत्सार्याच्छादनं ततः । शरावसम्पुटं तस्या, निकटं प्रकटं
स्यभात् ॥ १०३ ॥ बर्जमानमुखाऽऽराय, पर्जमानप्राये च तत् । देवदशाऽवदत्तामाह्वान्बां दर्शयंस्यदः ॥ १०४ ॥ नराणा-
मन्धरे पश्य, ततोऽहं गुणराशिणी । अक्याऽपित्त्रयथास्यन्ताप्रीतेर्ये न स्वजत्यमुम् ॥ १०५ ॥ करोम्युपायं तं मेन, कामुको गामुको
भवेत् । राममेव गिदेताय, ततः स्याद् रुचिरे पिरम् ॥ १०६ ॥ यिषे यिरं विपिन्द्येति, प्रोचे यिरं विपिन्द्येति । गुप्तस्त्वमेधि
मेभापिन् । कुर्याज्जलीकप्रगसिताम् ॥ १०७ ॥ पविष्टो मूर्तदेवोऽथ, स्वयाऽभ्येत्य भटः सह । विमाननीयो देशेऽपि, न ययाऽत्र
पसलसौ ॥ १०८ ॥ तभास्योऽस्मिन् मूर्तदेवमाहृतं देवदयया । कुडिनी कपटे पद्मी, सार्धेऽस्य न्यवेदयत् ॥ १०९ ॥ तस्मिन्न-
कस्मादायाते, स्वभटैः साकमुत्कटैः । साऽनुत्तरं दधती शङ्खं, पत्यंकायः प्रियं न्यधात् ॥ ११० ॥ तं विज्ञाय च पत्न्यंके, निःश-
केन ददाऽपतः । उपाविशद्वयं दक्षः, प्रोचे च गणिकाभित ॥ १११ ॥ कुरुत स्नानसामग्रीं, वेरया प्राह्वयमस्त्यति । उत्तिष्ठता-
भ्यङ्गकृते, पराशी परिषण च ॥ ११२ ॥ अयोचदपलः स्वप्ने, दृष्टोऽह गदिभैरहम् । परैः खद्यास्थितोऽभ्यक्तः, स्नातश्चतत्ततः
पश्य ॥ ११३ ॥ तर्भे विनश्यते वेरयाप्रोक्ते मोनेऽपलः पुनः । दास्ये तूलीदुर्लभाघं, सुचिरं रुचिरं परम् ॥ ११४ ॥ कुडिन्त्या त्वे-
भीमपुत्रे, तथा त्वग स्थितोऽपि सह । अभ्यग्योऽप्रोक्षितः सस्या, स्नपितश्च जलैरपि ॥ ११५ ॥ पतिता मूलदेवस्योपरि स्नाना-
नन्ना च ॥ ११६ ॥ अक्षय देवदयायाः, स्नेहस्येव जलाऽञ्जलिम् ॥ ११७ ॥ अचलः शाकयामास, स्नाननीरेण तत्प्रियाम् । प्रेमश्रीर्देव-

दत्तायास्तत्राशुभ्यचदाऽशुभुतम् ॥ ११७ ॥ अधःस्थे मूलदेवेऽथ, भूतेऽखिलमलांभसा । कुट्टिनी संज्ञयाऽभ्येयुर्मदाः प्रकटहेतवः ॥ ११८ ॥ मूलदेवं गृहीत्वा च, व्यालैर्व्यालि इव द्विपः । गर्जन्नुवाच पश्यास्ति, कश्चित् शरणं यदि ॥ ११९ ॥ सोऽथ स्वं वेष्टितं मत्वा, वैरिभिर्नष्टचेतनः । निराशुभं च प्रोचे तं, कुरु स्वरुचिर्ननु ॥ १२० ॥ अचलोऽचिन्तयत् कश्चिदयं हि पुरुषोत्तमः । आकृत्या ज्ञायते कस्य, स्खलितं न भवे भवेत् ॥ १२१ ॥ उक्तञ्च न सुखी नित्यं, कस्य लक्ष्मीश्च निश्चला । स्खलितं कस्य न स्यात् कः, खण्ड्यते नैव दैवतः ॥ १२२ ॥ ध्यात्वेत्यूचे भवानेवंविधाऽवस्थास्थितो मया । अमोब्यहं त्वया मोब्यस्तद्वाद् व्यसने सति ॥ १२३ ॥ द्विधाऽप्युत्तीर्णनीरोऽसौ, निर्गतो मन्दिराद् द्विधा । सप्तौ स्पृष्टात्यजेनेव, सत्तलः सरसोऽन्तरे ॥ १२४ ॥ दधौ च मान्ययं मानम्लान्या ग्रलानमानसः । गत्वोपायं कश्चित् कुर्वेऽं प्रति प्रतिचिप्रिये ॥ १२५ ॥ मित्रेषु नोपकुर्वति, नाप- कुर्वति शत्रुषु । ये नराः केन राजन्ते, ते मानं मानशालिषु ॥ १२६ ॥ ध्यात्वेति समयज्ञोऽयं, भिक्षया प्राणवृत्तिरुत् । दुःख- वार्द्धितं चेन्नातदं प्रत्यचलत्ततः ॥ १२७ ॥ पर्यट्थाटवीमेकां, प्राप द्वादशयोजनीम् । विशाभिःशम्बलो निःसहायश्चास्यां व्यचि- न्तयत् ॥ १२८ ॥ यदि कश्चित् द्वितीयः स्यात्, सहायो वचनेऽपि हि । सुखादुत्तीर्यते तेन, सार्द्धं विपदं चाटवीम् ॥ १२९ ॥ इति ध्यायति तत्रागाद्दर्शनीयाकृतिः क्षणात् । ब्राह्मणष्टकजातीयः, शम्बलस्थगिकां दधत् ॥ १३० ॥ पृष्टस्तेन क्व याताऽसि, द्विजः प्रोचेऽटवेस्तटे । परे वीरनिधानारव्यं, ग्रामं गन्ताऽस्मि सुन्दर ! ॥ १३१ ॥ त्वं क्व गन्ताऽसीति पृष्टेऽपरो चेन्नातदं जगौ । द्विजो जगाद तर्हीहि, यावोऽथ चलितानुभा ॥ १३२ ॥ अहो यामयुगं यद्भार्या, ताम्यां दृष्टं सरोवरम् । क्षणं विश्रम्य ते मार्गे, च्छायायां गतमान्तिके ॥ १३३ ॥ मृष्ट्वा करक्रमं छायाशालिपालिद्रुमश्रिते । अपरेऽच्छोटयद्दृक्काडवः शम्बलस्थगीम् ॥ १३४ ॥

आकृष्य भस्त्रिकामध्यात्, सक्तुमारक्तमानसः । कांस्यपात्रे जलेनार्द्रकृत्यारमे च खादितुम् ॥ १३५ ॥ अचिन्ति मूलदेवेन,
ग्रामण्या जातिरीदशी । आशः क्षुधाप्रधानैव, पश्चादास्यति मे ततः ॥ १३६ ॥ भट्टस्तु भुक्त्वा बद्ध्वा च, स्यगिकामभवत् पथि ।
परोऽपराहे दातेति, घ्यायन्नजुलगाम तम् ॥ १३७ ॥ तदाप्यदत्ते कल्येऽसौ, दास्यतीत्याशया प्रजन् । शिष्याते ते निशीथे न्यग्रो-
धस्यादूर्तोऽध्वनः ॥ १३८ ॥ तथैव प्रस्थितौ प्रातः, पुनर्मध्यंदिने स्थितौ । तथैव बुभुजे टको, मूलदेवाय न त्वदात् ॥ १३९ ॥
द्वितीयेऽय दिने दक्ष्यौ, मूलदेवोऽय बाढवः । सत्कृन् दास्यति निस्तीर्णप्राया यद्वर्त्ततेऽटवी ॥ १४० ॥ तस्मिन्नपि दिने स्वेन,
भुक्त्वा भस्त्रामुखं द्विज- । मूलदेवमुलेनाभा- वबन्धे दृढबन्धनैः ॥ १४१ ॥ अटव्यां लंघनं चकं, तस्य ग्रीण्यपराण्यपि । न तथा
दुदुभुधितं, यथा द्विद् मानलम्पटम् ॥ १४२ ॥ झुटितायामथाटव्यामद्रवद् विपथे द्विजः । मम ग्रामस्य मार्गोऽयमयं बेन्नातटस्य
च ॥ १४३ ॥ मूलदेवोऽयदद्ग्रायातोऽस्मि त्वत्प्रभावतः । मम त्वं सुहृदेयाथ, ममाख्यामपि विद्धि भोः ! ॥ १४४ ॥ तन्मयापि
कदाचिच्चेत्, कार्यं किमपि सिध्यति । चेन्नातटं तदाऽऽगच्छे, किञ्च ते नाम ? सोऽयदत् ॥ १४५ ॥ पित्रा सद्धङ इत्याख्या,
दत्ताज्येन जनेन तु । मम निर्घृणशम्भेति, मूलदेवः स्मितस्ततः ॥ १४६ ॥ गतेऽस्मिन् मूलदेवोऽय, ग्रामे वसति कुत्रचित् ।
मिषां प्रविष्टः कुलमापान्, भ्रान्त्वा भ्रान्त्वाऽऽप नापरम् ॥ १४७ ॥ गच्छंथाभिसरः शुष्कदेहं गेहं तपःधियाम् । अपश्यन्मुनि-
मायान्तमेकं मासिकपारणे ॥ १४८ ॥ अचिन्तयच्च घन्योऽस्मि, यदस्मिन् समये मया । मुनिः कल्पतरुदटोऽसमुद्भूततरौ मरौ
॥ १४९ ॥ अत्र चैव दरिद्रस्यौकस्यष्टापदवृष्टिवत् । जनंगमगृहे मत्तमतङ्गज इवागतः ॥ १५० ॥ किं चैव दशभिर्घर्मैः, पात्रे रत्न-
प्रयाधिपः । सर्वसंगपरित्यागी, सुपात्रं हि महामुनिः ॥ १५१ ॥ विन्यस्तमीदृशे क्षेत्रे, वस्तुसस्यं कुडम्बिना । सितं भावाभ्म-

साऽनन्तफलं लोकद्वये भवेत् ॥ १५२ ॥ मासोपवास्ययं मेऽद्योपवासत्रयपारणे । पारणायापतत् भाविकन्याणमणिभिद् ध्रुवम् ॥ १५३ ॥ मापान् ददे तदेतस्मै, ग्रामो हयमदायकः । कतिव्यपि गृहेष्वपि, महात्मा हि यतो ब्रजेत् ॥ १५४ ॥ अहं पुनर्भूमि-
ष्येऽस्मिन्, ग्रामोऽस्त्यन्योऽप्यदूरतः । तत्र लप्स्येऽप्ययम्यास्मिस्तत् कुलमापानकल्पये ॥ १५५ ॥ व्यात्वेति दार्शितास्तेन, ते नतेन
मुनिं प्रति । साधुर्न्यादिसेशुद्धिं, ध्यात्वा दध्रे च पात्रकम् ॥ १५६ ॥ प्रवर्द्धमानभावस्तानदादित्यपठत्तथा । धन्यानां पुरु-
षाणां स्युः, कुलमापाः साधुपारणे ॥ १५७ ॥ तदा नमःस्थिता साधुभक्त्या देवीत्युवाच तम् । मूलदेव ! त्वया साधु, कारितं
साधुपारणम् ॥ १५८ ॥ प्रार्थयस्व ततः श्लोकार्द्धेन यत्तव रोचते । सोऽयाचवेददातां च, राज्ञं चैवमसहस्रभृत् ॥ १५९ ॥ देव्युचै-
वंत्स ! निश्चितस्तिष्ठावश्यं भविष्यति । तवेदमचिरादेव, मुनिपादप्रसादतः ॥ १६० ॥ मूलदेवस्तथेत्युक्त्वा, नत्वा च मुनिपुंग-
वम् । निवृत्तोऽयं मुनिर्गत्योद्याने पारणकं व्यधात् ॥ १६१ ॥ मुनौ सर्वस्वदानेन, तदाऽनेन समोऽस्तु कः ? । मुनिनाऽपि च यो
मिक्षामादायादात् महीशताम् ॥ १६२ ॥ भ्रमन्नन्यस्तु लब्ध्वाऽन्यभिधां विक्षोभवर्जितः । भुक्त्वा वेद्यातटं प्राप्तः, सुप्तो देव्यकुटौ
स्फुटम् ॥ १६३ ॥ चरमे यामिनीयामे, स्वप्नेऽप्यन्यमुखे विशत् । यामिनीकामिनीस्वर्णकुण्डलं चन्द्रमण्डलम् ॥ १६४ ॥ कोऽपि
कार्पटिकः स्वप्ने, तद्वीक्ष्यान्योऽन्यमाख्यत । ते व्याख्यन् घृतखण्डाभ्यां, मण्डकं लप्स्यसेऽद्य यत् ॥ १६५ ॥ परमार्थं न जानन्ति,
स्वप्नस्येतेऽल्पमेघसः । ध्यात्वेति मूलदेवेन, न स्वस्वमी निवेदितः ॥ १६६ ॥ द्रमकस्तु स मिक्षायां, सन्नच्छादनपर्वणि । लब्ध-
वान् घृतखण्डाभ्यां, मण्डितं प्रौढमण्डकम् ॥ १६७ ॥ मूलदेवः पुनर्गत्वाऽऽरामं चारामनायकम् । कुसुमोच्चयसाहाय्यादार्यधीः पर्यतो-
यपत् ॥ १६८ ॥ तस्मादास्पति (दांदाय) पुष्पाणि, फलानि च शुचित्वमाकृ- । स्वप्राप्येतुः सुधीर्धाम, जगाम च ननाम च

॥ १६९ ॥ तेनैष बहुमानेनाभाष्य पृष्टः प्रयोजनम् । जगाद शंजितकरं, स्वप्नव्यतिकरं च तम् ॥ १७० ॥ उपाध्यायः प्रमुदितः, प्राह स्वप्नफलं तव । आख्यास्ये सुसुहृत्सद्व्यवसायकं मवातिथिः ॥ १७१ ॥ इत्युक्त्वा स्नपयित्वा च, प्रवाणी निष्प्रवाणधीः । परिधाप्य च दैवहस्तं नृपवदभोजयत् ॥ १७२ ॥ उक्तः श्लोकोत्तरं नैमिचित्केन च न सादरम् । पुत्री प्राप्तवरामेतां, कुलोद्ग्रह ! ममोद्ग्रह ॥ १७३ ॥ मूलदेवस्ततोऽवादीत्, तात ! जामातरं कथम् । अज्ञातकुलशीलं मां, करोषि नीतिवर्जितम् ? ॥ १७४ ॥ नैमि-
त्तिकोऽवदद्वस्त ! ज्ञातं तव कुलादिकम् । आचारेण यदाचारः, कुलमारव्याप्तिं देहिनाम् ॥ १७५ ॥ किञ्च कौस्तुभेतेजोवल्बस्पर्-
के सुरभित्त्ववत् । सुधामाधुर्यवच्च स्यात्, सतां शीलमकृत्रिमम् ॥ १७६ ॥ निष्कलंकं कुलं कर्तुं, निष्कलंका गुणाः क्षमाः ।
तानृते त्वनृतेनैव, कुलेन विमलेन किम् ? ॥ १७७ ॥ तन्मदीयमिदं सद्यः, प्रतिपद्यस्व आपितम् । महास्त्वं महतां व्यर्थो, प्रार्थना
हि न जायते ॥ १७८ ॥ इत्युक्त्वा मूलदेवेन, स सुतां पर्यणाययत् । आख्यञ्च सप्ताहोरात्रमध्ये भूयो भविष्यसि ॥ १७९ ॥
देवताऽद्वैशतः स्वप्नस्य सपाठकवाक्यतः ॥ निश्चिक्ये स नृपत्वं स्वं, स्वप्निव त्रिः परीक्षितम् ॥ १८० ॥ तुष्टस्तत्र सुखं तिष्ठन्,
स स्वप्नाद् सप्तमेऽहनि । पुराद्ग्रहिर्गतः सुप्तश्चम्पकस्य तरोस्तले ॥ १८१ ॥ इतश्चोपरते तत्रापुत्रे धात्रीषये रुजा । अमुञ्चन् पञ्च
दिन्यानि, पार्थिवाधिकृताः पुरि ॥ १८२ ॥ तानि अमं अमं पुर्यां, बहिर्ययुः परिभ्रमम् । सुते चम्पकमूले च, मूलदेवं व्यलोकयन्
॥ १८३ ॥ तं विलोक्य पारावृत्तच्छायं देवतभावतः । दिव्यानि तत्र पञ्चापि, कौतुकादिव तस्थिर ॥ १८४ ॥ अप्यूजितं गजो
गर्भेन, हयो देपारवं व्यधात् । भृंगारेणाभिपिक्तश्च, चामराम्यां च वीजितः ॥ १८५ ॥ छत्रेण विहितच्छाये, जावे जयजयारवे । गजेन
स्कन्धमारोप्य, स्वयं पुर्यां प्रवेक्षितः ॥ १८६ ॥ युग्मम् ॥ ऊचे नमःस्थया देव्या, चैवं सर्वकलानिधिः । नाम्ना विक्रमराजोऽयं, राजा

देवप्रभावमाह ॥ १८७ ॥ दृष्टानां श्वासकस्यास्य. श्वासेन यो न वर्त्तते । तस्याहं न क्षमामीति, प्रोच्य देवी तिरोदधे ॥ १८८ ॥
युग्मम् ॥ ततश्च मन्त्रिसामन्तपुरोधःप्रमुखो जनः । सर्वोऽप्याज्ञाविधेयोऽस्याभिषेकं प्रवणो व्यधात् ॥ १८९ ॥ दानेन गृहिरत्नेन,
सद्योऽप्युप्तं फलप्रदि । राज्यं सेमसहस्रं स, भुनक्ति व्यक्तशक्तियुग् ॥ १९० ॥ सत्यां पाणिगृहीत्यां स, राज्ये प्राज्ये च सत्यपि ।
नाभृन्मोचयितुं शक्तो, देवदत्ताधृतं मनः ॥ १९१ ॥ विचारधवलाभिल्येनावन्तिपतिना ततः । व्यधादुज्जागरं प्रेमसागरं प्राप्तुतेन्दुना
॥ १९२ ॥ इतश्च तादृशीं दृष्ट्वा, मूलदेवचिडम्बनाम् । देवदत्ताऽचलेऽवीचीर्णचिन्ता जगाद ताम् ॥ १९३ ॥ वेद्याऽहं न तु पत्नी ते,
तथापि हि गृहे मम । यदेवं कुरुषे तन्न, धार्यः खेदो मदर्थिना ॥ १९४ ॥ उत्त्वेति गत्वा च, विज्ञा व्यज्ञपयन्नुपम् ।
वरेण तेन मे नाय !, प्रसादः क्रियतामिति ॥ १९५ ॥ याचसेति नृपेणोक्ते, देवदत्ताऽवदत्ततः । मूलदेवं विना नान्य, आयोज्यः
पुरुषो मम ॥ १९६ ॥ अचलो गृहमागच्छन्निषेध्यश्च नृपोऽवदत् । भवत्येवं पुनः कोऽयं, वृत्तान्तः ? कथयस्व मे ॥ १९७ ॥ क्रजु-
त्वजनकस्याय, मूलदेवस्य वैरतः । अचलद्वेषिणी सर्वं, वृत्तान्तं माधवी जगौ ॥ १९८ ॥ क्रुद्धो नृपः समाहाय्यावदद्रत्ने इमे हि
मे । यत् खलीकुरुषे तत् त्वं, नृपः ? किं वस्तुनिष्कृप ! ॥ १९९ ॥ अधुना शरणं कस्ते, मयि प्राणप्रणाशके ? । वेद्याऽऽह किं
शुनाऽनेन, हतेनैनं विमुञ्चत ॥ २०० ॥ नृपः प्राण गिराऽभ्युष्या, मुक्तोऽस्यानीय तं स्वया । प्रवेष्टव्यमिहेत्येष, प्रणम्य निरगात् पुरः
॥ २०१ ॥ अप्राप्तमूलदेवोऽयं, स्वया न्यूनतया तया । गतः पारसकूलं स, पोतं मृत्वा क्रयाणकैः ॥ २०२ ॥ वृत्तान्तं मूलदेवस्तं,
चरैर्मत्वा सुसञ्चरैः । प्रेषस्यै प्रेषयञ्छलं, प्राप्तुं च नृपं प्रति ॥ २०३ ॥ स्वस्ति वेद्यातटान्मूलदेवः सर्वसहाऽधिपः । प्राप्तिविक्रम-
राजाख्यो, देवतायाः प्रसादतः ॥ २०४ ॥ उज्जयिन्यां देवदत्तां, प्राणैर्म्योऽपि प्रियां प्रियाम् । स्वनोपपीडमाश्लिष्य, समादिशति

सादरम् ॥२०५॥ कुशलं मे त्वयाऽपि स्वं, विज्ञप्यं कौशलं प्रियो ! कार्यं चाहं पात्रदानाद्भवेऽप्यत्र नृपोऽभवम् ॥२०६॥ यच्च दानं मुनेर्दत्तं, तद्भक्त्या देवता मम । तुष्टा वरं वृणु ग्राह, याचिता च मयेति सा ॥२०७॥ इभकुम्भस्तनी त्वं च, राज्यं चेभसहस्रयुक् । ददौ लोतं मया राज्यं, त्वां विना ध्वान्तनृचवत् ॥ २०८ ॥ मत्वेति नृपमापृच्छयागत्य राज्यं सनाथय । त्वत्प्रतिज्ञातनिर्वाहार्यैव राज्यमभूदिति ॥ २०९ ॥ लेखमेषाऽनिमेषाक्षी, वीक्षमाणा क्षणे क्षणे । न नृप्यति स्म सद्गर्णं, साक्षात् प्रियसमागतम् ॥ २१० ॥ स्नानभोजनवस्त्राद्यैः, प्रियसन्देशहारकम् । अमानमानसप्रीतिस्तं सन्मानयति स्म च ॥२११॥ सोऽथ गत्वा नरेन्द्रस्थाप्युपायनमुपाययत् । स्वस्वामिवाचिकं वाचि, करोति स्म तथेहशम् ॥२१२॥ देव ! श्रीमूलदेवस्त्वां, नृपीभूतो वदत्यदः । देव ! प्रसद्य मे देवदत्तां सत्याकरोत्विति ॥ २१३ ॥ तदीयं राज्यमप्येतदेवदत्तेति किं नृपः (पुनः) । इत्युक्त्वाऽऽह्वय्य तामारुण्यद्, दूतसङ्घभूतभाषितम् ॥२१४॥ महाप्रसाद इत्युक्त्वा, सां किरीट्यकरोत् करौ । तां नृपः प्रमनाः प्रीतिदास्या परिधृतां ततः ॥२१५॥ बेन्नातटं समायाता, महर्दया च प्रवेदिता । नराधिपेन यत्तस्य, सर्वस्वं जीवितं च सा ॥२१६॥ तयोर्नरेन्द्रयोः प्रीत्या, राज्यमेकमिवामवत् । निर्भरं च प्रेम देवदत्ताविक्रमराजयोः ॥२१७॥ मूलदेवनृपः सार्द्धं, तया सुखनिमग्नधीः । बभूव चैत्यविभ्यादिविधानार्चनतत्परः ॥ २१८ ॥ इतश्चागण्यपण्याढ्योऽचलः पारसकूलतः । बेन्नातटं तटं प्राप्नोऽपृच्छत् पृथ्वीशनाम सः ॥ २१९ ॥ राजा विक्रमराजोऽन्न, शक्रविक्रमसंक्रमः । ह्यत्वेति भाजनं रत्नसम्भृतं प्राभृतं व्यधात् ॥ २२० ॥ नत्वा नृपं निविष्टोऽयं, विष्टरे तेन दापिते । स राज्ञा प्रत्यभिज्ञातो, नाचलेनाचलापतिः ॥ २२१ ॥ नृपोऽपृच्छत् कुतः श्रेष्ठिना, सोचि पारसकूलतः । अथ ताम्बूलवस्त्रार्घ्यैर्नृपस्त्वं बद्धमानयत् ॥ २२२ ॥ स ग्राह प्रेष्यतां देव !, कोऽपि पण्यं निरूप्यते । स्वयमायाभि राजोक्ते, प्रसाद इति सोऽवदत् ॥ २२३ ॥

विद्वेषिकुलकालोऽयं, तत्र पञ्चकुलान्वितः । गूढकोपो ययो गोपोऽन्तराग्राप्ताशुशक्षणिः ॥ २२४ ॥ चन्दनागुरुमञ्जिष्टाशंखपूगफलादि-
कम् । तेन पञ्चकुलाध्यक्षं, दार्शितं स्वक्रयाणकम् ॥ २२५ ॥ एतदेतादवेति ? , राज्ञोक्तं सोऽवदुवम् । राज्ञा पञ्चकुलं प्रोचेऽद्ध-
दानीक्रियतामयम् ॥ २२६ ॥ समक्षं मम सर्वं तत्तुलायां तोल्यतां पुनः । तस्यान्तश्चाल्पमूल्यं च, बहुमूल्यं विभाव्यताम् ॥ २२७ ॥
पदप्रहारतद्भारशाल्यवेधैश्च लक्षितम् । मञ्जिष्टास्थानमभ्यस्यं, रूप्यरेचिद्रुमादिकम् ॥ २२८ ॥ तत्पाटने च तद् दृष्टं, रुष्टोऽथ नृपति-
र्जगौ । निजान्निचध्यतां पाटनेप प्रत्यक्षतस्करः ॥ २२९ ॥ वेपमानवपुर्बद्धो, भट्टरथ मदोत्कटः । शिक्षामारक्षकेभ्योऽथ, दत्त्वा
सौधमगान्तृपः ॥ २३० ॥ अन्तश्चतुष्पथं सोऽधारक्षकेण नियन्त्रितः । अनुचरीयशानीतथैरवद्वाक्षितो जनैः ॥ २३१ ॥ गाढबद्धं
च तं धीक्ष्य, बन्धहीनं विधाप्य च । अवोचदचलानाथस्त्वं मां जानासि वा तन्वा ? ॥ २३२ ॥ स ग्राह पृथिवीनाथं, को न
वेद ? नृपोऽयदत् । ओषेनाल पटु व्रीहि, सोचे सम्यग् न वेदम्यहम् ॥ २३३ ॥ संज्ञया ज्ञापिता राज्ञा, देवदत्ताऽथ चाययौ । सर्वा-
ङ्गभूषणज्योतिरुद्योतितदिगन्तरा ॥ २३४ ॥ सत्रपस्तत्र पश्यंस्तामभवन्त्यगमुखोऽचलः । नाम्नाऽपि क्रियया चापि, देवदत्ताऽथ
तां जगौ ॥ २३५ ॥ स श्रीमान् मूलदेवोऽयं, यस्त्वया भणितस्तदा । व्यसने पतितो देवोन्मोह्यः शोभ्योऽप्ययं त्वया ॥ २३६ ॥
तदेव प्राणसन्देहापन्नं त्वां दीनवत्सलः । राजाऽमुञ्चदिति श्रुत्वा, स विलक्षो ननाम तौ ॥ २३७ ॥ ऊचे च यत्तदा प्रस्तः, श्रुचिः
स्वामी कलानिधिः । तमसेव मया तद्धि, सर्वं क्षन्तव्यमेव मे ॥ २३८ ॥ सुधाकरस्पर्शसंसेऽकरवञ्च यत् । देव ! चन्द्रमणौ
हन्त, हन्ताहं तापपीडनम् ॥ २३९ ॥ यन्मूलदेव ! देवस्त्वं, मूलदेवस्तदर्थिते । तस्याज्ञस्तत्तत्स्त्वां तु, न वेद निजलेदतः ॥ २४० ॥
देवनामाकिंतं नाम, प्रत्यक्षं स्वं-दधत्योप । देवी मया न विज्ञाताऽस्मिन्-यदश्ममयोऽचलः ॥ २४१ ॥ तेनागसा प्रवेशं मेऽयन्ती-

शोऽपि ददाति न । तन्ममागतिकस्येव; अमतः स्थानदो भव ॥ २४२ ॥ इत्युक्त्वा भूतलन्यस्तमस्तकः सोऽभवत् पुनः । षष्ठे हस्त-
प्रदानेन, ताम्यां चक्रेऽथ निर्भयः ॥ २४३ ॥ पञ्चभिः कुलकम् ॥ अथा संस्तप्य सानन्दं, भोजयित्वा च सादरम् । स देवदत्तया
देवदूष्याणि परिधापितः ॥ २४४ ॥ नृपेण मुक्तशुल्कश्च, गतोऽवन्त्यां स तद्विरा । विचारधवलेनापि, सत्कृतः स्वगृहे स्थितः
॥ २४५ ॥ अथ निर्दृणशुष्मापि, श्रुत्वा तं नृपमागतः । दत्तः स एव च ग्रामो, राज्ञाऽस्यादृष्टसेवया ॥ २४६ ॥ अथ कार्पपटि-
कोऽश्रीपीतृ, मूलदेवं जनयुतेः । राजस्वमेन राजानं, जातं चारुविचारतः ॥ २४७ ॥ स दध्यौ तत्र गच्छामि, लभ्यते यत्र
गोरसः । तं पीत्वा स्वपिभि स्वमं, येन पश्याम्यहं पुनः ॥ २४८ ॥ कदाऽपि प्रेक्षते स्वमं, सोऽपि देवनिर्भयः । न तु जन्तुर्म-
नुष्यत्वभ्रष्टो मानुष्यकं पुनः ॥ २४९ ॥ इति स्वप्नदृष्टान्तः--स च "राधावेहविणिस्मय." इति गाथायां
उपरि भणियते ।

अथ चर्मदृष्टान्तः, इद एकोऽस्ति विस्तीर्णो, योजनानां सहस्रकम् । चर्मणेन समन्तात्तु, शैवलेन परावृतः ॥ १ ॥
धूर्मप्रीवाप्रवेशानुमानेन-च्छिद्रमत्र च । प्रसारयति स ग्रीवां, हायनानां श्रुते श्रुते ॥ २ ॥ एकदा कौमुदीरात्री, तेन ग्रीवा प्रसारिता ।
छिद्रेण निःसृता तेन, ज्वोतिश्चक्रं स दृष्टवान् ॥ ३ ॥ स वीक्ष्य कौमुदीवल्लेस्तपुष्पफलसन्निभम् । दध्यौ च स्वकुटुम्बस्य, निखिलं
दर्शयाम्यदः ॥ ४ ॥ प्यात्वेति स्वकुटुम्बेन, स सार्द्धं यावदाययौ । तावत्तद् विवरं नैव, विलुलोके कथंचन ॥ ५ ॥ कदापि
सोऽपि तच्छिद्रं, पुनरेव निरीक्षते । न तु मानुष्यतो भ्रष्टो, मानुष्यं लभते पुनः ॥ ६ ॥

अथ युगदृष्टान्तः—देवः कोऽपि युगं ग्राह्यां, प्रतीच्यां समिलां पुनः । स्थापयेदथ सा मृष्टा, जले तत्रातलस्पृशि ॥ १ ॥
स्फारे वा मटारेव (अस्थिरे च तटादेव) परितोऽपि चलाचला । युगे चलाचले योगं, लभते न कथंचन ॥ २ ॥ युगम् ॥
प्रचण्डवातवीचीभिः, प्रेरिता सा कथंचन । युगे प्रविशेन् न तु दैवान्, नृत्वाद्भ्रष्टाः पुनर्नृताम् ॥ ३ ॥

अथ परमाणुदृष्टान्तः—तथाहि त्रिदशः कश्चिदारसेन दृष्यमयम् । स्वभ्रं महान्तमुच्चूर्य, दृग्निक्षेपनिभं व्यधात् ॥ १ ॥
तत्पूर्णं स समादाय, तूर्णं गत्वा सुराचले । चूलिकायां चटित्वा च, नलिकां स्वकरेऽकरोत् ॥ २ ॥ तच्चूर्णं परितो लोकं, [द्राक्]
ककुप्सु चतसृष्वपि । फूत्कृत्य पातितं वाति, महावाते सुपर्वणा ॥ ३ ॥ सुपर्वपर्यतम्रष्टैस्तेरेव परमाणुभिः । स सुपर्वोऽपि नो कर्तुं,
समर्पस्त्वं पुनर्यथा ॥ ४ ॥ दुष्कर्मवशतो भ्रष्टस्तथा मानुषजन्मतः । निस्तुपं मानुषं जन्म, जन्मी न लभते पुनः ॥ ५ ॥ इति
मनुष्यभवस्य दुरापता, बहुनिदर्शनदर्शनतः कृता । समधिगम्य च सम्यगिदं बुधाः !, सफलताकलितं कलयन्तु तम् ॥ ६ ॥
इत्यस्यां विधृतौ श्रीमत्प्रद्युम्नस्य कवेः कृतौ । नृत्वदुर्लभताद्वारं, प्रथमं पर्यपूर्यता ॥ ग्रन्थाग्रं ६७८ ॥ इति मनुजतव-
दुर्लभतानाम् प्रथमं द्वारं समाप्तम् ॥

अथ योषिदुप्रापता नाम द्वितीयं द्वारं गाथाप्रथमोर्देन तृतीयं प्रयज्यादुरापत्वद्वारं चोत्तरार्द्धेन सूत्रकर्ता प्रथयति—
तत्पथि योषी जिणवेत्सिगंभि धम्मंमि निफलंकम्मि । पच्चज्जापरिणामो सुकयप्पुद्धस्स जइ होइ ॥ २ ॥

तत्रापि—मनुजत्वे प्राप्ते आर्यदेशशुभजातिसकलेन्द्रियपाटवजीवितव्यस्वमनोवासनावासाधु(भ्रमणोपासकावासादि) सामग्री-
तापुमग्निधिश्रयणेन्यपि सत्सु बोधिजिनेदेशिते-यिजितरागद्वेषदेवताप्रकल्पिते धर्मे-दुर्गतिपतज्जन्तुजातसमुद्धरणसमर्थे निष्कलंक-
सकलमलकलकविकले, दुर्लभेति गम्यते, प्रवज्यापरिणामस्तत्र बोधिप्राप्तावपि सुकृतपुण्यस्य यदि स्यादिति गार्थार्थः ॥ तत्र
बोधिघटारं प्रथमे विधियते-इह हि भरतपञ्चके एरवतपञ्चके चोत्सर्पिण्यवसर्पिणीरूपकालद्वये दशदशसगरोपमकोटिकोटि-
प्रमाणे एकमेव सागरोपमकोटाकोटिप्रमाणं किञ्चदनेन यावज्जिनधर्मः प्रवर्तते, प्रथमे आरकत्रये युगमधर्मित्वात्, पष्ठे बिल-
यादित्वात्, तृतीयाश्रान्ताधुर्यारकं पञ्चमारकं च यावज्जिनधर्मप्राप्तिरित्येतदुलम्बत्वमस्य भरतधुत्रापेक्षया, स च जिनधर्मः
प्रथममस्यामरतस्पर्पिण्या प्रथमतीर्थे कृता श्रीश्रवणेन प्ररूपितः, ततस्तत्परितं लेखतः प्रोच्यते, आस्तेऽपरविदेहोर्बोविभृपणनिर्भ-
पुरम् । धितिप्रतिष्ठितं तत्र, धनो नाम्ना महाधनः ॥ १ ॥ सार्थेवाहोऽधिना रन्धुः, स वसन्तपुरं प्रति । यणिज्यार्थं प्रभूतार्थं,
सार्थे कृत्याज्यदाञ्चलत् ॥ २ ॥ वहिरावासितायास्मै, समस्य सं सहागमम् । सूर्यो धर्मधोपाख्या, आख्यन् सोऽप्यन्यमंस्त
तान् ॥ ३ ॥ तदा तस्योपदा पक्षाऽऽप्राणि कश्चिदुपानयत् । स चोपनिन्ये सूरिम्यस्तेऽभ्यधुस्तमिति स्फुटम् ॥ ४ ॥ संसिद्धमर्भं
निर्बीजं, फलं च प्रायुक्तं जलम् । अकृताकारिताक्रीतमप्यन्नं परिकल्पते ॥ ५ ॥ सार्थेवाहस्ततः प्राह, मध्येसमभिदं वचः । अहो
निर्लोभताऽमीममहो दुष्करकारिता ॥ ६ ॥ प्रशस्यैवं च दास्ये वः, कल्प्यमेवेत्सुदीर्ये सः । प्रणम्य प्रेष्य तान् प्रातः, प्रयाणमक-
रोदनः ॥ ७ ॥ प्रथमैः करमैर्योनैरश्वैरश्वतैरनैः । ऊढा तस्य क्रयाणाली, घनवातैरिवावनिः ॥ ८ ॥ सूरिश्रीधर्मधोपश्च, ब्रजन्
मायुप्रजान्वितः । कुरुच रुचिमालीव, स्वकैः संहरंस्तमः ॥ ९ ॥ तदा श्रीष्मार्कतापेन, शरीराणि शरीरिणाम् । चित्तं चन्द्रादिता-

पेन, तापमादुरनर्गलम् ॥ १० ॥ तमेव प्रीष्मजं हत्वा, कर्तुं स्वाशिव सर्वतः । विश्वंभरां नवाभ्योदयः पूरैरपूरयत् ॥ ११ ॥ रथ-
पादैश्च पादैश्च, हुण्णा स्मा यानमानवैः । पुरा तान् समयं प्राप्यापातयत् पंकसंकटे ॥ १२ ॥ सप्तार्थः सार्थयो रुद्रपथः पाथोदपा-
सा । कार्यं विचार्यारण्येऽपि, शरण्यः शरणं व्ययात् ॥ १३ ॥ कुटोरं माणिमद्रेण, सुणच्छन्नं मिजेऽपि । शुद्धायां शूरयोऽप्यु-
र्यामिषास्तुः सपरिच्छदाः ॥ १४ ॥ सार्थेऽथ क्षीणपाथेये, सार्थदौःस्थ्यं पुनः स्मरन् । तं प्रासुकाचरं स्मरि, स्मरचस्मरमस्मरत्
॥ १५ ॥ ततोऽथ माणिमद्रेण, तत्तं स्मरन् मुनीनपि । ननाम धर्मलामाशीलोभेऽपि स्वं निर्निद च ॥ १६ ॥ बोधितः स्मरिभिर्देसबोधिः
प्रेषितमानसः । तानामन्य मुदाऽऽज्येन, प्राज्येन प्रत्यलाभयत् ॥ १७ ॥ पृतेन तेन संसिक्तं, बोधिबीजं तथा यथा । यथाः प्रसून-
कीर्तय, फलं तस्य भविष्यति ॥ १८ ॥ अन्वहं स्मरिपादवस्थः, सोऽथ सुभ्रायकोऽभवत् । तस्मिन्चतुस्त्रिदस्मिन्मुचाऽथ शूरदाऽग-
मत् ॥ १९ ॥ प्रास्थितोऽथ सस्त्रीशः, श्रीमसन्तपुंरं गतः । विक्रीतक्रीतभाण्डः सन्, धनः पद्माक्षतोऽवलत् ॥ २० ॥ क्षितिप्र-
विष्टितं प्राप्य, प्राप्तयिदवप्रतिष्ठितः । सफलं दानभोगाभ्यां, विधत्त स्म धनं धनः ॥ २१ ॥ पूर्णायुः कालतो युग्मधर्म्मोत्तरकुल-
व्यभूत् । त्वच्छुद्धिरसौ धर्म्म, सौधर्म्मोऽतः सुतोऽजनि ॥ २२ ॥ अथापरविधेर्देहऽस्ति, विजयो गन्धिलवती । तदैसाह्यस्थगान्धा-
रदेशे गन्धसमृद्धकै ॥ २३ ॥ विषाधपतुरे राक्षश्चन्द्रकान्तगिभूरभूत् । व्युत्सा शतबलस्थेय, पुत्रो नाम्ना महाबलः ॥ २४ ॥
युग्मम् ॥ तमधीतकलं लब्धयौवनं च पिता न्यधात् । राज्ये प्राज्येन भावेन, स्वयं तु व्रतमग्रहीत् ॥ २५ ॥ महाबलं नृपं भोगा-
सक्तं संगीतकेऽन्यदा । निविष्टं न्यगदन्मन्त्री, स्वयं बुद्धोऽस्य बोधकृत् ॥ २६ ॥ देवायं नृपचो दिव्यो, यदि संगीतकादिभिः ।
हार्पिते हार्पितेऽकस्मात्, मधः कल्याणपुचमम् ॥ २७ ॥ राज्ञोचै समयो नायं, मन्त्र्याह समयो एवम् । तवायुर्मोसमात्रं यन्मत्पृष्ट-

जातिनाऽऽत्त्य ॥ २८ ॥ अन्यच्च राजा स्वप्ने स्वप्ने, धितं कृष्यमन्त्रिभिः । त्वयोष्टुतमपश्यच्च, तत् त्वं यात्वा प्रबोधय ॥ २९ ॥
पुण्यम् ॥ आश्रमानीतिस्त्रादये, कृताष्टादमहोत्सवः । द्वाविंशतिदिनं भूपो, प्रती भूत्वाऽनंशुन्यभूत् ॥ ३० ॥ ईशाने लालिताङ्गा-
स्त्यो, देवो देवी स्वप्ने । तस्यासीत् प्रेमचदाऽपि, सा च्युता तत्पुरुषः सह ॥ ३१ ॥ स्वयमुद्धोऽप्यनशनाद्, दृढधर्ममभिधः
मुरः । तत्र तं दुःशिनं मत्वाऽस्याः कर्था तत्पुरुषदत् ॥ ३२ ॥ जज्ञे सा धातकीतण्डप्राग्विदेहैकमण्डने । नन्दिग्रामे दरिद्रस्य,
नामितभेष्टिनः गुणा ॥ ३३ ॥ अग्रेऽपि पुत्र्यस्तस्यासन्, सप्त तस्यास्तु जन्मनि । नाम्यकृतेऽभिधाहीना, सौक्ता निर्नामिका जनैः
॥ ३४ ॥ प्रौढापि नोदा केनापि, दुर्भगा सा गताऽन्यदा । आनेतुं समिधा भारं, नमस्तिलकपर्वते ॥ ३५ ॥ युगन्धरपि वीक्ष्यात्र,
नया स दुःगमपुत्री । चतुर्गतिजदुःखानि, जल्पता तेन बोधिता ॥ ३६ ॥ गृहीतानशना साऽस्ति, मुनेस्तस्य पुरोऽधुना । तस्या-
नं दर्शयामानं, यया सा स्यात् स्वयंप्रमा ॥ ३७ ॥ इत्युक्ते दृढधर्मेण, ललितांगस्तथाऽङ्करोत् । साऽपि तद्गतचित्ताऽभूत्,
पुनरेव स्वयंप्रमा ॥ ३८ ॥ भूयस्तथा तमं भोगैर्गते भूयस्यनेहसि । तस्य व्यवनचिह्नानि, ललितांगस्य जज्ञिरे ॥ ३९ ॥ तदे-
तानेन्द्रनिर्देशं, यात्रां नन्दीशरादियु । दृढधर्मोऽयदत्तस्य, तथा कुर्वन्त्युतश्च सः ॥ ४० ॥ जम्बूद्वीपविदेहेषु, शीतानंशुत्तरे
मटे । त्रिवरे पुष्कलावत्या, लोदागलपुरोक्षितुः ॥ ४१ ॥ सुवर्णजंघभूपस्य, लक्ष्मीकुक्षिभषोऽभवत् । वज्रजंघाख्यया पुत्रः,
क्रमात् प्राप्तश्च यौवनम् ॥ ४२ ॥ युगम् ॥ स्वयंप्रभाऽपि तत्रैव, विजये पुण्डरीकिणी । पुरी तस्यां वज्रसेनतीर्थकृच्चक्रवर्तिनः
॥ ४३ ॥ गुणाञ्जुस्त्रीमती नाम्ना, जज्ञे चान्यूनयौवना । तत्स्वयंवरणे पित्राऽऽहूता दूतवृषात्मजाः ॥ ४४ ॥ युगम् ॥ श्रीमत्यां
च पुरोपात्ते, केवल्यन्तिकमागतान् । देवान् वीक्ष्य स्मृता जातिः, स्मृताः पूर्वभवा निजाः ॥ ४५ ॥ सखीमुखेन विज्ञप्तं, राज्ञः स्वच-

रितं तथा । ललितांगात् परो नैव, वरो मे चिन्त्या इत्यपि ॥ ४६ ॥ ततो निर्नोमिकाद्यन्तवृचं चित्रपटस्थितम् । व्यवनान्तं समं
षाज्या, स्थापितं राजवर्त्मनि ॥ ४७ ॥ कुमारैर्बहुभिर्दण्डं, निर्व्यूढास्ते तु तत्र न । वज्रजंघस्तु तद् दृष्ट्वा, मूर्च्छया न्यपतद् भुवि ॥ ४८ ॥
चन्दनव्यजनाद्यैः स, स्वस्थो जातिस्मरोऽजनि । श्रीमतीसाक्षिकं पृष्टो, धाज्या किमिदमब्रवीत् ॥ ४९ ॥ नभस्तिलकनामायं,
गिरिरित्यादिकं वदन् । श्रीमत्या स वृत्तो वृत्तचिवाहः स्वपुरं ययौ ॥ ५० ॥ पिता प्रमुदितश्चक्रे, क्रमाद्राज्याश्रिया वधूम् । सपत्नी-
सहितां सां तु, समुत्ता नमिता तथा ॥ ५१ ॥ अन्यदाऽऽचक्रते वज्रसेनार्हयेतदंगजः । राजा पुष्कलपालोऽस्य, सामन्तैः सह
विग्रहे ॥ ५२ ॥ साहाय्यं श्रीमतीजानिः, कर्तुं सदयितो ब्रजन् । दृग्विपोऽग्राहिरित्यन्यवर्त्मनाऽनायि मन्त्रिभिः ॥ ५३ ॥ युग्मम् ॥
तं च प्रणतसामन्तमापृच्छय पुनरापतन् । विज्ञप्तो मन्त्रिभिर्देवो, देवाः केवलिनोर्मेहे ॥ ५४ ॥ आजगमुस्तत्तनूद्योतात्, प्रहृतं
दृग्द्विपे विपम् । तौ च स्वस्तत्र तद्यातु, ऋजुनैव पथा प्रभुः ॥ ५५ ॥ युग्मम् ॥ तत्रैत्य तौ प्रणम्याथ, तयोराकर्ण्य देशनाम् ।
सुतं राज्ये निधास्यामीति ध्यायन् स्वपुरं गतः ॥ ५६ ॥ राज्यलोभात्तनूजेन, विषयमाद्विनाशितः । रात्रौ सुप्तः सभार्योऽपि, युग्मी-
भूत्वा सुरोऽभवत् ॥ ५७ ॥ वज्रजंघस्य जीवोऽथ, जम्बूद्वीपविदेहवे । क्षितिप्रतिष्ठितपुरे, व्युत्वा सौधर्मकल्पतः ॥ ५८ ॥ वैद्यस्य
सुविधेः पुत्रो, जीवानन्दाभिधोऽजनि । बभूव श्रीमतीजीवः, श्रेष्ठिपुत्रस्तु केशवः ॥ ५९ ॥ तत्र चेशानचन्द्रस्य, राज्ञः खलु-
र्महीधरः । गुणाकरः सुदुद्धिश्च, श्रेष्ठिमन्त्रिसुतावुभौ ॥ ६० ॥ सार्थवाहसुतः पूर्णभद्राख्यः पट् च ते युताः । रेजुः परोपकाराय,
रसा इव रसातले ॥ ६१ ॥ विशेषकम् ॥ सर्वेष्वप्युपविष्टेषु, जीवानन्दगृहेऽन्यदा । गुणाकराभिधो भिक्षाकृते राजर्विरागमत ॥ ६२ ॥
दृष्ट्वा सकृमिकुण्ठं तं, मिषजं प्रत्यवोचत । कलामृत्वं मुनीशेऽस्मिन्नियोजय निजां कलाम् ॥ ६३ ॥ स ग्राह चिन्ते गोशी-

र्षचन्दनं रत्नकम्बलः । लक्षपाकं चिकित्सार्थमस्य तैलं गृह्यस्ति मे ॥ ६४ ॥ ते श्रुत्वेति द्वयं क्रेतुं, महेश्वविपणी ययुः । तत्पृष्टो भूपभूः ग्राह, कार्यं मुनिचिकित्सितम् ॥ ६५ ॥ महेश्वोऽचिन्तयल्लाभो, यः पात्राभयदानयोः । ततोऽनन्तगुणः साधुनीरो भगत्वप्रदानतः ॥ ६६ ॥ ध्यात्वेति स तदौ तेषां, गोशीपं रत्नकम्बलम् । निःसंगद्य तयोर्भूष्यं, परं पदशुपाददे ॥ ६७ ॥ तेषां गत्य समं जीवानन्देन मुनिमभ्यगुः । अनुशाप्य च तं तस्मैरोभिरे ते प्रतिक्रियाम् ॥ ६८ ॥ जीवानन्दः स्वयं लक्षपाकेनाभ्यज्य तं मुनिम् । यत्नादाच्छादयद्रत्नकम्बलेन समंततः ॥ ६९ ॥ तैलतापेन निःशृत्य, निर्लीनास्तत्र शीतले । कृमीन् कृती प्रचिक्षेप, कृपालुर्गोशये शनैः ॥ ७० ॥ तैलतापाकुलं साधुशरीरं चन्दनद्रवैः । विलिप्य शीतलं चक्र, कैरिरिव सुधाकरः ॥ ७१ ॥ त्रिर्मेपजत्रयेणैवं, त्वग्मी-सास्थिगतान् कृमीन् । आकृष्य मुनिमुल्लापं, विधायाक्षमयन्नमी ॥ ७२ ॥ वितीर्णघर्ममलामेऽस्मिन्नन्यत्र विहृते मुनौ । मिलितेन धर्मेनैते, चैतयं चक्रुः समुन्नतम् ॥ ७३ ॥ पडप्यते परिग्रज्य, तपस्तप्त्वा सुदुस्तपम् । जशिरे पूरयित्वाऽऽयुः, सुरा युगव्युत्तश्रियः ॥ ७४ ॥ प्राग्द्वीपप्राग्विदेहेषु, पंच तेज्ज्वल्युताब्ज्युताः । विजये पुष्कलावल्यां, पुण्डरीकिण्यधीशितुः ॥ ७५ ॥ धारिण्यां वज्रसे-नस्य, तीर्थकृद्भूपतेः सुताः । जाताः केशवजीवस्तु, सुयशा राजपुत्रकः ॥ ७६ ॥ युग्मम् ॥ तेभ्यश्चतुर्दशख्यातस्वममद्यित-चक्रितः । जीवानन्दस्य जीवोऽभूद्रज्जनाभाभिधोऽगजः ॥ ७७ ॥ जीवाः पुनर्नृपामत्यश्रेष्ठसार्थेशजन्मनाम् । चाहुः सुपाहुः पीठत्र, महापीठोऽभयन् क्रमात् ॥ ७८ ॥ सुयशा वज्रनाभेन, संश्रितः सारथिः कृतः । प्राग्भवस्नेहतः सोऽपि, सहोदर इवाजनि ॥ ७९ ॥ वज्रसेनोऽन्यदा राज्ये, नियोज्य ज्येष्ठनन्दनम् । बोधितस्त्रिदशैर्दानं, दत्त्वाऽन्दं व्रतमाददे ॥ ८० ॥ राज्यं पालयतो वज्रनाभस्य सहजैः सह । चक्रमायुधशालायामभूद्रप्तुश्च केवलम् ॥ ८१ ॥ स्वामिनो महिमानं स, कृत्वा दिग्भिजयोद्यतः । विजयं

साधर्माचक्रं, चक्री चक्रानुगो व्रजन् ॥ ८२ ॥ चतुर्दशलसद्रत्नस्वामी नवनिर्धाशिवरः । साम्राज्यं स व्यधात् साधुचिकित्सावयवं समम् ॥ ८३ ॥ श्रीवज्रसेनतीर्थेशं, नन्तुं चक्री गतोऽन्यदा । विमोर्वैराग्यसंवेगमयीं शुश्राव देशनाम् ॥ ८४ ॥ प्रयुद्धस्तनयं राज्ये, न्यस्य सम्राट्साराधिः । आत्तव्रतोऽभवद्वज्रनाभपिः श्रुतकेवली ॥ ८५ ॥ एकादशांगिनः श्रेष्ठा, वज्रनाभस्तदाऽऽर्जयत् । विश्रुत्या स्थानकैः कर्मै, तीर्थकुन्नामनामकम् ॥ ८६ ॥ दैयादृत्त्येन साधूनां, बाहुशक्तिवमर्जयत् । बाहोर्विलं सुबाहुस्तु, तद्विश्रामणया मुदा ॥ ८७ ॥ तयोर्गुरुकृतां श्लार्थां, श्रुत्या त्वीर्ष्यालघू लघू । अनालोचनया कर्मै, स्त्रीत्वहेतुं वबन्धतुः ॥ ८८ ॥ पालयित्वा व्रतं पट् ते, पूर्वैलक्षांश्चतुर्दश । सर्वार्थिसाधकाः सर्वार्थिसिद्धे मरुतोऽभवन् ॥ ८९ ॥ इतोऽस्ति जम्बूद्वीपस्य, विदेहेऽपरपूर्वके । ईशानचन्द्रहमाचन्द्रव्राता पूरपराजिता ॥ ९० ॥ तस्यां चन्दनदासस्य, श्रोष्ठिनस्तनयोऽग्रतः । नाम्ना सागरचन्द्रोऽस्त्यशोऽकदचक्ष तत्सखा ॥ ९१ ॥ समित्रेणान्यदोद्याने, तनया तेन मोचिता । चौरैर्म्यः पूर्णभद्रेभ्यकन्यका प्रियदर्शना ॥ ९२ ॥ मिथस्तन्मियुनं हृद्यं, सद्यो हृद्योगमागतम् । अंगेनैवांगयोगेषु, स्वं स्वं सदनमागतम् ॥ ९३ ॥ तज्ज्ञात्वा सागरः पित्रा, रहस्येवमशिष्यत । युज्यते वणिजां वत्स !, न क्वचिद्विक्रमक्रमः ॥ ९४ ॥ मैत्री चाशोकदत्तेन, धूर्त्तेनानेन नोचिता । पितरं क्षमयामास, स्वमागः सागरस्ततः ॥ ९५ ॥ पिता सागरचन्द्रं द्राग्, भावज्ञः कन्ययाऽनया । व्यवाहयत् तयोः प्रीत्या, मिथः कालोऽत्यगाद् बहुः ॥ ९६ ॥ अशोकानान्यदैकान्ते, प्रार्थिता प्रियदर्शना । आक्रोशन्ती सती सा तु, तं गृह्णाद्विरवासयत् ॥ ९७ ॥ दृष्टः स दुर्मनाः पृष्टः, सागरेण च कारणम् । त्वत्पत्न्या प्रार्थितो नञ्च्चा, निर्गतोऽस्मीति सोऽवदत् ॥ ९८ ॥ सागरस्त्वं ततः प्राह, विपादं मा कृथा वृथा । स्त्रियो हि चलचिचाः स्युर्वयस्य ! त्वं तु निर्मलः ॥ ९९ ॥ प्राग्वत्तौ स्तः श्लथस्नेहः, सागरोऽभूत् प्रियां प्रति ।

मा भूद्धेदोऽनयोर्मनः, सेति भवे शशंस नो ॥ १०० ॥ कालेन सागरो मृत्वा, प्रियदर्शनया सह । तृतीयारोऽवसर्पिण्याः, शेष-
पत्याष्टभागे ॥ १०१ ॥ जम्बूद्वीपस्य भरतक्षेत्राद्धे दक्षिणेऽजनि । सिन्धुगंगान्तरावन्यां, युग्मी तपनतुल्यरूक् ॥ १०२ ॥ माय-
याऽशोकदत्तोऽपि, तत्रैवमः सुरभरूक् । अभूदन्योऽन्यवर्षाक्षतो, जाता जातिस्मृतिस्तयोः ॥ १०३ ॥ अनिच्छन्नपि तेनैष, निज-
स्कन्धेऽधिरोपितः । अमन् मुच्छालिभिर्गीतो, नाम्ना विमलवाहनः ॥ १०४ ॥ तथा यत् स्वल्पदुष्कृतं, कृते विचदतां मिथः । युग्मिनां
कथितस्तेन, राजधर्मस्ततश्च तैः ॥ १०५ ॥ स एव विहितो राजा, हा त्वया दुष्कृतं कृतम् ? । ब्रूत्वा नयाद् ऋच्छत्वेन, तान्य-
न्यायात् न्ययेद्यत् ॥ १०६ ॥ तस्य चन्द्रयशोनाम्नी, पत्नी युग्ममजीजनत् । चक्षुर्माधन्द्रकान्ता च, ताम्यां नाम कृतं
तयोः ॥ १०७ ॥ युग्मं प्रपाल्य पण्मासानभूद्विमलवाहनः । सुपर्णेष्वथ नागेषु, तत्पत्नी हस्तिना समम् ॥ १०८ ॥ चन्द्रका-
न्ताऽथ चक्षुष्मत्कान्ता युग्ममदयत । यशस्वी च सुरूपा च, तयोर्नामि विनिर्ममे ॥ १०९ ॥ सुपर्णनागयोर्जातौ, पिताऽम्बा च यथाक्रमम् ।
यशस्विराज्ये भाकारनीतिर्जाता द्वितीयका ॥ ११० ॥ अभिचन्द्रः प्रियंगुश्च, तयोर्युग्ममजायत । यशस्वदुधधिषु प्रान्ते, जज्ञे
नागेषु तत्प्रिया ॥ १११ ॥ अभिचन्द्रादभूद्युग्मं, चक्षुष्कान्ता ग्रसेनजित् । धिक्कारनीतिस्तद्राज्ये, तत्पिप्रोः पितृवद्भतिः ॥ ११२ ॥
श्रीकान्तं मरुदेवं च, ग्रसेनजिदजीजनत् । स्वयं द्वीपकुमारेषु, कान्ता नागेषु चाभवत् ॥ ११३ ॥ मरुदेवादभून्नाभिर्मरुदेवी च
युग्मकम् । सोऽपि द्वीपकुमारेषु, जज्ञे नागेषु तत्प्रिया ॥ ११४ ॥ नाभिः स्वर्णसर्पमिश्र, मरुदेवाऽऽमगर्थरूक् । ऊर्मिकर्कयं नचा-
दित्या, (दीप्ता) तस्य कालस्य मण्डनम् ॥ ११५ ॥ अथ प्रभुत्वं विभ्राणे, श्रीनाभौ युगधर्मिणाम् । सपञ्चाशीतिपक्षेषु, तृतीयारकवर्त्तिषु
॥ ११६ ॥ चतुःसमन्वितार्शीतिपूर्वलेख्यशेषतः । शेषेष्वापाढतुर्थेऽह्नि, श्यामां वैश्वीं गते विधौ ॥ ११७ ॥ जीवः श्रीवज्रना-

भस्य, व्युत्वा सर्वार्थसिद्धितः । कुक्षौ श्रीमरुदेवायाः, स्वामिन्याः समवातरत् ॥ ११८ ॥ ध्रुपभसिद्विश्रुतामेन्द्रकष्वजघटान् सरः ।
अर्द्धि विमानरत्नौघवह्नीन् स्वमानवैक्षत ॥ ११९ ॥ सुखमस्यावतारेऽभून्नारकाणामपि क्षणम् । प्रयुद्धा नाभये स्वमान्, मरुदेवा
न्यवेदयत् ॥ १२० ॥ तद्विचारप्रवृत्तस्य, नाभेः शक्रादयस्तदा । एत्य नत्वा जिनोत्पत्तिमाख्याय च दिवं ययुः ॥ १२१ ॥ काले
वैत्रासिताष्टन्यामुत्तरापाढया युते । विधौ युगलधर्म्माणां, देवी सुतमस्त सा ॥ १२२ ॥ अभूद् दुन्दुभिनिर्घोषो, सुदितं नारकैरपि ।
आसीद्विश्वत्रयोद्योतो, वातो वाति स्म क्षीतलः ॥ १२३ ॥ अथासनमकम्पेन, प्रयुक्तावधयस्तदा । पट्पंचाशद्विक्कुमार्यः, स्रुति-
कर्मार्थमभ्यगुः ॥ १२४ ॥ अष्टाधोलोकवासिन्यः, संमार्जनकषाणयः । अष्टोर्ध्वलोकवासिन्यो, जलवृष्टिपरायणाः ॥ १२५ ॥
पौरस्त्यरुचकादायुरष्टौ दर्पणपाणयः । अपान्यरुचकादष्टौ, भृङ्गैरुपशोभिताः ॥ १२६ ॥ प्रतीच्यरुचकादष्टौ, तालवृन्तस्फुर-
त्कराः । उदीच्यरुचकादष्ट, श्रोष्ठसञ्चारैः करैः ॥ १२७ ॥ विदिग्भ्यो दीपिकाहस्ताश्चतस्रो दिक्कुमारिकाः । रुचकद्वीपतथेयु-
श्चतस्रः शस्त्रपाणयः ॥ १२८ ॥ एताश्च मिलिताः सर्वाः, स्रुतिकासदनान्तरे । याम्यपूर्वोत्तरस्येषु, रम्भगेहेषु कुर्वते ॥ १२९ ॥
अभ्यङ्गं स्नपनं रक्षां, जिनस्य जननीयुजः । पश्चात्तिष्ठन्ति गायन्त्यस्तद्विगुणान् गणनातिगान् ॥ १३० ॥ युग्मम् ॥ अथासनप्र-
कम्पासु, घण्टानादादनाहतात् । शक्रादयो जिनोत्पत्तिमवधेयं विजानते ॥ १३१ ॥ अथ प्रथमकल्पेन्द्रशक्रसिंहासनासनः । विमुच्य
पादुके दत्त्वा, सप्ताष्टानि पदानि च ॥ १३२ ॥ सन्मुखान्यहतो भक्त्या, पञ्चांगस्पृष्टभूतलः । योजयित्वा करो शीर्षे, स्तुत्वा शक्र-
स्तेवेन च ॥ १३३ ॥ लक्ष्योन्नतमानेऽथ, विमाने पालकाभिधे । आरुह्य सपरीवारो, गत्वा नन्दीधरेऽत्र च ॥ १३४ ॥ संक्षिप्य
तद्विमानं द्रागु, जिनजन्मगृहादथ । ईशानकोणे संस्थाप्योर्चिर्यं चानमति प्रभुम् ॥ १३५ ॥ कलापकं ॥ ततः प्रदक्षिणीकृत्य,

भगवंतं समातरम् । मूर्ध्नि वद्धाञ्जलिं स्तौति, जिनस्य जननीमिति ॥ १३६ ॥ अज्ञानध्वान्तविध्वंसध्वान्तारातिसमाकृतिम् ।
जिनं जनयितुं देवि !, पूर्वाशामन्निभे जय ॥ १३७ ॥ इति स्तुत्वा प्रतिच्छन्दं, देवीपात्रे विमुच्य च । अवस्थापनिकां दत्त्वा, पंच-
रूपधरोऽभवत् ॥ १३८ ॥ जिनमेकं रूपेण, विशत् छत्रं परेण च । द्वाभ्यां च चामरे गृह्णन्, पञ्चमेन पविं धरन् ॥ १३९ ॥
गत्वा मेरुं ततः स्नात्रशिलायां पाण्डुके वने । सिंहासनमलंचक्रे, शक्रोऽङ्कस्थापितप्रभुः ॥ १४० ॥ युगम् ॥ अन्येऽपि नव ख्येन्दू,
विशतिर्भुवनाधिपाः । द्वात्रिंशद् व्यन्तरेन्द्राश्च, चतुःषष्टिः पुरन्दराः ॥ १४१ ॥ सौवर्णे राजते रत्नैः, स्वर्णरूप्यमयैरपि । स्वर्णर-
त्नरूप्यमयै, रूप्यरत्नमयैरपि ॥ १४२ ॥ स्वर्णरत्नमयैरित्यं, कलशैर्मृन्मयैरपि । तेषां चरसहस्रेण, प्रत्येकं स्नपयन्ति च ॥ १४३ ॥
विशेषकम् ॥ आरणाव्युत्कल्पेन्द्रः, पूर्वं स्नानं विलपनम् । आरात्रिकं च कुरुते, द्वापष्टिर्वासवास्ततः ॥ १४४ ॥ सौधर्म्येन्द्रस्त-
थेशानेन्द्रोत्संगस्थितं प्रभुम् । चतुर्ध्रुवभृगैस्तत्क्षरत्पयोभिः ॥ १४५ ॥ कृत्वा स्नात्रं धिरं गात्रं, प्रमार्ज्यं च विलिप्य
च । वस्त्राद्यैः पूजयित्वाऽऽरात्रिकं कृत्वा च तण्डुवैः ॥ १४६ ॥ युगम् ॥ परमात्मन् ! नमस्तुभ्यं, परमज्योतिषे नमः । नमोऽस्तु
ब्रह्मरूपाय, नमोऽस्तु परमेष्ठिने ॥ १४७ ॥ सर्वार्थसिद्धं पृथ्वीं च, तुलायां विधृते हृदा । आया लघूच्चरन्त्याधो, गुरुस्त्वदवतारतः
॥ १४८ ॥ दोषत्रयमुपै तुभ्यं, ज्ञानत्रयजुषे नमः । विधैकविद्युषे नित्यं, रत्नत्रयपुषे नमः ॥ १४९ ॥ चिन्तामणिः रत्नमाजसि, कल्प-
शाखोव वंगमः । अपशुः कामधेनुस्त्वं, कामकुम्भः संचेतनः ॥ १५० ॥ धुम्रसंचयसंकाशं, गतप्रद्युम्नमर्थये । सदैव देव ! मे
भूयाददुष्टेभ्यः (नमः शुभ) वति त्वयि ॥ १५१ ॥ स्तुतैवं पञ्चरूपः सन्, प्रभुमातुरुपानयत् । अवस्थापनिकां हत्वा, प्रतिच्छ-
न्दमपानयत् ॥ १५२ ॥ विभुच्योच्छर्षिके क्षौमयुगलं रत्नकुण्डले । प्रभोर्दृष्टिविनोदायोप्यर्थाद्रत्नगेन्दुकम् ॥ १५३ ॥ स्वर्णरत्ना-

दिकं सारं, वस्तु श्रीदो न्यघाद् गृहे । सुधां सुधांघसां नाथोऽस्तन्यपस्यांगुले प्रमोः ॥ १५४ ॥ जिनस्य जिनमातुश्च, योऽवमं
चिन्तयिष्यति । तस्यार्यमञ्जरीयाशु, समधा भेत्स्यते शिरः ॥ १५५ ॥ इत्युक्त्वाऽप्सरसः पञ्च, धात्रीत्वे न्यस्य सोऽगमत । सर्वे
नन्दीश्वरे यात्रां, कृत्वा जग्मुर्गथाऽजातम् ॥ १५६ ॥ तमिन्द्राद्यागमं नाभेर्मरुदेवा न्यवेदयत् । प्रातश्च ह्रदिता नाभिर्नृपो जन्मो-
रसयं व्यधात् ॥ १५७ ॥ पूर्वं दृष्टो धृपः स्वप्ने, प्रभूर्बोलाञ्छने च सः । ध्यात्वेति वृषभो नाम, पितृभ्यां विदधे प्रमोः ॥ १५८ ॥
सुमंगलेति कन्याया, युग्मजायास्तु निर्मितम् । न्यूनवर्षे विभाविसुपाणिः शक्रोऽन्यदाऽऽगमत ॥ १५९ ॥ शैत्यमेतद्रसः कर्तारं,
तपस्वतप्तस्य मे तदा । क्यात्वाऽर्थं च धिकालक्षः, स्वामीशुं स्वकरेऽकरोत् ॥ १६० ॥ वंशेऽस्येक्ष्वाकुरित्स्याख्यां, कृत्वा शक्रो दिवं
पयौ । पीडिता अपि यद्वरया, मधुरत्वेऽधिकाधिकाः ॥ १६१ ॥ उत्तरेभ्यः कुरुम्यश्च, प्रत्यहं स्वामिनः कुते । फलानि क्षीरवा-
द्वेक्ष, जलान्यानिन्यरे सुराः ॥ १६२ ॥ रूपेणाप्रतिरूपस्य, अतिरूपं प्रमोरभूत् । दर्पणस्य जगन्नृत्या, दर्पणेनापरत्र तु ॥ १६३ ॥
अकाले चान्यदा तालफलपातवते नरे । अन्ययुग्मैः सुनन्दाख्या, तन्नारी नाभयेऽपिता ॥ १६४ ॥ ज्ञात्वा भोगफलं स्वस्य, कर्म
शक्रकृतोत्सवः । सुमंगलाहुर्नदे ते, पर्यणैपीज्जिनस्ततः ॥ १६५ ॥ न्यूनपदपूर्वलक्षाऽधात्, गर्भे देवी सुमंगला । सर्वार्थेसिद्धितः
प्राप्तौ, जीवौ तौ बाहुपीठयोः ॥ १६६ ॥ सुनन्दाऽपि च सानन्दा, तत एवागतौ दधौ । तौ सुबाहुमहापीठजीवाबुदरकन्दरे ॥ १६७ ॥
आद्या चतुर्दश स्वमान्, प्रेक्ष्य स्नाम्युक्तचक्रितम् । भरताख्यं सुतं ब्राह्मीं, पुत्रीं युग्ममस्यत ॥ १६८ ॥ सुनन्दा बाहुवलिनं,
सुन्दरीं च सुमंगला । पुनरेकोनपञ्चाशत्सुतयुग्मान्यस्यत ॥ १६९ ॥ अथ कल्पद्रुमाभावात्, युगैः कलहर्नैर्मिथः । स्वामी
व्यञ्जिणं सा ग्राह, राजा शास्ति प्रजो ननु ॥ १७० ॥ स याचतां च थीनाभेस्तानि गत्वेत्य तं जगुः । दत्तो देव । नृदेवस्त्वमेव

सेवकवत्सलः ॥ १७१ ॥ तदाज्ञयाऽभिपेकार्थं, युग्मानि पयसे ययुः । शुक्रोऽप्यासनकम्पेन, वज्रात्ता प्रभुमभ्यगात् ॥ १७२ ॥
तस्य सिंहासने कृत्वाऽभिषेकं तीर्थनारिभिः । विष्टुं व्यभूषयद्वस्त्रैर्धूपणैश्च श्रुश्रुप्रभुः ॥ १७३ ॥ युग्मान्यपि विचारार्थम्बु, स्यामिनः
पदयोर्न्यधुः । शक्रेण सव्यविनीतत्वात्, पूर्वनितीति कारिता ॥ १७४ ॥ नवयोजनविस्तारा, देख्ये द्वादशयोजना । धनदेन
विधायैषा, धनैर्धोर्न्यधुः पूरिता ॥ १७५ ॥ विंशतौ पूर्वलक्षणां, जातायो जन्मतः प्रभुः । अयोध्येत्यपराख्यायां, तस्यां पुर्यम्ब-
न्तुः ॥ १७६ ॥ कालस्य स्निग्धरूक्षत्वाद्, दुर्मेघमनौ समुत्थिते । कारवः कुम्भकाराद्याः, स्यामिना चक्रिरे ततः ॥ १७७ ॥ मर-
ुस्य कला साहुबेलरश्वादिलक्षणम् । लिपीमोक्षग्राह्य सुन्दर्यो, गणितं चादिशद्विभुः ॥ १७८ ॥ तथा चारक्षकानुग्रान्, भोगान्म-
नित्तनियोगिनः । राजन्यान् त्वमि (देश) सण्डेशान्, क्षत्रियान् पत्तिमाग्नकान् ॥ १७९ ॥ चतुर्ध्वं विधायैतान्, कृत्वाऽध्वभादि-
संग्रहम् । विपष्टि पूर्वलक्षणि, राज्यं प्रभुरपालयत् ॥ १८० ॥ एकदा च वसन्तर्तोगुप्तं गवयान् विभुः । जनं प्रमादिनं वीक्ष्य,
निजचेतस्यचिन्तयत् ॥ १८१ ॥ विपयेषु कपायेषु, निद्रासु विकथास्वपि । मध्ये च गिरतो लोको, माघत्सुन्धैः प्रमाद्यति ॥ १८२ ॥
अप्रेष्टसंगतारुण्यवीवितादि चलाचलम् । जानन्नपि न जानाति, जनो मोहविमोहितः ॥ १८३ ॥ व्यवहारः स्फुटीचक्रे, यथा
मोहमयो मया । मोहब्रह्मकरं तद्वत्, परमार्थं प्रकाशये ॥ १८४ ॥ ध्यायेन्नां च विश्रमो, विभुलोकांतिकागरे । अयोध्या-
नागकं चक्रेऽनिच्छतं मरतं बलात् ॥ १८५ ॥ देहलीदिशमतक्षार्शलं बाहुबेलरदात् । शेषाणामप्यशेषाणां, सुतानां नीधुतः
प्रभुः ॥ १८६ ॥ आवर्षे प्रातरारम्य, प्रातराशाद्दशौ विभुः । कोटीमेकां सुवर्णानां, लक्ष्मण्यष्टौ च नित्यशः ॥ १८७ ॥
जनपद्देशिनयोः स्वामी, वनंगामी ज्ञताय सः । याप्ययानाधिखंडः सन्, स्तुतः सुरनेश्वरैः ॥ १८८ ॥ दिव्यातोद्यरवैः सिंहनदि-

धरणेन्द्रतः ॥ २०६ ॥ कृत्वाऽथ दक्षिणश्रेण्यां, पुरीः पंचाशतं नमिः । विनमिश्रोत्तरश्रेण्यां, पाँटे राज्यं प्रचक्रतुः ॥ २०७ ॥
युग्मम् ॥ पारणार्थी प्रभुश्रीम्यन्नयाद्रजपुरेऽन्यदा । यत्र बाहुवलेः पुत्रो, राज्ञा सामप्रमाभिघः ॥ २०८ ॥ श्रेयांसिनास्य पुत्रेण, प्रातः
स्वमे विलोकितः । मेरुः श्यामः सुधाकुंभैः, प्रक्षाल्य प्रोज्ज्वलीकृतः ॥ २०९ ॥ प्रातः स्वमे सहस्रांशोर्गोसहस्रं परिच्युतम् ।
सुबुद्धिश्रेष्ठिनाऽथैक्षि, श्रेयांसिनात्र योजितम् ॥ २१० ॥ दृष्टः सामग्रमेणापि, स्वमे रुद्धो महाभटः । शत्रुभिस्तान् विजिग्येऽसौ,
साहाय्यान् मत्तनूमुखः ॥ २११ ॥ श्रीसामप्रभुराजस्य, सौधे तं मिलितास्त्रयः । श्यचार्यैश्चिरं चारु, श्रेयांसस्यास्ति किञ्चन
॥ २१२ ॥ अथ स्वस्वाश्रयस्थेषु, तेषु श्रेयांसेवञ्मनि । आयन्नुपायनस्येशुरसकुम्भाः सहस्रशः ॥ २१३ ॥ तानालोकयता तेन,
दूरात् स्वामी पुरो भ्रमन् । अगृह्णन् स्वर्णरत्नादिदानादिज्ञैर्जनैर्नृतः ॥ २१४ ॥ श्रेयांसिना गवाक्षस्थेनेक्षितो निष्परिग्रहः । तन्मुद्रां
ध्यायतश्चास्य, जातिस्मृतिरजायत ॥ २१५ ॥ युग्मम् ॥ तदुत्थावधिना सोऽथ, पश्यन् पूर्वभवान्नजान् । यज्जसेनजिनेशाभमेनं
निरचिनोञ्ज जितम् ॥ २१६ ॥ ततः परिहृतञ्छत्रोपानहः स पितामहम् । अभ्येत्याभ्यासमानम्यानयद्वित्तवदोक्तसि ॥ २१७ ॥ ततः
पूर्वभवज्ञातकल्पाकल्पविचारवित् । प्रमोदरसपूर्णता, रसकुम्भं करोऽधृत ॥ २१८ ॥ पाणिपात्रे गुपात्रेणागुना च निधृते सुधीः ।
उपर्युपर्ययं तत्र, कुम्भं कुम्भानलोठयत् ॥ २१९ ॥ प्रभोः स्नात्र इवामुत्र, पारणे पुण्यकारणे । देवाश्च मानवाधेयुः, कुम्भस्त्वन्यस्य
नो करे ॥ २२० ॥ रसस्य विन्दुरेकोऽपि, नापतत् प्रभुपाणितः । श्रेयांसस्यापतन् श्रेण्या, दृग्भ्यां त्वानन्दचिन्दवः ॥ २२१ ॥ श्रेयांसि-
मेव श्रेयांसं, मन्महेऽस्मिन्ननेहासि । यदुपज्ञमभूद्दानधम्मो धम्मोच्चरः स्फुरन् ॥ २२२ ॥ श्रेयांसं किं समस्तं यः, पुरो विश्वगुरोरापि ।
दानधम्मोपदेशेन, गुरुः श्रद्धावतामभूत् ॥ २२३ ॥ आचार्यतः प्रपौत्रोऽयं, पौत्रश्चाद्यस्य मानिनः । शुत्रिष्याद्यं व्यधात् सोमं, स्वं

सिञ्जयस्वर्नः । शब्दाद्विज्ञेऽप्सरःशक्रनुदत्तेनक्षणः क्षणम् ॥ १८९ ॥ भरतादियुक् सिद्धार्थवनेऽशोकतरारधः । विमुच्य
शिविकां वस्त्रभूषणाद्यमुचद्विभुः ॥ १९० ॥ विशेषकम् ॥ शक्रो द्रव्यं निधायोश्च, त्वेने मुष्टिचतुष्टये । केशानां पंचमी मुष्टि, प्रभु-
पार्धं व्यमोचयत् ॥ १९१ ॥ प्रतीक्ष्य देवदूष्येण तच्च मुष्टिचतुष्टयम् । क्षिप्त्वा क्षीराणवेऽभ्येत्य, तुमुलं च न्यवारयत् ॥ १९२ ॥
कृत्वसिद्धनमस्कारः, कृतपटुतपाः प्रभुः । सावधं व्युत्सृजन् सर्वं, चारित्रं प्रतिपन्नवान् ॥ १९३ ॥ नारकाणामपि मनः, प्रीतिरंग-
तरंगितम् । कुर्वन्नादिलिनो ज्ञानं, मनःपर्ययमासदत् ॥ १९४ ॥ तदा कच्छमहाकच्छमुख्यया स्वामिना सह । चतुःसहस्रया
भूयानां, प्रवमग्राहि साग्रहम् ॥ १९५ ॥ नत्वा गते सुतस्वर्गिग्राते विहरता वने । पारणं प्रापि नो लोकाद्, भिक्षा भिक्षानभि-
प्रतः ॥ १९६ ॥ अमे तथाप्यनार्त्तेन, प्रभुणा क्षुत्तृपातुराः । प्रभोरनुचरास्ते तु, गंगान्तेऽस्युः फलाशनाः ॥ १९७ ॥ अथ कच्छमहा-
कच्छात्मजौ प्राग वि(क क्वापि)निर्गतौ । तदा नमिचिनम्याख्यां, पित्रोरन्तिकमागतौ ॥ १९८ ॥ कथयित्वाऽखिलं ताम्भ्यां,
ग्राहीतौ भरतं प्रति तावूचतुर्न नाभेयादपरं कुर्वहे प्रभुम् ॥ १९९ ॥ इत्युदित्वा च गत्वा च, नत्वा स्वामिनमूचतुः । धरित्री
धेत्रमात्राऽपि, नाथ! दत्ता कथं न नौ ? ॥ २०० ॥ विज्ञप्येति भुवं नीरः, सिकत्वा पुष्पैः प्रपूज्य च । कृष्टासियष्टी तौ देवदेवसेवां
वितेनतुः ॥ २०१ ॥ कलापकम् ॥ स केवलिसमुद्धाताद्विःसप्तसमयाक्रियाम् । संज्ञयेवादिशन् रेजे, मध्यस्थस्तत्कृपाणयोः ॥ २०२ ॥
धरणोऽद्यान्यदाऽऽयातो, विभुं नत्वा जगाद तौ । कौ युवां ? हेतुना केन जिनं निष्किचनं श्रितौ ? ॥ २०३ ॥ तावूचतुरये !
स्वामिमृत्पावावां संसगरम् । सेव्योऽयमेव नान्योऽत्र, जन्मन्यस्यांगभूरपि ॥ २०४ ॥ दृक्कर्णेऽश्वत्दाकर्ण्य, तत्प्रतिज्ञां प्रशस्य
च । स्वामिसेवाफलं विधाधेन्द्रत्वं तयोरदात् ॥ २०५ ॥ रोहिण्याधपचत्वारिंशत्सहस्रमवाप्य तौ । विधानां षाट्सिद्धानां, वैताह्ये

धरणेन्द्रतः ॥ २०६ ॥ कृत्वाऽय दक्षिणश्रेण्यां, पुरीः पंचाशतं नमिः । विनिमित्थोत्तरश्रेण्यां, पाष्टे राज्यं प्रचक्रतुः ॥ २०७ ॥
युग्मम् ॥ पारणार्थी प्रभुभ्रीम्यन्नयाद्रजपुरेऽन्यदा । यत्र बाहुवलेः पुत्रो, राजा सोमप्रभाभिधः ॥ २०८ ॥ श्रेयांसिनास्य पुत्रेण, प्रातः
स्यमे विलोकितः । मेरुः इयामः सुधाकुंभः, प्रक्षाल्य प्रोज्ज्वलीकृतः ॥ २०९ ॥ प्रातः स्वप्ने सहस्रांशोर्गोसहस्रं परिव्युतम् ।
सुषुप्तिश्रेष्ठिनाऽर्थिषु, श्रेयांसिनात्र गोजितम् ॥ २१० ॥ दृष्टः सोमप्रभेणापि, स्वप्ने रुद्धो महाभटः । द्युभिस्तान् विजिग्येऽसौ,
साहाय्यान् मत्तनूषुवः ॥ २११ ॥ श्रीसोमप्रभुराजस्य, साधे ते मिलितास्त्रयः । व्यचारयैश्चिरं चारु, श्रेयांसस्यास्ति किञ्चन
॥ २१२ ॥ अथ स्वस्वाश्रयस्थेषु, तेषु श्रेयांसिसेवस्मिन् । आयन्नुपायनस्येशुरसकुम्भाः सहस्रशः ॥ २१३ ॥ तानालोकयता तेन,
दूरात् स्वामी पुरो ब्रमन् । अगृह्णन् स्वर्णरत्नादिदानादिर्ज्ञर्जनेर्दृतः ॥ २१४ ॥ श्रेयांसिन गवाक्षस्थेनेक्षितो निष्परिग्रहः । तन्मुद्रो
ध्यायतश्चास्य, जातिस्मृतिरजायत ॥ २१५ ॥ युग्मम् ॥ तदुत्थावाधिना सोऽथ, पश्यन् पूर्वभगवान्निजान् । वज्रसेनजिनेशाभमेनं
निरचिनोऽन् जिनम् ॥ २१६ ॥ ततः परिहृतच्छत्रोपानहः स पितामहम् । अभ्येत्याभ्यासमानम्यानयद्वित्तवदोक्तसि ॥ २१७ ॥ ततः
पूर्वभगवत्तत्कल्याण्यविचारवित् । प्रमोदरसपूर्णतामा, रसकुम्भं कोऽधृत ॥ २१८ ॥ पाणिपात्रे सुपात्रेणामुना च निधृते सुधीः ।
उपर्युपर्ययं तत्र, कुम्भं कुम्भानलोठयत् ॥ २१९ ॥ प्रभोः स्नात्र इवामुत्र, पारणे पुण्यकारणे । देवाश्च मानवाश्चेयुः, कुम्भस्त्वन्यस्य
नो करे ॥ २२० ॥ रसस्य विन्दुरेकोऽपि, नापतत् ग्रभुपाणितः । श्रेयांसस्यापतन् श्रेण्या, दृग्भ्यां त्वानन्दविन्दयः ॥ २२१ ॥ श्रेयांस-
मेव श्रेयांसं, मन्महेऽस्मिन्ननेहसि । यदुपज्ञमभूदानधर्म्मो धर्म्मोत्तरः स्फुरन् ॥ २२२ ॥ श्रेयांसं किं समस्तं यः, पुरो विश्वगुरोरापि ।
दानधर्म्मोपदेशेन, गुरुः श्रद्धावतामभूत् ॥ २२३ ॥ आद्याहितः ग्रपौत्रोऽयं, पौत्रश्चाधस्य मानिनः । पुत्रिण्याधं व्यधात् सोमं, स्वं

चाद्यं पात्रदानिषु ॥ २२४ ॥ पितृतर्पणकृत् सत्यमपत्यमयमेव हि । पूर्वजोऽतर्पि येनाद्यभिधुरिक्षुरिक्षुरसैरसौ ॥ २२५ ॥ गृहि-
ष्येव भवेद्भर्तुर्भाविना भोजनक्षणे । तत् प्राग्भवप्रिया मन्ये, श्रेयांसस्तममोजयत् ॥ २२६ ॥ तदा पुष्पोत्करञ्चलोत्क्षेपो दुन्दुभिनिः
स्वनः । गन्धाम्बु च वसुवृष्टिः, पञ्च दिव्यानि जज्ञिरे ॥ २२७ ॥ वर्षान्तं पारणं यस्यां, तिर्यौ वैशाखमास्यभूत् । पवाक्षयवर्ती-
येति, साऽद्यापि प्रथिता भुवि ॥ २२८ ॥ कथं ज्ञातं जनैः पृष्टः, श्रेयांसः प्राग्भवान्नव । स्वस्याख्यत् स्वामिना साद्ध, तेभ्यो दान-
विधिं च सः ॥ २२९ ॥ मेरुः इयामः कुशः स्वामी, क्षालनं चास्य पारणम् । प्रभुः शिष्ययुतो भावी, सहस्रांशुरिवांशुभिः ॥ २३० ॥
स्वामी पारणकाद्वीरोऽरीन् जेता च परीपहान् । स्वमार्थमित्थं श्रेयांसः, सर्वेषामग्रतोऽगृणात् ॥ २३१ ॥ युग्मम् ॥ विधाय पारणं
याते, विभौ तत्र व्यधादयम् । आदिकृन्मण्डलाभिर्यं, स्तूपं भूपतिनन्दनः ॥ २३२ ॥ विभुस्तु विहरन् देशे, बहलीनामकैऽव्रजत् ।
तत्र तक्षशिलापुर्या, वहिः प्रतिमया स्थितः ॥ २३३ ॥ निशि ज्ञातागमस्तक्षशिलां तक्षशिलापतिः । तेने बाहुवलिर्मश्चातिमञ्च-
चयरोचिताम् ॥ २३४ ॥ प्रभुः प्रातः पुरीमेत्यातक्षच्छीलां विधास्यति । इति बुद्ध्या मनःशुद्ध्या, तस्थौ बाहुवलिर्निशि ॥ २३५ ॥
निःससार च सर्वद्वर्या, प्रभातेऽभिमुखः प्रभोः । प्रभुस्तु विहृतोऽन्यत्र, न लिप्यन्ते हि तादृशः ॥ २३६ ॥ अथ बाहुवलिः खेद-
मेदस्विहृदयोऽधिकम् । अश्रुपूर्णेक्षणो वाचमित्युवाच सगद्गदम् ॥ २३७ ॥ हा हा मे मन्दभाग्यस्य, पादशुद्धिं प्रकुर्वतः । विमूढ-
मनसो वाढमगच्छद् ग्रहणक्षणः ॥ २३८ ॥ हा हा वैवाहिकातिथ्यव्याकुलस्य ममाधिक । न पाणिपीडनकृतिः, स्मृतिगोचरता-
मगात् ॥ २३९ ॥ यदहं पितरं तीर्थकरं स्वपुरमागतम् । हृदशोभादिषु व्यग्रो, नानमं ध्यानमन्दिरम् ॥ २४० ॥ बहली बहली-
भूतं, खेदं वितनुतेऽधुना । अदाहक्षस्य मे तक्षशिला मनसि लाघवम् ॥ २४१ ॥ स शोचन्नित्यमात्येन, प्रत्ययोधित सादरम् ।

चंदेव ! देवदेवः स, नेकत्र कापि तिष्ठति ॥ २४२ ॥ यातिनां कर्मणामेव, घातकानामविधसन् । यतते तद्विघाताय, स्वसंघाताय
न त्यजम् ॥ २४३ ॥ तदमुद्रां प्रभोः पादमुद्रां प्रभुभिष प्रभो ! अभिवन्दस्व नन्दस्व, समृद्धयोज्ज्वललेखितः ॥ २४४ ॥ तेनेत्युक्तः
रथये ऐप, निचारचतुरो नृपः । ननाम क्रममुद्रो ताममुद्रो भक्तिमादधत् ॥ २४५ ॥ प्रभुक्रमप्रतिच्छन्दक्रमं श्रातुं मणीमयम् । चक्रे
चक्रं सहस्रारं, सहस्रांशुभिषापरम् ॥ २४६ ॥ विहृत्य नानादंशेषु, मौनयान् भगवानवि । मोहादिभिरयोष्योऽयमयोष्यायां समा-
गमत् ॥ २४७ ॥ तत्र च पुरिमताल्लोघोनेऽशोकतरोरपः । कृताष्टमवपाः स्वार्मा, प्रतिमायामवास्थितः ॥ २४८ ॥ तत्रास्य फाल्गु-
नश्यामैकादश्यामुचरर्धे ॥ विधौ केवलमुत्पेदे, यातिकर्मक्षये विभोः ॥ २४९ ॥ तत्र पर्वणि सर्वेऽपि, सुपर्वेशाः समाययुः ।
अष्टे समपसरणं च, पप्रतितयचन्धुरम् ॥ २५० ॥ एकयोजनमाना भूर्भृष्टा वायुकुमारकैः । सिक्ता मेघकुमारैः सा, सलिलैश्च
तुगन्धिभिः ॥ २५१ ॥ व्यन्तैः कुष्ठिमं चक्रे, स्वर्णरत्नमणीमयम् । तैः पुष्पप्रकरैः सोऽधोमुखधृन्तो विनिर्ममे ॥ २५२ ॥ कल्प-
ज्योतिर्भंगनिदिदशा मणिरत्नकनककपिशिर्षः । रत्नस्वर्णश्चेतैः सस्रजुर्वप्रत्रयीं मध्यात् ॥ २५३ ॥ अन्तस्त्रिकोशचैत्यद्रोरधः सिंहा-
सनानि च । देपच्छन्दो द्वितीयस्य, वप्रस्याभ्यन्तरे तथा ॥ २५४ ॥ बहिश्चक्रं च पद्मस्थं, विचक्रुर्व्यन्तरामराः । द्वाःस्थाः स्वर्गि-
पन्नज्योतिर्भंगनाः प्राकृक्मात् स्थिताः ॥ २५५ ॥ यतिस्वःक्षीयतिन्योऽभनौ, त्रिधा देवास्त्वरक्षसः । तत्रायौ मरुतोऽत्रेऽस्थुरी-
शाने स्वर्गिनः सिंगः ॥ २५६ ॥ वसुपंचपु नवसु, न्यसचंघ्री ततः प्रभुः । चतुर्देवनिकायानां, कोटीभिः गरितो वृतः ॥ २५७ ॥
प्रविश्य पर्वजारेण, चैत्यपुष्पप्रदक्षिणाम् । कृत्वा च प्राङ्मुखः सिंहासने स समुपाविशत् ॥ २५८ ॥ व्यन्तराः प्रतिरूपाणि, दिक्-
पणे नीलि प प्युः । प्रातिहार्याणि सर्वाणि, प्रकाशानि च जज्ञिरे ॥ २५९ ॥ सौधम्मन्द्रः समेत्याथ, स्तुत्वा शक्रस्तेन च ।

ग्रणम्य च नृदेवानां, पुरतः समुपाविशत् ॥ २६० ॥ इतोऽपि च विनीतायां, विनीतो भरतो नृपः । प्रातरेव समायातः, ग्रणन्तुं
स्वां पितामहीम् ॥ २६१ ॥ तां पुत्रविरहात् आन्तां, श्रोतुभूतेक्षणनीलिकाम् । ज्येष्ठः पौत्रः प्रणमतीत्युक्त्वाऽग्रे समुपाविशत् ॥ २६२ ॥
मरुदेवी प्रयुज्याथ, आसमाश्लिष्यमृचुषी । तदङ्गितोऽतिनिर्वेदुःखः कवचित्तस्तथा ॥ २६३ ॥ अतुच्छाभिश्च मूर्च्छाभिर्भुयुतोऽरतिचिप-
श्चितः । अन्तर्दाहशतैर्मिथश्चान्तकैः कलुषीकृतः ॥ २६४ ॥ प्रव्रज्य व्रजिते पुत्रे, मगान्धतमसाश्रयः । एकोऽपि वासरोऽतुच्छवत्स !
मे वत्सरोपमः ॥ २६५ ॥ एवं वदन्त्यां स्वामिन्यां, यमकः क्षमकः समम् । समेतौ पुरुषौ दण्डप्रणामेन नतौ नृपम् ॥ २६६ ॥
कलापकम् ॥ आद्येन केवलोत्पत्तिर्निनेन्द्रस्य निषेदिता । द्वितीयेनात्र शालायां, चक्रोत्पत्तिः प्रमोदतः ॥ २६७ ॥ तौ पारितोषिकं
दद्या, प्रेष्याथ स्वामिनीं जगौ । दिप्या संवर्धये देवि !, धनोः केवलवैभवात् ॥ २६८ ॥ हृद्याऽपि चिन्तनीया या, वचना-
नामगोचरा । कापालिकोत्तरा सिद्धिरभूच्चचनुजन्मनः ॥ २६९ ॥ उत्तवेति तां गजं राजवाहमारोह्य चोत्सुकः । सर्वद्वर्घो चलितो
नन्तुं, जिनेशं भरताधिपः ॥ २७० ॥ वीक्ष्य रत्नध्वजं दूरादेऽपि प्राह पितामहीम् । श्रूयते त्वत्सुतस्याग्रे, देवदेवीजयध्वनिः ॥ २७१ ॥
देवदुन्दुभिनादय, गीतगन्धर्वनिर्मितः । स एष च विमानानां, किंकिणीगणनिघ्रणः ॥ २७२ ॥ तत्तदित्यादि शृण्वत्या, दिव्य-
हर्षाश्रुसमूहैः । विलोना नीलिका शोकाश्रुजा किल निरोधतः ॥ २७३ ॥ विशेषकम् ॥ यथा क्षाराम्बुजो जीवः, स्वादुनीरे न जीवति ।
तथा शोकाश्रुजा नीली, नागन्ददपवाप्सतः ॥ २७४ ॥ अर्हलक्ष्मीं तवः स्पष्टं, दृष्ट्वा स्वतनुजन्मनः । अत्यन्तत्यक्तमोहाग्रे, सुते
मोहं मुमोच च ॥ २७५ ॥ परश्वती चार्हती लक्ष्मीं, तन्मयत्वमवाप सा । आरूढा क्षपकश्रेणिं, गजारूढाऽपि भावतः ॥ २७६ ॥
कुन्दाञ्ज्या त्रिजगद्भर्तुर्दर्शनाद्युतिमंतुना । दुष्टान्यष्टापि कर्मार्णि, मन्ये युगपदच्छिनत् ॥ २७७ ॥ अन्तकृपेकवलीभूय, भूयःसुख-

मये पदम् । जगाम प्रथमः सिद्धोऽव्यसत्पिण्यामभूदयम् ॥ २७८ ॥ भ्रान्त्या यत्सहस्रेणार्जितं क्लेशेन केवलम् । भर्त्सेय वृषभो मातुर्नि-
भृतं प्राभृतं व्यधात् ॥ २७९ ॥ कृतां केवलद्यदेन, सिद्धिं रसवतीं पराम् । अम्यामभोजयद् वृद्धा, प्रथमं प्रथमो जिनः ॥ २८० ॥ सर्व-
संगपरित्यागं, मत्पुत्रो यत्कृतेऽकरोत् । सा सिद्धिः कीदृगस्तीति, द्रष्टुं साऽग्रे गता किल ॥ २८१ ॥ सम्पूज्य च वपुस्तस्याः,
क्षिप्तं धीरार्णवे सुरैः । पूजा ततः प्रभृत्येव, प्रवृत्ता मृतवर्ष्मणः ॥ २८२ ॥ तद्वृत्तलीनस्तत्सिद्धिगतैश्च भरतो नृपः । खेदेन प्रमो-
देनापि, व्यानरो मानसे समम् ॥ २८३ ॥ अथ सन्त्यज्य राज्यस्य, चिह्नान्यह्वाय भूषतिः । मध्येसमवसरणं, स द्वारोत्तरयाऽविद्यत्
॥ २८४ ॥ प्रदक्षिणाग्र्यं दत्त्वा, स्तुत्या नत्वाऽपि च प्रभुम् । निषसाद स शक्रस्य, पृष्ठे शक्र इवापरः ॥ २८५ ॥ पंचत्रिंशदतिशयशुभा
वोऽपुण व्यपरात् । सर्वभाषानुगामिन्या, भारत्या देवतां प्रभुः ॥ २८६ ॥ पुरा न प्राप्यो, भवे भाविनि यो जनैः ।
स कर्मविरसाग्र्यमर्भः, प्राप्तः किं न विधीयते ॥ २८७ ॥ स च घर्मो द्विधा सर्वसंयमो देशसंयमः । सम्यक्त्वमूल एवायं, द्वेधाऽपि
सफलो भवेत् ॥ २८८ ॥ देवेऽईति गुरो तापौ, धर्मो सर्वशुदेशिते । या युर्द्विनिश्चिता तद्धि, सम्यक्त्वमभिधीयते ॥ २८९ ॥ कुम-
स्येन दृढं मूलं, धान्तो द्वारमिवाभलम् । पोतरपेय प्रतिष्ठानं, श्रेयं मोक्षस्य दर्शनम् ॥ २९० ॥ सम्यक्त्वस्यास्य कः स्तौतु, मदि-
मानं मदीतले । यद्विनाऽप्यफलं ज्ञाने, चारित्र्ये चातिदुष्करम् ॥ २९१ ॥ सम्यक्त्वमूलं तत् सर्वसंयमं देशसंयमम् । भव्या ! गृहीत
नृपस्य, फलमेतन्मयोदितम् ॥ २९२ ॥ युगम् ॥ साधवः पुण्डरीकाद्याः, साध्व्यो ब्राह्मीपुरस्सराः । श्रावका भरताद्याश्च, आविकाः
पुण्डरीकगताः ॥ २९३ ॥ तदा (संपो) यः स्यापितः सोऽयं, तथैवाद्यापि विद्यते । पुण्डरीकादिसाधूनामादिदेश पदत्रयीम् ॥ २९४ ॥
पुण्डरीकगणि गांशो, प्रादलोर्गो जिनेशितुः । नवामंदला आरूढ, घनयामासुराशु ते ॥ २९५ ॥ तेषां च स्वामिनोत्थाय, चासस्था-

लकरे हरी । अर्पयत्तदुभयैः, सद्रव्यगुणपर्ययैः ॥ २९६ ॥ दत्तानुयोगानुज्ञा च, गणानुज्ञा च सर्वथा । क्षिप्ताः शक्रादिभिर्वासा,
दुन्दुभिर्घनिपूर्वकम् ॥ २९७ ॥ युग्मम् ॥ सम्पूर्ण्यां च पौरुष्यां, बलिक्षेपादनन्तरम् । देवच्छन्दं श्रिते नाथे, गणेशो देशनां
व्यधात् ॥ २९८ ॥ अथ च गोमुत्सुष्णजननेन चान्तिकजुपा च सदाप्रतिचक्रया । विहरति स्म विष्णुः सपरिच्छदो, भविकलोक-
वियोगनेहेतवे ॥ २९९ ॥

प्रथमवीधिदश्रीयुगादिजिनचरितमभिधायाभन्यत्वात् सदाऽप्यप्राप्तवोधेरुदायिनृपमारकस्य दृष्टान्तः प्रोच्यते, तथाहि--पुरा
राजगृहेशस्य, श्रेणिकस्यांगभूरभूत् । कोणिकः कोणितारातिजतिश्चम्यापुरीपतिः ॥ १ ॥ उदायिनामार्हद्धर्मोऽब्रवण्डांशुरमण्डयत् ।
तरपुत्रः पटलीपुत्रपुरं चैत्यालिमालितम् ॥ २ ॥ जिगीषुः स च जागर्त्ति, राजद्वादशके यथा । व्रतद्वादशकेऽप्येवं, चतुर्दानाद्यु-
पाययित् ॥ ३ ॥ गृह्णन् पर्यतिधिघ्नेष, पौषघं दुरितौषधम् । शृणोति खरीनाकार्यं, स्वस्यावासे च देशनाम् ॥ ४ ॥ न स्फुरन्ति च
तद्गुप्तं सवास्रस्तमानसाः । पाप्मानः प्राज्यराज्यस्य, प्रबला भूमिपा इव ॥ ५ ॥ तेन चाच्छिन्नराज्यस्यान्यदा कस्यापि नन्दनः ।
अवन्तीं श्रितोऽवोचत् सातंकमुदायिनः ॥ ६ ॥ यदि त्वं मम साहाय्यं, विधत्से तत्तत्र द्विपम् । हन्मि तस्यानुमत्याऽसौ, ययौ
पाटलिपुत्रकम् ॥ ७ ॥ उपायान् सुग्रहेणैव, हननार्थमुदायिनः । पश्यन्नपश्यदायातोऽथातः खरीस्तदौकासि ॥ ८ ॥ घातायोदा-
यिनो मानी, तमुपायं विचिन्तयन् । खरीन् साश्रद्गम्येत्य, वन्दित्वा याचितं व्रतम् ॥ ९ ॥ मायिको मायिकीं चेष्टां, वाचिकीं च
विपंचयन् । सुन्दरां खरीभिः सोऽथ, दीक्षितः शिषितः क्रियाम् ॥ १० ॥ छन्नमन्यपदे शृण्वन्, वाष्पाविलविलोचनः । खरि-
त्याख्याक्षणे कस्य, चित्तमार्द्रं न स व्यधात् ॥ ११ ॥ इत्थं मायाविनस्तस्य, परिपालयतो व्रतम् । जज्ञिरे द्वादशाब्दानि, न तु

केनापि लक्षितः ॥ १२ ॥ दूरिभिः पर्वसु क्षमापगृहे कथयितुं कथाम् । यदिनीतो विनीतोऽपि, न स द्वादशयत्सरीम् ॥ १३ ॥
अन्यदा चलिते दूरा, नृपैकसि स दाम्भिकः । उत्थायोपधिमादायावदत् पादौ वधार्यताम् ॥ १४ ॥ प्राक्क्रामन् स मायावी, समं
राज्ञा च दूरिणा । तयोर्मनोनिवासान्तरात्मानं समवासत् ॥ १५ ॥ स चोर्ध्वं यामिनीयामात्, सुप्तो दम्भेन दाम्भिकः । क्रमा-
दवापतुर्निद्रां, नृपो नृपगुरुश्च तौ ॥ १६ ॥ अथोत्थाय स निःशंकः, कंकलोहस्य कर्त्तिनीम् । निधायोदायिनो राज्ञः, कण्ठे
कुण्ठशोऽचलत् ॥ १७ ॥ मुक्तो यत्तिरित्युदायिमारको यामिकैरयम् । रयादयादवन्तीशं, शशंस च यथातथम् ॥ १८ ॥ विद्वस्ते
धार्मिकं सुप्तं, द्वादशान्दव्रती भवान् । नृपं हत्वा समागच्छन्नद्रष्टव्यगुलः शठः ॥ १९ ॥ इत्यवन्त्यधिपेनोक्त, उदायिनृगमारकः ।
निर्वोसितश्च संसारमनन्तं पर्यटिष्यति ॥ २० ॥ युग्मम् ॥ बुद्ध्वा रुधिरसेकाच्च, दूरयोऽष्टदृशैश्चक्राः । वीक्ष्य तदुच्चैर्दृष्टं दत्तालो-
चनाः सिद्धसाक्षिकीम् ॥ २१ ॥ नान्यः शासनमालिन्यधालनोपाय इत्यमी । स्मृतपञ्चनमस्कारास्तां गले कर्त्तिकां ददुः ॥ २२ ॥
युग्मम् ॥ उपदेशसहस्राणि, शृण्वन्नपि स दुष्टधीः । यथा नायुष्यतान्येऽपि, पापाः केऽपि स्फुरीदृशाः ॥ २३ ॥ इति
दुर्लभयोधित्वमभ्यस्य प्ररूपितम् । अर्हद्वत्तस्य भव्यस्याप्यर्थतत् प्रणिगद्यते ॥ १ ॥ क्षेत्रज्ञैवाचलपुरे, जितशत्रु-
नरेश्वरः । पुत्रोऽपराजितस्तस्य, युवराजपदस्थितः ॥ २ ॥ द्वितीयः समरकेतुः, कुमारोऽवन्तिनायकः । प्रत्यन्तनृप उद्धृतोऽन्यदा
समरकेशरी ॥ ३ ॥ तं संसाध्य समागच्छन्, युवराजोऽपराजितः । घर्मोरामनिवेशस्थमाचार्यं राहुर्मैक्षत ॥ ४ ॥ तं वीक्ष्य जात-
संवेगः, साग्रहो व्रतमग्रहीत् । अन्यदा विहरन्त्य, नगराच्चगरीमगात् ॥ ५ ॥ तत्रावन्त्याः समायाताः, पृष्टाश्च मुनयोऽमुना । उप-
सर्गं विना साधुविहारस्त्वत्र'वर्तते ? ॥ ६ ॥ प्रोचुस्ते भद्रकौ तत्र, पुत्रौ राजपुरोधसोः । उपसर्गयतः साधून्, शुचयेत्याख्यद् गुरो-

रयम् ॥ ७ ॥ गतो गुरुगिराऽवन्तीमार्यो राहुगणे स्थितः । भिक्षाकाले ब्रजश्रेष्ठ, स्थापितस्तैरुवाच च ॥ ८ ॥ अहं स्वलब्धिक-
स्तन्मे, दर्शयतां स्थापनाकुलम् । श्रेष्ठितः क्षुल्ल एकस्तैः, कुलदर्शनहेतवे ॥ ९ ॥ प्रत्यनीकगृहं गच्छन्निपिद्धः क्षुल्लकेन सः । निवृत्ते
क्षुल्लकेऽविश्वत्, कुमारस्यैव मन्दिरे ॥ १० ॥ शब्दं न महता धर्मलाभितेऽन्तःपुरीजनः । गच्छेति संज्ञया ग्राह, तमवाजगणत्तु
सः ॥ ११ ॥ धर्मलाभवचः श्रुत्वा, कुमारौ तु तमागतौ । द्वारं पिपाय वन्दित्वा, श्रोचतुर्नृत्य मिश्रकम् ॥ १२ ॥ स ग्राह गीत-
वादित्रे, विना नृत्यं कुतो भवेत् ? । तावच्चतुर्गीतवाद्ये, करिष्यावः प्रनृत्यत ॥ १३ ॥ भवत्येवं मुनिप्रोक्ते, गीतवाद्ये, वितेनतुः ।
ताविषे विषमे क्रुद्ध, इव साधुरभाषत ॥ १४ ॥ विज्ञानेनामुना गोपपुत्रौ मां नर्त्तयिष्यतः ? । श्रुत्येति कुपितौ साधुवधायैतावधाव-
ताम् ॥ १५ ॥ नियुद्धकुशलः सोऽथ, साधुस्तौ सर्वसन्धिषु । वियोज्य प्रययौ द्वारमुद्वाद्य ध्यानमास्थितः ॥ १६ ॥ तौ निश्चेष्टौ
द्रवैः सिक्तौ, बह्व्यो वारा न तूचतुः । तत्पित्रोः साधुवृत्तान्ते, कथिते तावुपागतौ ॥ १७ ॥ वीक्ष्य राजा ययौ स्वरिमार्ग्यराहुं ननाम
च । ऊचे च भगवन् ! बालापराधः क्षम्यतामयम् ॥ १८ ॥ स्वरिणोचे न जानामि, तदैवास्य च साधुभिः । मुनिनाऽऽगन्तुना
स्याच्चेत्, कुतमित्यथ ते जगुः ॥ १९ ॥ तं दर्शयत राज्ञोक्ते, दर्शितो ध्यानवानसौ । राज्ञाऽथ प्रत्यभिज्ञातः, सत्रपेण ततश्च
संः ॥ २० ॥ वित्तिर्यं धर्मलाभं स, ग्राह श्रावक ! युज्यते । त्वद्राज्ये चेदमक्षीणमुल्लण्ठत्वं कुमारयोः ? ॥ २१ ॥ नृपः ग्राह प्रमो !-
ऽनेन, प्रमादेनास्मि सत्रपः । विधायानुग्रहं तौ तु, संयोजयतु सन्धिषु ॥ २२ ॥ मुनिरूचे व्रतं चेत्तौ, गृहीतां योजयामि तत् ।
राज्ञोक्तं सम्मतं मेऽदः, प्रष्टव्यौ तु कुमारकौ ॥ २३ ॥ वक्तुं न शक्नोती तौ साधुरूचेऽहं जल्पयामि तौ । गत्वा गीर्मात्रतः सज्जीकृ-
त्योक्तौ मुनिना स्वयम् ॥ २४ ॥ साधुबाधालतापुष्पमेतद्वां दुर्गतिः फलम् । समस्ति पश्चात्तापश्चेत्, तद् गृहीतं व्रतं युवाम् ॥ २५ ॥

तावृत्तुद्य नो पश्चात्तापयात्रप्राप्तास्ति च । प्रतिपत्स्यावेह्यशयं, प्रव्रज्यां गुर्वनुज्ञया ॥ २६ ॥ गुरुम्यस्तावनुज्ञातो, योजितो साधुना ततः । अङ्गैरपि व्रतं दत्तं, चरतो विधिना व्रतम् ॥ २७ ॥ द्विजस्तु ज्ञाततत्त्वोऽपि, बलात् प्रयोजितोऽस्म्यहम् । इति द्वेयं गुरौ विभ्रदनालोल्य दिवं यया ॥ २८ ॥ ईशाने भुंजतस्त्वस्य, भोगांधिहानि जज्ञिरे । व्यवनस्य विपण्णोऽसी, देवीपरिव्रजान्वितः ॥ २९ ॥ त्यक्तमोहोऽयं मत्वा द्राक्, स विदेहे जिनेश्वरम् । नत्वाऽपृच्छत् पद्मनाभं, कोरपत्स्येऽहं दिवश्च्युतः ॥ ३० ॥ सुप्रापयो धिर्वा नो वा ? तर्धिनाथस्तवोऽवदत् । जम्बूभरतकौशाम्यागुत्पत्तिस्ते भविष्यति ॥ ३१ ॥ भावी दुर्लभयोधिश्च, गुरुप्रद्वेषतो भवान् । तस्य प्राग्भववृत्तान्तं, कथयामास तीर्थकृत् ॥ ३२ ॥ स दध्यावल्पके द्वेपे, विपाको दारुणः पुनः । स्वाम्याह बहुमान्यः स्यादिहलोकोपकार्यपि ॥ ३३ ॥ गुरुस्तु मिथ्याज्ञानानि, निमन् शुद्धक्रियां दिशन् । भवान् कृन्तन् शिवं यच्छन्, परलोकोपकारकः ॥ ३४ ॥ तद्द्विषा जमितं कर्मनिर्लपमल्पमपीरितम् । स दध्यौ कर्मणः प्रान्तः, कदा मेऽस्य भविष्यति ॥ ३५ ॥ भगवानाह ते माविभवे मूकाऽपराभिधात् । वन्द्योरशोकदत्ताख्याद्, बोधिलाभो भविष्यति ॥ ३६ ॥ गुरः ग्राह कुतो हेतोरस्य नामद्वयं ? प्रभो ! । भगवानाह कौशाम्यां, श्रेष्ठ्यासीत्तापसाभिधः ॥ ३७ ॥ स सविचोऽपि सारम्भः, सदातोऽपि प्रमादवान् । नागदत्तः सुतस्तस्य, स्नुषा वधुमतीति च ॥ ३८ ॥ स चार्चध्यानदोषेण, मृत्वा शूकरतां गतः । पूर्वभुक्तप्रदेशावलोकनाज्जातिमस्मरत् ॥ ३९ ॥ अन्यदा नागदत्तेन, प्रारब्धे दिवसे पितुः । परिवेषणेवलायामोतुनाऽपहृतं पले ॥ ४० ॥ घृणकार्या गृहपतेर्वेलातिक्रमभीतया । छलं विश्रसितो मृत्वा, कुद्धोऽजनि भुजङ्गमः ॥ ४१ ॥ तत्रापि हि भवे तस्य, जातिस्मृतिरजायत । अकपाध्यनुकम्पावान्, कर्मवैचित्र्यतस्तु सः ॥ ४२ ॥ तं निरीक्ष्यान्यदा घृणा, सर्पः सर्प इतीरिते । एतय कर्मकैरात्तमुद्गरोर्वेनिपातितः ॥ ४३ ॥ अकामनिर्जरायोगात्,

स्तुपा गर्भं सुतोऽभवत् । जातस्य तस्य चाशोकदत्त इत्याहुयाऽअनि ॥ ४४ ॥ तस्य चैकान्देयस्य, पश्यतो जनकादिकम् । अचि-
न्त्यकर्मसामर्थ्याज्जाता जातिस्मृतिः पुनः ॥ ४५ ॥ दध्यौ च तनयं तातं, स्तुपामपि च मातरम् । कथं वक्ष्यामि ? मूकत्वमेव
श्रेयस्ततो मम ॥ ४६ ॥ ततः स लोकवाक्येन, मूकनाम्नैव पप्रथे । द्वादशाब्देऽथ तत्राज्जाच्चतुर्दशी मदाप्नुनिः ॥ ४७ ॥ मेघना-
दाभिधः संप, नागदत्तगृहे सुनिम् । प्रावाचं प्रेषयाचके, शिक्षा दत्ता गतथ सः ॥ ४८ ॥ तमूचे कुहनामूकं, कुमारक ! गुरुर्मम ।
प्रेषीत्तव समीपे मां, मन्मुखेनेति वक्ति च ॥ ४९ ॥ अलं तापसा! मौनेन, ज्ञात्वा घर्मं समाचर । मृत्वा कोलश्च सर्पश्च, जातः
पुत्रस्य पुत्रकः ॥ ५० ॥ नत्वा हित्वा च मूकत्वं, स ग्राह क नु ते गुरुः ? । शक्रावतारचैत्येऽस्ति, क्षयिणोक्ते सहैदसौ ॥ ५१ ॥
गुरुं नत्वाऽलदद्वात्तां, वेत्ति मे भगवन् ! कथम् ? । ज्ञानेनेति गुरुप्रोक्तेऽशोकदत्तो विसिन्मये ॥ ५२ ॥ घर्मेऽथ कथिते बुद्धः,
पूर्ववासनया तु सः ! मूक इत्युच्यते लोकैर्द्वितीयं नामतस्ततः ॥ ५३ ॥ देवो व्यज्ञपयन्नाथमहं मोत्स्ये कथं ? प्रभो ! । भगवानाह
वैताढये, स्वकुण्डलयुगेक्षणात् ॥ ५४ ॥ देवोऽथ गत्वा कौशाम्बीं, स्वबोधे मूकमार्थयत् । यतिव्येऽहं यथाशक्ति, तेनेति गदिते
सति ॥ ५५ ॥ वैताढयं तं सुरो नीत्वाऽवदद् द्वे एव यष्टुभं । सिद्धायतनकूटं च, कुण्डलद्वितयं च मे ॥ ५६ ॥ इदं रत्नावतंसारुखं,
कुण्डलद्वितयं मम । दर्शनीयं तदा नाहं, यदा बुध्ये कथंचन ॥ ५७ ॥ उक्तेति तत्र तन्मयस्य, चिन्तारत्नं समर्प्ये च । आख्यद्य-
दिहलोकस्य, कार्यस्यैकस्य कार्यदः ॥ ५८ ॥ तदेतेन त्वया कार्ये, वैताढ्यगमनं सख ! । श्रुतिपद्ममनेनेदं, कौशाम्बीं च समागती
॥ ५९ ॥ दिवं देवो गतश्च्युत्वा, वसुमत्युदरेऽभवत् । बभूव च शरधस्याः, सहकारेषु दोहदः ॥ ६० ॥ अप्राप्तौ सा संगमोऽपि,
व्यथिताऽथ जनोऽवदत् । न जीवंति ततो मूको, मातृस्नेहविमोहितः ॥ ६१ ॥ दध्यौ जिनोक्तेः सत्यत्वादन्वयाऽपि भविष्यति ।

वेताद्यगमनं मातुर्दोहदं पूरयामि तु ॥ ६२ ॥ ध्यात्वेत्यचिन्तयच्चिन्तारत्नादाग्रफलानि सः । श्रद्धामपूरयन्वास्याः, क्रमेण तन-
योऽजनि ॥ ६३ ॥ नागदक्षिपिता तस्यादक्ष नाम कृतोत्सवम् । अर्हद्दत्तः स चाशोकदत्तस्यातीव वल्लभः ॥ ६४ ॥ भयैकदेशं
तं वन्धुनिन्येऽर्हद्गुरुश्रमसु । तात्र नाम ननामैष, रुरोद तु हतोदरः ॥ ६५ ॥ अस्य द्विः कथितो धम्मो, वन्धुना नाबुधत्तवम् ।
गुरुद्वेषस्फुरत्कर्मपरिपाकाविपाकतः ॥ ६६ ॥ अग्रजेन ततः प्राच्यभवे संकथिते सति । स प्राह प्रलपस्युधैः, किमसंघद्वमीदृशम् ?
॥ ६७ ॥ ज्येष्ठस्तत्कर्मसामर्थ्यं, चिन्तयन्नजानि यती । अनुजेनेभ्यपुत्र्यस्तु, चतलः परिणिन्यिरे ॥ ६८ ॥ अथो विपयप्रस्तस्य,
गते काले कियत्पि । विपन्नेऽशोकदत्तर्षो, भ्रुते शोकः प्रचुर्यभूत् ॥ ६९ ॥ तस्योर्ध्वदेहिकं चक्रे, स तु ज्येष्ठस्तु पञ्चमे । स्वर्गे स्वर्ग-
मपत् तस्य, बांधोपायमाचिन्तयत् ॥ ७० ॥ चक्रे जलोदरव्याधिं, ततः सोऽजनि तत्क्षणात् । परिशुक्कभुजः शून्यपदः प्रस्नानलो-
चनः ॥ ७१ ॥ गजजिह्वा विनिद्रधाराविमान् गाढवेदनः । प्रत्याख्यातोऽगदंकारैर्विभुज्ज्वलनेऽभवत् ॥ ७२ ॥ युगम् ॥ श्रुत्वेति स्वजना
स्ताना, मूर्च्छिताः प्राणवल्लभाः । सिक्नः परिजनः सर्वो, विलापं विदधेऽधिकम् ॥ ७३ ॥ तदा शबरैवद्यत्वं, वनदेवस्तदौकसः ।
उदपोपयदासर्भं, सर्वज्याधीन् हराम्यहम् ॥ ७४ ॥ स्वजनैर्भणितो भद्रापनयास्य महोदरम् । दध्यौ यथेष्ट स प्राह, धम्मवैद्योऽस्म्यहं
ननु ॥ ७५ ॥ अभ्यधात् कृच्छ्रसाध्योऽस्य, नापयाति यथा तथा । निदानं परिहर्तव्यं, सेव्यस्तत्परिपन्थकः ॥ ७६ ॥ निदानं द्विधिधं
पचैदिकामुष्मिकमेदतः । ऐहिकं त्यज्यतेऽपथ्यं, धातुक्षोभस्य कारणम् ॥ ७७ ॥ आमुष्मिके तु मिथ्यात्वं, हेयं सेव्ये च सर्वदा ।
पिशुने दर्शनशाने, सौगार्थो पौरुषीक्ये ॥ ७८ ॥ त्रिधाऽथ पड्वती पाल्या, वर्जनीयाः क्षुदादयः । अम्यमप्रतिवद्धेन, स्यात्तव्यं
॥ ७९ ॥ कुर्वणस्येति किन्त्वेतद्, यतो भव (साध्यं तव) जलोदरम् । ततः परिजनेनोचे, मरणाद् रुचिरं हृदः ॥ ८० ॥

स मृत्योराधिकं ह्येतत्, ध्यात्येत्यूचे भवत्विदम् । वैद्यः प्राचेऽथ शक्तिं मे, पश्य क्लेशपहां क्षणात् ॥ ८१ ॥ निश्चितेन त्वया भाव्यं,
मोहो हेयश्च सर्वथा । न कर्त्तव्यः कुसंसर्गो, नाज्ञा खण्ड्या च मे क्वचित् ॥ ८२ ॥ ततो मण्डलमालिख्यार्हद्भ्यं न्यस्य तत्र च ।
अभिमन्यैषधं दत्तं, छन्नश्च ज्वेतवाससा ॥ ८३ ॥ दिव्यशक्त्याऽथ तस्याङ्गाद्, विमुक्ताक्रन्दभैरवः । अंगयोगमहामंगपूर्वं रूपेण
भीषणः ॥ ८४ ॥ दुर्गन्धोऽथव्यगीरात्मतुल्यश्चाष्टशतान्वितः । मूर्त्तो व्याधिः समाकृष्टेन पापविपाकवत् ॥ ८५ ॥ युगमम् ॥
विस्मितोऽथ जनः सर्वस्तस्य निद्रा समागमत् । प्रबोध्य शिपजा प्रोक्तो, व्याधिस्तेऽपगतो ननु ॥ ८६ ॥ तत्तथा भवता कार्यं,
यथा नायं पुनर्भवेत् । क्रमेणाप्राप्तपूर्वं चारोग्यसौख्यमवाप्स्यसि ॥ ८७ ॥ अनेन व्याधिना ग्रस्तोऽहमप्यस्मि भवानिव । काचि-
न्मात्राऽपनीता च, रोगस्यास्य मयाऽपि हि ॥ ८८ ॥ शेषापनयनोपाया, वक्तुं(कर्तुं)मे नाधुनोचिताः । ततस्त्वमुत्तमोपायं, कुर्वीथ
मम चेष्टितम् ॥ ८९ ॥ उत्तमः क उपायोऽत्र, लोकपृष्टो भिषज्जगौ । जैनीदीक्षाग्रहस्तस्माद्, व्याधिः सर्वोऽप्यपैत्यम् ॥ ९० ॥
मज्जातौ तु न दीक्षा स्यात्, त्वं तु जात्युत्तमान्वितः । दीक्षां गृहाण वा सार्द्धं, मया वा विहरान्वहम् ॥ ९१ ॥ लोकः प्रोवाच ते
भ्राता, पूर्वं प्रम्रजितोऽभवत् । तदिदं सुन्दरं कर्तुंश्चाचितं च कुरुष्व तत् ॥ ९२ ॥ अनिच्छन्नपि चिन्तेन, प्रतिपेदे स तद्गिरा । कस्मि-
न्नप्यागते सार्धौ, जग्राह द्रव्यतो व्रतम् ॥ ९३ ॥ गते शरवैद्येऽसौ, समुत्पन्नारतिः पुनः । द्रव्यलिङ्गं परित्यज्य, निजं गृहमुपा-
गतः ॥ ९४ ॥ गतैश्च दिवसैः कैश्चिदवधेरुपयोगतः । ज्ञात्वा देवेन स व्याधिः, कृतो लोकेन निन्दितः ॥ ९५ ॥ तद्वन्धुभिस्तु
सोऽन्विष्टो, वैद्यः प्राप्तः कथंचन । उक्ते प्रथमने व्याधेर्व्रतमग्राहयत् पुनः ॥ ९६ ॥ पुनस्त्यक्तव्रते तस्मिन्, महाव्याधिं सुरीऽकरोत् ।
उक्तोऽथ बन्धुभिर्वैत्सि, नात्मानमपि मूढधीः ॥ ९७ ॥ अथस्म तस्य दा वाक्यं, कुरु स ग्राह साम्प्रतम् । तं प्रेक्षे यदि तत्तस्य,

वचनं विदधाम्यहम् ॥१८॥ गवेपितोऽथ स द्योः, वैद्यः प्रोक्तश्च सत्रपैः । तदेव तव पुत्रेण, कृतं व्याधिर्महानभूत् ॥ १९ ॥ ततः
कोऽप्यस्त्युपायोऽत्र १, वैद्यः प्राहैष लम्पटः । अपौरुषश्च दौर्गत्ये, बह्वीः प्राप्स्यति देदनाः ॥ १०० ॥ आयुष्मतां तु युष्माकमपरो-
धाचमेकदा । तच्चिकित्सामि चेत् सार्द्धं, मयैव हि स हिण्डति ॥ १०१ ॥ प्रतिपद्य तदैतथाहंत्वाय निवेदितम् । नान्या गति-
रिति ज्ञात्वा, प्रत्यपघत सोऽप्यदः ॥ १०२ ॥ तैरानीतो भिषक् प्राह, क्रीडेयं पश्चिमा न तु । त्वया भर्त्येन तव भाग्यं, तत्कार्यं
यत् कर्तोम्यहम् ॥ १०३ ॥ अहं न कापि मोक्तव्योऽर्हत्तस्तत् प्रपन्नवान् । चिकित्सित्वा च स प्रोक्तां, मा भूः कापुरुषोऽधुना
॥१०४॥ देवेन तस्य चागौणं, गौणत्रितयमर्पितम् । नगरीतो विनिर्गत्य, गतौ ग्रामान्तरे ततः ॥ १०५ ॥ देवः स्वमायया ग्रामं,
प्रज्वलंतमदर्शयत् । विध्यापनाय तृण्यां च, गृहीत्वा स्वं प्रधावितम् ॥१०६॥ अर्हत्तोऽवददीप्तं, विध्याप्येत न तृण्यया । किं वेत्सीदं
गुरमोक्तं, किं ज्ञेयमिति सोऽप्यदत् ॥ १०७॥ देवः प्रोवाच चेद्वत्सि, तत् क्रोधानलदीपिते । गृहे(ग्रते)गृहीत्वा देहीष, कथं विशसि
बालक ! ॥ १०८ ॥ स्थितस्तूर्णीं न बुद्धस्तु, ततः कण्टकसंकुले । देवः पथि व्रजन् उक्तस्तेन त्यजसि किं समम् ? ॥ १०९ ॥
देवः प्रोवाच वेत्सीदं, यदि तत् किमिवाधुना । रागादिकण्टकाकीर्णे, भवमार्गे व्रजस्यहो ? ॥ ११० ॥ स्थितस्तूर्णीं न सम्बुद्धो,
देवेनास्पाप दर्शितः । जनैः प्रपूजितो यक्षः, पुनः पुनरयः पतन् ॥१११॥ निर्भोग्यो यक्ष इत्युक्तं, तेन देवो जगाद तम् । मदीदं
वेत्सि तत् किं त्वं, प्रयासि नरकं प्रति ? ॥ ११२ ॥ स्थिते तूर्णीमसम्बुद्धे, तत्र कोलोऽथ दर्शितः । हित्वा धान्यतुषान् स्यादन्त-
ममेध्यममेध्यधीः ॥ ११३ ॥ तेनोक्तं निर्धिवेकोऽयं, सुरः प्राहेति वेत्सि चेत् । तत् किं श्रमणतां हित्वा, विषयान् बहु मन्यसे ?
॥ ११४ ॥ स्थिते तूर्णीमसम्बुद्धे, तत्र देवो वृषं व्यधात् । क्षेत्रमध्याविदूरस्थत्थत्तुञ्जुमचारिकम् ॥ ११५ ॥ शुष्कहूपैकदेश-

स्थदूर्वालेयाभिलापुकम् । पतितं कूपके चूर्णीभृतांगोपांगदुःस्थितम् ॥ ११६ ॥ युग्मम् ॥ अर्हद्वचस्तु तं वीक्ष्य, प्राहाहो अस्य मूढता ।
देवः श्रोवाच जानाति, यदीदं तत् कथं भवान् ॥ ११७ ॥ हित्वा जुञ्जुमचार्याभं, क्षेत्रस्थं स्वर्गिणां सुखम् । दूर्वाभमर्थभोगेयु,
लुब्धः पतति दुर्गतां ? ॥ ११८ ॥ युग्मम् ॥ श्रुत्वेति विगलत्कर्मा, स दक्ष्यौ कोऽप्ययं खलु । अमानुषो वदत्येवं, भ्रातेव मयि
वत्सलः ॥ ११९ ॥ ऊच चाशोकदत्तस्य, तुल्यः कोऽसि भवान् मयि ? । स प्राहाहं स एवास्मि, पर्यायान्तरितः पुनः ॥ १२० ॥
कः प्रत्ययोऽत्र तेनोक्ते, देवः श्रोवाच यत्त्वया । भणितोऽहं हि वैताढ्ये, स्थगितं कुण्डलद्वयम् ॥ १२१ ॥ दर्शयित्वा प्रबोध्योऽहं,
तस्मात्तद्दर्शयाम्यतः । प्रत्ययेन किमन्येन ? , तच्च प्रत्यशृणोदसौ ॥ १२२ ॥ युग्मम् ॥ दिव्यरूपेण भूत्वाऽथ, नीतो वैताढ्यप-
र्वते । सिद्धायतनकूटे च, दर्शितं कुण्डलद्वयम् ॥ १२३ ॥ स तद्रत्नावतंसारूप्यमीक्षित्वा जातिमस्मरत् । प्रतिबुद्धः प्रपन्नश्च, तत्क्षणं
भावतो व्रतम् ॥ १२४ ॥ क्षमयित्वा गते देवेऽर्हद्वचो मुनिपुंगवः । प्रपन्न्य संयमं शुद्धं, सिद्धिं प्राप क्रमादसौ ॥ १२५ ॥ भव्यो-
ऽप्येवं गणपतिपदाभाषितोऽप्यत्र जन्मन्यर्हद्वचः पुनरपि पुनः संयमं यन्मुमोच । तन्मन्येऽहं त्रिदिवपदवी सापि सुप्रापरूपा,
संसारेऽत्र ध्रुवमसुमतां दुर्लभं बोधिरत्नम् ॥ १२६ ॥ इत्थस्यां विवृतौ श्रीमतप्रद्युम्नस्य कंचः कृतौ । बोधिदुर्लभताद्वारं,
द्वितीयं पर्यपूर्यत ॥ १२७ ॥

अथोत्तरार्धोक्तप्रज्यादुरापत्वे जमालिप्रभृत्यष्टनिहवदष्टान्ताः कथ्यन्ते, तेषु जमालिदृष्टान्तः, तथाहि—

किञ्च केचन बोधिं च, प्रज्यां द्रव्यतोऽपि च । प्राप्यापि निहवत्वेन, जमान्याद्या इवामवन् ॥ १ ॥ श्रीमतो चर्द्धमानस्य,
वर्त्तमानेऽपि केवले । चतुर्दशान्धास्तेष्वाद्यो, जमालिर्निहवोऽजनि ॥ २ ॥ तथाहि क्षत्रियकुण्डग्रामारूपं नगरे विभोः । श्रीवी-

रस्यामवज्ज्येष्ठा, जामिर्नाम्ना सुदर्शना ॥ ३ ॥ तदग्रजन्मा जामेयो, जमालिर्नाम विधुतः । उपयेमे विभोः पुत्री, जामाताऽपि ततोऽमवत् ॥ ४ ॥ सोऽद्वेषाहृदयो द्वेषा, प्रियदर्शनया ततः । क्रीडाभिर्निर्गतान् धत्तान्, बहून् नापि बुधोऽबुधत् ॥ ५ ॥ स्वामिन्यन्येष्टुरायाति, विज्ञाते नन्तुमागमत् । जमालिर्मोलितः सादिभिरसादी रसादिभिः ॥ ६ ॥ त्रिध प्रदक्षिर्णकृत्य, प्रणम्य च जमद्गुरुम् । दिशमानं दशपिं, घर्मे शुभाव भावतः ॥ ७ ॥ सवेगसंगतो दीक्षां, जिष्टुः प्रियदर्शनाम् । उवाच व्रतमादास्ये, त्वदास्येन मतोऽयुना ॥ ८ ॥ सा ग्राह प्राणनाथ ! त्वमादास्यसि यदि व्रतम् । तदस्मि प्रियचारित्राऽग्रेऽप्यहं प्रियदर्शना ॥ ९ ॥ श्रुत्वेत्ययं पञ्चदास्या, क्षत्रैः सह ललौ व्रतम् । सहस्रेण च नारीभिः, सहिता प्रियदर्शना ॥ १० ॥ एकादशाङ्गीमर्ध्यष्ट, विशिष्टमत्तिसंयुतः । अन्यदा स्वाम्यनुज्ञातः, श्रावस्तीनगरीमगात् ॥ ११ ॥ स तत्र तिन्दुकोधाने, चेत्यै कोष्ठकनामनि । शमवान् समवासापीत्, महर्षीणां शतैर्धृतः ॥ १२ ॥ दाहज्वरनिरुत्साहः, सोऽन्यदा नासितुं क्षमः । आदिदेश यतीन् कर्तुं, संस्तरं चारुविस्तरम् ॥ १३ ॥ तेन पृष्टाः परिभ्रष्टपटुत्वेन शिशिरके । संस्तरं क्रियमाणं ते, कृतमाहुर्महर्षयः ॥ १४ ॥ समीपमयमायातः, क्रियमाणं विलोकयन् । दध्यौ नैतत् समीचीनं, क्रियमाणं कृते वचः ॥ १५ ॥ यच्चलच्चलितं जीर्यञ्जीर्णं वक्ति जिनोऽपि हि । तन्मिथ्या क्रियमाणोऽपमकृतः संस्तरो यतः ॥ १६ ॥ यथा संस्तीर्यमाणोऽयमसंस्तीर्णोऽस्ति संस्तरः । तथा चलच्चलितं, जीर्यमाणमजीर्णकम् ॥ १७ ॥ निर्ग्रन्थानामथान्येषां, तत्तथाऽकथयच्च सः । क्रियमाणं कृते न स्यात्, कृतमेव कृतं भवेत् ॥ १८ ॥ तस्येत्यं चक्षमाणस्य, केऽपि श्रद्धयते वचः । केचिन्न मुनयः सा तु, श्रद्धते प्रियदर्शना ॥ १९ ॥ ये श्रद्धयति ते तस्यैवान्तस्था विचरन्ति च । ये न श्रद्धयते ते तं, बोधयन्ति तु हेतुभिः ॥ २० ॥ असद्रहाग्रहात् तं चाबुध्यमानं विहाय ते । श्रोचरिपादाना-

श्रित्य, विहरन्ति हितेच्छवः ॥ २१ ॥ ढङ्कस्य कुम्भकारस्य, सदने प्रियदर्शना । स्थिता जमालिग्रज्ञसमार्याणां पुरतो जगौ ॥ २२ ॥
जमालिगदितं ढङ्कस्याग्रतोऽपि चदत्यदः । इयं विप्रतिपन्नति, ध्यात्वा ढङ्को जगाद ताम् ॥ २३ ॥ एवंविधं विशेषं च, कथ्यमानं
न वेदुम्यहम् । अप्रबुद्धा च मे बुद्धिर्न च बोधाभि चोषितम् ॥ २४ ॥ अन्यदा गुणयन्तीं तामभि चिक्षेप कुम्भकृत् । अङ्गारं तेन
तस्यैकदेशे संघाट्यदहत् ॥ २५ ॥ तयोक्तं मम संघाटी, दग्धा स ग्राह मेदृशम् । चदतस्तव महोत्सन्नं, संघाटी यददहत्
॥ २६ ॥ ऋजुसूत्रनयमते, श्रीधीरवचनश्रितम् । दहमानं भवेद्गन्धं, वस्त्रं न तु भवन्मते ॥ २७ ॥ तथेति प्रतिश्रुत्यैषा, सत्यमित्य-
भिषाय च । प्रज्ञा प्रज्ञापयामास, जमालि बहुभङ्गिभिः ॥ २८ ॥ जमालिवचनं तस्या, न जग्राह निजाग्रहात् । यदा तदा शेष-
साधुसाध्वीयुक् सा ययौ प्रभुम् ॥ २९ ॥ जमालिरपि चम्पायामागत्य स्वामिनं जगौ । छद्यस्या बहवः शिष्या, अपक्रान्ताः
पुरा तव ॥ ३० ॥ अहं तूत्पन्नसज्ज्ञानदर्शनोऽहं न जिनोऽपि च । केवल्यपक्रमेणैवापक्रान्तः केवली भवात् ॥ ३१ ॥ गौतममन्तं जगा-
दाय, जमाले ! माऽऽलमालयः । केवलज्ञानिनो ज्ञानं, न खलु स्खलति क्वचित् ॥ ३२ ॥ यदि त्वं केवली तद् द्वौ, प्रश्नौ व्याकुरु
मेऽग्रतः । अयं जीवश्च लोकश्च, श्राव्यतोऽश्राव्यतोऽधवा ? ॥ ३३ ॥ जमालिगौतमेनेति, प्रोक्तो मौनमसेवत । बलं मुखस्य
मौनत्वमिति सत्यापयन्निव ॥ ३४ ॥ अथ ग्राह प्रभुः सन्ति, च्छद्यस्या बहवोऽपि मे । शिष्याः प्रश्नाविमौ तेऽतिव्याकर्तुं सकलौ
क्षमाः ॥ ३५ ॥ लोको भूतभवद्भाव्यपेक्षया खलु श्राव्यतः । उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यपेक्षया तु न श्राव्यतः ॥ ३६ ॥ जमाले ! श्राव्यतो
जीवो, द्रव्यरूपेण सर्वदा । त्रिभिस्तिर्यग्मृदेवत्वपर्यायस्तु न श्राव्यतः ॥ ३७ ॥ इत्थं कथयतो देवदेवस्याश्रद्वचः । मर्षकाम
इवान्नस्यापचक्राम स दूरतः ॥ ३८ ॥ असन्नावोद्भावचनार्थिर्बहुभिः स्वं परं च सः । मिथ्यात्वाभिनिवेशश्च, व्युदग्राह्यदाग्रहात्

॥ २८ ॥ बहूनि स च वर्णानि, तपः पष्ठाष्टमादिकम् । विधाय विदधे प्रान्ते, प्रायं पथं च वासरान् ॥२८॥ अनालोच्याप्रतिक्रम्य,
तत्तादृगन्तके दिदि । त्रयोदशपयोदायुर्देवः किञ्चिपिकोऽभवत् ॥ ४१ ॥ यामाता च यमथापि, कस्यापि न निजाविति । सत्यं
ब्रह्मासिना चक्रे, श्रीवीरेऽपि विरोधिना ॥ ४२ ॥

अथ पोट्टयुर्मिर्देवज्ञाने जाते जगद्गुरोः । वाचयन् सप्तमं पूर्वं, द्वितीयो निहवोऽभवत् ॥ १ ॥ पुरं राजगृहे पूर्वं, सर्वपूर्व-
विचारकाः । आचार्या घमुनामानः, समवासापुरुषताः ॥२॥ तेषां विशिष्टधीः शिष्यस्तिष्यगुप्तोऽभिधानतः । आत्मप्रयादपूर्वन्ति,
पठत्यालापकं स्विमम् ॥ ३ ॥ मदन्तात्मप्रदेशः किमेको जीवः प्रकृत्येते ? । नायमर्थः समर्थः स्यादेवं द्वायपि तौ तथा ॥ ४ ॥
सङ्ग्याता अप्यसङ्ग्याता. अपि जीवो न चोच्यते । अप्येकेन प्रदेशेन, न्यूनत्वे जीवता न हि ॥ ५ ॥ लोकाकाशप्रदेशेस्तु, स
समानप्रदेशयान् । स्याद् दृक्कृत्यं जीव इति, कृत्स्नः स परिपूर्णकः ॥ ६ ॥ सोऽत्र विप्रतिपक्षो यत्, सर्वं जीवप्रदेशकाः । एकोना
अपि ते जीवव्यपदेशतया न चेत् ॥ ७ ॥ तर्हि पात्रात् एवैकः, प्रदेशो जीव इष्यते । यतस्तद्भावभावित्वे, स जीवो व्यपदि-
श्यते ॥ ८ ॥ प्रज्ञापितोऽपि गुरुभिः, स्थविरैरितेरपि । नास्याद्यदाऽथ व्युत्सृष्टः, कायोत्सर्गेण साधुभिः ॥ ९ ॥ मिथ्यात्वाभि-
नियेयेन, सुगंधं व्युद्गाहयन् जनम् । असद्भावोद्भावनाभिर्बहुभिश्च चचार सः ॥ १० ॥ गतत्रामलकल्पायामाश्रयालवने स्थितः ।
मित्रधीर्नाम तथास्ति, श्रमणोपासकः परः ॥ ११ ॥ स चात्माश्रवकैः साद्धं, साधुस्तान् बन्दिहं गतः । जानाति निह्वान्
ग्राट्यान्, नत्या घर्मं शृणोति तत् ॥ १२ ॥ स तं विबोधयत्युच्चैः, श्रायकस्तु प्रतीच्छति । अन्यदा तद्गृहे जज्ञे, कथनापि
महोत्सवः ॥ १३ ॥ वदन्ति विनयेनेति, पादिराक्रम्यतां गुहम् । निमन्त्रिताय तैनेते, विहहं च समागमन् ॥१४॥ निवेदय तिष्ठ-

गुप्तं च, आद्धो महति विष्टरे । प्राप्तुकं फलपक्वान्नाद्यं तस्य पुरो न्यधात् ॥ १५ ॥ सर्वेषामपि वस्तूनामेकैकं खण्डकं ददौ । ते दध्युः पुनरप्येप, सर्वं वस्तु प्रदास्मति ॥ १६ ॥ पपात स च तस्याहौ, स्वजनानप्यपातयत् । ऊचे च कृतकृत्योऽस्मि, यद्ययं प्रतिलंभिताः ॥ १७ ॥ तेऽदोऽसमंजसं हृष्ट्वाऽऽहुः किं आद्ध ! प्रतार्यते ? । भवदीयमतेनान्त्यः, प्रदेशः पूर्णरूपभाग् ॥ १८ ॥ ततः सर्वांशदानेन, भवन्तः प्रतिलंभिताः । न तु श्रीवर्द्धमानस्य, सिद्धान्तात्प्रतिलम्भिताः ॥ १९ ॥ सम्बुद्धास्ते ततः प्रोचुः, सम्यग्यः प्रेरणा ह्यसौ । सर्वथा प्रतिलंभ्याथ, द्राग् मिथ्यादुष्कृतं कृतम् ॥ २० ॥ इति ते बोधिताः सर्वे, सुश्राद्धेन महात्मना । आलोचितप्रतिश्रान्ता, विहरन्ति महीतले ॥ २१ ॥

चतुर्दशोचरे वीरसिद्धेरब्दशतद्वये । गते सति तृतीयोऽथ, निह्वोऽऽभिनवोऽभवत् ॥ १ ॥ श्वेतवी श्वेतवीहारहारिण्यस्ति पुरीधरा । उद्यानमस्ति पोलासं, सविलासं पतत्रिभिः ॥ २ ॥ आर्यापाढाभिधास्तत्राचार्योश्चाचारवेदिनः । स्थिराः स्थिराशयास्तस्थुर्वहुसाधुपरिच्छदाः ॥ ३ ॥ आगाढयोगिनस्तस्य, शिष्याश्चाधीयते श्रुतम् । गुरोर्विद्वच्चिका जज्ञे, प्राणसन्देहद्वचिका ॥ ४ ॥ न कोऽप्युत्थापितस्तेन, ततः कालगतोऽभवत् । सौधर्मे नलिनीगुल्मे, विमाने प्रवरः सुरः ॥ ५ ॥ विज्ञायावधिना कायं, तमेवानुग्रहिक्य सः । साधूनुत्थापयामास, वैरात्रिकविधेः कृतौ ॥ ६ ॥ योगानां परिपूर्णत्वे, क्षमयाभासतानयम् । क्षमध्वं यन्मया यूयं, नमिताः संयता अपि ॥ ७ ॥ अमुकग्निम् दिने देवीभूतोऽहं भुवमागतः । भवदीयागाढयोगपरिपूर्णत्वेतवे ॥ ८ ॥ इत्युक्त्वा क्षमयित्वा च, गते देवे सुरालयम् । तच्छरीरं परित्यज्य, सर्वे विप्रतिपेदिरे ॥ ९ ॥ इयंतं समयं यावत्, वन्दितोऽयमसंयतः । न ज्ञायते ततः कोऽपि, सुरो वा श्रमणोऽथवा ? ॥ १० ॥ नाचार्यमपि वन्दन्तेऽव्यक्तत्वं चिन्तयन्ति च । सर्वमव्यक्तमेवैतद्वाच्यं देवोऽथवा यतिः ॥ ११ ॥

व्यक्ताः कृते मृषा वाक्यं, न विद्वस्य कचिच्चतः । संयता वाऽथ देवा वा, उवाप्यप्रत्ययो महान् ॥१६॥ एवंविधैरसद्भावेर्वाच्यन्तः परानपि । वोधितास्तेऽथ संत्यक्ताः, कायोत्सर्गेण साधुभिः ॥१३॥ अव्यक्तास्ते च विख्याता, जग्मू राजगृहंज्यदा । सौर्ववंशोऽमयंस्त्वत्र, बलमद्राभिधो नृपः ॥१४॥ तेन सुधावर्कैर्जेते, स्नातास्त्वत्र समागताः । भटान् प्रेष्य गुणशीलचत्वादानायिताश्च ते ॥१५॥ कटान् करटिनश्चप, समानाख्यादिशुद्धान् । यदमून् कटमर्देन, मर्दतां शीघ्रमेव हि ॥१६॥ ते प्रोचिरे वयं विद्मः, प्रसिद्धं त्वामुपासकम् । पुनरेतावतः साधूनाथान् घातयिष्यामि ॥१७॥ निष्कृषोऽथ नृपोऽवोचत्, के यूयमिति चेत्ति कः ? । वैरिणः तस्मिन् वाऽय, नृपपातकराः किमु ? ॥१८॥ ते प्रोचिरे महाराज, निर्ग्रन्थाः श्रमणा वयम् । स प्राह यूयमव्यक्ताः, को वेत्ति श्रमणा न वा ? ॥१९॥ श्रमणोपासकोऽहं च, भवामि न भवामि न । मत्तं चेत् प्रतिपद्यस्व, व्यवहारनयं ततः ॥२०॥ तेऽथ बुद्धाः समंदाक्षा, निःशङ्कमिति मेनिरे । श्रमणाः स्मो वयं ते च, ताडिता वचनैस्त्वतः ॥२१॥ उक्ताश्च युष्मत्सम्बोधदेवतेऽदः कृतं मया । एवमुक्ताश्च श्रमणाः, क्षमिताश्च गताश्च ते ॥२२॥

श्रीचीरस्तामिनः सिद्धि, गतस्याब्दशतद्वये । विंशत्याऽभ्यधिके जाते, जातस्तुर्योऽथ निहवः ॥१॥ समस्त्यशिथिला लक्ष्म्या, मिथिला नामतः पुरी । दशपूर्वभृदाचार्यस्तत्रायासीत् महागिरिः ॥२॥ शिव्यस्तस्य च कौडिन्यः, सुमित्राख्योऽस्ति तत्र च । चेत्ये लक्ष्मीगृहाभिरदये, सोऽश्व्याः सन्ति सूरयः ॥३॥ अनुप्रवादपूर्वोऽसौ, वस्तुनैपुणिकाभिधम् । पठत्यालापकस्तत्रास्त्युच्छेद-नयवाच्यगः ॥४॥ प्रत्युत्पन्नैरयिका, व्युच्छेत्स्यन्त्यखिलाः किल । एवं भवनपत्याद्या, जीवा वैमानिका अपि ॥५॥ तस्यैवमर्धापानस्य, विचिकित्साऽजनीदृशी । व्युच्छेत्स्यन्ति मुनयोऽपि, सर्वोच्छेदो भविष्यति ॥६॥ जज्ञे तस्यास्थिरं चित्तं, स्थविरैः

प्रतिबोधितः । यदा नास्थाचतो निर्वासितो निहव इत्ययम् ॥ ७ ॥ समुच्छेदमयं वादं, सर्वत्र व्याकरोत्ययम् । यदयं सकलो लोकः, शून्य एव भविष्यति ॥ ८ ॥ स्वशिष्यसहितः सोऽथान्यदा राजगृहं गतः । तत्र चारक्षकाः शुल्कपालाः श्रावकपुङ्गवाः ॥ ९ ॥ ते च तान्निहवान् म्रात्वा, हन्तुं प्रारंभितराम् । ते भीताः प्रादुरस्माभिः, श्रुतं यूयमुपासकाः ॥ १० ॥ तत्कथं संयताने-
तावतो हंथ तथाऽपि हि ? । परे प्रोचुर्व्यवच्छिन्नाः, संयताः सकला अपि ॥ ११ ॥ यूयमन्येऽधुना केऽपि, तस्करा यदिवा चराः । विनैक्ष्यथ स्वयं चैव, का परो पातारिष्यति ? ॥ १२ ॥ भवतामेव सिद्धान्ताद्वयमप्यपरेऽधुना । जिनागमात्तु ते यूयं, वयं ते पातकाश्च वः ॥ १३ ॥ यतस्तदेव कालादिसामग्रीं प्राप्य नश्यति । वस्त्वेकसमेत्येतेनोत्पद्यते तद्वद्विकत्तवतः ॥ १४ ॥ तदेक-
समयत्वेन, व्यवच्छिन्नाथ नारकाः । सन्ति द्विसमयेत्वेन, ततश्चिसमयाश्च ते ॥ १५ ॥ ततः क्षणिकतावादे, श्रावकैः सुग्नरूपिताः । सम्यक् शिक्षा तथेत्याहुर्मनयो नयचक्षुषः ॥ १६ ॥ इति संबोधितास्त्वैस्ते, मुक्ताश्च धमितास्तथा । आलोचितप्रतिक्रान्ता,
विहरन्ति यथाविधि ॥ १७ ॥

अथाष्टाविंशत्यधिकं, जाते वर्षशतद्वये । सिद्धिं गनस्य वीरस्य, निहवः पंचमोऽजनि ॥ १ ॥ उल्लुका नाम नधस्त्युल्लुका-
वीराभिधं पुरम् । तस्यास्तीरेऽस्ति चैकस्मिन्, खेटस्थानं द्वितीयेके ॥ २ ॥ तत्रास्ति घनगुप्ताख्यः, शिष्यः श्रीमन्महागिरिः ।
घनगुप्तस्य शिष्यस्तु, गद्गदेवाक्यया गुणी ॥ ३ ॥ स प्राच्येऽस्त्युल्लुकातीरे, तद्गुरुः पश्चिमे तटे । श्रदि स्वं गुरुं नन्तुं, सोऽचा-
लीदनर्लीकधीः ॥ ४ ॥ एतदेतस्तस्य च स्रोतस्विनीमुत्तरतो मृगम् । तापः शिरसि शीतं च, जलं लगति पादयोः ॥ ५ ॥ स
दध्यौ भणितं यज्ञे, वेधते न क्रियादिकम् । अहं तु वेदयामि द्वे, तन्मन्ये वेधते कथम् ? ॥ ६ ॥ ततो गतो नमस्कृत्य, गुरुं

श्रोयन् तत्तथा । गुरुः श्रोवाच्च यत्सैवं, मा प्ररूपय नास्त्यदः ॥ ७ ॥ नैकत्र समये वयापि, वेद्यते हि क्रियाद्वयम् । स तदश्रद्धयत्
तं च, परं प्रापंचयद् ॥ ८ ॥ एकदा स मुनीन् प्रज्ञापयन्नाकर्णि स्मरिणा । निष्क्रासितः स जातोऽथ, पुरे राजशृङ्गाभिधे ॥ ९ ॥
तत्र महातपस्तीरग्रमे पार्श्वेनेऽस्ति च । नागो मणिनामधेयस्तस्य चेत्येऽस्ति स स्थितः ॥ १० ॥ तत्र मध्येसमं च वमालयति
एतन् अन्तयः । एकेनापि समयेन, द्वे क्रिये वेदयंति यत् ॥ ११ ॥ ततस्तेन स नागेन, तस्या एव हि संसदः । मध्ये मुद्गरसु-
क्ष्मि, प्रोक्तः क्रोधाद्भूताधरम् ॥ १२ ॥ इमो प्रज्ञापनो प्रज्ञापय मा मुण्डु नो यतः । प्रज्ञापनेयं ते दुष्टा, शैल्यः ! दुष्टु त्वेदितम् ॥ १३ ॥
द्विरं कालमहं भीमन्महावीरपदान्वितं । निविष्टः श्रुतयानेका, क्रिया यत् किल वेद्यते ॥ १४ ॥ त्वं विशिष्टतरो जातोऽसि किं
उत्सृज्य कुप्ररम् । नास्त्वपिप्यामि ते दोषादन्यथा मुद्गराहतेः ॥ १५ ॥ अत्रैव समयस्तूर्तवीरपादैरिदं यतः । व्याकृतं वेद्यते नैक-
तन्त्रेन किंचिद्वचम् ॥ १६ ॥ एवं प्रज्ञापितस्तेन, तद्भयाद्योदनाय सः । तदर्होऽस्त्य मिथ्या मे, दुष्टु त्वं तदुवाच च ॥ १८ ॥

दृष्ट्वन्मन्दं धनुश्चत्वारिण्यदग्रः समाश्रितः । वीरं सिद्धिं गते पण्डोऽभूत् त्रैराशिकनिहवः ॥ १ ॥ पुर्यामन्तरं लिङ्गायां, चैत्ये भूत-
शुभानिधे । भीशुला नानतत्तत्पुः, स्मरयः पुण्यभूतयः ॥ २ ॥ यालिभ्रीर्नोमत्तत्र, बलिश्रीहार्को नृपः । बलिश्रीमञ्जनानंदी,
बलिभीरुर्दिशाननः ॥ ३ ॥ अस्मि धीगुप्तशरीणां, रोहगुप्तः सहोदरः । शिष्यः स चान्यतो ग्रामात्, पुरीमेत्यन्तरञ्जिकाम् ॥ ४ ॥
एव ताम्रावर्कं दंष्ट्रे, भन्न्न्दि त्म पुतस्मयः । अम्बूशालाकरः कालायसपट्टसितोदरः ॥ ५ ॥ पृष्टो वक्ति च विद्याभिः, स्फुट्यते
भर्तृ मय । अन्तर्गतं च नञ्जन्तुदीपे नास्ति समो मम ॥ ६ ॥ शून्याः परप्रवादास्तत्, प्रतिवादी न कोऽपि मे । पटुना पटहेनेति,
॥ ७ ॥ गमपोपचत् ॥ ७ ॥ इत्येवं अमतां नित्यं, चतुर्के चत्तरे त्रिके । पांडुशाल इति नाम, नाम लोकेन निर्ममे ॥ ८ ॥

रोहमुग्रः ममामगच्छन्, रोहचिणोन्नतिस्तक्रम् । निषेध्य पटहं ग्राह, वादं दास्याम्पहं त्वया ॥ ९ ॥ कृत्वैवं स गतः स्त्रिं,
वंदित्वाऽन्तोषयन् तन् । आचार्याः प्रोचिरे दुष्टु, कृतं विद्यावली हि सः ॥ १० ॥ वादे पराजितः सद्यो, विद्याभिरपि दौकते ।
ममदममनयन् तस्य, मम विद्या हि दुस्तराः ॥ ११ ॥ ताद्य युधिकसर्पारुमृगयकरवागसः । विद्याशुद्धिन्तिकाभिश्चोषद्वयन्ति जितेऽपि
दि ॥ १२ ॥ इतरः प्राह किं तर्हि, नश्यद्भिन्नुद्यते क्वचित् । किं वा प्रारब्धमुज्झाद्भिः, श्रोतसामपि लज्ज्यते ॥ १३ ॥ अथ गुरुः
पुरो विद्याप्रतिपक्षगया स्थिताः । शठसिद्धा ददौ विद्याः, तस तस्य नयावहाः ॥ १४ ॥ मयूरो नकुला चौतुर्व्याघ्री सिंहादिया-
निरुता । ज्येनी चेति महाविद्या, नाम्नास्ताः परिकीर्त्तिताः ॥ १५ ॥ युगमय् ॥ अभिमन्त्र्य गुरुस्वस्मै, रजोहरणमप्यदात् । ऊच्ये
न सिंहाशुद्धिणिष्ठम्, परं यदि मयूरसम् ॥ १६ ॥ तद्रजोहरणेनाशु, तद्रजोऽत्र संहरः । शुक्रणापि न शक्योऽसि, जेतुं किमपरैर्नरैः ॥
॥ १७ ॥ सोऽप्य विद्याः समादाय, गतो भूपसभं प्रति । ऊच्ये च किमयं वेत्ति, पूर्वपथं करोतु तत् ॥ १८ ॥ परिव्राट् चिन्तयो-
नके, वंशेण मनसाऽथ सः । एषामेवाददे पक्षं, सिद्धति निष्पन्ना त्वर्मा ॥ १९ ॥ ध्यातृस्युवाच द्वी राक्षी, जीवोऽजीविथ मे मत्तो ।
रोहमुग्रोऽप्य दप्यो मे, मिद्वीतो ममनाऽप्यदे ॥ २० ॥ प्यात्येति प्रातिमं तस्यामभिभूषमभापत । जीवा अजीवा नोजीवा, इति
सू तद्यप्यगमः ॥ २१ ॥ तत्र मत्सारिणो जीवा, अजीवाश्च घटादयः । नोजीवाश्च गृहगोधादिब्रह्मपुच्छादयो मताः ॥ २२ ॥
प्रादिर्मत्स्यं तेषाऽन्नथ, दण्डस्य स्यात् त्रिधा यथा । कालोऽजीतो चर्त्तमानोऽनागतथ यथा त्रिधा ॥ २३ ॥ किं बहूक्तेन ? सर्वेऽपि,
माप्ता भवविपार्जनः । निर्धयेति स निष्पिष्टभ्रष्ट्याकरणः कृतः ॥ २४ ॥ निधितो ब्रधने तस्य, सोऽगुचत् धूमिकोस्ततः ।
तत्रैवैकजानन्यो, मयूरानमुचन्तुनः ॥ २५ ॥ सध्यास्तद्वगर्णाय, परित्राहमुचत् ततः । उरगानाकृलीकृतं, नकुलान् घृथ्ये

मुनिः ॥ २६ ॥ सुमोच मृगकनिपं, देवमुज्जिनश्यामने । पुन रथिरिवोत्तस्त्री, स्थितोऽन्यो वृषदंशरुन् ॥ २७ ॥ परिवाजः कुरङ्गोऽ-
 भिन्, कुरङ्गानमुपगतः । ते हि तीक्ष्णरिपाणाभ्यां, दारयन्त्युदरं रिषोः ॥ २८ ॥ आम्नायप्रविधौ व्याप्राण्, घोरान व्यात्ताननान्
 परः । रिषकार कुरङ्गोऽयं, कुरङ्गाभिचकारं च ॥ २९ ॥ निःशूः दूररानस्य, परिमाट् मृगं च ततः । मुनिपञ्चाननः पञ्चाननानघ
 निविदिमे ॥ ३० ॥ तस्मै तीक्ष्णमुखां ज्ञायमान्, पथयत्कारकारिणः । परिमाट्मुचक्षानागसानिध पायसान् ॥ ३१ ॥ तद्विगं-
 धानके पूरान्, घोरपूरकारकारकान् । निर्ममे निर्ममेऽयोऽयं, कृतप्रतिष्ठौ कृती ॥ ३२ ॥ निरुपायोऽप्यर्पायिणी, शकुनान्ताः शकु-
 नितकाः । परिमाट् मृगं च तस्मै, मुनेयं कुनेयं स्थितः ॥ ३३ ॥ तस्मादानमनाः स्मेनसनामपमर्षणः । विदधे विदधे चास्य, परि-
 माजो मनोरथम् ॥ ३४ ॥ त लया पुरुषापापप्रक्षिप्तः तस्मै च शमणं धर्मप्यजेन तामसाडयत् ॥ ३५ ॥ सा नोपरि
 परिमाजकस्य तस्य मुतं चरुत् । विमुष्य नश्यति स्मोर्मेर्मेने पश्यति कीर्तकत् ॥ ३६ ॥ परिमाजोऽस्य बालस्य, मुते बालस्य-
 कातयत् । रस रशी पुरीषस्वाक्षे मरुगरश्चित् ॥ ३७ ॥ अमन्दं निन्ममानोऽथ, निर्यासि नृपेण सः । यद्य तेन पराजिग्ये,
 परिमाजकपालनः ॥ ३८ ॥ गतोऽप्य रोहमुक्षोऽपि, श्रीगुप्ताचार्यसन्निधौ । तपथाऽल्लोचनार्णवके, गुरवोऽथ वसाथिरे ॥ ३९ ॥
 रीतिगुप्ता स्या कि न, प्रोक्त मन्त्राश्रयस्यः । न सन्ति तत्परभृत्ये, मया प्रशंसिता गुप्ता ॥ ४० ॥ गत्या तदनुनाऽप्येव, भणति
 न न नेष्टति । मा मेऽपभ्रान्ता भूयादिति चेत्तसि विन्तयन् ॥ ४१ ॥ पुनः पुनरपि प्रोक्ते, गुरुभिः प्रोचियानयम् । को योयः ?
 न न नेष्टति । मा मेऽपभ्रान्ता भूयादिति चेत्तसि विन्तयन् ॥ ४२ ॥ गुरुणोक्तमसम्भावात्, स्याजिनाशातना तथा । तथाऽप्येवमध्यमानोऽयं, रोलपः
 न न नेष्टति । मा मेऽपभ्रान्ता भूयादिति चेत्तसि विन्तयन् ॥ ४३ ॥ गुरुणोक्तमसम्भावात्, स्याजिनाशातना तथा । तथाऽप्येवमध्यमानोऽयं, रोलपः
 न न नेष्टति । मा मेऽपभ्रान्ता भूयादिति चेत्तसि विन्तयन् ॥ ४४ ॥ गुरुणोक्तमसम्भावात्, स्याजिनाशातना तथा । तथाऽप्येवमध्यमानोऽयं, रोलपः

॥ ७२ ॥

विप्रतिपन्नो मेऽस्मद्वादः श्रूयतामृतः । नृपेणाङ्गीकृते वादं, स ददौ गुरुणा सह ॥ ४६ ॥ यथैकं दिवसं तद्वन्मासपट्कं तयोर्गतम् ।
रात्रौचे भवतां वादाद्राज्यं सौदति मेऽखिलम् ॥ ४७ ॥ सूरयः प्रोचिरे मिथ्या, विधृतोऽयमियचिरम् । तत् प्रातर्निग्रहीष्यामि,
ग्रहीष्यामि जयश्रियम् ॥ ४८ ॥ प्रातः प्राह ततः सूरिः, परीक्षा कुत्रिकापणे । क्रियतां तत्र सर्वोणि, वस्तूनि सुलभानि यत्
॥ ४९ ॥ तत्रैत्य राजप्रत्यक्षं, देवताऽमापि सूरिभिः । जीवा अजीवा नोजीवा, अयानीय प्रदर्शय ॥ ५० ॥ अथ देवतया जीवा-
द्याजीवाश्च प्रदर्शिताः । नोजीवास्तु न सन्तीति, प्राहाजीवान् ददाति वा ॥ ५१ ॥ इत्यादिकचतुश्चत्वारिंशदशशतेन सः ।
पृच्छाभिर्निगृहीतो द्राग्, घोषितं नगरे तथा ॥ ५२ ॥ जयति श्रीमहावीरो, वर्द्धमानो जिनेश्वरः । इतिचैत्यादिपञ्जातः, सङ्घे
जातः सदुत्सवः ॥ ५३ ॥ रुष्टश्च गुरुमिर्व्यस्तं, खेलमष्टकभस्म यत् । तदेवाङ्गीकृतं तेन, स तु निर्वासितो गणात् ॥ ५४ ॥
पण्डोऽयं निहृयो वैशेषिकयन्त्राणि निर्ममे । उलूकगोत्रजातत्वादौलुक्क्यः स च कीर्त्यते ॥ ५५ ॥ पृच्छानां तु चतुश्चत्वारिंशताऽभ्य-
धिकं शतम् । आवश्यकमहाग्रन्थपृच्छैर्ज्ञेयं मनीषिभिः ॥ ५६ ॥

गते चतुरशीत्यग्रे, समानां शतपंचके । श्रीमतो वर्द्धमानस्य, सप्तमोऽजनि निहृवः ॥ १ ॥ देवेन्द्रवन्दितपदा, आर्यरक्षित-
सरयः । पुरं दशपुरं जग्मुर्दिशादशकविश्रुताः ॥ २ ॥ उत्थितो मथुरायां च, तथा नास्तिकताकिंकः । आत्मा देवो गुरुर्धम्मो, न
सन्तीति लपत्ययम् ॥ ३ ॥ भेलितः सकलः संघस्तत्र वादी च कोऽपि न । तदा युगग्रधानत्वे, सूरयश्चार्यरक्षिताः ॥ ४ ॥ संघेन
सविधे तेषां, प्रेषितौ श्रवणाबुधौ । ताम्यां च कथिते स्वेन, दृढत्वादन्तुमक्षमाः ॥ ५ ॥ ततस्तैः प्रेषितो गोष्ठामाहिलो चाद-
लब्धिमान् । तेन तत्रगर्मेनाशु, नास्तिकश्च पराजितः ॥ ६ ॥ तत्रैव श्रावकैः सोऽथ, चतुर्मासी च कारितः । तदा च सूरयो दध्यु-

गणेशं कं करोम्यहम् ॥ ७ ॥ व्यूढो गणेशश्चन्दोऽयं, पुरा श्रीगौदमादिभिः । यः स्थापयत्यपात्रे तं, जानन् पापो महान् स हि ॥ ८ ॥ ततो दुर्बलिकापुष्पमित्रं विचे समीक्षते । ज्ञातेयं हि न विआमो, महतां स्याद् गुणेषु तु ॥ ९ ॥ स्वजनानां तु घरीणां, भानुरयात् फल्गुरधितः । मातुलत्वान्मतो गोष्ठामाहिलश्च पदं प्रति ॥ १० ॥ वरयोऽथ सभग्नानप्याह्वय स्त्रजनान् निजान् । कुटत्र-
येण एष्टान्ते, चक्रुः स्वस्य तदग्रतः ॥ ११ ॥ अहं दुर्बलिकापुष्पमित्रं निष्पावकुम्भवत् । रिक्तीभूतः समग्रंण, यत्रार्थन्यसनेन हि ॥ १२ ॥ तैलकुम्भनिभः फल्गुरधिते किंचनस्थितेः । अहं घृतघटो गोष्ठामाहिले तु बहुस्थितेः ॥ १३ ॥ तदेव यत्रेणार्थेन, युक्तोऽस्याहो गणेशिता । सर्वैरिति मते वरिः, पुष्पाभिन्नमतोऽवदत् ॥ १४ ॥ मद्युवस्या वरित्वं मे, वन्द्यो मम च मातुले । साधुसाध्वीगणेऽन्य-
स्मिन्नपि त्वं मद्रदाचर ॥ १५ ॥ तेषामपि ददौ शिक्षां, एवोऽयं सदृशो मया । युष्मत्कृताकृते सोढं, मयाऽयं न सहिष्यते ॥ १६ ॥ शिक्षां पश्चात्ते दत्तेत्याहारं परिक्ष्य च । सुपर्वनिलगं जम्बुरार्यरक्षितवरयः ॥ १७ ॥ मातुलोऽप्यागतोऽज्ञासीत्, वरि-
कालगतं तथा । निष्पापपट्टद्वान्तं, ततः पृथगवास्थितः ॥ १८ ॥ पश्चात् तद्यागतः सर्वैरभ्युत्थाग च भाषितः । तितुत्येवं न स रिब-
दसस्त्रिजवादित्यगर्वितः ॥ १९ ॥ बहिः स्थातः पुनर्भेदधिधानेन विदारितुम् । भेदुं नैयाशकत् वरियासितं श्रावकादिकम् ॥ २० ॥
इषभानार्पयगर्णां, कुर्वन्तमर्थपौरुषीम् । नाकर्णगत्ययं वक्ति, यूयं शृणुत साधनः ॥ २१ ॥ निष्पापककुटस्यास्य, समीप इति
व्यपगतम् । इत्यर्थे तदुभापित व्यर्थः, मेनिरे ते निरेनसः ॥ २२ ॥ गुग्मम् ॥ तेषुस्थितेषु वागव्यमुज्ज्वलितोऽनुभाषते । गदा
॥ २३ ॥ भोमरेण, घूर्णकापुक्तविन्तया ॥ २३ ॥ पूर्वोऽष्टमे तदा कर्मप्रवादाख्ये विचारिते । जीयस्य फर्मणभाषि, कथं वन्द्यो भवेति
॥ २४ ॥ विष्णोः कर्म प्रसीयन्ते, वरं स्पृष्टं निष्काचितम् । सुवीकलापपत्रलं, स्पृष्टं वन्द्यः सकिष्ककाः ॥ २५ ॥ निष्काषिते

पुनः प्रव्यस्तापयित्वाऽथ पिष्टिताः । वप्नोति जीवः कर्मोत्थं, द्राघागेण रुपाऽपि च ॥ ३६ ॥ परिणामममुश्चञ्च, पश्चात् स्पष्टं करोति तत् । संक्षिप्तपरिणामाद्य, विधत्ते स निकाचितम् ॥ ३७ ॥ तच्चानुपक्रमं वेद्यमवश्यमुदयागतम् । अवेदितस्य त्रैवास्य, कथंचिदपि मुच्यते ॥ ३८ ॥ श्रुत्येति वारयामास, गोष्ठामाहिलपंडितः । नैवं भवति पूर्वं च, नास्माभिः श्रुतमीच्छम् ॥ ३९ ॥ यथैवं कर्म पदं च, स्पष्टं याऽपि निकाचितम् । कदापि भवतो मोक्षस्ताहि नैव भविष्यति ॥ ३० ॥ विन्ध्यः प्राह कथं तर्हि?, स प्रोचे धृततां ततः । यथा हि कंचुकः कंचुकिनं स्पृशति पूरुषम् ॥ ३१ ॥ न तु बद्धोऽस्ति देहेन, कर्मोत्प्लेवं न बन्धयुक् । यस्य जीवप्रदेशेस्तु, कर्मै पदं कथंचन ॥ ३२ ॥ कर्मसम्भारविच्छिन्निस्तस्य नैव भविष्यति । इयत् स्मरिभिरस्माकमाख्यायि न तु वैश्यम् ॥ ३३ ॥ विशेषकम् ॥ मयाऽन्यथा गृहीतं स्यादित्याशंकासमाकुलः । विन्ध्योऽभिनम्य पप्रच्छ, खरीन् दूरीकृतामतीन् ॥ ३४ ॥ ते प्रोचुरेते वचः सत्यं, न गोष्ठामाहिलस्य तु । विन्ध्योनेति समाख्याते, तस्यौ संलीन एव सः ॥ ३५ ॥ प्रस्तावेऽहं पुनः धोमपिप्यामीति व्यचिन्तयत् । अन्यदा नचमे पूर्वं, प्रत्याख्यानं विचार्यते ॥ ३६ ॥ तस्मिन् साधुसम्बद्धे, त्रिविधं त्रिविधेन हि । प्राणाविपातं प्रत्याख्याम्याजीवितमितीर्यते ॥ ३७ ॥ स प्रोवाचापसिद्धान्तो, भवत्येव, कथं पुनः । प्रत्याख्यानं विधातव्यं?, शृणुवेति समाहितः ॥ ३८ ॥ सर्वं प्राणतिपातं प्रत्याख्याम्यपरमाणकम् । त्रिविधं त्रिविधेनेति, प्रत्याख्यातुं हि युज्यते ॥ ३९ ॥ कृते क्षपरिमाणे स्यादाशंसादोषवर्जनम् । यावज्जीवं तु भणता, परतोऽङ्गीकृतं भवेत् ॥ ४० ॥ प्राणानहं हनिष्यामि, परतो जीयितादिति । तस्मादपरिमाणं तत्, विधातव्यं मुमुक्षुभिः ॥ ४१ ॥ कलापकम् ॥ एवं यदनु म विन्ध्येनाचोधि सिद्धान्तयुक्तिभिः । विन्ध्योक्तं पुनरुक्तोऽपि, कृते(कलिः)यैवः सना व्यधात् ॥ ४२ ॥ पृष्टा बहुश्रुताश्चान्येऽप्येतेषां भणति ते । स प्राह कित्य किं गृयेमिय-

दर्हन्निर्गतिम् ॥ ४३ ॥ पुनः पुनर्निर्गतिद्वोऽपि, तस्मिन्नेवं प्रलापिनि । कायोत्सर्गं व्यधुः संघसमवायेन साधवः ॥ ४४ ॥ एत्य-
शासनदेवनादेशं दत्तेति भाषिते । तैरूचे नृज वगेन, पृच्छ तीर्थकरं तथा ॥ ४५ ॥ पुष्पमित्रादिसंघस्य, किं गोष्ठामाहिलस्य वा ।
सुर्यं चाक्षयं ? तया प्रोचेऽनुचलं दत्तं याम्यहम् ॥ ४६ ॥ कायोत्सर्गं ददौ संघो, गत्वाऽपृच्छज्जिनं च सा । स प्राह सत्यवाक्
संघो, मिथ्यावागितरः पुनः ॥ ४७ ॥ निहवः सप्तमो ह्येष, एषा शुत्वेति समागता । संघस्तस्या गिरा सर्वः, कायोत्सर्गमपारयत्
॥ ४८ ॥ कथितेऽधार्हदादेशे, निहवः प्राह सप्तमः । एषा गन्तुमशक्ता हि, वराक्यल्यार्द्धिका यतः ॥ ४९ ॥ अश्रद्धानस्तद्वाक्यं,
पुष्पमित्रेण भाषितः । यथार्थं प्रतिपद्यस्वान्यथा निर्वासयिष्यसे ॥ ५० ॥ तथाप्यनिच्छन् संवेनोज्झितो द्वादशधाऽपि यः । भुतो-
पप्योर्भक्त्याने वाञ्छलिप्रग्रेहेऽपि च ॥ ५१ ॥ दापनायां निकाये चाभ्युत्थाने वन्दनेऽपि च । वैयाघ्रस्ये च समवसरणे चासने
तथा ॥ ५२ ॥ कथानिमन्त्रणे चापि, सोऽयं द्वादशधा मतः । संभोगः पञ्चकल्पोक्तस्तत्र संघेन वर्जितः ॥ ५३ ॥ इत्युक्ता निहवाः
सप्ताल्पवित्तं यादकारिणः । अथ बहुवित्तं वादं, वक्ष्ये वोदित्कनिहवम् ॥ ५४ ॥

पद्भिर्नवोत्तरैर्देव्यश्वतैर्वीरे शिनं गते । रथवीरपुरे द्वाष्टबोटिकानामजायत ॥ १ ॥ रथवीरपुरोपान्त, उद्याने दीपकाभिधे ।
आर्यकृष्णाभिधाचार्याः, समयासापुरेकदा ॥ २ ॥ तत्र प्राक् शिवभूत्याख्यो, भटः प्रकटपौरुषः । सहस्रमल्ल एकोऽपि, नृपं सेयि-
तुमागतः ॥ ३ ॥ राजा प्राह परीक्ष्याहं, शृत्वा दास्यामि ते ततः । भूतेष्टादिवसे प्रोक्तो, ब्रज प्रेतवनं प्राति ॥ ४ ॥ तत्र रात्रौ बलिं
मधुपहारपशुं तथा । भानुणां मन्दिरे गत्वा, देहि व्यादेहि कौतुकम् ॥ ५ ॥ इत्युक्तः स गतस्तत्र, राज्ञा वीराः प्रभाषिताः ।
अयं शिवारवैर्भाष्यो, भैरवैर्यज्वदेर्नवैः ॥ ६ ॥ स तु प्रदाय भानुणां, बलिं प्रेतवने स्थितः । पशुं सादति तत्रान्ये, भाषयन्ति-

तमारवैः ॥ ७ ॥ रोमोद्भेदोऽपि ततस्त्वस्य नैवास्ति वेगतः । कथितेऽन्येऽथ राजन्धो, वृत्तिं तदुचितां ददौ ॥ ८ ॥ अन्यदा नृपति-
 योधानादिद्यन्मथुराग्रहे । गत्वा सर्वबलेनैते, तदासन्ना व्यचिन्तयन् ॥ ९ ॥ कतरा मथुरा ग्राह्या, नेति पृष्टो नृपः पुरा । दुर्विक्षिप्यं
 स्वभावेन, तत् किं कुर्मोऽधुना वयम् ॥ १० ॥ इति चिन्तयतां तेषां, श्रिवभूतिः समागतः । ग्राह चिन्तां प्रपन्नाः किं, तेऽप्याख्यै-
 स्तस्य तच्चया ॥ ११ ॥ न ग्राह तर्हि गृहीमः, समकालमुमे अपि । ते ग्राहद्वीभ्यां भागाभ्यां, नादांतु श्वक्नुमौ वयम् ॥ १२ ॥ एकैकस्याः
 समादानं, कालश्च प्रचुरो लगेत् । सहस्रमल्लः प्रोवाच, दुर्जया मेऽर्व्यतां पुरीम् ॥ १३ ॥ गृहाण पाण्डुमथुरामित्युक्तः स प्रधा-
 वितः । प्रत्यन्तानि गृहीत्वा च, मथुरां स्वकरोऽकरोत् ॥ १४ ॥ विज्रप्तोऽथ नृपस्तुष्टः, ग्राह किं ते ददाम्यहम् ? । स च ग्राह यदग्राहि,
 तदग्राहि निजेच्छया ॥ १५ ॥ एवमस्त्विति राज्ञोक्ते, स स्वैरं नगरे भ्रमन् । एति नो वा निशीथेऽपि, तद्भार्या तु पवित्रिता ॥ १६ ॥
 न धुञ्जते न च येतेऽसौ, शिवभूतावनागते । श्वथूपृष्टाऽन्यदा ग्राह, खेदमेदस्विनि हृदि ॥ १७ ॥ शुष्माकं तनयो नित्यमर्द्धरात्रे
 समेति हि । जागर्म्म धुञ्जिता चास्मि, तां विनाऽस्य । करोमि किम् ॥ १८ ॥ सोचि स्वपिहि वत्से ! त्वमद्य जागर्भ्यहं यथा ।
 त्वेत्पुंके वधूः पुता, यथः पुतरजागरीत् ॥ १९ ॥ द्वारं वद्ध्या दृढं यावज्जननी चास्ति जाग्रती । कषाटकटके तावत्, खटत्कारं
 सुतां व्यधात् ॥ २० ॥ निर्भर्त्ये स तया भूरि, भणितो ब्रज तत्र हि । उदूपादानि कषाटानि, यत्र स्थिरयति क्षणे ॥ २१ ॥
 त्वेत्पुंको जगामप, भवितव्यनियोगतः । आर्यकृष्णार्यसूरीणामुदूपाटद्वारमाथयम् ॥ २२ ॥ नत्वा चोवाच मगवन्, प्रब्राजयसि
 मामिति ? । तेष्वनिच्छत्सु केशानामुद्धारं विदधे स्वयम् ॥ २३ ॥ पथान्मुद्रां समर्प्योऽस्य, विहारो विदधे च तैः । कालेन कियताऽ-
 प्येते, पुनस्त्वत्पुनरमागमन् ॥ २४ ॥ राज्ञा ज्ञात्वा तमाकार्यं, देदे तं रत्नकम्बलः । आगतः स्मरिभिः प्रोच, किमरे ग्राह्यं

त्यया? ॥ २५ ॥ यतिनां हि किमेतेन, बहुमूढेन वस्तुना? इत्युक्त्या तमनापृच्छथ, निषर्थां गुरवो व्यधुः ॥ २६ ॥ ततः कथा-
 यिते तस्मिन्, पाथितेऽप्यगुणैर्दृष्टैः । तापाऽग्निनाऽवगाढेऽपि, गुरुरङ्गे न चाज्जगत् ॥ २७ ॥ अन्यदा वाचनाकाले, वर्णयन्ते जिन-
 कल्पिकाः । द्विपिपास्ते पाणिपाशाः, पतद्ग्रहपरा अपि ॥ २८ ॥ तेऽपि द्विधा सयस्त्रत्वविवस्त्रत्वविभेदतः । शिवभूतिरवोच-
 तत्, कल्पेऽथ क्रियते न किम्? ॥ २९ ॥ व्यवाच्छिन्नोऽग्नमिति तैः, प्रोक्ते स प्राह नो मम । व्युच्छिद्यतेऽसौ तत्कार्यैः, परलोक-
 मभीष्टुना ॥ ३० ॥ सर्पभा भेषसी साधोनिष्परिग्रहता मता । ते प्राप्तेरतस्त्रोपकरणं न परिग्रहः ॥ ३१ ॥ तथा हि बहवः
 सन्ति, दुर्दर्शा जन्ता यो हताम् । तेभ्यः स्युते दयार्थे तु, रजोहरणधारणम् ॥ ३२ ॥ आसने शयने स्थाने, निक्षेपे ग्रहणे तथा ।
 गायसंकोचने चेष्टे, तेन पूर्वं प्रयार्जेन ॥ ३३ ॥ तथा सम्प्रतिमाः सत्त्वाः, ग्रहमाध व्यापिनोऽपरे । तेषां रथानिमित्तं च,
 अस्तेषां सुरावस्त्रिका ॥ ३४ ॥ भवन्ति जन्तवो यस्मान्, भक्त्यानेषु केपुचित् । तस्मात्तेषां परीक्षार्थं, पात्रग्रहणमिष्यते ॥ ३५ ॥
 सम्यक्तत्तुनशीलानि, तपभेदीह सिद्धये । तेषामुपग्रहार्थेऽयः, स्युते चीवरधारणम् ॥ ३६ ॥ क्षीतपातातातैर्दैर्भैश्चैश्चापि
 रोदितः । मा सम्यक्तत्तादिषु भ्याने, मा सम्यक् संविधास्यसि ॥ ३७ ॥ निक्षेपे ग्रहणे यत् स्यात्, क्षुद्रप्राणिघिनाशनम् । ज्ञान-
 भ्यानीपपातो वा, महादोषस्तदैव तु ॥ ३८ ॥ तद्विष्णुर्गस्तु नो धर्मपापकस्तद्विनाऽपि हि । तस्यैतद्वस्तु नान्यस्य, यदुक्तं पूर्व-
 धीतिम् ॥ ३९ ॥ य एतान् वर्जयेद्दोषान्, धर्मोपकरणादते । तस्य त्वग्रहणं युक्तं, यः स्याज्जिन इव प्रभुः ॥ ४० ॥ तद्वर्ज्यभ-
 यः, योगे रोदने पुनः । इति तैरुच्यमानोऽपि, स्वस्वा वस्तुभ्यर्गं गतः ॥ ४१ ॥ उत्तराख्या स्वसा तत्र, तं वेदितुमुपागता ।
 ११११ ॥ ११११ ॥ गणिका गीक्ष्य तां दध्यौ, जनो मा नो विरज्यतु । इति पौतमुरस्य-

स्याः, साऽवधानं न्छति स्म सा ॥ ४३ ॥ दत्तं देवतया पोतमिति सा बन्धुवाक्यतः । तज्जग्राह तथाऽद्यापि, तदिदं दृश्यतेऽखिलम् ॥ ४४ ॥ तस्य शिष्यावभूतां द्वौ, कौण्डिन्यः कोट्टवीरकः । इत्थं परम्पराऽऽयातमिदं प्रस्फुरितं ततः ॥ ४५ ॥ इत्थं कोऽपि समासाद्यापि हि चोधि सुदुर्लभम् । मिथ्यात्वस्योदयाद् दूरं, नाशयन्ति निकर्मतः ॥ ४६ ॥ इत्थं बोधिमवाप्य केचन परि-
व्रज्यामपि श्रेयसी, श्रीमतीर्थकरस्य पश्यत महामोहान्वताबाधिताः । आस्फाल्य प्रपतन्ति हन्त वितथा वाचः किरन्तस्तथा,
संसारावटसद्गदोबुधृतिविधिस्तेषां दुरापो यथा ॥ ४७ ॥ इत्यस्यां विधृतौ श्रीमत्प्रद्युम्नस्य कवेः कृतौ । व्रतदुर्लभताद्वारं,
तृतीयं पर्यपूर्यत ॥ ४८ ॥ अथ प्रव्रज्यास्वरूपप्रकाशनं गाथासंकेनाह—

सप्त पुन बुष्परिपक्वा पुरिसाण सया विवेगरहियाणं । बोढव्वाइं जम्हा पंचेव महव्वयवयाइं ॥ ३ ॥

‘से’ति पूर्वोक्तगाथोचरार्द्धकथिता पुनः प्रव्रज्या दुष्परिपान्या, ‘पुरिसाणं’ पुरुषाणां सदा, कथंभूतानां?—‘विवेकर-
हितानां’ निर्विवेकानां, न तु सविवेकानां, कथं निर्विवेकानां दुष्परिपान्येति हेतुमाह-बोढव्यानि यस्मात् पञ्चमहाव्रतव्रता-
न्येव, न त्वपुत्रव्रतानि, तानि हि त्रसस्थावरसूक्ष्मबादरजन्तुजातविधातपरित्राणरूपप्रथमव्रतक्रोधलोमहास्यभयैरपिअसं-
त्यामापणरूपद्वितीयव्रतान्यचहुस्पूलाणुसचित्ताचित्परिवर्जनरूपतृतीयव्रतदिव्यौदारिककामात्रिविधात्रिविधपरित्यागरूपतुयव्रतस्थूलद्व-
ह्मात्पवद्भुसचित्ताचित्परित्रिहृत्यागरूपपञ्चमहाव्रतस्वरूपाणि निर्विवेकैः कथमूहन्त इति ॥ द्वितीयगाथया प्रव्रज्यादुष्करतां वक्ति-

राईभोयणविरई निम्ममतं सएअधि देहम्मि । पिडो उग्गमउप्पायणेसणाए सया सुद्धो ॥ ४ ॥

रात्रिभोजनचरितः, कार्येति शेषः, उच्यते प्रव्रजितस्म हि चतुर्भग्नप्रोक्तस्यापि निशाभोजनस्य निषेधः, तद्यथा--"रात्रौ गहिय रात्रौ भुञ्जइ १ रात्रौ गहियं दिवा भुञ्जइ २ दिवा गहियं रात्रौ भुञ्जइ ४, रात्रौ गहियं दिवा भुञ्जइ ४, रात्रौ गहियं रात्रौ भुनक्ति १ दिवा गृहीतं रात्रौ भुनक्ति २ इति द्वौ मङ्गकौ सुप्रतिपाद्यौ, रात्रौ गृहीतं दिवा भुनक्ति, अयं तु रात्रौ पिण्ड-प्रवणानधिकारात् परिहार्यः, दिवा गृहीतं दिवा भुनक्तीत्यस्मिन्वर्गदिनगृहीते रात्रौ पर्युपिते द्वितीयदिनपरिभोगेऽयं भवति, सोऽपि रजनीभोजनेऽन्वर्भवति, साधूनां साविधिपरिहारात्, इति चतुर्भग्नप्रोक्ता निषेधा अपि निर्विवेकानां दुष्कराः, अन्यतीर्थे कैरप्युक्तं नोदकमपि पातव्यं, रात्रावत्र युधिष्ठिरः । तपस्थिना विशेषेण, गृहिणाऽपि विवेकिना ॥ ६ ॥ निर्ममत्वं स्वदेहेऽपि, आस्तां घनवनफलप्रपुत्रमित्रादिके, इदमपि निर्विवेकानां दुष्करं, 'विण्डो उरगमउत्पायणेसणाए सया सुद्धो' 'विण्डो' भिक्षाभ्यः उद्गमदोषउत्पादनादोषएणादोषमर्जितो, ब्राह्म इति शेषः, एतावता द्विचत्वारिंशतो दोषान् सूचयति, ते चामी-आहारकम्पु १ देसिय २ पूहयकम्मे ३ ७ मसिजाए ४ य । ठवणा ५ पाहुडियाए ६ पाओअर ७ कीय ८ पांमिच्छे ९ ॥ १ ॥

परिपाटिण १० अभिहहे ११ उन्निमहे १२ मालोहहे १३ य अन्निउज्जे १४ । अणिसट्ठ १५ उज्झोयए १६ मोलस विण्णुगमे वोसा ॥ २ ॥ आधानं आधा दातुः संकल्पस्तया कर्म-पाकादिक्रियेत्याधाकर्म, यद्वा आधाय विकल्प्य कर्म निरुक्तं पश्चात् यथासंक्षेपे आधाकर्म, तद्योगान्नक्तायपि तथोच्यते, एवमन्यत्रापि १, उद्देशनमुद्देशो यावदर्थिकादिप्रणिधानं तेन निर्वृत्तं तत् प्रयोपनं येषोरीश्वर भक्तादि, दोषदोषवतोरमेदोषचारात्, एवमन्यत्रापि २, शुद्धस्यापि अशुद्धभक्तादिमीलनात् पूतेः अपवित्रस्य कर्म एतत् इति एतत्कर्म ३, मिथेय गृहिसाध्वादिप्रणिधानलक्षणेन साधेन जातं-पाकादिभावमुपगतं मिथजातं ४, स्थाप्यते-साधु-

दानाय कंचित् कालं यावत् निधीयते यत्तत् स्थापना भक्ताधेव ५, प्राशृतं-कौशलिकं तदिवोपचारसामर्थ्यात् यका सा प्राश्रुतिका
६, प्रादुः-प्राकाश्यं तस्य करणं-साध्वर्थं विधानं प्रादुष्कारः तद्विशेषितं भक्ताद्यपि प्रादुष्कार एव उच्यते ७ क्रीयते स्म साध्वर्थ-
मर्पादिना गृह्यते स्मेति क्रीतम् ८, अपमित्यं-साध्वर्थं गृहीतमुच्छिन्नमुद्यतकमिति यावत् ९, परिवर्चितं-साध्वर्थं कृतपरावर्त्त १०,
आभितृतं-साध्वर्थं स्थानान्तरादानीतं अभ्याहृतमित्यर्थः ११, उद्धर्त्त-साध्वर्थं कुशलकृतपादि उद्धृत्य ददाति १२, मालादेः साध्य-
यमानातिं मालोपहृतम् १३, आच्छिद्य अनिच्छतोऽपि पुत्रादेः सकाशादादाय साधुभ्यो ददाति १४, अनिसृष्टं स्वामिभिरननुज्ञातं
१५, अधि इति आधिक्येन पूरणं-स्वार्थं दत्ताद्रहणादेर्भरणमध्यवर्त्तक इति १६॥ तत्र भक्ताधाकर्मसम्भवप्रदर्शकमिदमुदाहरणं—

ग्राम एकोऽस्ति विस्तीर्णः, कुलीनकुलसंकुलः । कंगुकोद्रवरात्तादिभिस्साम्राज्यैर्यसुन्दरः ॥ १ ॥ अस्त्रीपंडपशुभ्योऽद्रुसुप्रापोपाश्र-
याधयः । व्याघातरहिताप्यायनिर्वाहाबनिसंयुतः ॥ २ ॥ तत्रास्ति धावकक्षेको, भक्तियक्तिसमन्वितः । साधवस्तत्र चायान्ति,
क्षेत्रप्रेक्षणकारणात् ॥ ३ ॥ आचार्योद्युचितस्तत्र, नास्ति शाल्योदनः पुनः । तेन विप्रान्ति न आद्याभ्यर्थिता अपि साधवः ॥ ४ ॥
केष्वप्येत्यान्यदा मत्वा, क्षेत्रं चाभुचितं गुरोः । प्रस्थितेषु मुनिः पृष्ट, एकः श्रोद्धेन तेन तु ॥ ५ ॥ किं युष्मभ्यमिदं क्षेत्रमुचितं
रुचितं न वा ? मुनिस्तदर्जवाद्देवं, क्षेत्रं गच्छोचितं ह्यदः ॥ ६ ॥ गुरुणासुपिवः किन्तु, शालिकूरः क्वचिन्न हि । गतेषु तेषु
तु श्राद्धो, दक्ष्यो धद्रापरायणः ॥ ७ ॥ शालिबीजान्युपक्षेत्रेपूत्वा भूरि प्रबृद्धय च । वितीर्य मुनिध्वजं च, करोमि सुकृतत्रिये ॥ ८ ॥
प्यात्येति वापितेजेषु, मृदका वहवोऽभवन् । अन्यदा व्रतिनयैर्युः, श्राद्धो दधौ च चेतसि ॥ ९ ॥ शालिकूरं ददाम्येषामान-
यन्ति यथा गुरुन् । आधाकर्मिकशुद्धौ च, न कुर्वन्ति स्वमानसे ॥ १० ॥ ध्यात्येति यतिषु यदाशाली शालीनयं बहन् । ददौ

स्वजनवर्गीय, तमुवाच च सादरम् ॥ ११ ॥ भक्षयेत् स्वयं यूर्य, दद्यात् च मुनिव्रजे । प्रतिपद्येति ते पाकं, विदधुर्मुदिताशयाः ॥ १२ ॥ शालिपाकः स पित्तोऽतः, पाके तेषां च संकथाः । गृण्वन्ति भिक्षवो भिक्षाकृते आम्यन्त ईदृशीः ॥ १३ ॥ तत्रैको बालको वक्ति, त एते मुनयो ननु । शालिकूरः कृते येषां, परिपक्तो गृहे गृहे ॥ १४ ॥ थेरो वदत्ययं लब्धोऽमीभिधिष्ण्ये ममापि हि । अन्यथ भाषतेऽमीषां, दास्याम्यहमपि स्फुटम् ॥ १५ ॥ अन्यथ मातरं प्रोचे, मुनिभ्यो वितरौदनम् । अभापतान्यः कोऽप्यत्र, प्रस्तावापतितं हृदः ॥ १६ ॥ अभक्ते शालिमक्तं यद्, दद्यान्तथात्र लौकिकः । यथा काऽपि वशा ब्रूते, मृत्युः पटुर्ममाभवत् ॥ १७ ॥ देवरस्य मदीयस्य, गृहिण्या अपि देवतः । कालानुरूपमेतच्च, जातं कूरोऽपि तादृशम् ॥ १८ ॥ तथाऽन्यो मातरं वक्ति, देहि शाल्युदकं मम । आचाममपरोऽम्लं च, पर इत्यादि मापितम् ॥ १९ ॥ बालानां मुनयः धृत्वा, पृच्छंस्ते तत् किमीदृशम् । पालयैराज्यात्तेषां, कथितं च यथातथम् ॥ २० ॥ तत्तन्नन्यादिकं पृष्टं, वीक्षते च परस्परम् । मत्वेति मुनयस्त्वेषां, गृहाणो परिहारतः ॥ २१ ॥ अपरापरगेहेषु, भिक्षाहेतोर्भ्रमन्ति च । अनिर्वाहे पुनर्यान्ति, ग्रामे क्वाप्यदवीयति ॥ २२ ॥ मत्वेति साधुभि-
रस्याज्यमाधाकर्मिकमादरात् । विक्षीर्विज्ञातसर्वज्ञवचनैर्मोक्षभिच्छुभिः ॥ २३ ॥ किञ्च दुर्भिक्षग्लानाद्यपस्थापामाधाकर्मोपि दातृकस्य ग्राहकस्य च हितमेव, यदुक्तम्—“संथरणंमि असुदं दुण्हवि मिण्हंवतदितयाणऽहियं । आउरादिदंतेणं तं चेव हियं असंथरणे ॥ २४ ॥”
पञ्चगान्नेऽष्टमश्वत्थोद्देशकेऽप्युक्तम्—“समणोवासगस्स णं मंते ! तहारुवं समणं वा माहणं वा फासुएणं एसणिज्जेणं असणपाण-
राइमसाइमेणं पडिलाहेमाणस्स किं कज्जइ, गोयमा ! एगंतसो से निज्जरा फज्जइ, नत्थि य से पावे कम्मे किज्जइ ? । समणो-
वासगस्स णं मंते ! तहारुवं समणं वा माहणं वा अफासुएणं अणेसणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाहेमाणस्स किं कज्जइ,

गोयमा! बहुतरिया से निज्जरा कज्जह, अपतराए से पावे कम्मे कज्जह "त्ति २, तृतीयद्वे पुनरेवम्—" समणोवासगस्स णं भंते! तहारूपं असंजयअविरयअप्पडिहयच्चक्खायाचकम्मं फासुएण अफासुएण वा एसणिज्जेण अणसणिज्जेण वा पडिलाभेमाणस्स किं कज्जह?, गोयमा! एगतंसा पावे कम्मे से कज्जह, नत्थि य से कावि निज्जरा कज्जहत्ति", ॥ अथौद्देशिकं, तच्च द्विधा-ओषतो विभा-
गतश्च, तत्रौद्यतः कतिचिद्भिक्षा यस्य कस्यापि दास्यामीति दातुसङ्कल्पः, विभागतस्तु उद्दिष्टं कृतं कर्म चेति त्रिधा, एकैकं च यावदर्थिकपापिण्डश्रमणनिर्ग्रन्थौद्देशिकभेदाच्चतुर्धा, जावंतियमुदेसं पासंठीणं भवे समुदेसं । समणाणं आएसं निगंगंथाणं समाएसं ॥ १ ॥" तत्रोद्दिष्टं विवाहादौ स्वजनादिभुक्तोद्धारितं गृहस्थेन यद्दातुमिष्टं, तदेव दद्यादिमिश्रितं कृतम् २, तदेवाग्निपाकादि-
संस्कृतं कर्म ३ इति, तन्वचतुर्णामपि दात्रा दित्सत्तं, इत्थमौद्देशिकं द्वादशधाऽपि ज्ञात्वा साधुभिर्वर्जनीयमिति २ ॥ अथ पूतिकर्म, यथा अपवित्रवस्तुना भिलितं पवित्रमप्यपवित्रं भवति, तथोद्रमशुद्धमप्यक्षं आधाकर्मलवेनाप्यपवित्रं भवतीति मत्वा परिहार्यं ३ ॥ अथ गृहस्थेन आत्मनो यावदर्थिकार्दानां च मिश्रं यत्पक्वं तन्मिश्रजातं ४। स्थापना तुल्लया वा साधुकृते स्थापयतो गृहस्थस्य स्वस्थानस्थापना सुस्थिते वा छन्नके वा साध्वर्थं स्थापयतो दातुः परस्थानस्थापना, एषाऽपि ज्ञात्वा परिहार्यो ५। अथ प्रामृतिका स्वयोगकालावधेः परतोऽप्युत्तुज्य कर्म कुर्वतो गृहस्थस्य भवति, सा च द्विधा-सूक्ष्मा वादरा च, तत्र सूक्ष्मा काऽपि कर्त्तयन्ती पुत्रादिना भोजनं याचिता तवापि दास्यामीति वक्ति करोति च, अथवा साधुदानार्थमुत्थिता तमपि भोजयतीति, वादरा तु साधुन्नागतेषु कालान्तरमाविनं विवाहादिकं गृहस्थस्तदैव कुरुते, अथवा साध्वागमनं प्रतीक्ष्य कुरुते ॥ वादरा इति मत्वा द्विधाऽपि वर्ज्या ६ ॥ अथ प्रादुर्करणं-प्रकटीकरणं, तन्व यतिनिमित्तं बहिःशुल्ल्यादि कुर्वतो भवति, अथवा सतिमिरगवा-

क्षोद्योताय मणिदीपादिना प्रकाशयतस्तदविवेकिभो दातुमर्हतीति ७॥ अथ क्रीतं, तच्चतुर्द्धो स्वद्रव्यभावाभ्यां परद्रव्यभावाभ्यां च, तत्र स्वद्रव्येण चूर्णादिना स्वभावेन कथाकथनादिना परद्रव्येण रूपकादिना परमावेन शिल्पादिना तथाविधभक्तमंखादिवत्, मंखः-चित्रफलकोपजीवी भिक्षाकविशेषः, परमावक्रीते सम्प्रदायो यथा मङ्गः कोऽप्येकदा शय्यातरः साधून् न्यमन्ययत् । भक्तपानादिना भक्तस्त्वपिण्डस्तैस्तु नाददे ॥ १ ॥ तेनाननुगृहीतेन, नाचोऽन्धः शय्यया च तैः । दित्सुना मुनयः पृष्टा, गतप्राये घनागमे ॥ २ ॥ विहारो भवतां भावी, कृतमस्यां दिशि प्रभो ! । अमुकस्यामिति प्रोक्ते, तैः स तत्राग्रतो गतः ॥ ३ ॥ विज्ञानेन निजेनैप, जने परिचितं व्यधात् । तद्वत् नाददे कार्ये, ग्रहीष्यामीति तान् वदन् ॥ ४ ॥ मुनिव्यथ समेतपु, दृढधीरादिकं बहु । तत्तद्गृहेभ्यो याचित्वा, मेलयित्वा च दत्तयान् ॥ ५ ॥ क्रीतं च परभावेनाभ्याहतं स्थापना तथा । इति दोषत्रयं तत्र, सन्निपात इवाभवत् ॥ ६ ॥ अथ प्रामित्यं साध्यर्थमुपच्छिन्नमुद्यतकं गृहीत्वा यद्दाति तद् दुष्टं, यतिभगिन्मुद्गारितैलदृष्टान्तेन, स चायम्—

पुरा कौशलदेशस्य, कोऽप्यभृत्कुलपुत्रकः । स साधुधर्ममाकर्ण्य, ससंवेगोऽग्रहीद् व्रतम् ॥ १ ॥ क्रियाफलापे ह्ये चार्थे च निष्णातधीरसौ । क्रमेण स्वजनान् द्रष्टुं, गुरुनापृच्छय यातवान् ॥ २ ॥ स बहिः सन्निवेशस्यापृच्छदेकं च मानयम् । यन्मे स्वजनवर्गान्तः, कस्को जीवति सम्प्रति ? ॥ ३ ॥ स जगादाथ भावत्कमुच्छिन्नं सकलं कुलम् । स्वसैका विद्यते जीयन्मृता दारिद्र्यविद्रुता ॥ ४ ॥ स मत्वेति गतस्तत्र, तं वीक्ष्य मुमुदे स्वसा । सोदरश्च स साधुश्च, सुवर्णं हि ससौरभम् ॥ ५ ॥ तं नत्वा पयुपास्याथ, तस्मै पाकं प्रकुर्वती । निपिद्धा साधुना दध्यौ, नेत्यं गृह्णात्ययं मुनिः ॥ ६ ॥ तैलकपं ततो दृढया, गृहीत्वाऽस्मै ददाम्यहम् । तत् स्वरूपमजानानः, कल्पमित्यग्रहीन्मुनिः ॥ ७ ॥ अन्यत्र विहृते साधौ, तैल दृढयाऽतिभूर्यभूत् । सा दातुमसमर्थोऽस्थादासी वाधु-

पिकाश्रेय ॥ ८ ॥ कालान्तरे समायातो, जानाति स्म पुनर्जनात् । तदासत्त्वव्यतिकरं, तस्मै संदिशति स्म च ॥९॥ यत् खेदो न
रया कार्यः, स्तोत्रकालान्तराऽपि हि । दासत्त्वान्मोचयामीति, श्रुत्वा साऽथ मुदं दधौ ॥ १० ॥ स भिक्षुरथ भिक्षार्थी, जामि-
स्यामिगृहेऽविशत् । तत्र पानीयसंसृष्टभिक्षां च प्रत्यपेक्षयत् ॥११॥ गृहस्वाम्यथ पप्रच्छ, को दोषोऽत्र ? मुनिर्जगौ । सिद्धान्तभा-
षितान् दोषानत्राशुत्र च दुःखदान् ॥१३॥ श्रुत्वेति सादरं ग्राह, गृही क वसतिस्तव ? । नास्त्यद्यापीति साधुक्ते, सोऽदात्तत्र च
संस्थितः ॥ १३ ॥ नित्यं धर्मकथाऽऽख्यानान्, तेन स श्रावकीकृतः । वर्षारात्रचतुर्मास्यां, विवेककलितोऽवसत् ॥ १४ ॥ प्रतं
गृहन् जनः प्रेयो, न निवार्यो मयेदृशम् । श्रीकृष्णाख्यानकं तस्य, मनस्यतितरां स्थितम् ॥ १५ ॥ अग्राहामिग्रहं सोऽपि, यः
कथन कुलान्मम । आदास्यति परिग्रज्यां, न स धार्यो मया ध्रुवम् ॥ १६ ॥ अन्यदा तनयस्तस्य, प्रज्यार्थमुपस्थितः । न निपि-
द्वध गृहिणा, साऽथ जामिमुनेरपि ॥१७॥ समुद्यता परिग्रज्याकुतेऽमोचि च तेन सा । अग्राह च परिग्रज्यां, सोदर्यस्य समीपतः
॥१८॥एवंविधाः कियन्तः स्युर्ज्ञानिनो मुनयः परे । तस्मादित्यवगत्योच्चैः, प्राप्त्यं वर्जयेन्मुनिः ॥१९॥ अथ परिवार्त्तितं, तच्च
साधुगीरपाय आत्मलाघवा(पनोद)य वा दुर्गन्धघृतेन सुगन्धि कंगुकोद्रवादिना शान्द्योदनादि साध्वर्थे परावृष्य साधवे ददाति, तदपि
वणिगद्वयदृष्टान्तेन हेयमिति, तद्दृष्टान्तन्त्रायम्-श्रीवसन्तपुरे पूर्वं, वणिजौ द्वौ बभूवतुः । नामतो देवदत्तश्च, धनदत्तश्च विश्रुतौ
॥ १ ॥ देवदत्तस्वसा लक्ष्मीर्द्धनदत्तेन तत्स्वसा । वन्धुमत्याभिधा व्यूढा, देवदत्तेन च क्रमात् ॥ २ ॥ अन्यदा देवदत्तस्य, आता-
जाताशयो व्रते । विपाककटुकान् काममोगान् त्यक्त्वाऽमवद् व्रती ॥ ३ ॥ स च प्रज्वलितः साधुर्विहारक्रमयोगतः । वसन्तपुरमा-
यासीदुपच्छन् व्रतिकर्मसु ॥ ४ ॥ स्रवितोदितस्र्वार्थकृत्ये भिक्षाक्षणे मुनिः । जगाम भगिनीलक्ष्मीधाम सद्ब्रम्भधाम सः ॥ ५ ॥

तत्र स्वप्ना ष लक्ष्म्या निर्लक्ष्मीकेन धनं विना । गृहेष्वविष्टमात्रोऽपि, दृष्टः सानन्दचेतसा ॥ ६ ॥ चिन्तितं च तथा सोऽयमेको
भ्राता परं यतिः । अन्यदाऽभ्यागतस्तस्मान्महर्षी भक्तिमर्हति ॥७॥ गृहे कोद्रव एवास्ति, मम द्रारिष्यविद्रवात् । तद्वान्धवगृहाद्
शालिराशिस्तत् शालिमानये ॥ ८ ॥ ततः कोद्रवकूरस्य, पराष्ट्रयाग्रजौक्तसः । शालिकूरं समानीय, धुनयेऽदत्तं सा मुदा ॥ ९ ॥
इतश्च भोक्तुमायातो, देवदत्तो निजापणात् । ददे कोद्रवकूरं तं, बन्धुमत्येति मापितः ॥ १० ॥ श्रुत्वेत्यज्ञातवृत्तान्तः, स सदा
शालिकूरधृक् । कोपानलसमुल्लासात्ताडयाभास तां भृशम् ॥११॥ सोचे कोद्रवकूरेण, शालिकूरं तव स्वसा । परिवृत्याग्रहीत् तन्मां,
किं ताडयसि पीडयन् ॥१२॥ ततः स्थितोऽसौ गौनेन, धनदत्तोऽपि तं तथा । ज्ञात्वा व्यतिकरं दूरमध्यायद् ध्याममानसः ॥१३॥
समानीय परगृहादनयाऽपनयात्मना । शालिकूरं प्रयच्छंत्याऽतीव मे लघुता कृता ॥ १४ ॥ इत्युल्लसितकोवेन, पापेऽहं किं
लघूकृतः । एवं जनान्तस्तेनेति, मुक्ता ग्रहता प्रिया ॥ १५ ॥ विज्ञाय तत्तथा साधुर्धम्प्राख्यानपुरःसरम् । तानि सर्वाणि
सम्बोधय, व्रतमग्राहयद् सुधीः ॥ १६ ॥ एवंविधाः किमन्तः स्युः, स्वपरोचारणक्षमाः । तस्मात् सर्वप्रकारेण, न ग्राहं परिव-
र्तितम् ॥ १७ ॥ ॥१०॥ अधाभ्याहृतम्, तच्च गृहिणा साध्वर्थं स्वग्रामात् परग्रामाद्वा आनीतं अग्रनाचभ्याहृतमुच्यते, तत् प्रकटे
गुप्तं वा नादेयं, यत् साधुद्वये भिक्षां याते एकः साधुरं कत्र गृहे उपयुक्तो भिक्षां गृह्णाति, द्वितीयस्तु गृहद्वये पङ्क्तिस्थे उपयोगे
दत्ते तदुपयोगशुद्धं अभ्याहृतं हस्तशतदाचीर्णं, परतस्तु नेति ११ ॥ अथोद्विन्नं-तच्च लग्णजतुमृत्तिकादिलिप्तं कोष्ठककुतुपादिकं
यत्तदुक्रिय साध्वर्थं यदि गृही दत्ते ततो न ग्राह्यमिति १२ ॥ अथ मालापहृतम्-तच्च ऊर्ध्वं अधस्तिर्यग्दिक्षु च, शिष्यनागदन्ता-
दिकाद्वा यदानीतं, तच्च बहुदोषत्वाच्चादेयं, अत्रोदाहरणम्-इहैव जन्मूदीपेऽस्ति, भरतयेत्रमण्डनम् । पुरं जयपुरं नाम, धाम

देशागतधियाम् ॥ १ ॥ तत्रास्ति यद्यदत्ताख्यो, गृही प्रकृतिभद्रकः । तस्यास्ति वसुमत्याख्या, सुमत्या कलिता प्रिया ॥ २ ॥
तत्र गोचरचर्यायां, गुणरत्नाकरो मुनिः । विहरन् गृहमायातो, घर्मलाभं च दत्तवान् ॥ ३ ॥ उत्थाय वसुमत्यश्रं, शिष्यादातुं
समुपगता । अदृश्यत्वान्नियेष्येना, निजगाम महामुनिः ॥ ४ ॥ तत्रश्च सौगतः कश्चित्, प्राविशत्तस्य वेशमनि । आगतो यश्च दत्तस्तं,
पृच्छति स्म सविस्मयः ॥ ५ ॥ अनेन मुनिना किं न, भिक्षा नो जगृहे गृहे ? पापोपहतयुद्धिः स, यौद्धः प्रोवाच तं प्रति ॥ ६ ॥
अमी अदत्तदाना दिक्चराः कायेन केवलम् । अमीषां शास्त्रकारेण, कण्ठ एव न मोहितः ॥ ७ ॥ यश्च दत्तस्ततो मुत्तया, तमसम्बद्ध-
भाषिणम् । स्वप्रियां प्रेरयांचक्रे, भिक्षादानाय भिचवे ॥ ८ ॥ यावद्दसुमती तस्यादेशात् शिष्यस्यकुम्भके । एकं मोदकमादातुं,
करं धिस्तपती किल ॥ ९ ॥ तापन्मोदकसौगन्ध्यात्, प्रविष्टेनाहिना पुरा । करं वसुमती दद्यात्पतद्ब्रसुमर्तविले ॥ १० ॥ आकुलो
यद्यदोऽभूद्देशुर्विपश्चिन्त्यराः । तैर्मन्त्रभेषजाघेन, सा कथंचन जीविता ॥ ११ ॥ परेष्वपि समयावे, तत्र साधौ जगाद तम् ।
यद्यदत्तस्तत्रमवन् !, जानताऽपि तदा त्वया ॥ १२ ॥ कस्माच्छिवस्थितोऽकस्मादस्माकं न भुजङ्गमः । कृपालो ! कथयांचक्रे ?,
वक्त्रेतराधियापि हि ॥ १३ ॥ युग्मम् ॥ मुनिः प्रोवाच न मया, ज्ञातस्तत्र भुजङ्गमः । किन्त्वस्माकं भगवता, केवलद्वानिनाऽर्हता ॥ १४ ॥
मालापहताभिक्षाया, ग्रहणं प्रत्याविध्यत । श्रत्यवाययुतमितिकृत्वा कालत्रयाविदा ॥ युग्मम् ॥ १५ ॥ घर्ममथ कथितस्तं चाकर्ण्य तौ
मावितात्मकौ । विशुद्धभावकीकृत्य, स्वस्थानमगमन्मुनिः ॥ १६ ॥ अस्य च बहुदोषत्वादभ्या अपि कथा कथ्यते-एकः किलैकदा साधुः,
प्राविशन्नेस्थेहतेवे । गृहं गृहपतेः कस्याप्यागमण सदाक्रमः ॥ १ ॥ तदीयगृहिणी भिक्षां, ददती वासनायशात् । निश्रेणि-
मालापहता, प्रतिपिप्य सा निर्गतः ॥ २ ॥ परिग्राजक एकोऽथ, तदा भिक्षार्थमागतः । अष्टच्छि गृहिणा कस्मान्नैव भिक्षामुपाददे?

॥ ३ ॥ स जगादादत्तदानां, इमे तस्याय हेतवे । निःश्रेणिसधिरौहन्ती, तत्प्रिया पतिचाऽवनौ ॥ ४ ॥ कुक्षिस्तस्या धरदुस्य, कीलक्रेन विदारिता । पतिता प्रस्फुरद्गर्भा, ता पञ्चत्वमवाप च ॥ ५ ॥ अन्यदा चाययौ साधुस्तेन पृष्टो जगाद च । आर्हतं वचनं क्षेतद्राह्य मालाहृतं न हि ॥ ६ ॥ घर्म्मं च कथयित्वैष, मुनिना ग्राहितो ब्रतम् । तन्मालापहतं हेयमेव संयमिना सता ॥ ७ ॥ १३

अथाच्छेद्यम्, तच्चाच्छिद्य-उद्गल्य परेभ्यः सकाशात् दात्रा बालकादिभ्यो हठात् गृहीत्वा साधुभ्यो यदत्तै तदाच्छेद्यम् । गोपभृतकदासपुत्रीवधूभार्यादीनां हि प्रभोराच्छेद्य स्यात् तत्र ग्राह्यं, यस्मादाच्छिन्नं गृह्यते स कदाचित्थाविधगोपवत् कोपमपि कुर्यात्, तथाहि-केनापशेन कस्यापि, गोपस्य भृतिवासरे । तदीयदुग्धं कियदप्याच्छिद्यादायि साधवे ॥ १ ॥ साधुना तु गृहीतं तद्, गोपस्तु धीरभाजनम् । गृहीत्वा गृहमायासीदुनं दृष्टं स्वभार्यया ॥ २ ॥ धीरन्यूनतया तस्मै, साऽऽक्रोशान् दातुमुद्यता । लग्नानि शिशुरूपाणि, मुक्तकण्ठ च रोदितुम् ॥ ३ ॥ कोपादोपात्ततो गोपो, बुद्धि साधुवधेऽदधत् । इतश्चेतश्च बभ्राम, कुर्वन् मुनिगवेषणम् ॥ ४ ॥ दृष्टश्च मुनिना ज्ञाततदाकृतेन भार्पितः । तोपपोपकृते तस्य, सुधारसकिरा गिरा ॥ ५ ॥ तदा गृहेशनिर्वन्धात्, त्वद्दुग्धं जगृहे मया । ततः प्रत्यर्पणायाहं, साम्रतं चलितोऽस्मि च ॥ ६ ॥ त्वद्गृहं तु न जानामि, तदिदं गृह्यतां पयः । ततो जुगोप गोपालः, कोपमद्वाय तं प्रति ॥ ७ ॥ ऊचेऽय जीवितव्यं च, पयश्च तव जायताम् । द्वितीयवेले मा कार्षीः, कचनोपीदमीदृशम् ॥ ८ ॥ इत्यनेकमहादोषपरिपोषनिबन्धनम् । मुमुक्षुमिः परित्याज्यमेवाच्छेद्याशनादिकम् ॥ ९ ॥ १४ ॥

अथानिसृष्टम्-तच्च बहूनां स्वामिनां साधारणं यन्मोदकादि तदेकन-दीयदानं न ग्राह्यं, दीयप्रसंगीद्, अथोदाहरणम्-

धितिप्रतिष्ठितपुरे, गोष्ठीभक्तं विधापितम् । मित्रद्वोर्विश्रता माणिमद्राद्यैर्व्युवमिमुदा ॥ १ ॥ नीत्वा च रमणीयाख्ये, तदुद्याने व्यमु-
च्यत । तत्रैकं रक्षकं मुक्त्वा, परे स्नातुं नदीं ययुः ॥२॥ अत्रान्तरे च मिश्रार्थी, मुनिरैकः समागमत् । अपश्यच्च जगच्चित्तमोद-
कानिह मोदकान् ॥ ३ ॥ रक्षकः प्राह भगवन् !, नेतो दातुमहं क्षमः । यदेकविंशता मित्रैरपरैरपि कारिताः ॥ ४ ॥ परद्रव्य-
मिदं तेन, कयमेको ददाम्यहम् । गतास्ते क्वेति साधूक्ते, स प्राह स्नानहेतवे ॥ ५ ॥ अथ लिप्सावशः साधुस्तमिति स्तिमितोऽ-
गदत् । अहो मतिस्ते यत् पुण्यं, पार्थेनापि नार्जसि ॥ ६ ॥ किंच द्वाविंशता दत्तैस्तवैकोऽयं प्रयास्यति । अल्पव्ययेन तद्धर्म-
शील ! त्वं धर्ममर्जय ॥ ७ ॥ इत्थं पुनः पुनस्तेन, मणितेनोपरोधतः । प्रदत्ता मोदकास्तेन, मुनये स ततोऽग्रजत् ॥ ८ ॥ प्रजैश्च
माणिमद्राद्यैः, समुखापतितैरयम् । दृष्टः पृष्टश्च भगवन् !, भवता लब्धमत्र किम् ? ॥९॥ किंचिदपि न तेनोक्ते, भयभ्रमितचेतसा ।
बलादालोकमानैस्तैः, पात्रे दृष्टास्तु मोदकाः ॥ १० ॥ पृष्टश्च रक्षको भीत्या, प्राह दत्ता मया न हि । ततः सलोप्त्रः स्तेनोऽयं,
यदग्निर्विधृतो मुनिः ॥११॥ उपकारणिकं नीतिं, बलादाकृष्य तैरयम् । कुविकल्पैरिवानन्यैरुपकर्ममशरीरभृत् ॥१२॥ पृष्टः कारणिकैः सर्वैः,
समीचीनमुवाच सः । शत्रुकोऽयमिति ध्वात्वा, तैस्ते सम्मोषिताः परे ॥ १३ ॥ साध्वाभासः स च श्रोत्रे, मा कार्षीः पुनरीदृशम् ।
स्यातन्यं न च देशे चेत्युक्तो मुक्तश्च तैर्ययौ ॥१४॥ तथा पितृ(पुत्रे)भ्यः स्वामिना दीयमानमध्यात् कुडुम्बिभिश्च क्षेत्रे कर्मकरेभ्यो
दीयमानमध्यात् हस्तिपिण्डमध्याच्च दीयमानं न ग्राह्यमिति १५ ॥

अथाध्यवपूरकः, स चात्माधर्य मूलारम्भे गृही यावदर्थिकयतिपापण्डिकार्यं तन्दुलान् निक्षिपति सोऽयमध्यवपूरकमध्यव-
पूरकाख्यो दोषो भण्यते १६॥ एतेषु च षोडशसु उद्गमदोषेषु आधाकर्म औद्देशिकान्निकं उद्दिष्टकृतकर्माल्पं मिश्रजातं अध्यवपूरकः

आहारपूति पादरप्राप्तिका अविशोधिकोटिः सर्वथा परिहार्यो, एभिर्मिश्रं पात्रकमपि करीषघृष्टं त्रिर्धातं शुद्ध्यति, शेषदोषेषु तु तावत्यन्ने त्यक्ते चिधिना विशोधिकोटिः ॥ अथोत्पादनदोषाः षोडशोच्यन्ते, ते चामी—

धार्द्रं दृढं निमित्तं आजीय वणीमगे चिगिच्छा य । कोहे माणे माया लोभे य हवंति दस एए ॥१॥
पुष्टिचपच्छासंधव विज्जा मंते य चुस्तजोगे य । उष्पायणाइ दोसा सोलसमे मूलकम्मे य ॥२॥

पिण्डार्थं क्षीरमज्जनण्डनोत्सङ्गधारणादि कुर्वतो धात्रीपिण्डः १ संदेशं ददतो दूतीपिण्डः २ निमित्तं—अतीताद्यर्थसंस्त्वनं कथयतो निमित्तपिण्डः ३, जात्याद्युपजीवनादाजीवनापिण्डः ४, दायकाभिमतजनप्रशंसया प्राप्तो वनीपकपिण्डः, वनीपकत्वं तत्तदभिमतजनप्रशंसा^५, चिकित्सा-रोगप्रतीकारः ६ क्रोधाः—कोपः ७ 'मानो' गर्वः ८, माया वञ्चना ९ लोभो लुब्धता १०, पूर्वं दानात् संस्तुतिः पूर्वसंस्तवः, पश्चादानतः स्तुतिः पश्चात्संस्तवः ११, विद्याप्रयोगपिण्डः १२, मन्त्रप्रयोगपिण्डः १३ 'चूर्णो' नयनाअनादिस्त्वत्प्रयोगपिण्डः १४, 'योगः' सौभाग्यादिहेतुस्त्वत्पिण्डः १५, षोडशः पुनर्मूलं-अष्टमप्रायश्चित्तं तत्प्राप्तिनिबन्धनं कर्म-व्यापारो गर्भयावादिस्त्वत्प्रयोगपिण्डः १६ ॥ तत्र धात्रीवदालस्य क्षीरमज्जनमण्डनक्रीडनकधारणादि कृत्वा कारयित्वा वा यल्लभते त धात्रीपिण्डः, उदाहरणं चात्र -जम्बूद्वीपस्य भारते, नाम्ना कोल्लपुरं पुरम् । सुसाधुभक्तिसंयुक्तशुश्रावककुलाकुलम् ॥१॥ क्षीणजह्वावलत्तेनाजङ्गमाः सङ्गमाभिधाः । वसन्ति स्थविरास्त्वत्र, स्वरयो गुणभूरयः ॥ २ ॥ अन्यदाऽजनि तादृशं, दुर्भिक्षं यत्र संगमे । पुत्रः पितृभ्यां पुत्रेण, पितरौ च न तुष्यतः ॥ ३ ॥ घान्यस्य वर्द्धमानेऽर्धे, पात्रेऽर्धेः स्वल्पकोऽभवत् । श्राद्धानां द्रव-भक्षस्यालामतो यतीनामपि ॥ ४ ॥ ततः स्वरिभिरन्यत्र, विद्वर्तुमसहैः स्वयम् । शिष्यः सिंहाभिधः स्वरिः, सगच्छोऽपीत्यभाव्यत

॥ ५ ॥ वत्स ! गच्छ सगच्छस्त्वं, सुमिथभृति नीष्टति । वयमत्रैव तु क्षेत्रे, स्यास्यामो यतनापराः ॥ ६ ॥ गुरोरादेशतस्तस्मिन्,
पिहते देशतस्ततः । नवभागीकृते क्षेत्रे, तत्र तस्थुस्तु धरयः ॥ ७ ॥ द्रव्यतः क्षेत्रतो वाऽपि, कालतो भावतस्तथा । चतुर्विधयतनया,
यतीशा विहरन्ति ते ॥ ८ ॥ द्रव्यतो यतनां पीठफलकादिषु कुर्वते । क्षेत्रतो ममताहीना, वसतो पाटकेऽपि वा ॥ ९ ॥ एकत्र
पाटके मासमुपित्याऽन्यत्र कालतः । भावतो ममताहीनाः, सर्वत्र व्यहरंश्च ते ॥ १० ॥ इतश्च सिंहाचार्येण, दत्ताह्वः प्रहितो मुनिः ।
संगमस्य विराचार्यप्रवृत्त्यन्येषणाकृते ॥ ११ ॥ प्राग् यत्रोपाश्रयेऽभूवन्, क्रमाच्चैव सन्ति ते । तान्नित्यवासिनो मत्वा, सोऽस्थात्
पृथगुपाश्रये ॥ १२ ॥ तान्नत्वाऽऽज्ञया भिक्षाक्षणे तैः सह यातवान् । अज्ञातोऽप्यपरिभ्रान्त्या, क्लिष्टः शिष्यो व्यचिन्तयत् ॥ १३ ॥
शार्येण अमयत्येव चिरं प्रान्तकुलेषु माम् । भिक्षामादास्यते भद्रकुलेषु स्वयमेव तु ॥ १४ ॥ तं क्लिष्टचेष्टितं मत्वा, धुरिराढ्यगृहेऽ-
विशत् । बालकं पूतनाग्रस्तं, क्रोशं तत्र वैशत ॥ १५ ॥ ततश्चप्युटिकं दत्त्वा, मा रुदस्तं गुरुर्जयौ । तत्तपोऽचिन्त्यसामर्थ्यान्नाष्टा
च कटपूतना ॥ १६ ॥ पण्मास्या विरते तत्र, बालके नित्यरोदनात् । मुदिता मौदकापूर्णं, तस्याम्बा स्थालमानयत् ॥ १७ ॥
आदरस्वेदमिति प्रोक्ते, गुरुणा करुणावता । दत्तो गृहीत्वा पर्योसमुपाश्रयमुपागमत् ॥ १८ ॥ विहृत्य प्रान्तगेहेषु, धूर्योऽपि समा-
ययुः । विदयुर्विधिनाऽऽहारं, विधेयमनसश्च ते ॥ १९ ॥ आवश्यकस्य वेलायामयमालोचनक्षणे । गुरुभिर्गदितो भद्रः, सम्यंगोलो-
चनं कुरु ॥ २० ॥ स प्रोवाचाय युष्माभिः, सहैव विहृतोऽस्म्यहम् । किमत्राशुद्धमेवास्तीत्युक्ते च गुरुरब्रवीत् ॥ २१ ॥ धात्रीपिण्डस्त्वया
दक्ष्मो, सुक्तयप्युटिकावशात् । पूतनायाः प्रतीकारात्, चिकित्सापिण्ड एव च ॥ २२ ॥ दृष्यो शिष्योऽथ मे दोषानपि सूक्ष्मानपीक्षते ।
स्वकीयान्नित्यवासादीन्, महतोऽपि सतो न तु ॥ २३ ॥ स्वच्छिद्रालोकेने लोको, वक्रः शुक्रसमोऽपि न । स एवं हि सहस्राक्षः,

परच्छिद्रैर्धनधणे ॥ २४ ॥ घ्यात्वेत्यगात् कुधापूर्णस्वर्णमाश्रयतो बहिः । जज्ञे गुरुषु वामं तं, यथासन्निहिता सुरी ॥ २५ ॥ विदधे
दुर्दिनं चातं, कर्कशं सा सशर्करम् । घनाधनां घनस्यापि, वृष्टिं तद्विद्रवेच्छया ॥ २६ ॥ तयेति दूयमानोऽयमतिविह्वलमानसः । गुरु-
नजूहवद् वरसागच्छेति तैस्तु भाषितः ॥ २७ ॥ स ग्राह वसतिद्वारं, न पश्यामि तमोवशात् । पुरा क्रोधवशात् त्यक्तं, तत्तेन
कथमीक्ष्यताम् ? ॥ २८ ॥ श्लेष्मश्लिष्टकरांगुल्या, प्रकाशे गुरुणा कृते । स दध्यौ दीपकोऽप्यस्ति, कथं गुरुपरिग्रहे ? ॥ २९ ॥
समागतो युरोरन्ते, स्वस्य संस्तारकं व्यधात् । गुरुणाऽर्थांगुलीदीपे, हृत्तुभूद् दुस्तमं तमः ॥ ३० ॥ चाटं सन्तमसं तेन, भाषिते
घरयो जगुः । विहरन्तो भवन्तः किं, सदीपाश्रयवासिनः ? ॥ ३१ ॥ ततः सापत्रपे शिष्ये, सैत्य शास्ति स्म देवता । पतित्वा पादयोः
शिष्यो, गुरुमक्षमयगतः ॥ ३२ ॥ प्रायश्चित्त गुरुप्रोक्तं, प्रीतिमान् प्रत्यपद्यत । मत्वेति धात्रिकापिण्डो, नोपादेयः सुसाधुभिः ॥ ३३ ॥ १ ॥

अथ दूतीत्वदोषः, स प्रकटप्रच्छन्नसन्देहकथनेन मिथः स्यात्, तत्रोदाहरणम्-विरोधो ग्रामयोरासीद्, द्वयोरपि परस्परम् ।
तयोरैकतमे ग्रामे, शय्यातर्थेति पुनिका ॥ १ ॥ द्वितीये दुहिता त्वस्या, अथ ग्रामे द्वितीयके । भिक्षार्थे प्रस्थितः साधुः, पिता
पुत्र्येति भाषितः ॥ २ ॥ अस्मद्ग्राहस्तव ग्रामस्योपर्यस्ति यथोद्यतः । तद्यत्नेन त्वया स्थेयं, मत्पुत्र्यै कथयेदृशम् ॥ ३ ॥ युग्मम् ॥
आख्यात् स तस्यै सा भर्त्रे, स च ग्रामाय तत्तथा । सन्नहाय स्थितो ग्रामः, सर्वः सभयमत्सरः ॥ ४ ॥ अत्रान्तरे च प्रत्यर्थिग्रामः
संग्रामसज्जधीः । आगतश्च महाधासीन्, मिथः समरविह्वरः ॥ ५ ॥ शय्यातर्थाः पतिः पुत्रो, जामाता च विपेदिरे । अग्रव्यातिकरः
अस्मादभूदिति जनो जगौ ॥ ६ ॥ साऽऽख्यदाख्यातमेतन्मे, पित्रा भर्त्रोर्दिवरिणा । ततोऽप्यब्रजन्ता जज्ञे, जनेऽस्य महती मुनेः ॥ ७ ॥

अथ निमित्तम्-पिण्डार्थं लाभालाभादि कथयतो निमित्तपिण्डः, तत्रोदाहरणम्-कश्चन ग्रामे, ग्रामस्वामी पुराऽभवत् । नेन्द्रादेशतो देशान्तरे दूरे च सोऽग्रामत् ॥ १ ॥ चिरं कालं गते तस्य, दयिता व्याकुलाऽज्जनि । गृहस्वामिवियोगो हि, दुःसहः कुलयोपिताम् ॥ २ ॥ अन्यदा श्रमणं भिक्षाऽऽयातं पत्रच्छ साऽऽदरात् । निमित्तं वेत्ति भगवन्, स ग्राह सुतरामिति ॥ ३ ॥ सोऽवां च गृहिणी स्वामी, कदा मम समेप्यति? मुनिना प्रातरित्युक्ते, सा साह प्रत्ययोऽत्र कः ॥ ४ ॥ स ग्राह प्रत्ययोऽयं ते, गुह्यदेशे मपोऽस्ति यत् । दृष्ट्वाद्य त्वया स्वप्नो, रजन्यामथ साऽनुपत् ॥ ५ ॥ तथा मुदितया तस्मै, दापिता मोदिकादिका । पराश्रमप्रवरा भिक्षा, स भिक्षुः प्रमना ययौ ॥ ६ ॥ सा प्रातः प्रातनोत् प्रीत्या, गृहे स्वस्तिकवोरणम् । स्वामिनः सम्मुखं प्रैपीन्निजं परिजनं तथा ॥ ७ ॥ स्वाम्येत्य स्वगृहे स्वामी, पश्यच्छ गृहिणीं निजाम् । साऽथ तत्कथितं सर्वं, गुह्यदेशमपादिकम् ॥ ८ ॥ निमित्तातिशयं सायोः, प्रशंसन्ती शशंस च ॥ स च मिथ्याविकल्पेनानन्येन कृपितोऽधिकम् ॥ ९ ॥ आहूय श्रमणाभासं, तं पत्रच्छ स तुच्छधीः । एतस्या वडवाया यत्, कुक्षौ गर्भोऽस्ति कीदृशः १ ॥ १० ॥ मुनिः ग्राह समस्त्यत्र, पञ्चपुण्ड्रः किशोरकः भावि चेत्ते वचः सत्यं, जीवसीतरथा मृतः ॥ ११ ॥ तेनाथ गृहनायेन, सरुपा पुरुषात्मना । उदरं दारयांचक्रे, वडवायाः स्वपत्तिना ॥ १२ ॥ यथाऽऽदिष्टे ततो दृष्टे, किशोरे स मुनिं जगौ । मिथ्यावाक्यंऽत्र सञ्जाते, दारायिष्यं तवोदरम् ॥ १३ ॥ मत्वेति मुनिभिलोकद्वयस्य हितमिच्छुभिः । निमित्तं सनिमित्तं वाऽन्यथा वा कथयेच्च न (कथ्यते नहि) ॥ १४ ॥ ३

अथाजीवापिण्डः, -तत्र जातिकुलगणादिषु तत्स्वरूपमात्मानं पिण्डार्थं वदत आजीवपिण्डः ॥ अथ वनीपकपिण्डः, ब्राह्मणशाक्यपरिव्राजकाकशुनकादिमर्केषु पिण्डार्थं तत्तद्भक्तमात्मानं वदतो वनीपकपिण्डः ५ ॥ अप चिकित्सापिण्डः, स च रोगप्रती-

काराय औपचं भेषजं वा ददत उपदिशतो वा भवति ८॥ अथ क्रोधपिण्डः, विद्यासामर्थ्यादिकं क्रोधफलं शुद्धमानो गृही यद्गयाष्टु दत्ते स तथा, दद्यान्तथाग्र-दस्ति कल्पाभिधे पुरे (द्रव्ये), जनल्पागारविराजिते । साधुर्विवेश भिक्षार्थी, मासक्षणपारणे ॥ १॥ अन्नमन्नोकासि विप्रस्य, प्रेतकार्ये दिनेऽविश्रुत् । कुक्षिपूरं घृतपूरान्, द्विजास्तत्र च मुञ्चते ॥ ३॥ अन्यैरवज्ञया दृष्टस्तेरयं निर्गतो गृहात् । सक्रोधं ग्राह्ये यत्प्रेतकार्येऽन्यत्र प्रदास्य ॥ ३॥ भुवधेवं स निर्यातो, देवयोगेन तत्र च । द्वितीयेऽपि मृते प्रेतकार्ये स प्राविशन्मुनिः ॥ ४॥ अलाभे च तदेवैष, विमुरन्निर्गतः पुनः । देवयोगाच्च तवृप्ते, तृतीयं मानुषं मृतम् ॥ ५॥ तत्रापि प्रेतकार्यस्य, दिने तद्गृहमागतः । अलाभतस्तदेवायं, षडभिर्याति याचता ॥ ६॥ तावता द्वारपालेन, स्थविरेण गृहेऽशितुः । त्रिः प्रोक्तं तन्मुनेर्वाक्यं, कथ्यते स्म यथा- तथम् ॥ ७॥ ऊचै च मुनिर्मेन द्राफ्, मानयध्वमानवम् । सर्वेऽपि यूयं मा कालमकाले कलविष्यथ ॥ ८॥ आह्वाय्याथ गृहस्यामी, धर्मयित्वा च तं मुनिम् । घृतपूरान् ददौ नेर्यं, क्रोधपिण्डस्तु गृह्यते ॥ ९॥ ९ ॥

अथ मानपिण्डः, लब्धिप्रशंसागर्वितो मुनिर्गृहस्थस्य अभिमानमुत्पाद्य यं पिण्डं गृह्णाति स मानपिण्डः, तत्रोदाहरणम्— अस्ति कौशलदेशान्तर्नगरं कौशलाभिषयम् । तत्र काणिकसेवानां, चास्ति पाकमहोत्सवः ॥ १॥ तत्रैकत्र महागण्डे, धयः सन्धि- स्यसाधुषु । संकषायामुचाचैकां, मानेधकमिदं वचः ॥ १॥ अद्य भिक्षाधुणे सेवाः, को वा पक्षीर्न लप्स्यते । प्रातरन्नाधुणे यस्त्वानयेत्ता लब्धिमान् स तु ॥ २॥ ग्राह्यं शुलक एकोऽयं, नेप्यामि बहुशोऽपि ताः । परे प्रादुर्धृतगुहहीनास्ताः कस्य तुष्टिदाः ? ॥ ३॥ यूय- मिच्छय यादृशास्तादृशा आनयाम्यहम् । ह्युचिन्ति यथौ शुल, इम्यस्यैकस्य वेष्टमनि ॥ ४॥ प्राज्याथ सगुडाज्याथ, सेवास्तत्र ददर्श सः । ययाचै बहुया चेभ्यगृहिणी कलया गिरा ॥ ५॥ प्रतिपिद्धो तथा वाढमयं मानमयं वचः । जगादान्वश्यमेवैता, मया

ग्राह्यास्तवाग्रतः ॥ ६ ॥ सा ग्राह्यतासु सेवासु, गृह्णास्येकामपीह चेत् । तत्त्वया मम नाशार्थां, लघुनीतिः कृता द्रवम् ॥ ७ ॥ क्षुल्लको
निर्यतो गेहात्, पप्रच्छ प्रातिवेशिकम् । गृहस्वाम्यभिधानादि, ज्ञात्वा सदसि तं ततः ॥ ८ ॥ गत्वाऽथ क्षुल्लकोऽदृच्छत्, परिपत्तपुरुषा
नय । को देवदत्तनामाग्रि, ते प्रादुस्तेन किं तव? ॥ ९ ॥ स ग्राह किंचिदाविष्ये, ते प्राञ्चुः प्रार्थयस्व नः । देवदत्तो जगादाथ,
यत्तवेष्टं ददामि तत् ॥ १० ॥ क्षुल्लकः ग्राह यद्येषां, पणामन्यतरो नृणाम् । न त्वं भवसि तद्याचं, ते प्राञ्चुः के नु ते नराः ?
॥ ११ ॥ श्वेतांगुलिर्वकोद्गायी, किङ्करस्तीर्थसाधकः । गृध्रचारी हृदनकः, स पद् नृनिनि तान् जगौ ॥ १२ ॥ तथाहि प्रथमो
जायासदोदशकरो नरः । प्रातः प्रियां प्राति ग्राह, धुयार्त्तः पवनङ्करः ॥ १३ ॥ यदि ते रोचते येन, भोजनं विदध्याम्यहम् ।
साऽथ शय्यास्थिताऽवादीत्, क्षुधितोऽस्यधिकं यदि ॥ १४ ॥ तच्छुल्लयाः क्षारमुत्सार्यनीयेधो ज्वालयानलम् । जलापूर्णां ततः
स्थालीं, शुल्ल्यामारोपय द्रुतम् ॥ १५ ॥ कुशलात् तन्दुलान् स्थाल्यां, प्रक्षिप्य परिपच्य च । ममाख्येयं यदुत्थाय, तवाहं परिवेष्ये
॥ १६ ॥ यदादिशति मे कान्ता, श्रोत्र्येति स तथाऽयिलम् । कृत्वा विज्ञपयामास, परिवेष्टं ततस्तथा ॥ १७ ॥ इति प्रतिदिनं
चुछोक्षारापनयनादसुम् । श्वेतीभूतामरुगुलिं तां, वीक्ष्य श्वेतांगुलिं जगौ ॥ १८ ॥ इति श्वेतांगुलिः प्रोक्तो, वकोद्गायी निशम्यताम् ।
तथाहि पुरुषः कश्चिदस्ति प्राणप्रियाप्रियः ॥ १९ ॥ स च प्रेमपराधीनः, प्रणयिन्येति भाषितः । त्वया निरन्तरं नीरमानेतञ्च्यं सरोचरात्
॥ २० ॥ दिवसापत्रपः सोऽथ, चरमप्रहरे निशः । कलशेनानयनीरं, वकानुद्धापयत्ययम् ॥ २१ ॥ प्रेमप्रासादसम्पूर्णकर्मस्थानस्य
लक्षणम् । स पित्रन् कलशं शपिं, तथा गौर्या वशीकृतः ॥ २२ ॥ नित्यमित्यानयनीरं, वकान् उद्धापयाधिशि । जनेन ज्ञातवृत्तान्तो,
वकोद्गायीत्यभाष्यत ॥ २३ ॥ इति प्रोक्तो वकोद्गायी, किङ्करः श्रूयतामिति । किलैकः कुलपुत्रोऽभूत्, कलत्रेऽत्यनुरागवान् ॥ २४ ॥

प्रातः प्रातः समुत्थाय, शयनीयतलादयम् । आदेशं देहि मे दास, इव प्रेम्णाऽङ्कितं हृदि ॥ ८ ॥ वक्तीत्यादिश मे प्राणवह्नुभे ! किं करोम्यहम् । सा ग्राहानय पानीयं, तत् कृत्वा वचयं पुनः ॥ ९ ॥ किं करोमीति सा ग्राह, पचस्वाखण्ड्य तन्दुलान् । भाजनं धेहि मे तत्तत्, कृत्वा चाह करोमि किम् १ ॥ १० ॥ तयोचे शोधयोच्छिष्टभाजनानि तथैव सः । कृत्वाऽऽह किं करोमीति, सोचे प्रक्षालय क्रमौ ॥ ११ ॥ इति विज्ञाय लोकैर्न, किंकरः स निगद्यते । श्रूयतां तीर्थस्नातारं (कान्ताधीनं नरं ध्रुवे) ॥ १२ ॥ कापि ग्रामे नरः कश्चित्, प्रियावापयानुयर्त्तकः । स्नाने सरो (द्रज स्नानं, यथेच्छं तत्र चावनु ॥ १३ ॥ अर्चित्वा देवमापर्याभसा कुम्भं समेहि च । यदादिशति मे प्राणवह्नुमिति निगद्य सः ॥ १४ ॥ सर्वे कुर्वन्तथा तीर्थस्नातेति गदितो जनैः । तीर्थस्नातेति यः प्रोक्तो, गृध्रचारी निशम्यताम् ॥ १५ ॥ तथाहि पुरुषः कोऽपि, स्वस्तीवाक्यानुवर्त्तकः । साऽऽदेशं कुरुते यं यं, तं संपादयेत् रयात् ॥ १६ ॥ सोऽन्यदा भोजनं कर्तुमुपविष्टोऽवदत् प्रियाम् । त्रियो रूक्षमिदं भोज्यं, तद् घृतं परिवेषय ॥ १७ ॥ तयोक्तं कुशूलादस्माद्, गृहाणोति तथा व्यधात् । अन्यदाऽसौ पयोऽयाचत्, स्नानार्थं नम्रवाक्यतः ॥ १८ ॥ तयाऽपि च पचत्याऽन्नं, प्रोचे स्तोकभितः सरः । ततो गत्वा सरा स्नात्वा, भृत्या कुम्भं समागमत् ॥ १९ ॥ ततः स गृध्रपक्षीव, सरति स्म न किञ्चन । साधिक्षेपं पुनः प्रोक्तः, सरति स्म स तां प्रति ॥ २० ॥ पुनः पुनः सरन्नेवं, तां योगितमुपागमत् । तद्घृत्तान्तं जनो ज्ञात्वा, जगौ ते गृध्रचारिणम् ॥ २१ ॥ कींचित् पुनर्नरं तत्स्त्री, कुर्वती शिशुहादनम् । प्रत्यहं न च तच्चित्, खेदस्यांशोऽभवन्ननु ॥ २२ ॥ अतो हृदनको नाम्ना, स प्रसिद्धिं गतो जने । नराधमाः पृष्ठप्येते, भवतां कथिता मया ॥ २३ ॥ उक्तेति विरते झुळे, सोपहासं परे जगुः । युगपद् भगवन्नस्मिन्, सन्ति दोषा इमे एव ॥ २४ ॥ न याच्योऽयं ततः ग्राह, गृहसृन् नाहमीदृशः । तथाचस्य महासत्त्वः, यच्चित्ते तत्र रोचते ॥ २५ ॥

धुव्रकः प्राह यथेयं, ततो पृतगुडान्विताः । सेवाः प्रयच्छ पर्याप्ता, भोजयामि यथा मुनीन् ॥ २६ ॥ ददामीति भणन् यातः, स-
धुलुः स गृहान्तिकम् । धुल्लोऽथाकथयत्तस्य, तत्पत्न्या सह विग्रहम् ॥ २७ ॥ स प्राह तर्हि तिष्ठ त्वं, द्वारि याम्यहमन्तरा । वदन्निति
गृहार्थिणः, प्राग्विवेश स्वयेदमनि ॥ २८ ॥ जायामूचे च किं सिद्धं?, भोज्यं? साऽह तथेति च । प्राज्यमाज्यं गुडं चापि, तर्ह्युत्तारय
मास्ततः ॥ २९ ॥ तस्यां मालाधिरूढायां । स निश्रेणीमपानयत् । तेन व्याहृत्य च क्षुल्लो, यथेष्टं प्रत्यलाभ्यत ॥ ३० ॥ तं वीक्ष्य तुमु-
लं चक्रे, तथा तेन च दर्शितम् । तस्यां निजनिषि न्यस्तांगुल्या तत्र विमूत्रणम् ॥ ३१ ॥ भृत्वा पात्रं च गत्वा च, सोऽन्यान् साधून्-
भोजयत् । नादेयमित्थं यन्मारी, कुर्यादात्मवधादिकम् ॥ ३२ ॥ १० ॥

अथ मायापिण्डः, स च पिण्डार्थं विविधं काणकुष्ठादिरूपं कुर्यतो भवति, तत्रापाढभूतिमुनिर्दृष्टान्तः, तथाहि जम्बूद्वीपस्य,
मरतापाच्यतण्डके । देशोऽस्ति मगधो नाम, नगधोरणिवन्धुरः ॥ १ ॥ तत्र राजगृहं नाम, पुरं निजगृहं श्रियः । अस्ति प्रसुद्विता-
शेषविपुषं स्वःपुरः प्रभम् ॥ २ ॥ मंत्रांगपंचकोऽस्ति, तत्र क्षत्रशिरोमणिः । द्विपष्टि(न्त)पततिक्षोदसिंहः सिंहस्थो नृपः ॥ ३ ॥
मद्राण्डमण्डपे यस्याधिरूढा कीर्तिवल्ली । सन्ध्यायं भुवनं चक्रे, विच्छायं त्वरिमण्डलम् ॥ ४ ॥ विहरन्नन्यदा तत्रागमदागमदा-
नयीः । शुद्धधर्मरुचिर्धर्मरुचिर्नाम गणाधिपः ॥ ५ ॥ उद्याने गुणवन्तस्ते, तस्यगुणशिलाभिधे । बहुच्छाये तदाकीर्णे, जीर्ण-
कल्पद्रुमा इव ॥ ६ ॥ तेषामापाढभूत्याख्यः, कलाभूत्या समास्ति च । समस्तज्ञानपृथुलः, शिष्याप्राथमकल्पिकः ॥ ७ ॥ स एकदा प्रति-
श्रुतमटन्नदृष्टं गतः । नटश्च नृपमान्योऽयं, महान् कोऽयस्ति तत्र च ॥ ८ ॥ आपाढभूतिना तत्र, प्रविष्टेन च मोदकः । लब्धो गन्धे-
न रूपेण, रतेनापि प्रमोदकः ॥ ९ ॥ ततश्च निर्गतो दध्यौ, भविष्यति गुरोरयम् । आनयामि द्वितीयं तमद्वितीयं रसादिभिः ॥ १० ॥

ध्यात्वेति भूत्वा काणोऽक्षणा, तत्रैव प्राविशत् पुनः । पुनस्तं मोदकं प्राप्य, निर्जंगम बहिर्गृहात् ॥ ११ ॥ पुनर्दध्यावुपाध्यायस्या-
यमस्त्वन्यमानये । स्वयोग्यमिति संचिन्त्य, कुब्जीभूय पुनर्ययौ ॥ १२ ॥ विज्ञानेन व्यधात् कुब्जं, गात्रमेव न केवलम् । चारित्र-
मपि संच सोऽयतंसः कुहनीवताम् ॥ १३ ॥ पुनर्मोदकमासाद्यमाप्य दध्यौ मुनेरयम् । भविष्यति द्वितीयस्य, कुष्ठिरूपं ततो
व्यधात् ॥ १४ ॥ गुटिकायाः प्रयोगेण, कुष्ठं स्वर्गि बभार सः । चारित्रांगेऽपि विषयकुष्ठं प्रेम्पुरिवाधिकम् ॥ १५ ॥ स
काणादि गवाक्षाधो, नेटगेहस्य तद् व्यधात् । नटः प्रकटमैक्षिष्ट, सकलं तद्गवाक्षगः ॥ १६ ॥ अध्यायञ्च पराद्धोऽयं, नटः
सितपटः स्फुटः । तदेनं मानदानाद्यैः, करोम्यात्मयशंवदम् ॥ १७ ॥ विचिन्त्येति नटो मध्यमागत्य शुल्लकुष्ठिनः । उपेत्य मोद-
कानां च, भुत्वा स्थालमुपाविशत् ॥ १८ ॥ अवोचञ्च त्वया नित्यमागम्यमिह भिक्षितुम् । श्रुत्वेत्युपाश्रयं याते, तस्मिन्नूचे नटो
नटीम् ॥ १९ ॥ सिताम्बरः प्रिय वेषविघ्नोऽपि विचक्षणः । सदा मोदकदानेन- मोदनीयः प्रयत्नतः ॥ २० ॥ तथा च निजयोः
पुत्र्योः, शिक्षा देया त्वया तथा । अनुकूलोपचारस्तं, वशमानयतो यथा ॥ २१ ॥ गृहमागच्छतस्तस्य, नित्यशो विदधुर्मुदम् ।
स्निग्धैर्नटी नटीपुत्र्यौ, मोदकैर्ललितैरपि ॥ २२ ॥ निलये नित्यमित्यस्यागच्छतः संघचारिणः । कटाक्षबलिशाग्रस्थमोदकामिप-
मक्षिणः ॥ २३ ॥ सुगाढगुणजालान्तः पतितस्य विधेर्व्य(व)धात् । हा हा मनोगलस्ताभ्यां, धीवराभ्यामविध्यत ॥ २४ ॥ युग्मम् ॥
विद्धे चित्ते विसस्मार, स्मरागस्मारमागयम् । गुरुवाक्यमहामन्त्रमभ्यस्तमपि सन्ततम् ॥ २५ ॥ कुलाभिमानीऽभूद्भृग्नोऽमान-
मानधनोपमः । लज्जाऽपि लज्जमानेनवापससार सुदूरतः ॥ २६ ॥ चारित्रावरणं कर्मोदीर्णमित्यन्तदारुणम् । ततस्ताभ्यां समं नर्मन्,
चक्रे धर्ममचहिर्मुखाः ॥ २७ ॥ ताम्याभूचेऽस्ति चेत्कार्यमार्यपुत्र ! रतेन ते । तत् ब्रज्यां परित्यज्याऽऽवाप्तुर्द्वह कुलोद्बह ! ॥ २८ ॥

तन् प्रपद्य गतो गुर्यन्तिके स्वाकृतमाख्यत । गुरुः ग्राह न ते युक्तं, कर्तुं लोकद्वयद्विपत् ॥ २९ ॥ त्वं विवेकी कुलीनश्च, विपयेषु
रमस्व मा । बाहुभ्यामभ्युधि तीर्त्वा, कथं मज्जसि गोप्पदे? ॥३०॥ वरं भुक्तं विपं नैव, सुखं वैषयिकं पुनः । एकशो हि विपा-
नमृत्युर्विपयेभ्यस्त्वनैकशः ॥३१॥ विनेयः ग्राह भगवन्, सत्यमेतन्न संशयः । न शक्नोमि परिव्रज्यां, विधातुं साम्प्रतं पुनः ॥३२॥
ताभ्यां हि चित्तमाधिसमुत्तवा मुक्त्या च स व्रतम् । वेपान्तरेण स प्राप, नटवन्नटवेश्मनि ॥ ३३ ॥ उभे अपि घृते तेन, परिणीते
पिताऽब्रवीत् । धार्मिकः सत्पुमानेव, उच्चमक्रुतिस्तथा ॥ ३४ ॥ तदाराध्योऽग्रमचाभ्यां, संमताभ्यां च नित्यशः । यथा न याति
वैराग्यं, ते तथेत्यथ चक्रतुः ॥३५॥ पंचधा सेवमानस्य, सुखं विषयसम्भवम् । ताभ्यां सह महास्नेहादनेहास्तस्य गच्छति ॥३६॥
अन्यदा नाटकं दश्यं, महिलारहितं दिवा । नृपस्येति नटाः सर्वे, ययुर्यतिवरादिकाः ॥ ३७ ॥ विज्ञायैकान्तमापाढभूतिभार्ये उभे
अपि । प्रसन्नास्ये प्रसन्नायाः, पानमाचरतस्ततः ॥३८॥ कापिशायनपानेन, चेतनावर्जिते इव । यावत् संविष्टतस्तावज्जातं तन्नि-
षेधत ॥ ३९ ॥ नृपतौ नृपकार्येणातीव व्याधिसंचेतसि । नाटकावसराभावाद्भटाः स्वस्थानमाययुः ॥ ४० ॥ आपाढभूतिरप्याशु,
प्रविष्टो वासवैश्मनि । ते चापश्यद्विवसने, पिशाच्याविव भीषणे ॥ ४१ ॥ प्रसरन्मदिरागन्धे, स्मेरास्ये मधुभाण्डवत् । कुष्ठिन्या-
विव दुष्प्रेक्षे, मधिराजालमालिते ॥ ४२ ॥ चेतनाकेतनाभावात्, पतिते कुणपे इव । ते निरीक्ष्य विरक्तात्मा, चिन्तयामास चेतसि
॥ ४३ ॥ विशेषम् ॥ अहो मम विमूढत्वमहो दुष्टेष्टितं मम । अहो कोऽपि मदीयानां, परिपाकः कुक्कर्मणाम् ॥ ४४ ॥ यदेतयोः
कृतेऽनुच्योर्दुर्गतिद्वारतुल्ययोः । शोचि चरित्रत्नं ही, शिवकारि च हारितम् ॥ ४५ ॥ नाशितः श्रुतधर्मश्च, घृथाकृतसुधारसः ।
त्यक्तो गुरुकुलावासो, निवासः सुखसम्पदाम् ॥४६॥ व्रतं ध्वस्तं विश्वमाज्ञा, मग्ना लग्नाऽधस्तन्ततिः । विपयाः सेयिता वान्ति-

निभाः शुनकवन्मया ॥ ४७ ॥ अष्टप्रतिज्ञां जातोऽस्मि, धिग् २ मे मानुषं भवम् । मग्ने च लज्जामर्यादेः, मनोद्वारकपाटिके ॥ ४८ ॥
किञ्च रत्नाकरे ग्रासेऽव्यात्तस्तृणमणिर्मया । निषेवितं विषयजं, सुखं यन्मानवे भवे ॥ ४९ ॥ यद्रोगशोकभाग् नैव, जरामरणनाशमम् ।
सद्योऽवद्योज्जितं धारु, चारित्रं तत् करोम्यहम् ॥ ५० ॥ द्वात्वा तदैव भवनात्तं निर्यातं नटोत्तमः । दृष्ट्वा विरागताभाजं, विज्ञो
विज्ञातवान् हृदि ॥ ५१ ॥ अयोऽथाय गतनये, तनये ते तथास्थिते । गतं ग्राह निरुत्साहः, सरुपा परुषाक्षरम् ॥ ५२ ॥ आः
पापे ! युवयोरीदृक्, दृग्विष्वविधायकम् । चरितं स्वरितं वीक्ष्य, याति सैष महानिधिः ॥ ५३ ॥ यद्यानेतुं समर्थे तदेतमानयतं युवाम् ।
स्वस्याथ याचतं यावज्जीवमाजीवनं ततः ॥ ५४ ॥ संसंभ्रममथोरथाय, वेपमादाय सत्वरं । आगत्य पदयोर्लग्ने, क्षमयामासतुः
पतिम् ॥ ५५ ॥ प्रिय ! विप्रियमेकं त्वं, सर्वसह ! सहस्य नौ । अनुक्तेऽविप्रमुक्ते च, निर्नीथे नाथ ! नात्यलम् ॥ ५६ ॥ स स्माह
किञ्चिन्नो याव्यो, विरक्तो युवयोरहम् । ते प्रोचतुस्ततो यावज्जीवं जीवनदो भव ॥ ५७ ॥ तत् प्रषद्य निवृत्तौज्यं, सप्तरात्रेण
निर्ममे । निर्ममेऽपि स्थितो भावे, नाट्यं भरतचक्रिणः ॥ ५८ ॥ अथ सिंहस्थः स्मापं, नटस्मापो व्यजिज्ञपत् । देवापूर्वं कृतं
नाट्यं, यदस्त्यापाढभूतिना ॥ ५९ ॥ तदभिनीयते राजपुत्राणां पञ्चभिः शूतैः । पात्रिकाणां ततस्तानि, प्रासादीकुरुतां प्रभुः
॥ ६० ॥ युगम् ॥ राज्ञा तथा कृते नाट्यकविना तेन तानि तु । चक्रिरे नाट्याविषये, कुशलान्यखिलान्यपि ॥ ६१ ॥ नृपे
सह समासद्भिः, सभामधिनिषेदुपि । तैः समं नृत्यमारंभे, ततो यतिवरो नटः ॥ ६२ ॥ पट्या सहस्रैर्वर्षाणां, यथा भरतचक्रिणा ।
पट्पण्डभरतधेनविजयो विदधेऽद्भुतः ॥ ६३ ॥ निषयो नव रत्नानि, चतुर्दश च लेभिरे । यथा यथा च राज्याभिषेकोऽभूद् द्वा-
दशान्दिकः ॥ ६४ ॥ दिव्या चुभुजिरे भोगा, यथा पञ्चविधा अपि । तथा तथाऽभिनयता, नृपतिस्तेन तोषितः ॥ ६५ ॥ प्रदत्त-

सर्वलङ्कारः, स्तुतिग्रन्थ इव स्तुतवन् । प्रेक्षते स्म दृढाक्षिप्तः, स्नानोद्यत इवैकसिक् ॥ ६६ ॥ कोटिमूल्यं परोलक्षरत्नसंवर्म्मितं च तम् । अलंकारमलंचक्र, स मुमुक्षुवरो नटः ॥ ६७ ॥ भरतो भरतो नट्यः, सैष भूषणभूषितः । आदर्शगृहमध्यास्त, सार्द्धं तैः पञ्चभिः शूतैः ॥ ६८ ॥ रूपं निरूपयंस्तत्र, गलितादंगुलीयकात् । अन्याभ्योऽन्यादृशीमेका, निःश्रीकामैधतांगुलिम् ॥ ६९ ॥ विच्छायां प्रेक्ष्य तामन्यांगुलीभ्योऽप्ययमृद्धिमकाः । शिरसः शेखरं कर्णयुगलादपि कुण्डले ॥ ७० ॥ हारं कण्ठाद् भुजयुगादंगदे कंकणे त्यजन् । स इत्थमंगं निदप्य, पद्माकरमिवैधत ॥ ७१ ॥ ततः सावेगसंवेगो, भावनाभावनादयम् । उत्पाद्य केवलज्ञानं, कुन्तलानुदपाटयद् ॥ ७२ ॥ श्रुतानां पञ्चकं तच्च, तदीयाभिनयं दधत् । विभूषणोज्जनं केशोल्लुचनं च विनिर्ममे ॥ ७३ ॥ गृहीतद्रव्यलिङ्गा द्राग्, धर्मलामं प्रदाय सः । भरतो भरतो रंगमध्यान्त्रिर्योति यावता ॥ ७४ ॥ तावद्राज्ञा च तद्राज्ञीभिश्च धर्तुं समीहितः । ऊचे निवृत्तः किं चक्री, न नियत्तेऽहमप्यतः ॥ ७५ ॥ सापि पंचशती राजपुत्राणां द्रव्यलिङ्गमाक् । जगाम सह तेनैव, गुरुपादयुगान्तिकम् ॥ ७६ ॥ पुनश्च पाटलीपुत्रे, तदीयाभिनयेक्षणात् । वैराग्यरंगितस्वांतः, प्रवव्राज घनो जनः ॥ ७७ ॥ न ग्राह्य इत्ययं मायापिण्डः श्रमणसत्तमैः । वृद्धप्राथूर्णकलानकार्यं मृत्त्वा कदाचन ॥ ७८ ॥

अथ लोभपिण्डः, - तत्रोदाहरणं केशरकसाधुः, एवं चैतत्-चम्पायामुत्सवदिने, मासक्षपणपारणे । द्विपक्षक्षपकः कश्चिदित्य-भिप्रहमग्रहीत् ॥ ११ ॥ तस्य चालभमानस्य, मोदकांश्चित्तमोदकान् । संकष्टपरिणामेन, विकलत्वमजायत ॥ १२ ॥ वदतो धर्मलामस्य, स्थाने केशरमोदकान् । अभून्निशा न तु भ्रान्तो, मिथ्याभ्रान्ति मुमोच सः ॥ १३ ॥ यामिनीयामयुग्मे स, श्राद्धस्यैकस्थ सन्ननि । स्थानेकं धर्मलामस्यावदत् केशरमोदकान् ॥ १४ ॥ चिचं चरुं परिज्ञाय, मुनेः सुश्रावकः स तु । केशराणां मोदकानां, भृत्या माजनमभ्यगात्

॥५॥ पात्रं वैकल्यमात्रेणाकृष्टे तेन स मोदकान् । दत्त्वा तत्प्रतिचोषाय, धृतोपायस्तमब्रवीत् ॥६॥ भगवन् ! यामयुग्मस्य, प्रत्या-
ख्यानं मया कृतम् । त्वं सम्पूर्णं न वाऽपश्यदुत्पन्नोऽथ मुनिर्नमः ॥ ७ ॥ स निरीक्ष्य मनश्चन्द्रं, तत्र नक्षत्रनायकम् । प्रत्याग-
तमनाः प्राह, प्रेरणा श्राद्ध ! सुष्ठु ते ॥ ८ ॥ उच्येति नगरीमध्याधिगत्य स सचेतनः । मोदकानिष्टिकापाकभस्मकश्मलितान्
व्यधात् ॥ ९ ॥ चित्तवैकल्यदानेन, मुनिः कश्मलितः स तैः । रूपेव तांस्तथा कुर्वन्, कृतप्रतिकृतिं व्यधात् ॥ १० ॥ कृतपुण्य-
मुत्सृज्य, तस्य मोदकचूरेण । करोऽभूत्केवलं रत्नं, भवाम्बुध्यम्बुषाटकम् ॥ ११ ॥ चित्तेन निजवैकल्याद्येव भ्रमितो मुनिः ।
मर्षया नागयामामावीय तद्वन्धैकेवलः ॥ १२ ॥ कैवाट्क क्षपकः साधुस्तादृक् नुश्रायकः क्व च ? तस्माश्च साधुभिर्ग्राहो, लोभ-
विण्डः कदाचन ॥ १३ ॥

अथ संस्तवः, स द्विधा गुणसंस्तवः सम्बन्धिसंस्तवश्च, एकैकोऽपि द्विधा-पूर्वगुणसंस्तवः पश्चाद्गुणसंस्तवश्च, सम्बन्धि-
मंस्तरोऽपि द्विधा पूर्वसंस्तवो मातृविद्यादिः, पश्चात् संस्तवः श्वश्रूश्चशुरादि, तत्र पूर्वगुणसंस्तवो यथा-अस्माकं भवतः पूर्व, श्रवणा-
विषयो गुणाः । तैराकृष्टाः समायाता. जातोऽसि नयनाविधिः ॥ १ ॥ दानानन्तरसंस्तवो यथा-“प्रत्यक्षं भवतो वीक्ष्य, गुणानघ
यथाश्रुतान् । बभूव विमलं चक्षुरसन्देहं च मानसम् ॥ १ ॥” अथ पूर्वसम्बन्धिसंस्तवो, यथा पितृमात्रादिसम्बन्धं भोजन-
लिपुः कुरुते, दृढो मातरं, बालो पुत्रांश्च इत्यादि, अत्र दृष्टान्तो यथा-कथिद्विधागतः साधुनिजमातुः समं स्त्रियम् । वीक्ष्या-
हागादिलाम्ब्याद्यभूवाश्रुतिमानिव ॥ १ ॥ नेत्रे च साश्रुणी कुर्वस्वयोक्तं किमसीदृशः ? । पुनरुक्तमपि प्रोक्तेऽगदद्गदया गिरा
॥ २ ॥ मम माता भवत्येव, तुन्याऽभवदतोऽपुना । तस्याः स्मरामि तेनाहमीदृशोऽस्म्येव ! किं बहु ? ॥ ३ ॥ तथा च प्रकटी-

कर्तुं, मातृस्तेहं मुखे स्तनः । क्षिप्तोऽस्य अश्रवश्चास्या, जज्ञे तत्क्षणेव हि ॥ ४ ॥ ममातीतसुतस्थानेऽयं भावीति विचिन्त्य सा । विधवां च वधूं तस्मै, दासीव प्रददौ मुदा ॥ ५ ॥ इति व्रतमंगदोषः पश्चात्संस्तवेऽपि स्वयमभ्यूहः ।

अथ विद्यादिदोषचतुष्टयं, तत्र स्त्रीदेवताऽधिष्ठाना विद्या, पुरुषदेवताऽधिष्ठानो मन्त्रः, तत्र विद्योदाहरणम्-पुरे गन्धसमृद्धाख्ये, बहुशिष्यसमन्विताः । विहरन्तः समाजगुः, स्त्रियो गुणभूरयः ॥ १ ॥ अन्यदा तद्विनेयानां, गलितानां परस्परम् । एवं-विधः समुल्लापः, समानवयसामभूत् ॥ २ ॥ यदत्र ऋद्धिमानास्ति, सौगतानामुपासकः । कदापि न ददात्येव, श्रमणेभ्यस्तु किञ्चन ॥ ३ ॥ तदस्ति कोऽपि यस्तस्मादपि दापयितुं क्षमः । एकः ग्राह व्रती मह्यमनुज्ञां सम्प्रयच्छत ॥ ४ ॥ प्राज्यमाज्यं गुडं वस्त्रं, दापयिष्याम्यहं ततः । अनुज्ञातः स तैर्यातस्तदीये वासवेऽमनि ॥ ५ ॥ हृद्यया विद्यया सद्योऽप्यभिमन्त्रयति स्म तम् । गतयाऽधिष्ठितः प्राज्यमाज्याद्यं व्यतरत्तराम् ॥ ६ ॥ संहृत्य विद्यां स्वस्थानमागतेऽस्मिन्स्तपोधने । स प्रत्यागतचैतन्यो, विलापमकरोदिति ॥ ७ ॥ केनापि पापिना हा मे, घृतप्रभृतिकं हनम् । मुष्टो मलिम्बुचेनेव, शुचंति विललाप सः ॥ ८ ॥

मन्त्रः पठितसिद्धः, तत्र दृष्टान्तः-प्रतिष्ठानपुरेशस्य, मुरुण्डाख्यस्य भूपतेः । कदाचिदेकदा तत्रात्रा, बभूव शिरसो व्यथा ॥ १ ॥ बहुशो विहिते विद्यामन्त्रे तन्त्रविदांवरैः । बभूव न गुणस्तस्य, क्लान्तधातोरिवेशितुः ॥ २ ॥ इतश्च पादलिप्ताख्या, व्याहृताः स्तत्र सरयः । जने चाविदितैस्तैश्च, स्मरद्भिर्मन्त्रमात्मना ॥ ३ ॥ नाशिता नृपतेरर्चिः, शिरसो वशिराऽऽत्मना । सर्वोतिशायिनं वीक्ष्य, चमत्कारं नृपोऽनुपत् ॥ ४ ॥ हृष्टेन स्त्रयस्तेनासनाद्यैः प्रतिलाभिताः । इत्थं मन्त्रार्जितः पिण्डो, विज्ञेयो मुनिसत्तमैः ॥ ५ ॥

अथ चूर्णास्तिरोधनादिकार्यसाधकाः नयनाञ्जनादयः, तत्रोदाहरणम्, पुरेऽभूत्पाटलीपुत्रे, चन्द्रगुप्तो नरेन्द्रः । चाणक्यो

नाम तस्यासीन्, मन्त्री मन्त्रविदांवरः ॥ १ ॥ अन्यदा तत्र दुर्भिक्षे, जातवत्यतिदारुणे । जंघाबलपरिक्षीणा, न्यवसंस्तत्र स्वरयः ॥ २ ॥ शिष्यं निजपदे न्यस्य, मन्त्रतन्त्रौपधादिकम् । आख्याय च समच्छं तं, प्राहिण्वन्नन्यनीयति ॥ ३ ॥ प्रच्छन्नस्थेन च क्षुल्लुद्धयेन नयनाञ्जने । घूर्णः श्रुतोऽथ गच्छेन, समं प्रचलितं च तत् ॥ ४ ॥ गत्वा च स्तोकमध्वानं, तद् गुरुत्तृण्ठया द्विधा । आगात् तत्रापरो गच्छस्तुद्विष्टस्थानकेऽगमत् ॥ ५ ॥ ताद्यागतौ नतौ प्रोक्तौ, गुरुणा करुणावता । वत्सौ ! न रुचिरं चक्रे, व्यावृत्त्य यदिहागतौ ॥ ६ ॥ स्यात्तव्यमत्र संतोपसाम्यामेव केवलम् । यन्नास्ति तादृशी भिक्षालब्धिर्दुर्भिक्षमावतः ॥ ७ ॥ ततः स्वयं गुरुभ्रातृभ्यन्, यत्प्राशु लभतेऽशनम् । तत्तयोः प्रथमं दत्त्वा, शेषमपि स्वयं पुनः ॥ ८ ॥ ततोऽल्पभोजनाद् धृद्धमावाञ्च स्वगुरुं कथम् । भृष्टं निरीक्ष्य तौ क्षुल्लुधविति संलपतः स्म च ॥ ९ ॥ पातयद्भ्यां गुरुल्लेधे, गुरुं न रुचिरं कृतम् । आवाभ्यां भोजनोपायमपरं कुर्वहे ततः ॥ १० ॥ ध्यात्वेति यत्पुराऽश्रावि, गुरोः कथयतः मत्ता । अनुभूतं तदन्तर्द्धो, विधाय नयनाञ्जनम् ॥ ११ ॥ अनाख्याय गुरोस्तेनाजितेन त्री नृशैकसि । भोजनावसरे प्राविशतां दृष्टो न केनचित् ॥ १२ ॥ राज्ञा सहैव सौहित्यं, यावद् शुच्या च तौ गतौ । नित्यमित्यदनाद् भूयोऽभवच्चतुस्तयोः ॥ १३ ॥ मंत्रिपृष्टोज्ज्वदत् कोऽप्याहारं हरति मेऽग्रतः । चाणक्योऽचिन्तयन् नूनं, कोऽपि भुङ्क्तेऽस्य भाजने ॥ १४ ॥ ध्यात्वेति तत्परिज्ञानहेतोर्भोजनमन्दिरे । परतोऽपीष्टिकाचूर्णमधेयदत्तो रयात् ॥ १५ ॥ द्वितीये दिवसे वीक्ष्य, नवां चरणपद्धतिम् । अथ रोपं विधायाधादुमं नेत्राम्बुकारकम् ॥ १६ ॥ अश्रुधीताञ्जनौ तौ च, क्षुल्लौ वीक्ष्य त्रपावद्यः । वसतौ प्रेपयामास, महामन्त्री चणिप्रसूः ॥ १७ ॥ अहं विद्वालितोऽस्माम्यामिति खेदजुपं नृपम् । विहितभृकुटिमेत्रिभृकुटः स्फुटभृचिवान् ॥ १८ ॥ अद्य ते सफलं जन्म, तवाद्य विमलं कुलम् । यदाभ्यां पितराभ्यां त्वं, विहितः संविभागभाक् ॥ १९ ॥

तं सम्बोध्येति मन्त्रीशः, स्वयं वसतिमेत्य न । उपालम्भकृदाचार्यः, प्रत्युपालम्भ्यतेति सः ॥ २० ॥ त्वयि श्राद्धे क्षुधाक्रान्तौ, यदेतौ धर्मवर्जितौ । अपराधस्त्वैवार्थं, न त्वन्यस्य महत्तमः ॥ २१ ॥ अर्थाहिलंनो मन्त्र्याह, मम क्षमत विप्रियम् । इतःप्रभृति मे चिन्ता, यतीनां निरालाऽपि हि ॥ २२ ॥ उत्त्वेति यावद् दुर्भिक्षं, भिक्षुचिन्तां चकार सः । कथितश्चूर्णपिण्डोऽयं, योग-पिण्डं नियोधत ॥ २३ ॥ योगाः सौभाग्यदौर्भाग्यकरा भैषजमीलनैः । प्रयुज्यमानाः पिण्डार्थं, यतीनां दोषकारकाः ॥ २४ ॥ तथा ह्याभी-रुदेशेऽस्ति, नाम्नाञ्चलपुरं पुरम् । तस्यादूरे च नद्यी स्तः, कण्ठापेक्षाभिधानके ॥ २५ ॥ तयोर्मध्येऽस्ति च द्वीपो, ब्रह्मद्वीपोऽभिधा-नतः । आस्ते कुलपतिस्तत्र, यतिपञ्चशतीयुतः ॥ २६ ॥ स सदाऽप्यौषधिलिप्तपादुकारूढ एव हि । उत्तीर्य तटिनीं चेन्नां, याति भद्रावतां गृहे ॥ २७ ॥ सत्कारं कुरुते लोकस्तस्मै च श्लाघतेऽन्वहम् । निन्दति श्राद्धलोकं च, निष्प्रभावगुरुत्वतः ॥ २८ ॥ अथार्यस-मिताचार्यास्तत्रयुर्वज्रमातुलाः । सघर्षैः श्रावकैस्तेभ्यः, स वृचान्तो निवेदितः ॥ २९ ॥ दूरिभिः कथिते तस्य, पादुकालेपकैतवे । भक्तियुक्तैरपि श्राद्धनीतः कुलपतिर्गृहम् ॥ ३० ॥ बलात् प्रधाल्य तत्पादौ, पादुके चापि तञ्जलम् । स्वकीयधिरसि न्यस्य, षड्-मानेन भोजितः ॥ ३१ ॥ श्रावकैर्भोज्यमानोऽपि, षड्मानोऽद्वैतरयम् । धृतिं नाप यधस्थानं, नीतो वध्यः पशुर्यथा ॥ ३२ ॥ भोज-नानन्तरं सर्वैः जनास्तेन सहाययुः । स शृष्टः पादलेपस्य, अमाचर्यां विवेश च ॥ ३३ ॥ लग्नश्च ब्रूहि तं स्याद्भूदपभ्राजना घना । अथार्यसमिताचार्यस्तत्रागच्छदतुच्छधीः ॥ ३४ ॥ बहोर्लोकस्य बोधाय, दद्यात् चण्डिकां च सः । ग्राह्यं चेन्नो परं पारं, यियासाभि-शुने ! तव ॥ ३५ ॥ ततश्च मिलिते कूलयुगले विस्मृतो जनः । दूरयथ युताः परैस्तापसाश्रममाययुः ॥ ३६ ॥ तत्र धर्मकथा-रूपानाञ्जनः सम्बोधिषो बहूः । तथा प्रयोजिता पञ्चशती तेषां तपस्विनाम् ॥ ३७ ॥ इत्थं शासनमुद्रास्त्वं, दूरयः पुरमाययुः ।

मा ब्रह्मदीपगा ग्राखाऽभवचागमविश्रुता । १५ ॥ एतानि च भूतिकर्मादीनि पिण्डार्थं कुर्वतां दोषाय स्युः, न पुनः पुष्टालम्ब-
नेऽपि, यदुक्तं कल्पभाष्ये-“ एयाणि गारवद्वा कुणमाणो आभिओमियं वंधे । वीओ गारवरहिओ उन्चं आराहगतं च ॥ १ ॥
'यीयं' ति द्वितीयं अपवादपदं प्राप्य गौरवरहितः कौतुकादीनि कुर्वन्नप्याराधकः 'उन्चं' उन्चैर्गोत्रं च वध्नाति ।
अयं मूलकर्मलक्षणं षोडशं दोषमाह, तद्धि महापापरूपं पिण्डार्थं सर्वथा न कार्यमिति ॥

अथ दशैषणादोषानाह तत्र शंकितं सम्माधिताधाकर्मोद्दिष्टं भक्तादि १ प्रक्षितं-आरुपितं २ निक्षिप्तं-न्यस्तं ३ पिहितं-
स्यगितं ४ संहतं-अन्यत्र क्षिप्तं ५ दायको-दाता तदशुद्धं ६ 'उन्मिश्रं' मिश्रीकरणं ७ अपरिणतं-अप्राशुकादि ८ लिप्तं खरण्डितं
९ छर्दितं परिशदितं १० इति पिण्डग्रहणदोषा दश भवन्ति, तत्र शंकितं चतुर्भेगी शंकितं गृह्णाति शंकितं भुङ्क्ते १ शंकितं
गृह्णाति निश्शंकितं भुङ्क्ते २ निःशंकितं गृह्णाति शंकितं भुङ्क्ते ३ निःशंकितं गृह्णाति शंकितं भुङ्क्ते ४, द्वितुयीं शुद्धौ १॥ प्रक्षितं द्विधा-
सचिचप्रक्षितमाचिचप्रक्षितं च, आद्यं त्रिधा भूदकवनप्रक्षितत्वात्, तेजोवायुम्यां प्रक्षितस्वायोगात् ग्रथमं, अचित्तप्रक्षितं तु लोक-
निन्द्यानिन्दयस्तुम्यां प्रक्षणेभेदाद् द्विधा २॥ अथ निक्षिप्तं भूदकाग्रियवनवनत्रसेषु निक्षिप्तमाचिचमप्यग्राह्यं भवति ३, पिहितं चतुर्भेगी,
सचिचतेन सचिचं पिहितं १ अचिचतेन सचिचं २ सचिचं ३ अचिचतेनाचिचं ४, आदित्रिकं हेयं, तुयः शुद्धः ४॥ संहतदोषस्तु
दानायोग्यं वस्तु पृथ्वीकायादौ क्षिप्त्वा तेनैव करोटिकादिना देयं वस्तु साधोर्देते, तदपि निक्षिप्तवस्तुर्भङ्गे कल्पत इति ५॥ दाय-
कास्तु स्थविरअप्रभुषण्डककम्पमानगात्रज्वरितमचच्छिन्नकरक्रमनिगदितपादुकारूढा हेयाः, तथा खण्डकपेपकभर्जकचर्चकलोढकरूढ-
विषेपकपिञ्जकदलकविलोढकजेमकगुर्विणीबालवत्साथ हेयाः ६ ॥ तथा उन्मिश्रं सचेतनमचेतनं च मिश्रीकृत्य ददाति,

तत्रापि चतुर्भङ्ग्यामचित्तिमिश्रं ग्राह्यमिति ७॥ अथापरिणतं-द्रव्यं देयं वस्तु न शुद्धं, भावो वा दायकस्याशुद्धः, अथवा द्रयोदीपकयोरेकस्य भावापरिणतं, अथवा द्वयोः श्रमणयोरेकस्य मनसि शुद्धं इतरस्य न तथा स्यात् तदा न ग्राह्यमिति ८॥ लिप्तदोषसंसृष्टं, करमात्रकसावशेषद्रव्यैरष्टौ भङ्गाः, यथा संसृष्टो हस्तः संसृष्टं मात्रं सावशेषं द्रव्यं १, संसृष्टो हस्तः संसृष्टं मात्रं निरवशेषं द्रव्यं २, संसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं सावशेषं द्रव्यं ३, संसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं निरवशेषं द्रव्यं ४ असंसृष्टो हस्तः संसृष्टं मात्रं सावशेषं द्रव्यं ५, असंसृष्टो हस्तः संसृष्टं मात्रं निरवशेषं द्रव्यं ६, असंसृष्टो हस्तः असंसृष्टं मात्रं सावशेषं द्रव्यं ७ असंसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं निरवशेषं द्रव्यं ८, सावशेषद्रव्यभङ्गेषु ग्राह्यं, परेषु हेयमिति ८॥ छदिते मधुर्विबुधष्टान्तः, तथा ह्यस्ति पुरी चम्पा, सस्यसम्पातमुदन्ता । निरुम्पा परसेन्येस्तु, शम्पा विस्मयभूरुहाम् ॥१॥ तत्र मित्रप्रभो द्वेषितिमिरार्धिरुदम्बके । नृपो मित्रप्रभो नाम, पद्मोद्भासकरैः करैः ॥२॥ लक्ष्मीसंचारिणी तस्य, चिन्तासन्तापहारिणी । देवी तु धारिणी नाम, शीलादिगुणधारिणी ॥ ३ ॥ तस्यास्ति सचिवो धर्मघोषः पोषयिता श्रियः । प्रियंगुसात्म्यतस्तस्य, प्रियंगु-र्नामतः प्रिया ॥ ४ ॥ अपरा अपि सन्त्यस्य, दयिता दयिताहृदः । ताभिः करेणुभिः कालं, करेणुरिव सोऽनयत् ॥ ५ ॥ तत्रास्ति धनमित्राख्यः, सार्धवाहो महाधनः । द्विधापि चित्तग्रेयस्या, राजमानो धनश्रिया ॥६॥ तस्योपयाचितशतैर्याचितस्तनयोऽजनि । स्वकायप्रमया दासः, प्रभां तन्वन्नतिप्रभाम् ॥७॥ अजाते तत्र सञ्जाते, धनमित्रो धनाधिपः । मुदितो विदधे चद्रोपनमृदयनुसा-रतः ॥८॥ सुजातमस्य यो जातः, कुलेऽस्मिन् धनसंकुले । अस्तोकमिति लोकस्य, गिराः सर्वत्र विस्तृताः ॥ ९ ॥ इत्याकर्ण्यं वचः कर्ण्यं, जनकौ जनसम्मतं । विदधाते तस्य नाम, सुजात इति विधुतम् ॥ ९ ॥ तेन प्रवर्द्धमानेन, कलाकौशलशालिना । रूपेण च

कलाभिश्च, विबुधत्वमुपाददे ॥ १० ॥ सुश्रावककुलोत्पत्त्या, सततं साधुसङ्गमात् । परमः श्रावकः सोऽभूद्, 'विचाराचाराशिक्षितः' ॥ ११ ॥ स्वमूर्तिनिर्जितानङ्गमूर्तिप्रस्फूर्तिरप्ययम् । श्रमेन स्यायिमावेन, शान्तो रस इवामवत् ॥ १२ ॥ इतश्च धर्मधोपस्य, मन्त्रिणः प्रेयसीगणः । आशित्तहृदयो जातः, सुजातगुणसम्पदा ॥ १३ ॥ प्रियंगुरन्यदा प्राह, स्वप्रेष्यां प्रियया गिरा । आयान्त-मप्यनाऽनेन, सुजातं मे निवेदयेः ॥ १४ ॥ अथैष ससुहृद्वृन्दो, धृन्दारक इवौजसा । आगच्छन्नख्यना तेन, प्रप्ययाऽस्यै निवेदितः ॥ १५ ॥ प्रियंगुः स्वसपत्नीभिर्वयस्याभिरिक्त्वान्विता । रूपं नेत्रामृतं तस्य, पिबति स्म तृपातुरा ॥ १६ ॥ वदति स्म च सा धन्या, नारी नारीजनेऽखिले । यरो वरतरो यस्या, एष निःशेषसुन्दरः ॥ १७ ॥ प्रियंगुरन्यदा चान्यसपत्नीमध्यवारिणी । सुजातवेषमाधाय, रमते तस्य चेष्टया ॥ १८ ॥ तदा मन्यागतो हित्या, कणत् प्राणहितायुगम् । कपाटच्छिद्रेणापश्यत्, सर्वाः प्राणहितास्तथा ॥ १९ ॥ दध्यौ च सर्वश्रुदान्तोऽश्रुदातोऽयमभूद् ध्रुवम् । माऽऽशङ्कंतामतो भिन्ने रहस्ये छन्नमस्तु तत् ॥ २० ॥ कुपितेन सुजाताय, कूटलेखस्य दर्शनेः । नृपतिं कोपयित्वा स, वचनीयमयेन च ॥ २१ ॥ प्रेषितोऽश्रुरीपुर्या, चन्द्रध्वजजन्तुपान्तिके । वध्योऽयमविचार्येदं, लिखितं तस्य मन्त्रिणा ॥ २२ ॥ गुग्मम् ॥ सुजातस्तत्र यातश्चानमच्चन्द्रध्वजं नृपम् । तं लेखमार्पयन्चास्य, निर्विकारास्य एव सः ॥ २३ ॥ दध्वा नृपस्तु विश्वस्तो, विधात्योऽयमुपायतः । ध्यात्वेति रमते तेन, सह सर्वसहायतिः ॥ २४ ॥ सुचिरं रुचिरं वीक्ष्य, तस्याचारं विचारकः । अचिन्तयन्नृपो हन्मि, नृत्नं कथमीदृशम् ॥ २५ ॥ ध्यात्वेति विजने तस्याख्याय लेखमदर्शयत् । सुजातः प्राह यद्वेत्सि, तव विधेदि निजहितम् ॥ २६ ॥ नृपतिः प्राह नाहं त्वां, हन्मि गुप्तं पुनर्वस । उक्त्वेति स्वस्वसा तस्य, दत्ता त्वग्दोषदृपिता ॥ २७ ॥ तथा चन्द्रयशोनाम्न्या, संगमात् कुष्ठसंक्रमः । ईषदीपदभूतस्यास्तुल्यः साऽग्य व्यचिन्तयत् ॥ २८ ॥ धिग्मां तिग्मांशुतुल्योऽयं, यः

पुरा निजं जसा । मम सङ्गमतो जातः, सुजातः स तमो मयी ॥ २९ ॥ क्रमद्विपमयैरेभिस्तदलं विषयैर्मम । ध्यात्वे (शं.२ ००)-
ति सा सखेवगा, जग्राहानशनं सुधीः ॥ ३० ॥ गुरुणेव सुजातेन, तेन निर्यापिता च सा । बभूवायुःक्षये देवोज्ज्वलं दाखिलं च तत्
॥ ३१ ॥ तत्रागत्य प्रणत्यैनमूचे किं ते करोम्यहं ? । तव प्रसादतोऽहं यद्, देवीभूताऽस्मि ते प्रिया ॥ ३२ ॥ सोऽतीव तीव्रसं-
वेगी, दध्यावध्याममानसः । पितरौ प्रेक्ष्य गृह्णामि, व्रतं चेद् रुचिरं ततः ॥ ३३ ॥ इति पूतं तदाकृतं, ज्ञानाद्विज्ञाय निर्जरः ।
समं तेन समागच्छद्यम्पोद्यानं विमानगः ॥ ३४ ॥ विमुच्य तत्र तं देवो, विकुर्वितां महाशिलाम् । बभारोपर्ययं पुर्या, गर्जया
अपिधानतः ॥ ३५ ॥ ततः पौरा परिव्रस्ताः, प्राणत्राणपरायणाः । हस्तविन्यस्तसद्यूषदहनः शिरसा नताः ॥ ३६ ॥ प्रोचिरे
यस्य कस्यापि, देवस्य दनुजस्य वा । अपराधः कृतोऽस्माभिः, प्रसद्य क्षमतां स नः ॥ ३७ ॥ देवः प्रोवाच हे दासाः !, क
प्रयास्यथ सम्प्रति ! । पापेन मन्त्रिणा श्राद्धः, सुजातो दूषितो मुधा ॥ ३८ ॥ चूरयिष्यामि तद्युष्मान्, यद्वाऽश्रानीयतामयम् ।
नम्यतां क्षम्यतां चापि, कार्यं चेज्जीविते भवेत् ॥ ३९ ॥ स क्वास्तीति जनैरुक्तेऽवदत् त्रिदशपुङ्गवः । चम्पोद्याने तथा भूपः, स-
पारोऽक्षमयञ्च तम् ॥ ४० ॥ स नृपं पितरौ स्वौ चापृच्छ्य संयममाददे । पश्चात्तत्पितरौ सर्वोण्यप्यगुः परमं पदम् ॥ ४१ ॥ सचिवो
धर्मवोपस्तु, राज्ञा निविपयीकृतः । दध्या हहा महापापोऽहं घोरं कर्म निर्ममे ॥ ४२ ॥ भोगेषु भोगिभोगेषु, लुब्धेन मयका
हहा । सुजाते जातरूपेऽत्र, कालिकां कलता किल ॥ ४३ ॥ ध्यायन्निति विरक्तात्मा, गतो राजगृहे पुरे । स्थचिरान्ते व्रतीभूत्वा,
गीतार्थो व्यहरत् क्रमात् ॥ ४४ ॥ वारचपुरमायातोऽभयसेनस्य भूपतेः । वारत्तकाख्यमन्योको, भिक्षार्थी प्रविधेश च ॥ ४५ ॥
तत्र दाननियुक्तेन, परमान्नं पूरितम् । ढीकितं मुनये स्थालं, घृतेन मधुना युतम् ॥ ४६ ॥ भानानामधुनो विन्दुरेकः पृच्छ्यां

पपात च । मन्वा छर्दितदोषं स, तदनादाय निर्गतः ॥ ४७ ॥ वातायनस्थितो मंत्री, वारचो वीक्ष्य तद् हृदि । दध्यौ किं मुनि-
नाज्जेन, भिक्षाऽग्राहि पराऽपि न ॥ ४८ ॥ इति चिन्तयतस्तस्य, धुद्राः धौद्रेण लिन्यरे । ताथानु प्रपतत् पल्ली, तां चानु कृक-
लाऽशितुम् ॥ ४९ ॥ अतुं तमपि मार्जारः, पथिकः आ च तं प्रति । वास्तव्यशुनकस्तं च, कलहोऽभूच्चयोर्मिथः ॥ ५० ॥ श्वानयोः
स्यामिनौ पथात्, तद्गृहा मिलिता मिथः । ततः प्रवृत्ते युद्धं, कुन्ताकुंति शराशरि ॥ ५१ ॥ तत्र वारत्तको वीक्ष्य, संख्येऽसंख्यजन-
सयम् । दध्यौ न मुनिनाऽऽदायि, भिक्षाऽनैव हेतुना ॥ ५२ ॥ धर्मः सम्यगयं रम्यः, श्रीसर्वज्ञेन भाषितः । धन्याश्च मुनयोऽमी
ते, वर्पन्ते तस्य शासने ॥ ५३ ॥ तस्येति शुभभावस्य, जातिस्मृतिस्त्रायत । देवतापितेवेषः प्राग्, मुद्राभुज्झांचकार च ॥ ५४ ॥
यदृणासेयनाशिप्राविशदो निहरन् क्रमात् । शुशुमारपुरं प्राप, स निष्पापशिरोंमणिः ॥ ५५ ॥ तत्रापि धुन्धुम्मारस्य, राज्ञोऽगा-
रवती सुता । सा च सर्वशुभिमान्ते, कुशला भायिका कनी ॥ ५६ ॥ तया चादे जिता प्रवाजिका चेतस्यचिन्तयत् । पातयामि
सपत्न्यन्तारिमां पाण्डित्यमविताम् ॥ ५७ ॥ श्वासेत्गालिख्य तां चित्रपटे प्रद्योतभूपतेः । आदर्शयदथाष्टच्छन्तृपः केयं सुलोचनां
॥ ५८ ॥ ययातयेऽनमऽऽरुषाते, तूतं प्रद्योतभूपतिः । प्राणिनोऽप्युन्धुमारय, स गत्वा तं जगाद च ॥ ५९ ॥ मन्मुखेन च त्वां
स्यामी, श्रीप्रद्योतो यदत्यदः । देहि ममे निजां पुत्री, युत्सज्जो भयाधवा ॥ ६० ॥ श्रुत्वेति धुन्धुमारेण, सरुषा परुषाधरैः । दूतो
निर्गमिता सर्पमाख्यात् सस्यामिनोऽधिकम् ॥ ६१ ॥ ततोऽवन्तिपती रोपात्, सर्वसैन्यसमन्वितः । शुंशुमारपुरं मार इयारौत्सी-
भयाधवा ॥ ६२ ॥ पुन्युमारः स्वमवलं, वैरिणं च मदाबलम् । मत्वा पमच्छ दैवसं, सोऽपि डिमानभाषयत् ॥ ६३ ॥ प्रणश्य
न नि यन्मणि, भागणन्दिरमभ्यगम् । वारत्तगमुनिं जग्मुर्मा भैरेति य सोऽदत् ॥ ६४ ॥ दैवज्ञोऽथ मुनेर्वाक्यं, तं नृपाय न्यवेदयत् ।

निःसंशयो जगो देव' भवतोऽत्र भविष्यति॥६५॥ उदयुतिबलेनैष, दत्ताऽवस्कन्दमात्मना । धृत्वा प्रद्योतमानैपीन्द्र, मानैषो धुन्धुमाराराट्
॥ ६६ ॥ उत्तमोऽयं गृहायात, इत्यङ्गारवर्ती सुताम् । प्रद्योताय पिता ग्रीतः, आदादुदवहत् स ताम् ॥६७॥ प्रद्योतभूयः प्रेयस्याऽ-
मारवत्याऽपि संगतः । सम्राप स्मरसन्तापनिर्गपणमिहावृभुतम् ॥ ६८ ॥ अन्यदाऽन्यबलं वीक्ष्य, नृपं ग्राह प्रियामयम् । भद्र !
कथं गृहीतोऽहं?, साऽवदन्मुनिवाक्यतः ॥ ६९ ॥ प्रद्योतोऽथ गतः ग्राह, हसन् दैवज्ञां चन्द्यसे । उपयुक्तः स डिम्मानां, मा
मीरित्यस्मरद्वचः ॥ ७० ॥ इत्युक्ताः पिण्डस्य द्वाचत्वारिंशदोषाः, प्रस्तावात् पंच ग्रसैषणादोषा अपि कथ्यन्ते, तत्र रसगृह्या
संयोजनं कुर्वतः संयोजनदोषो, न तु ग्लानत्वादो १, द्वात्रिंशत्कवलप्रमाणातिरिक्तं न भुञ्जीत, अजीर्णादिदोषहेतुत्वात् २, रागे-
णाऽनतश्चरणेन्धनेऽङ्गारदोषः ३, द्वेयानिष्टं अरनतश्चरणेन्धने धूमदोषः ४, क्षुद्रदनाशमनगुरुवैयाघ्रस्यविधानसंयमरक्षणस्वाध्याय-
विधानप्राणरक्षणैर्याविशोधनरूपैरेष कारणैर्भोक्तव्यं, न तु रूपबलहेतोरिति ५, इत्युक्ता द्विचत्वारिंशदोषा भोजनदोषाश्च पञ्च
इति गाथार्थः ॥ ४ ॥ अथ तुयद्वार तृतीयगाथार्थः,-

इरियादपंचसमिर्द्दिं तीर्द्दिं गुत्तीर्द्दिं तवविहाणंमि । निरुचुजुत्तो अममो अकिंचणो गुणसयावासो ॥ ५ ॥
एवंविधः साधुर्भवतीति गम्यते, 'इरियादपंचसमिर्द्दिं' इर्यादिभिः पंचभिः समितिमिस्त्वसुभिश्च गुप्तिभिरुपलक्षितः, तपोवि-
धाने च नित्योद्युक्तः, पुनः कथंभूतः ?- 'अममः' स्वजनप्रभृतिषु ममत्वरहितः, तथा अकिञ्चनः-न किञ्चनास्यास्ति अकिंचनः,
निष्परिश्रह इत्यर्थः, गुणानां मूलगुणोत्तररूपाणां सदावासो भवति स मुनिरिति संक्षेपार्थः । तपोविधाने बाह्ये षष्ठाष्टमादिरूपे
अभ्यन्तरे च मायुरैयाघ्ररूपे तत्फलं च स ग्रान्यभवे चसुदेवो दृष्टान्तः, तथाहि-नन्दिग्रामे चक्रचरद्विजमोमिलयोः सुतः ।

तं जगौ ? ॥ १९ ॥ मुनिनोक्तं विनस्योक्ते, लब्धेऽन्यत् किं नु याच्यते ? । लब्धे चिन्तामणौ को नु, तत्परः प्रस्तेर भवेत् ? ॥ २० ॥ तेनेत्युक्तो दिवं देवो, यतिर्वसतिमागतः । पृष्टो मुनिर्जनैर्व्यक्तमनुत्सिक्तं शशंस सः ॥ २१ ॥ द्वादशाब्दसहस्रयन्ते, स्मृत्वा दीर्भाग्यमुत्कटम् । स्त्रीबाह्यम्यनिदान्येषोऽनशनी शुक्रमासदत् ॥ २२ ॥ इतः सौरिपुरे राज्ञोऽन्धकवृष्णेः सुता नव । जज्ञिरे श्रीसुभद्रायां, समुद्रविजयादयः ॥ २३ ॥ नन्दिपेणस्य जीवोऽय, महाशुक्रादिवश्रुतः । दशार्हो दशमो जज्ञे, सुरूपः सुभगाग्रणीः ॥ २४ ॥ समुद्रविजयं राज्ये, विन्यस्यान्धकवृष्णिना । सुप्रतिष्ठान्मुनेराचत्रतेनासादि निर्वृतिः ॥ २५ ॥ निधिभिर्नयभिर्भक्त्या, सेव्यमानोऽनुजन्मभिः । समुद्रविजयो राजा, रेजे चक्राव जंगमैः ॥ २६ ॥ वयस्थो वसुदेवः स्त्रीनित्रमानसमोहनः । सरःपद्म इवालीभिः, पौरस्त्रीभिरपेष्टयत् ॥ २७ ॥ तासां समस्तवस्तूनां, वस्तूनां विक्रयेऽप्यभूत् । सर्वत्र वसुदेवाख्या, युगान्ते जलपूरयत् ॥ २८ ॥ यः पङ्क्तो दुर्भगो दूरीकृतः स्त्रीभिः पदैरपि । न्यस्तः शीर्षे सपद्याभिः, कुम्भस्त्वे वह्निसाधनात् ॥ २९ ॥ सर्वासामपि रामाणां, वसुदेवैकचेतसाम् । धशूननानृजामातृज्ञातेयो हृदि नावसत् ॥ ३० ॥ वसुदेवांगसौभाग्यविह्वलं रमणीजनम् । पारा वीक्ष्य नृपस्याख्यमिति विस्मयशङ्किनः ॥ ३१ ॥ समुद्रविजयेनाय, न्यस्योत्संगे निजोऽनुजः । आभापि दुर्बलोऽभृस्त्वं, बहिर्भ्रान्त्या ततस्त्यया ॥ ३२ ॥ स्थेयं सदा मदावासे, कलाम्यासं वितन्वता । तथेति प्रतिपद्यासौ, स सौष्ठवमवस्थितः ॥ ३३ ॥ युगमम् ॥ ग्रहितं शिवया देव्या, समुद्रविजयं प्रति । सोऽन्यदा चन्दनं चेटीहस्ताज्जग्राह नर्मणा ॥ ३४ ॥ सोचे स्त्री नर्मदोषेण, त्वमत्रासि नियन्त्रितः । तं मत्वा निशि वाष्ण्यो, नगरान्निग्राह द्रुतम् ॥ ३५ ॥ अनाथमृतकं किञ्चिद्गृध्वा वर्णालिमालिखत् । वसुदेवोऽनलेऽविद्यद्, गुरुभिर्दूषितो गुणैः ॥ ३६ ॥ विधायेति व्रजन्नेप, विप्रप्रेषः कदाचन । नार्योऽऽरोप्य रथं निन्ये, स्वग्रामे स्वगृहे तथा ॥ ३७ ॥

स्तपितो भोजितो यश्चाद्यतनस्योऽनृणोदिदम् । वन्युभिर्विदधे सर्ववैसुदेवार्धदेहिकम् ॥ ३८ ॥ अथात्मज्ञाननिर्भीको, वसुदेवः पुरो-
प्रजन् । पुरे विजयखेटाह्ने, सुग्रीववृत्तेः सुते ॥ ३९ ॥ इयामाविजयसेनाख्ये, परिणीय कलाजिते । सुतं विजयसेनार्या, सुपुत्रेऽकूरनाम-
कम् ॥ ४० ॥ युग्मम् ॥ जलावर्त्तसरस्तीरे, सामजं पक्षयन्त्रम् । कुंजरावर्त्तमुद्यानं, विद्याभूम्भ्यां स आहृतः ॥ ४१ ॥ तत्र वाशनिर्वेगस्य,
सुतां इयामासुददयान् । इयामावित्तिविरोधाभाज्जारकेण हृतो निक्षि ॥ ४२ ॥ जघान मुष्ट्या तं तेन, मुक्तश्चम्पासरोऽन्तरा । पपात तीर्त्वा
तापीरे, वासुपूज्यमवन्दत् ॥ ४३ ॥ द्विजवेपः स विप्रेणकेन साकं विद्वन् पुरि । युनो धीणावतः प्रेक्षयापुच्छन्तं सोऽपि चालयत्
॥ ४४ ॥ अरित गन्धर्वसेनेति, पारुदक्षपणिक्सुता । धीणार्यो यो विजेता मां, स नेतेति कृताथवा ॥ ४५ ॥ धीणाचार्ययशोग्रीविसुग्री-
वान्ते तदिच्छया । सर्वेऽभी कुर्वतेऽभ्यासं, न सा केनापि जीयते ॥ ४६ ॥ भासान्ते न पराधाः स्यादिति श्रुत्वा यदूढहः । विद्या-
विठतरूपोऽस्मात्, सुग्रीवान्ते स विष्णवत् ॥ ४७ ॥ भासान्ते तां समायातां, वैणिकथेणिककर्मठः । स सुग्रीययशोग्रीवोपाध्याय-
प्रयसाक्षिकम् ॥ ४८ ॥ तदुत्तमा विष्णुकुमरनिष्क्रमपराक्रमम् । गीत्या निर्जित्य तां गीणायाद्येऽव्युत्तकलायुतः ॥ ४९ ॥ चारुदत्तं न
कथितरेचरीत्यकथाप्रथः । गन्धर्वसेनां सानन्दो, पुष्पिद्यनुरुपागत ॥ ५० ॥ विशेषकम् ॥ उपायंस्त यशोग्रीवसुग्रीवाचार्ययोः सुते ।
अभिरामयुगलामः, स इयामाविजयाहये ॥ ५१ ॥ राशो विद्याधरेन्द्राणां, विप्राणां वणिजामपि । कन्याः सहस्रशो जिस्त्वा, फलाभिः स
पराययतः ॥ ५२ ॥ छलेनापि पलेनापि, देशादेशान्तरं भ्रमन् । वरिष्णुस्पर्द्धगर्हस्ताः, परितः परिणीतवान् ॥ ५३ ॥ धुग्मम् ॥
॥ पौष्पकजगर्भीशयुतो नाम्ना तुकोशलाम् । कोशलायां पुरि प्राप्य, कदापि परिणीतवान् ॥ ५४ ॥ पेढालपुरनाथस्य, हरिश्च-
न्द्राय परिदत्तम् । दधः कनकपस्याख्यां, रीदित्तामुपायत ॥ ५५ ॥ पल्ल्यां पटीपतेः पुर्णी, जराख्यां परिणीतवान् । तस्यां

जरकुमाराख्यं, स नन्दनमजीजनत् ॥५६॥ वसुदेवोऽन्यदा देव्या, कयाऽप्युत्ते मया तव । दत्ता रुधिराट्कन्या, रोहिणी तत्स्वयंवरे ॥ ५७ ॥ ब्रज पाणविक्रीभूय, सोऽथारिष्ठपुरं गतः । जरासन्धादिभूपालमण्डितं मण्डपान्तरम् ॥५८॥ युगम् ॥ वरमालाकरा तत्र, रोहिण्यागाचदीयदृक् । न तस्यो राजके शौरिः, पटहेनेति तां जगौ ॥५९॥ एवोहि नृविशेषज्ञे !, वरस्वदुचितोऽस्म्यहम् । तच्छ्रुत्वा रोहिणी तस्य, वरमालां गलेन्यधात् ॥६०॥ जुभितं राजकं सर्वं, तया पाटदिके घृते । कुलीनयाऽकुलीनोऽयं, घृतश्चैवमुपाहसत् ॥६१॥ सौरिः प्राह कुचकस्य, कौलीन्यं दर्शयाम्यहम् । जरासन्धो वधायास्य, ततो भूपान्नयोजयत् ॥६२॥ रुधिरोऽथ ससैन्योऽपि, तदा शूरेः पुरोऽस्फुरत् । न्यस्तयान् सारथीभूय, शौरिं दधिमूलो रथे ॥६३॥ तथा वेगवतीमात्रांगारवत्या समर्पितम् । कार्मुकं च निपंगौ न, विग्रही शौरिरगृहीत् ॥६४॥ नृपैर्महाबलैः क्षिप्तं, रुधिरं युधि रेणुवत् । शौरिः शूर इव ध्वान्तान्, ध्वस्तवांस्ताभिजौजसा ॥६५॥ जरासन्धस्त्वोऽवादीत्, समुद्रविजयं प्रति । न पाटदिकमात्रोऽयं, त्वद्दिना नान्यसाध्यरूक् ॥ ६६ ॥ रोहिणी ते जिते चास्मिन्नि-
र्युक्तः शौरिरालपत् । परदारैरलं त्वेनं, त्वदादेशाज्जयाम्यहम् ॥६७॥ अथोच्चैर्भुयुधाते तौ, शौरिः दूरीभवद्वरौ । कृतप्रतिकृतप्रीतै-
र्वीरैः कृतनमस्कृती ॥ ६८ ॥ वसुदेवोऽग्रजं मत्वा, शूरं चिक्षेप साधरम् । सोऽवाचयच्छलाघातो, वसुदेवो नमाम्यहम् ॥ ६९ ॥ समुद्रो वत्स ! वत्सेति, वदंस्तमभि धावितः । प्रीतिमान् वसुदेवोऽपि, नतस्तेनाभिपस्वजे ॥ ७० ॥ घृष्टोऽग्रजन्मना सर्वं, स्वघृत्तं न न्यवेदयत् । ज्ञातयोग्योद्गहा हर्दे, ते सर्वे मुदिता नृपाः ॥ ७१ ॥ रोहिणीं वसुदेवोऽथ, पुण्येऽद्धि परिणीतयान् । जरासन्धादयोः जग्मुः, सकंसा यादवाः स्थिताः ॥७२॥ गृद्धा कापि सदस्येत्यान्यदोचे वृष्णिनन्दनम् । बालचन्द्रावेगवत्यौ, दिदृक्षु त्वां ममात्मजे, ॥ ७३ ॥ ध्रुत्वेति गम्भुगं पश्यन्, ज्येष्ठेनोक्तोऽनुज ! ब्रज । पूर्ववत्तु चिरं मा स्या, इत्युक्तः स . ययौ दिवा ॥ ७४ ॥ समुद्रः

स्वपुंरुऽथागात्तच्छुः परिणीय ते । कन्याः शौरिपुरे सर्वाः, पूर्वोद्धास्तथाऽऽनयत् ॥७५॥ चतुःस्वप्नसमाख्यातवलत्वसुनुरन्यदा । रोहिण्या सुपुत्रे रामो, नाम तस्य विनिर्भमे ॥ ७६ ॥ कंसोऽथ मथुरां नीत्वा, वसुदेवपितृव्यतः । देवकान्मृत्तिकावत्या, गत्वाऽया-
चत देवकीम् ॥ ७७ ॥ अकार्यद्विवाहं च, देवकीवसुदेवयोः । (देवकः शौर्ये योत्रे), स्वर्णाद्यं बहु दत्तवान् ॥७८॥ दशगोकुल-
युक्तं च, नन्दं गोकटिनायकम् । दशार्हो मथुरामागानन्दकः सप्रियायुतः ॥७९॥ युग्मम् ॥ मेहे सुहृद्विवाहस्य, मत्तनृत्यद्वधूजने ।
कंसानुजोऽतिमुक्तपिः, कंसोऽन्नार्थभागत् ॥८०॥ तस्य जीवयशाः कण्ठेऽलगत् स नटितस्तथा । प्राह माघसि यत्प्रीत्या, तस्याः
सप्तमगर्मतः ॥ ८१ ॥ वधस्तव पितुः पत्युरित्युक्ते तं विमुच्य च । कंसस्याख्यत्तथा सोऽथ, वसुदेवादयाचत ॥ ८२ ॥ गर्भान्
सप्तापि देवक्याः, प्रादात् प्रीतय यादवः । ज्ञाते च मुनिवृत्तान्ते, सत्यसन्धोऽन्यतप्यता ॥८३॥ विशेषकम् ॥ इतश्च भद्रिलपुरे, नागस्य
सुलसा प्रिया । बाल्ये सा निदुरुक्ताऽतिमुक्ताख्येन महर्षिणा ॥ ८४ ॥ तथाऽऽराद्धः सुरो ज्ञात्वाऽवधेः कंसेन याचितान् । गर्भा-
स्तस्याः सुतत्वेन, ददौ तुन्यर्तुजन्मकृत् ॥ ८५ ॥ तुल्यजातानजीवास्तान्, देवक्यै सौलसान् सुतान् । सुखसायै च देवक्याः,
सुतान् षड् जीवतो ददौ ॥ ८६ ॥ युग्मम् ॥ हृषद्यास्फालयन् कंसो, नृशंसो निदुनन्दनान् । देवकीसुनवस्ते त्ववर्द्धन्त सुलसागृहे
॥ ८७ ॥ नाम्नाऽनीकयशोऽनन्तसेनावजितसेनकः । निहतारिदेवयशाः, शत्रुसेनश्च तेऽभवन् ॥ ८८ ॥ देवक्याऽसाव्यथो स्वमा-
ख्यातार्द्धचक्रितं सुतम् । सदैवतं तदा सुतास्तज्जनौ कंसयामिकाः ॥८९॥ देवकी प्रियमाहूय, प्राहेनं रक्ष बालकम् । गोकुले नन्द-
भार्योऽगुं, यशोदा पालयिष्यति ॥ ९० ॥ देवताकृतसान्निध्योद्धाटवप्रकृपादिकः । सुत्वा स तं यशोदाज्जते, देवक्यै तद्रसुताम-
दात् ॥ ९१ ॥ एवं कृत्वाऽऽगते शौरौ, प्रबुद्धाः कंसयामिकाः । तां कंसायार्पयंश्छन्नकनाशां तां च सोऽमुचत् ॥ ९२ ॥ सुतस्तु

गोकुले गौप्यः, कृष्ण कृष्ण इतीरितः । बालोऽवर्द्धत तं तत्र, दिदृक्षुर्देवकी ययौ ॥ १३ ॥ श्रीवत्सलाञ्छनं सनुमिन्द्रनीलमणि-
प्रमम् । देवकी सुमुदे वीक्ष्य, यशोदेतस्मिन्निमम् ॥ १४ ॥ बालोऽपि देवसाहय्यादहन् शकुनिपूतने । यमलार्जुनभंगं च, चक्रं दधौ
ततः पिता ॥ १५ ॥ स्वौजसा प्रथमानोऽस्ति, बालोऽयं तस्य रक्षणे । कं मुञ्चामीति स ध्यात्वा, रामं साहायकेऽमुचत् ॥ १६ ॥ सुखं
रामश्च कामश्च, गोपीनां मृत्युमिर्दिषाम् । मनोरथश्च वन्धूनां, वर्द्धन्ते सह विष्णुना ॥ १७ ॥ नानाविधाभिः क्रीडाभिः, क्रीडतोस्तत्र
गोपयोः । श्रीरामकृष्णयोरकादश वर्षाणि जज्ञिरे ॥ १८ ॥ ततः शौरिपुरे श्रीमन्नेमिजन्ममहोत्सवम् । श्रुत्वा दशार्हो दशमो, मधु-
रायां तवान तम् ॥ १९ ॥ कंसस्तत्रागतो वीक्ष्यैकनाशां गणकं जगौ । कोऽप्यस्ति सप्तमो गर्भः?, स प्राहास्ति तवान्तकः ॥ २० ॥
मंच वृन्दावनेऽरिष्टं, वृषभं केशनं हयम् । एतरेषो च दुर्दान्तौ, हनिष्यति स हेलया ॥ २१ ॥ आरोपयिष्यति स च, शार्ङ्गं काले-

चाणूरघातकः पद्मोत्तरपंचकहास्तिभित् ॥ २२ ॥ श्रुत्वेत्यादिश्य योग्यायै, मल्ली चाणूरमुष्टिकौ । वनेऽमुंचदरि-
प्रातुं निजचिद्विषम् ॥ २३ ॥ गोकुले शल्यतुल्याश्च, चतुर्मुखपि दिक्षु तान् । चतुरश्रतुरः शशुक्षये कृष्णोऽनयत्
०४ ॥ तदस्वचर्चिमानाश्रय, शार्ङ्गं यो रोपयिष्यति । देया तस्मै सत्यमामा, कंसः वीर्ययोपयत् ॥ २५ ॥ घनुषा पर्य
मुजवन्तोऽपि भृशुजः । आघो मदनेवेगायां, वसुदेवात्मजो रथी ॥ २६ ॥ चापरोपार्थमायावस्तां निद्रां गोकुलेऽवसत् ।
नेहात्, प्रातः कृष्णं सहानयत् ॥ २७ ॥ युगम् ॥ पथि लग्ने रथे वीक्ष्यानासहं चलनासहम् । कृष्णः पदातिरव्यग्रो,
त् ॥ २८ ॥ तं च कृष्णचलं वीक्ष्य, बलादेप रथेऽनयत् । मथुरायां गतावेतौ, नृपाक्रान्तं धनुःसदः ॥ २९ ॥

नीर्भासा, कृष्णं व्यश्रमयत् दृश्यम् । पविते सत्यनारूपेयेऽनाष्टावहसन् जनाः ॥ ३० ॥ कृष्णस्तल्लीलयाऽऽदायारोपयद्वि-

स्मये जनम् । स्वं पाणिग्रहणे सत्यभामायाथ मनोरथम् ॥ १११ ॥ अनाधृष्टिः समारोप्य, गतः कृष्णं रथे पितुः । सदस्याख्य-
न्मया शार्दंग, धन्वारोप्यत सोऽवदत् ॥ ११२ ॥ नश्यान्मया नृशंसस्त्वां, ज्ञात्वा कंसो हनिष्यति । श्रुत्वेति कृष्णं मुत्तवैष, व्रजे
निजपुरेऽव्रजत् ॥ ११३ ॥ कंसोऽथ भूपानाहूयादिशन् मष्टान् युधेऽथ तत् । मत्वा कृष्णो बलं ग्राह, चित्तं मल्लाहवे मम ॥ ११४ ॥
बलस्त्वदङ्गीकृत्योचे, यशोदां स्नानहेतवे । अलसां तां च दासीत्यभ्यक्षिपत् ज्ञापनाकृते ॥ ११५ ॥ बलः कृष्णं बलाभिन्ये, स्नानाय
यमुनाजले । तं च स्नानमुवाचेति, न त्वं नन्दयशोदयोः ॥ ११६ ॥ कृष्णायाख्यत्ततः पूर्ववृत्तान्तं सकलं बलः । कृष्णो बन्धुवध
कुदोऽङ्गीचक्रे कंसघातनम् ॥ ११७ ॥ यमुनायां गतौ स्नातुं, कृष्णः कालियपन्नगम् । पद्मनालेन नस्तित्वा, बाहयित्वा च मुक्त-
वान् ॥ ११८ ॥ ततो गोपैर्वृत्तो गत्वा, मथुरां गोपुरान्तिके । कंससादीरितां हत्वा, तौ पद्मोत्तरचम्पकौ ॥ ११९ ॥ अरिष्ठादिनि
हन्तारौ, तावतौ नन्दनन्दनौ । दश्यमानौ जनैरित्थं, मंचेऽस्थातां निर्जयुतौ ॥ १२० ॥ युग्मम् ॥ ततो रामेण रौद्राक्षः, कंसः
कृष्णस्य दर्शितः । समुद्राविजयप्रष्टा, दशार्हो दश दर्शिताः ॥ १२१ ॥ कंसाज्ञयाऽथ चाणूरः, करास्फोटरोदुरः । ऊचे यः कोऽपि
वीरोऽस्ति, स मया सह युष्यताम् ॥ १२२ ॥ तदाकर्णोत्थितः कृष्णो, भुजास्फोटरोत्कटः । कंसस्तं घातकं स्वस्य, मत्वा मौष्टि-
कमादिशत् ॥ १२३ ॥ कृष्णाभिभूतिभातेन, रामेणैव खलीकृतः । ततो युयुधिरे कृष्णचाणूरयलमौष्टिकाः ॥ १२४ ॥ तौ हतौ
कृष्णरामाभ्यां, प्रेक्ष्य कंसोऽवदत् क्रुधा । रे रे हतौ तं नन्दगोपं येन च पौपितौ ॥ १२५ ॥ उत्फालेन वदक्षेवं, मंचात् कृष्णेन
पातितः । कंसः केशः समाकृष्य, तद्गुर्ह्याश्चारुणद्वलः ॥ १२६ ॥ हते कंसे नृपा अस्य, योद्धुं क्रोधेन घाविताः । त्रासिता वसुदेवोत्तया,
समुद्रविजयादिभिः ॥ १२७ ॥ वसुदेवगृहे याताः, समुद्रविजयादयः । ज्ञापिताः पूर्ववृत्तान्तं, वसुदेवेन वान्धवाः ॥ १२८ ॥ कारा-

कणोऽग्रसेनेन, सहितैर्यद्युनान्तरे । समुद्रार्थैर्जलं दत्तं, न जीवयशसा पुनः ॥ १२९ ॥ सोऽचे पत्युर्जलं देयं, हते कृष्णे मया किल ।
 भामामधोग्रसेनेन, दत्तां कृष्ण उददवान् ॥ १३० ॥ क्रोष्टुकिञ्चानसम्भृत्या, कृष्णो राज्येऽभिपिन्यत । देयनिर्मितहर्म्यायां,
 मादेवैर्बोरिकापुरि ॥ १३१ ॥ जातेषु भानुप्रभुमनशाभ्यभानुकभीरुषु । वसुदेवः कुलस्यास्य, जज्ञे पुण्यैः पितामहः ॥ १३२ ॥ यस्मा-
 न्नान्तरषाढतः प्रमुदितः श्रीनन्दिप्रेणं मुनिं, सुव्रामा प्रशंसत संसदि पुरा देवेन यश्चानतः । द्वैतीयीकभवे त्वहंप्रथमिकापूर्वं
 दत्ताग्नेः सुरार्थाणां प्रार्थ्यतमो बभूव तपसे तस्मै न कः श्लाघते ? ॥ १३३ ॥ ननु नन्दिप्रेणभवे मिथाचरकुलोत्पन्नस्यापि वर्णज्येष्ठत्वं
 वसुदेवस्ये च वंशोत्पत्त्या प्राधान्यमन्यथापि सर्वत्र श्रूयते तदस्यन्तर्हीनकुलोऽपि कश्चन तस्मिन्नेव भवे देवानामपि पूज्यो द्विजन्म-
 ामपि मान्यः कथ्यतामित्येवंपि विचिक्लपनाजालदलनाय मातंगदारकहरिकेशवलर्षिकथोच्यते, तथा हि—

शंसो माधुरराजर्षिः, समेतो हस्तिनापुरम् । मागं यम्रच्छ मिशार्थं, सोमदेवं पुरोधसम् ॥ १ ॥ तेन द्विष्टेन निर्दिष्टो, मार्गोऽ-
 त्यग्निर्मुनिः स तु । गतः सुतेन तद्गीह्य, सोमदेवो व्यचिन्तयत् ॥ २ ॥ मदुक्ताग्निपथेनापि, मुनिः शीताश्वना ययौ । धन्यः शम्भ्येय
 पापोऽहं, तस्याप्यवमचिन्तकः ॥ ३ ॥ स्यं निन्दन्नेय यदुक्मर्षो, गत्वा नत्वा मुनीश्वरम् । धर्मं श्रुत्वा च धर्म्मार्त्मा, स तस्माद्
 प्रतमप्रहीन् ॥ ४ ॥ किञ्चिज्जातिमदाध्मातः, सुव्रतं पालयन्नापि । विहिताराधनो मृत्वा, स द्विजर्षिः सुरोऽभवत् ॥ ५ ॥ नीचैर्गो-
 त्रोदयाच्चयुराग, स नूनस्वमद्यचितः । गंगाप्रस्थवलकोद्गृह्रारिकेशाधिपात्मजः ॥ ६ ॥ बलाशो दुर्मगः क्रूरः, कुरूपः कलहप्रियः ।
 गिस्तिगान्धन कलनेऽभूत्, सुतो जीपुरोधसः ॥ ७ ॥ युग्मम् ॥ वन्युभिः कलहं कुर्वन्, शुद्धैर्दूरीकृतः ॥ च । अध्यायदहतं वीक्ष्य,
 दतिकं निहतं त्वहिम् ॥ ८ ॥ दोषैः कण्टरूपस्यान्यो, ब्राह्मश्च स्पर्णवत् गुणैः । सर्वेऽपि हेयास्तदोषा, गुणा ग्राह्याश्च धीमता ॥ ९ ॥

ध्यात्वैति धर्मं साधुभ्यः, श्रुत्वा स व्रतमग्रहीत् । बलः स हरिकेशिस्तपोऽस्त्यग्रमतप्यत ॥ १० ॥ अन्यदा काशीमायासी-
दुद्याने तिन्दुके स्थितः । ग्रन्थितिन्दुकयक्षेण, सर्वदा पर्युपासितः ॥ ११ ॥ मित्रेणातिथियक्षेणान्यदीको ग्रन्थितिन्दुकः । मित्र !
किं हृदये नैव ? स ग्राह मुनिसेवया ॥ १२ ॥ सेवतेऽतिथियक्षोऽपि, ग्रन्थितिन्दुकं च नमुनिम् । अन्यदाऽतिथिमानिन्ये,
स्वारामे ग्रन्थितिन्दुकम् ॥ १३ ॥ विकथां कुर्वतो दृष्ट्वा, तत्र साधून् गताबुधौ । हरिकेशबले बाढमभूतां भक्तिनिभौ ॥ १४ ॥
राज्ञः काशीशितुः कौशालिकस्य तनयाऽन्यदा । भद्रारूपा यक्षमायाताऽऽयतने तत्र पूजितुम् ॥ १५ ॥ यक्षप्रदक्षिणादानं, कुर्वती
वीक्ष्य तं मुनिम् । मलाविलं निनिन्दोच्चैः, सा कृणोताविकृणिका ॥ १६ ॥ मुनिनिन्दावशात् क्रुद्धो, यक्षस्तां विकलां व्यधात् ।
मता सौधे न निर्भिन्ना, भियग्भिर्मोन्त्रिकेरपि ॥ १७ ॥ दीने राज्ञे गतां पाये, भिषग्मात्रिकमण्डले । यक्षः प्रत्यक्षतामाप्योवाच
वाचं स्फुटमिति ॥ १८ ॥ निन्दितो योजनया साधुस्तं चेत् परिणयत्यसौ । तदा मुंचामि जीवन्तीमन्यथा वितथा गिरः ॥ १९ ॥
तन्मेनेऽथ नृपः प्रैषीत्, सायमेनां स्वयं वरम् । सा गत्वा ग्राह नत्वा तं, प्रभो ! पाणि गृहाण मे ॥ २० ॥ निषिद्धा मुनिना मुन्या-
कृतिना वटवासिना । परिणीयाः खिलां रात्रि, बिहम्य च समुज्झिता ॥ २१ ॥ तन्मत्वा पृच्छति स्मार्तो, नृपः स्मार्तान् वित्तीयते ।
कस्येयं ? ते जगुस्स्यक्तमृषिपत्नीं द्विजोऽर्हति ॥ २२ ॥ द्विजाय नरदेवोऽथ, रुद्रदेवपुरोधसे । ददौ तां स तया धर्ममपत्न्याऽम्ना,
यक्षमिष्टवान् ॥ २३ ॥ स मासक्षपको भिषुभिषार्थी यक्षसेवितः । यज्ञवाटागतथैर्वेदुभिश्चेति भाषितः ॥ २४ ॥ यज्ञवाटं प्रावि-
ष्टोऽसि, कस्त्वं ? यद्यो मुनिं श्रितः । ऊचेऽहं मुनिरायातो, भिषार्थी भवतां गृहान् ॥ २५ ॥ तेऽप्युचुर्ब्रह्ममन्त्रं न, तुभ्यं शूद्राय
दीयते । सोऽगोचदीयतां महं, धर्म्मार्थं समतां जुषे ॥ २६ ॥ ते प्रोचुर्देवपित्रग्निब्राह्मणेभ्यो वित्तीयते । सफलं तत्र दत्तं स्यादन्तं तु

त्वाद्यां वृथा ॥ २७ ॥ यद्धौ हुतेन देवानां, पितॄणां विप्रभोजनैः । तृप्तिर्भवति गीरिषा, विदुषा केन मन्यते ? ॥ २८ ॥ ब्राह्मणा-
न्यजयोर्नैव, जन्मना किंचिदन्तरम् । कषायेन्द्रियजेता तु, कर्मणा ब्राह्मणो मतः ॥ २९ ॥ तथ्यं न विरथ ब्राह्मण्यं, धिग्वो
मूर्खोन्निति ब्रुवन् । मुनिर्निहन्तुमारब्धो, बहुभिलेष्टुयष्टिभिः ॥ ३० ॥ विशेषकम् ॥ रुधिरं वमतो वीक्ष्य, मुखेन मुनिघातिनः ।
पथेण पातितान् शूद्रान्निधेयान् भद्रयोदितम् ॥ ३१ ॥ येनाहं तातदत्ताऽपि, तदा तृणवदुल्लिखता । स एष वन्द्यो देवानां, मुनिर्मूढाः ।
रुर्लोकितः ॥ ३२ ॥ अमुमेव प्रपद्यध्वं, शरणं जीवितेच्छवः । मा कुरुध्वं महामूढाः, शिरसा गिरिभेदनम् ॥ ३३ ॥ महर्षी रुद्र-
देवेन, क्षमितः सद्भिजेन सः । प्रत्यलाभि तथाव्यर्धैर्बटवः पटवोऽभवन् ॥ ३४ ॥ रुद्रदेवो मुनिं प्राह, ब्राह्मण्यं ख्याहि मे प्रभो ! ।
कषायेन्द्रियजेतृत्वं, ब्राह्मण्यं मुनिराख्यत ॥ ३५ ॥ होमैः सर्वाश्रवान् हुत्वा, संवरस्नानसादराः । भवन्ति ब्राह्मणाः सिद्धिवधू-
संघन्धवन्धुराः ॥ ३६ ॥ बहूनां प्रतिबोधोऽभून् मुनिदेशनयाऽनया । अस्मैऽसीद्धरिक्लेशस्तत् प्रधानं परमं तपः ॥ ३७ ॥

तयोविधानमपि क्षमासमायुक्तं श्रुक्तिफलदं भवति, तच्च गजसुकुमालदृष्टान्तेनोच्यते, तथाहि-‘ते भद्रिलपुरे नागसुलसागृहव-
र्द्धिताः । प्रत्येकं देवकीपुत्राः, मोहुर्द्वार्थिशतं कनीः ॥ १ ॥ श्रीनिमिदेशनावुद्धा, व्रतं मेजुः पटप्यमी । द्वादशांगधरा जग्मुर्द्वोरिकां
स्वामिना समम् ॥ २ ॥ ते त्रिधा युग्मिनो भूत्वा, भिक्षार्थं प्राविशन् पुरीम् । तेषु च प्रथमं युग्मं, देवकीगृहमागतम् ॥ ३ ॥ तद्दीक्ष्य
कृष्णतुल्यं सा, प्रमोदात् मोदकानदात् । गते तत्र द्वितीयं चायातं सा प्रत्यलामयत् ॥ ४ ॥ तस्मिन् गते तृतीयं चागतं पप्रच्छ
देवकी । दिग्मोहो वां कथं यत् त्रिव्यावृत्त्यात्रागतौ युवाम् ? ॥ ५ ॥ पुर्यां त्रिविष्टपस्पादिसमृद्धिमरमाज्यपि । यतयः प्रासुकं वस्तु,
लभन्तेऽन्यत्र किं न वा ? ॥ ६ ॥ तावच्चतुर्न नो मोहः, किन्तु पट् सोदरा वयम् । सुभ्रादसुलसानागतनया भद्रिले पुरे ॥ ७ ॥

आचम्य विमोर्नैरुपेतास्तव मन्दिरे । सा दधौ कृष्णतुल्याः किं पडप्येते ममाङ्गजाः ? ॥ ८ ॥ ततः प्रष्टुं गतोक्ता च, स्वामिना भावयेदिना । ते च पुत्राः पडप्येते, तत्र देवकि ! वदिताः ॥ ९ ॥ उत्प्रसूतस्तनी साऽथ, बबन्दे तान् पडङ्गजान् । अशोचच्च यदेकोऽपि, न मया वदितोऽङ्गजः ॥ १० ॥ हत्वा सपत्न्या रत्नानि, प्राग्भवे देवकि ! त्वया । यदेकमर्पितं तस्यै, स्वाम्याख्य-सदिदं फलम् ॥ ११ ॥ तत् निन्दंती ययौ सखन्याचान्ता देवकी शुचा । पृष्टा च हरिणा मातर्जातदुःखेव दृश्यसे ॥ १२ ॥ सोऽचे त्वदग्रजास्त्वे च, वदितास्त्वन्ययाऽन्यया । वर्त्तते वत्स ! बाढे मे, बाललालनकौतुकम् ॥ १३ ॥ तपसाऽऽराधयत् कृष्णस्तत्रार्थे नैगमे-पिणम् । स प्राह नेमिनाथान्ते, बालः सन् प्रव्रजिष्यति ॥ १४ ॥ ततः कश्चिञ्च्युतो देवो, गजस्वमेन स्रचितः । उत्पन्नो देवकीकुशौ, सा तं बालमलालयत् ॥ १५ ॥ गजाघत् सुकुमारोऽसौ, प्रेमस्थानमिवाच्युतः । मातुर्भ्रातुः प्रमोदेन, समं सोऽवर्द्धत क्रमात् ॥ १६ ॥ येमे गजः क्षमाधीशुमुमकन्यां प्रभावतम् । सांमां च क्षत्रियाजातां, सोमश्मर्मद्विजात्मजाम् ॥ १७ ॥ अन्यदा द्वारकापुर्यां, श्रीनेमिः समवासरत् । शुभ्राव देशनां तस्माद्, भार्यायुगयुतो गजः ॥ १८ ॥ वैराग्यवाननुज्ञाप्य, पितरौ प्रावजद्गजः । सवधूकोऽपि तद्दुःखाघदवो रुरुदुस्तराम् ॥ १९ ॥ प्रष्टुं पृष्ट्वा श्मसानेऽस्थात्, सायं प्रतिमया गजः । सोमश्मर्मद्विजेनैधि, तेनाध्यापि च मानसे ॥ २० ॥ पापार्थिर्कीर्षुः पापण्डं, तनयामेव मेऽत्यजत । दीप्ताङ्गारघटीकण्ठं, गजशीर्षे न्यधारयत् ॥ २१ ॥ दीप्ताङ्गारैरस्य दग्धो, देहेनाङ्गारतां गतः । उतः (उत्कः) कर्मधूपात् सिद्धिर्धेने तिलकतामगात् ॥ २२ ॥ उत्कः प्रगे रथारूढो, द्रष्टुं गजमधोक्षजः । आयान् पुर्यां बहिर्विप्रं, वृद्धमृद्वेष्टिकामम् ॥ २३ ॥ बहन्तमेकं गच्छन्तं, वीक्ष्य देवकुलं प्रति । निन्ये तत्कृपया पाकादेकां स्वयमपीष्टिकाम् ॥ २४ ॥ युगम् । लोकेऽथ कीटिशोऽनैपीत्, कुतकृत्योऽभवद् द्विजः । गतः स्वामिसदः कृष्णस्तत्रापश्यद्गजं न

तु ॥ २५ ॥ नत्माऽदृच्छत् प्रभुं आता, क मे ? स्वामी ततोऽब्दत् । द्विजाद्वजस्य निर्वाणं, मूर्च्छितोऽथापतद्धरिः ॥ २६ ॥ प्रयुद्धो
पन्पुहन्तारं, पप्रच्छ प्रभुरभ्यधात् । सहायः स हि चन्दोस्ते. तस्मै विप्राय मा रूपः ॥ २७ ॥ सिद्धिः स्याच्चिरसाध्यापि, सहायस्य
रगाद् धुमम् । त्र्यदितिकोपेणाद् दृष्टद्विजस्येवाद्य केशव ॥ २८ ॥ पुर्यां प्रविशतो यस्ते, दर्शनान्प्रियते द्विजः । भिन्नमूर्द्धो हरे ! विद्धि,
तं निजभ्रातृयावक्तुम् ॥ २९ ॥ कृष्णः कृत्वाऽङ्गसंस्कारं, गजस्य द्वारकां विशन् । तं द्विजं सोमशर्म्मार्णं, तथा मृतमलोक्त ॥ ३० ॥
पदयोर्वन्धयित्वा तं भ्रमयित्वा च सर्वतः । शूलीमारोपयद्बन्धुद्विपतं परिमोषितम् ॥ ३१ ॥ इति तुर्यद्वारतृतीयगाथार्थः ॥ अथ
तुर्यगाथामाह—

मासाईया पडिमा अणेगरूपा अभिगंगा पहवे । दृव्वे खित्ताणुगया काले भावे य बोद्धव्वा ॥ ६ ॥

मासिस्पादयः प्रतिमा अभिग्रहधिगपाः साधूनां द्वादशसंख्याः स्युः, ताश्च साधुरपरिपूर्णदशपूर्वघरो जघन्यतोऽपि नवम-
पूर्वस्य तृतीययस्तुन्यधीती विशिष्टसंहननधृतियुतो महासत्त्वो व्युत्सृष्टदेहो जिनकल्पिकवदुपसर्गसहोऽलेपकृतभोजी गुरोरनुज्ञया
गङ्गाधिष्ण्य प्रविपद्यते, न चाद्यप्रतिमायामन्नपानयोरैकां दर्शी मासं यावद् गृह्णाति, एवं चैकैरुदचिष्टद्वया सप्तम्यां सप्त मासान्
यापन् अन्नपानयोः प्रत्येकं सप्त दर्शीर्गृह्णाति, ततस्तिष्ठः प्रतिमाः सप्तरात्रिक्यो भवन्ति, तत्राद्यायां चतुर्थभक्तैः पारणादिनविहि-
तो चाम्दरपानकैः प्रतिपद्यमानो ग्रामाद्वहिः स्थित उत्तानश्रयः पार्श्वस्थो निपण्णो वा निष्प्रकम्पो दिव्यादीनुपसर्गान् सहते,
द्वितीयांऽपि सप्तरात्रिक्येधरूपा, नवरं उत्कटुकासनी लगण्डायायी वा, लगण्डं वक्रकाष्ठं तद्वत् शिरः पादौ च भूमौ लगयति, न
तु कटीतटमित्यर्थः, दण्डायतस्थानो वा तिष्ठति, नवर वीरासनी वा गोदोहासनी वा कुञ्जाप्रवद्धा तिष्ठति इति

तिसः प्रागुक्तसप्तसंहिता दश स्युः, एकादशी अहोरात्रिकी, तस्यां ग्रामनगराद्वहिः स्थितः प्रलम्बितपाणिरणपानकपण्यभक्तपूव
प्रतिपद्यते ११ डादशी प्रतिमा त्वेकरात्रिकी, तां चाष्टमभक्तानन्तरं बहिरीपवप्राग्भारगतोऽनिमिपनेत्र एकपुल्लन्यस्तदृष्टिः संहतः
पादः प्रलम्बितभुजश्च स्थाने तिष्ठति इति द्वादश प्रतिमाः साधुना धार्याः, अनेकरूपा अभिग्रहा बहवाः कार्यो इति, तांश्चोत्तरा-
देन त्रिवृणोति द्रव्यधेयानुगताः कालं मागे च बोद्धव्या इति संक्षेपार्थः ॥ ध्यासार्थस्तु श्रीमहावीरोऽभिग्रहेषु दृष्टान्तः, अतस्तच्चरितं
लेखतः प्रकाशयेते—

आस्तेऽपरपिदेहान्तः, शत्रुर्मर्दनपालिता । स्वर्जयन्ती जयन्तीति, नगरी स्वर्गरीयसी ॥ १ ॥ राज्ञः पृथ्वीप्रतिष्ठानग्रामोऽस्ति
ग्रामचिन्तकः । नयसार इति रूपान्तो, व्यापारनयसारथिः ॥ २ ॥ सोऽन्यदा भूभृदादिष्टधारुदारुकृते कृती । सतक्षशकटोक्षः
सन्नटरीमटति स्म च ॥ ३ ॥ वृक्षेषु लक्षणः स्थित्या, तत्स्यमाणेषु तक्षभिः । नयसारं तरुच्छायासीनं श्लासति तानलम् ॥ ४ ॥
धुथाक्रान्तास्तृणाहान्ताः, पथथ्रान्तास्तदाऽऽगमन् । सार्थाद् अष्टा महाकष्टाः, साधवः प्राणिवन्धवः ॥ ५ ॥ अतिथेयोऽतिथीनेतान
भिगम्य प्रणम्य च । नयसारः कृपामारः, पानाद्यैः प्रत्यलाभयत् ॥ ६ ॥ पूर्वोपकारिणं तस्मै, ग्रीत्य । प्रत्युपकारिणः । मुनयो नयसाराय,
सारं रत्नत्रयं ददुः ॥ ७ ॥ अथ तेनेदलोकाध्या, साधूनां निर्मलः पुरः । तेस्तस्य परलोकाध्या, निज (दत्तो) देहेऽपि निःस्पृहः ॥
॥ ८ ॥ आनीय तस्यकाष्ठानि, रम्यकाष्ठमभिधिद्वितः । आयुः प्रपाल्य सौधम्मैऽसां धम्मरतधीरगात् ॥ ९ ॥ व्युत्त्वा चैव
विन्नीतागां, वृषभस्याभिजन्मनः । भरतस्याद्भुजो जले, मरीचिरिति नामतः ॥ १० ॥ जाते युगादिनाथस्य, केवले श्रुतदेशने ।
प्रज्ज्यां जगुहे शुद्धो, मरीचिर्गोपवीचिभिः ॥ ११ ॥ नहु प्रपाल्य चारियं, तदावरणतोऽन्यदा । आशिरोऽघि भृशं ततोऽर्ककरीः

स्मारजोमैः ॥ १२ ॥ वेपं सङ्कल्प्य स्वेच्छं तु, कपायवसनादिकम् । शिखामौण्ड्योन्मिकापादत्राणरूपं त्रिदण्ड्यभूत् ॥ १३ ॥
युगम् ॥ यः कोऽपि युद्धयते तस्मात्, जिनान्ते प्रहिणोति तम् । प्रमोश्च परिवारेण, सार्द्धं विहरते सदा ॥ १४ ॥ जिनस्य भाविनो
जीयः, कथिदस्वीह पर्यदि । भरतेनेति पृष्टः सन्, जगाद जगदादिकृत् ॥ १५ ॥ अयं मरीचिः पुत्रस्ते, परिव्राजकयेपमृत् । चतु-
र्विंशो जिनो भावी, वर्धमानोऽभिधानतः ॥ १६ ॥ त्रिपृष्ठाख्योऽर्द्धचक्री च, प्रथमोऽसौ सविष्यति । मूकायां प्रियमित्राख्यश्चक्रवर्त्ती
च भाव्ययम् ॥ १७ ॥ ततश्च भरतो भक्तिभरतो माचिनं जिनम् । गत्वा प्रदक्षिणीकृत्य, ननामैनं वदन्नदः ॥ १८ ॥ पारिव्राज्यं न
ते वन्दे, न वन्दे चार्द्धचक्रिताम् । चक्रित्वं च न ने वन्दे, वन्दे भावी जिनोऽसि यत् ॥ १९ ॥ याते चक्रिणि वन्दिता, समे-
त्यामौ ममान्तर । भुजामास्कोट्य चावोचदहो मे कुलमुत्तमम् ॥ २० ॥ पितामहो जिनेष्वाद्यः, पिता चक्रिष्वहं पुनः । अर्द्धचक्रिषु
तदन्यमहो मे कुलमुत्तमम् ॥ २१ ॥ तदा कुलमदारुद्धं, नीचैर्गोत्रं मरीचिना । कर्म यन्मर्ममिन्द्रावि, चरमेऽपि भवे विभोः ॥ २२ ॥
मरीचिरन्यदा व्याधियाधितः साधुमण्डलैः । प्रतिजागरितो वाचाऽप्यसंयततया न तैः ॥ २३ ॥ सोऽध्यायद्यदि नीरोगो, भविष्या-
म्यहमेकदा । तदा शिष्यं करिष्यामि, स्वशुश्रूषाविधायकम् ॥ २४ ॥ दैवान्निरुजिते तस्मिन्, कपिलो राजपुत्रकः । धर्मं पृच्छ-
श्रनेनोक्तो, धर्मोऽर्हदुदितः खलु ॥ २५ ॥ कपिलः प्राह धर्मोऽर्हद्व्रते किं नास्ति ते व्रते ? । मरीचिरूचे तत्रापि, कपिलात्रापि
विद्यते ॥ २६ ॥ यदन्नवमयं चार्द्धिकोटीकोटिमितं भवम् । उपार्जयद्रभूवास्य, शिष्यस्तु कपिलस्तदा ॥ २७ ॥ आसुरिप्रहृष्टास्तेन,
स्वाशिष्या बहवः कृताः । मरीचिस्तमनालोच्य, ब्रह्मलोके सुरोऽभवत् ॥ २८ ॥ कपिलेनापि देवत्वे, दिव्यशक्त्या निजं मतम् ।
प्रमिद्धि परमां नीतं, पंचविंशतिवत्तमृत् ॥ २९ ॥ मरीचिः स्वर्गतश्च्युत्वा, पंचमात् पंचमे भवे । कोष्ठाके कौशिको नाम, विप्रः

प्राप्ते त्रिदण्डपभून् ॥ ३० ॥ ततः पर्यन्तं संसारं, स्तृणारूपे सन्निवेशने । पुष्पमित्राभिधो विप्रः, प्राग्दन्ते त्रिदण्डिकः ॥ ३१ ॥
मौघर्म्ये गुरो भूत्या, वेददेशेऽष्टमे भवे । उद्योतनामको विप्रः, परिवाडप्यजायत ॥ ३२ ॥ गत्वैशाने ततश्च्युत्वा, मन्दिरारूपे
पुरे द्विजः । अत्रिभूतिसिद्धये, तृतीये त्रिदिवं ययौ ॥ ३३ ॥ चेतपुर्यां ततश्च्युत्वा, भारद्वाजाभिधो द्विजः । स प्राग्भवयतीभूत्वा,
मारेन्द्रं कल्पमीयिष्यान् ॥ ३४ ॥ ततो भ्रान्त्वा भवं राजगृहे स्थावरमाह्वनः । पूर्ववती गतो ब्रह्मलोकं भ्रान्तो भवं पुनः ॥ ३५ ॥
पोढयेऽयं भवं राजगृहे श्रीविश्वनाम्दिनः । राज्ञो विद्यारभृत्यारूपो, युवराजोऽस्ति सोदरः ॥ ३६ ॥ भार्यायां तस्य धारिण्या,
ब्रह्मलोकं रुन्ध्यतः सुतः । जीवोऽयं नयसारस्य, विश्वभूतिविरारितः ॥ ३७ ॥ युग्मम् ॥ राज्ञः प्रिया प्रियंगुश्च, सुपुत्रे सुतमन्यदा ।
विद्यारनन्दिनं नाम्ना, प्राप्नो द्वापय यौवनम् ॥ ३८ ॥ सान्तःपुरो महाभूतिर्विभूनिर्गतोऽन्यदा । मुदा क्रीडितुमुद्याने, नाम्ना
पुनरुत्तरण्डके ॥ ३९ ॥ विद्यारनन्दी गृहेऽस्यायातः स च बहिः स्थितः । प्रियंगुदेव्या दासीभिरयं चार्यो निवेदितः ॥ ४० ॥
गतः मकोषा विज्ञाय, राज्ञी राज्ञा निजाग्रया । ताडयित्वा महाभेरीं, चक्रेऽलीकप्रयाणकम् ॥ ४१ ॥ भेरीस्वरं तमाकर्ण्य, विश्वभूतिः
मग्नमग्नः । किमेतदिति पप्रच्छ, स्वच्छन्निजो महीभुजम् ॥ ४२ ॥ राज्ञोने वत्स ! वत्सस्त्वं, राज्ञामाज्ञा हि जीवितम् । सीमां पुरुष
निहास्य, सामन्तो हन्तुमुद्यतः ॥ ४३ ॥ कुमारः प्राह ताताहं, सुतस्तेऽस्मि निदेशकृत् । मृगे महाभृगारातेः, तेरेभः शरमस्य कः ?
॥ ४४ ॥ इत्युत्तरा देत्यसैन्योऽयं, गतः प्राभृतपाणिना । तेनानतः समागत्य, नृपायार्पयदामिपम् ॥ ४५ ॥ स्वाचासे प्रेषितो राज्ञा, गतः
पुष्पकरण्डके । विद्यारनन्दिना रुद्धं, तद्रीक्ष्याचिन्तयंश्च सः ॥ ४६ ॥ निर्वासितोऽस्मि तातेन, च्छन्ननाडहमिति क्रुधा । सुपुत्राऽऽ-
हल कपिरयद्रोः, क्लान्त्यलमपानयन् ॥ ४७ ॥ उवाचारधर्मायंश्च, रे रे रुध्यामि यद्यहम् । कपिस्थानीव मुष्माकं, तच्छिरास्यपि

पातये ॥४८॥ गुरुभक्तिं तु नोह्ये, मर्यादामिव चारिधिः । इत्युदीर्यार्यसम्भूतपार्श्वे गत्वाऽग्रहीद्व्रतम् ॥४९॥ युगंम् ॥ शुत्वेदमनुनेतुं
तमागतो नृपतिः स तु । न व्यापृत्तः परित्यक्तं, नाद्रियते हि साधवः ॥ ५० ॥ गीतार्थो गुर्वनुज्ञातश्चैकाकी विहरन्मयम् । तपः-
कृगशरीरः सन्, मथुरामन्यदा ययौ ॥५१॥ सुतां तन्नगरींस्वामिपट्टाश्याः पिठस्वंसुः । विशाखनन्दी तत्रास्ति, परिणेतुं
समागतः ॥५२॥ विश्वयूतिस्तु भिक्षार्थं, मासक्षपणपारणे । तदावासान्तिके गच्छत्, वृषणोदुष्य पातितः ॥ ५३ ॥ विशाख-
नन्दिनाः तत्र, तं निरीक्ष्य तथा स्थितम् । समं स्वपरिवारेण, चक्रं कोलाहलो महान् ॥ ५४ ॥ विशाखनन्दी तद् वीक्ष्य, कुब्जो
मुनिवृषो वृषम् । विधृत्य शृंगयोः क्षीपे, त्रिरभ्रमयदम्बरे ॥५५॥ तं मुक्तयोवाच रे पापाः, किं कोपयत मां मुधा ? । तत् कपित्थ-
फलघोसि, वलं किं वधापि मे गतम् ? ॥ ५६ ॥ तपसाऽनेन भूयासं, वधायास्य महाबलः । निदानीं त्वब्दकोट्यायुः, प्रान्ते'शुक्रे
सुरोऽजनि ॥ ५७ ॥ इतश्च भरतेऽत्रैव, पुरे पोतननामनि । राहृ रिपुग्रतिशत्रुस्तद्राज्ञी भद्रोभिधाऽस्ति च ॥ ५८ ॥ सुचितोऽस्या-
नतुः स्रज्या, यलो नाम्नाज्वलोऽगजः । मृगावती मृगारातिमध्या रूपाद्भुता स्तुता ॥ ५९ ॥ उद्योतना च सा प्रैपि, जनन्या
पितुरन्तिके । तां च पश्यन् कुरंगोऽसौ, स्मरव्याधेषुकाधितः ॥६०॥ महाजनं समाहूयापृच्छदन्तःपुरे पुरे । कस्य स्याद्रत्नमुत्पन्नं? स्यादे-
वस्येति तंऽरदन् ॥६१॥ युगम् ॥ सोऽपि लज्जादि सन्नयज्य, स्वसुतां परिणीतवान् । भोगासक्तो जनेरुक्तोऽन्ययनामा प्रजापतिः ॥६२॥
सद्रा तु लज्जिता पुत्रेणाचलेन समं गता । माहेश्वरीं पुरीं कृत्वा, स्थिताऽगांत् पोतनेऽनलः ॥६३॥ विश्वभूतिश्च्युतः शुक्राचीचिर्गोत्रप्रभा-
वतः । आगान्मृगावतीकुक्षौ, माऽपश्यत् स्वप्नसप्तकम् ॥६४॥ संविज्ञातार्द्धचक्रित्वो, जन्मकाले सुतोऽजनि । स त्रिपृष्टुदरण्डत्वात् त्रिपृष्ट
इति विश्रुतः ॥६५॥ स चार्शोतिर्धनुर्भनोऽन्वलेन हलिना सह । आधेन हरिराजोऽयं, महास्नेहेन वर्धते ॥ ६६ ॥ परिभ्रम्य मये शंख-

पुरासमादिगह्वरं । विंशालेनन्दिनीचोऽपि, सिंहत्वेनादपद्यत ॥ ६७ ॥ इतो रत्नपुरेऽस्त्यश्वग्रीवाख्यः प्रतिकेशवः । भरता
मरताधेस्यापृच्छेदेवज्जमन्यदा ॥ ६८ ॥ स्वमृशुं सोऽपि तस्याख्यम्, दूतं ते धर्पयिष्यति । यशब्देवगं सिंहं च, दारुवद्वारायेष्यति
॥ ६९ ॥ यश्च शंखपुरासेभ्यः तस्मात्ते मृत्युरित्यर्थः । सोऽपि शंखपुरे शालिरक्षायै राक्ष आदिशत् ॥ ७० ॥ विशेषकम् ॥ त्रिष्टया-
चलमोऽल्यति, शुत्वा शक्तिमानसः । तं दूतं चण्डवेगाख्यं, प्राहिणोच्च प्रजापतेः ॥ ७१ ॥ प्रजापतिः संपुत्रोऽपि, तदा
समीतिकस्थितः । दूतागमं यदुत्तरायौ, रंगभंगस्ततोऽभवत् ॥ ७२ ॥ विमृष्टस्तेन सन्मान्य, दूतो राज्यपथं व्रजन् । गत्वा पृष्ठे
त्रिष्टुतेन, साचलेन स कुडितः ॥ ७३ ॥ आसं चामिषमाच्छिद्य, तद् ज्ञात्वा च प्रजापतिः । आकार्यं द्विगुणं दत्त्वा, तत् सर्वं च
विसुष्टरन् ॥ ७४ ॥ दूतेन स्वप्रभोगेत्वा, यथावृत्ते निवेदिते । रुष्टेन शालिरक्षायै, तेनादिष्टः प्रजापतिः ॥ ७५ ॥ विनापि वारकं
परसो, निपुक्तो युध्मदागसा । कुमारवित्तयुदित्वाऽग्री, नृपः शंखपुरेऽवलत् ॥ ७६ ॥ विष्टुस्तमवस्थाप्य, रथेन बलयुग् ययौ ।
कर्षकानाह रक्षन्ते, शालयः सिंहतः कथम् ? ॥ ७७ ॥ ते प्राहुः सुभटैः सेमयटैः सेनख रक्ष्यते । सिंह आशालिनिष्पत्ति,
इतिनो इन्ति सोऽप्यथा ॥ ७८ ॥ त्रिष्टुष्टोऽवक् कं सिंहोऽस्तीत्युदितेऽदोर्गं तर्गुहा । सोऽभि सिंहमयायासीद्वथास्तुः ससारथिः ॥ ७९ ॥
चक्रवीचकारतः पंचमुखोऽसौ मंग्मुखोऽवलत् । पदं व्यस्तं च तं प्रेक्ष्य, त्रिष्टुष्टोऽपि तयाऽभवत् ॥ ८० ॥ ततः सविस्मय-
कोषोऽभिभावमखरायुषः । धृत्वा पाणिद्वयेनौष्ठद्वयं तेन द्विधाकृतः ॥ ८१ ॥ तथास्योऽपि स्फुरन्नेप, सिंहः स्रुतेन शार्ङ्गिणः ।
श्रीवीरायगजार्धाद्यतीनेत्यर्थं प्रबोधितः ॥ ८२ ॥ मृगेषु त्वं नरेष्वपि, सिंहस्तत्तेऽमुतो मृतिः । इच्छाध्येति तद्विरा शान्तिकोधस्तुया-
वनिन्यौ ॥ ८३ ॥ दूतं सन्दिश्य निथिन्तः, खादं शालीन् हयग्रीव ! । सिंहकृत्तिं समप्योस्यं, त्रिष्टुष्टः स्वपुर-गतः ॥ ८४ ॥

पुनः सम्प्रपितो दूतोऽश्वग्रीवेणेति साऽवदत् । प्रपयितौ सुतौ राजन् !, युद्धसज्जो भवाथवा ॥ ८५ ॥ त्रिष्टुष्टोऽस्यापि दूतस्य, कुट्टने-
नोत्तरं ददौ । अश्वग्रीवः ससैन्योऽपि, पोतनं पुरमागमत् ॥ ८६ ॥ तदा ज्वलनज्वाख्यविद्याघनृणेण सः । पुत्री स्वयंप्रभां
नाम, त्रिष्टुष्टः परिणायितः ॥ ८७ ॥ अनवद्यास्तथा विद्याः, स ददौ तस्य खेचरः । साऽचलेन समं आत्राऽधाश्वग्रीवमयोधयत्
॥ ८८ ॥ युध्यमानेषु सैन्येषु, प्राप्तदैवेषु किंचन । रथारूढौ हुढोकाते, हरिप्रतिहरी स्यात् ॥ ८९ ॥ द्वयोः क्षीणास्त्रयोरश्वग्रीव-
धक्रं द्विपोऽधिपत् । पदं पदकवचक्रं, तन् त्रिष्टुष्टस्य वक्षसि ॥ ९० ॥ चक्रं चक्रेण तेनैव, साऽश्वग्रीवशिरश्छिदम् । उद्धुष्टं च
मुराराघो, वामुद्वेगो जयत्ययम् ॥ ९० ॥ साधितं भरतस्याद्धं, त्रिष्टुष्टनाद्धचकिणा । कृतो ज्वलनजट्युच्चैः, श्रेणिद्वितयनायकः
॥ ९२ ॥ मगधेऽग्नागतो वामभुजेन बृहन्नवच्छिदाम् । भटकोटीसमुत्पाटयामुद्धृत्यामुचदच्युतः ॥ ९३ ॥ उपाज्यं वैमवं तादृक्,
तस्यायातस्य पोतनम् । सर्वध्वंशं चक्रित्वाभिषेको भूधरः परैः ॥ ९४ ॥ श्रीश्रयांसस्य पार्श्वेऽसौ, सम्यक्त्वं प्रत्यपद्यत । स्वयं-
प्रमार्थां तस्य श्रीचिजयश्च सुतोऽजनि ॥ ९५ ॥ त्रिष्टुष्टश्चकदा शय्यापालमादिश्य सुप्तवान् । यदेते मयि निद्राणे, विसृज्या गायना-
स्तयया ॥ ९६ ॥ प्रयुद्धो गायतस्तांस्तु, श्रुत्वाऽभापत किं त्वया । नामी विसृष्टास्तेनोक्तः, कर्णयोः सुखदा इति ॥ ९७ ॥ तप्तत्रपु
त्रिष्टुष्टेन, धीपितं तस्य कर्णयोः । दुर्विषाकं तदा वेद्यं, कर्म तेनाजितं घनम् ॥ ९८ ॥ चतुःसमन्विताशीतिं, वर्षलक्षणि जीवितम् ।
पालयित्वाऽथ स क्रूरकर्म्मोऽगात् सप्तमाचनिम् ॥ ९९ ॥ सिंहीभूय गतस्तुर्यपृथ्वीं आन्त्वा भवं ततः । वभूव मनुजश्चेत्थं, विभोर्दो-
विशतिर्भवाः ॥ १०० ॥ अथापरविदेहेषु, मूकामिषपुरीपतेः । धनञ्जयस्य गेहिन्या, धारिण्या उदरेऽविशत् ॥ १०१ ॥ तया
चतुर्देशस्वप्नपमार्धश्च सूचितः । त्रियमित्र इति ख्यातिं, पितरौ चास्य चक्रतुः ॥ १०२ ॥ क्रमादुद्योतनं तं च, राज्ये न्यस्य

धनं त्रयः । सदगुगोराददे दीक्षां, कर्मनिर्मूलनक्षमाम् ॥१०३॥ उत्पन्ने चक्रत्नेऽथ, पट्लण्डमपि लीलया । विजयं विजयं कुर्वन्,
दिनामययसाधयत् ॥१०४॥ पालयित्वा चिरं राज्यं, तत्र न्यस्यान्यदा सुतम् । विरक्तः पाटलाचार्यान्तिकेऽसौ व्रतमग्रहीति ॥१०५॥
तपस्तप्या च पंचाब्दकोटीरनशनान्मृतः । अयं चतुर्गुताशीतिर्ष्वलक्षायुषः क्षये ॥१०६॥ देवोऽजनि महाशुक्रे, व्युतस्तस्माद-
जायत । छशाग्रानगरीस्त्वामितिशत्रुमहीपतः ॥१०७॥ भद्रायां नामतः पत्न्या, नन्दनो नाम नन्दनः । त्रिवर्गसुखसक्तोऽपि,
विशेषधर्मकर्मठः ॥१०८॥ युग्मम् ॥ राज्येऽतीत्य चतुर्विंशत्यब्दलक्षमयं नृपः । प्रव्रज्य पोद्दलाचार्याद्, वर्षलक्षं व्यधात्तपः
॥१०९॥ विश्रुत्या कारणैरज्जोयत्त्वाऽर्हन्नामकर्म च । स मासानशनी चक्र, दशधाऽऽराधनामिति ॥११०॥ चतुःशरणता ?
पापगर्हारेभ्योऽनुमोदना ३ । व्रताऽन्यालोचना ५ पापस्थानोत्सर्गश्च ६ भावनाः ७ ॥१११॥ क्षामणादनशनं ९ पंचपरमेष्ठिनम-
रुतिः १० । इत्यमूः क्रमशो वक्ष्यमाणाः सम्यग्निशम्यताम् ॥११२॥ अहंतास्त्रिजगद्वन्यान्, सिद्धान् विध्वस्तकर्मणः । साधूश्च
त्रैलोक्यं च, नारण्यान् शरणं श्रेय ॥११३॥ यत् कृतं दुष्कृतं किञ्चिदिहाशुत्र भवे मया । देवे धर्मे गुरौ यच्चाशातना काऽपि
निर्मिता ॥११४॥ यच्चोत्थं कदाऽप्युक्तं, धर्मे च यदुदासितम् । पुस्तकार्हेदुगुरुद्रव्यं, यद्भक्षितमपेक्षितम् ॥११५॥ पृथ्वीका-
नेषु जातेन, लोहलोष्ठाश्ममूर्तिना । जलप्लवैर्जलत्वे वाऽग्निकांयं च प्रदीपनैः ॥११६॥ वायुभावे च दण्डार्धेन स्पतितनौ तथा ।
कोत्पट्टदण्डकाराण्यसत्त्वेऽथ च येऽद्विताः ॥११७॥ कारितं च यदस्याद्यं, धर्मवन्धश्च यः कृतः । रागाद् द्वेयात्तथा मोहान्,
माप्सोभ्यामनोऽस्तितम् ॥११८॥ ज्ञानदर्शनचारित्ररत्नत्रितयगोचरे । यत्कृतं सुकृतं तद्वृत्त, स्वान्ययोरनुमोदये ॥११९॥
॥१॥ निगपिग्यादौ, विनरनौचरपां भवे । अग्नित्वे धूपदीपार्धलिनानां पुरतश्च यः ॥१२०॥ वायुत्वे श्रान्तसंघस्य, तौर्धाध्वन्यु-

पकारकः । कायसुराद्य यो (वाने सुरालये) धर्ममेहेतुस्तमनुमोदये ॥ १२१ ॥ वन्दे नित्यानि विम्बानि, मेरुनन्दीश्वरादिषु ।
दण्डुजयादितीर्थेषु, तान्यनित्यानि वन्दये ॥ १२२ ॥ पंचस्वहं विदेह्यु, भरतैरवतेष्वपि । जिनान् जिनमुनींश्चापि, नमस्यामि
त्रिषाऽपि हि ॥ १२३ ॥ अर्हत्तामर्हतां सिद्धिसिद्धतां वृरिधिरिताम् । उपाध्यायसदध्यायं, साधुश्राद्धसुवृत्ताम् ॥ १२४ ॥ यच्च
विज्ञातमज्ञातं, धनं सद्धर्मकर्मसु । पेण स्वेन वाऽनायि, तत् सर्वमनुमोदये ॥ १२५ ॥ श्रीसम्यग्दर्शनाधानि, गुरुणां पुरतः
पुरा । अंगीकृतानि भूयोऽपि, व्रतान्यंगीकरोम्यहम् ॥ १२६ ॥ ज्ञानदर्शनचारिग्राचारे भिन्नेऽष्टधाऽष्टधा । यो योऽभूदप्यतीचारस्तं
तमालोचयाम्यहम् ॥ १२७ ॥ यद्विराढं तपः शक्तौ, सामर्थ्यं यच्च गोपितम् । मनो निर्मोयि निर्मोयिमहमालोचयामि तत् ॥ १२८ ॥
पंचाश्रवा निशामोज्यं, कषायाणां चतुष्टयम् । कलिर्मायामृषा रागद्वेषौ पिशुनताऽपि च ॥ १२९ ॥ अवर्णवादोऽभ्याख्यानं,
भिध्यादर्शनशुल्यकम् । इत्यष्टादश संस्थानि, पापस्थानानि वर्जये ॥ १३० ॥ सर्वमप्युपधिं वाह्यं, सावद्यं यौगमान्तरम् ।
उच्छ्वासे चरमे व्युत्सृजाम्यहं च पुराऽप्यदः ॥ १३१ ॥ अनित्यत्वं पदार्थानां, मृत्योरश्वरणं तथा । संसारस्य च वैचित्र्यमेकत्वं
कर्ममर्पणे ॥ १३२ ॥ जीवस्यांगस्य चान्यस्वमशौचं च शरीरके । आश्रयं कर्मणां तेषां, संवरं कर्मनिर्जरात् ॥ १३३ ॥ धर्म-
स्याख्याततां लोकं, षोडिदुर्लभतामपि । भावना मावये मैत्र्यादिक्या अपि चतुर्मिताः ॥ १३४ ॥ संचं धर्मं गुरुं नाथं, पितरौ
गुरुदं रिषुम् । सधर्मं ना विषमं वा, खोदितं क्षमयाम्यहम् ॥ १३५ ॥ स्वं कर्मं शुज्यते कोऽपि, नोपकार्यपकार्येपि । तत्तयोस्तो-
परोपौ किं ? क्षाम्यामि क्षमयामि तौ ॥ १३६ ॥ क्षमयाम्यखिलान् जीवान्, सर्वे क्षाम्यन्तु ते मयि । तेषु सर्वेषु मैत्री मे, विरोधो
न च केनचित् ॥ १३७ ॥ येन मेरुमिमेनापि, वृत्तिर्जन्तोर्न जायते । पदजीवकायपातेन, पस्योत्पत्तिश्च निश्चिता ॥ १३८ ॥ यः

सुश्रापो यथोचितं, चतुर्गतिमेव भवे । तं चतुर्विधमोहारं, त्यज त्व तन्वरागतः ॥१३६॥ युग्मम् ॥ पापीयानपि य प्राप्य, प्रान्ते
 देरगतिं व्रजेत् । दुर्लभो यश्च चक्रित्वदेवत्वम्योऽपि जन्मनोम् ॥१४०॥ यस्मात् सुख्यानि, सौख्यानि, भवान्निर्गोष्पदं यतः । तं
 स्मरामि नमस्कारं, पञ्चानां परमेष्ठिनोम् ॥ १४१ ॥ युग्मम् ॥ विधायाराधनामित्यं, प्राणतैज्जनि निर्जरः । पुष्पोत्तरविमानेऽसौ,
 धिगुरत्यतरजीवेतः ॥ १४२ ॥ जम्बूद्वीपेऽत्र भरेते, ग्रामे ब्राह्मणेकुण्डके । विप्रस्यपदत्तस्य, देवान्त्दाऽस्ति गेहिनी ॥ १४३ ॥
 तस्याः कुक्षौ शुचेः शुक्लपृष्ठार्था हस्तोत्तरक्षणे । चन्द्रे नन्दनजीवोऽवततार प्राणताञ्ज्युतः ॥ १४४ ॥ तया मुखे विशन्तश्च, हृष्टाः
 स्यमाश्चतुर्य । ततः प्रमृति तद् गेहं, जातिमयाद्विभूति च ॥ १४५ ॥ प्रभोर्नीचकुलोत्पाज्ञे, तदा कुलमदार्जिताम् । विज्ञायवर्धिना
 दृष्टो, नैगमेविणमादिशत् ॥ १४६ ॥ पुरे क्षत्रियकुण्डग्रामनामन्यस्ति विधुतः । सिद्धार्थः पार्थिवः शौर्येतिर्जितारातिपार्थिवः
 ॥ १४७ ॥ विष्णोः श्रीरिय तस्यास्ति, प्रिया जिनमतप्रिया । त्रिशलाख्या शलाकेव, स्त्रीषु शीलवतीषु या ॥ १४८ ॥ तत्कु-
 लान्वयीर्णाऽस्ति, पुत्रिकां त्वं विधेहि तत् । परस्परविपर्ययोऽसमनयोर्गर्भयोर्द्वयोः ॥ १४९ ॥ अयं हि नः समाचारः, पूर्वकर्मवशा-
 न्नाहः । यस्मीचकुलमायातो, नीयते स्युचमे कुले ॥ १५० ॥ नयनं त्रिशलाकुक्षौ, द्विजीकुक्षौ च पुत्रिकाम् । मणिस्रपुणि, काचश्च
 ॥ १५२ ॥ पुत्री शूलिमिवाकृष्य, देवानन्दां प्रति क्षिपन् । तत्कुक्षिशुक्तिर्धामनिधानं स्वामिनं न्यधातुं ॥ १५३ ॥ युग्मम् ॥
 एकाऽऽस्स्याभिर्यतः स्रमानपरा विशतो घृष्ट । चतुर्दश निशम्येतान्, क्रमादाप शुचं सुदाम् ॥ १५४ ॥ साधर्म्येन्द्रसमादिष्टमपरै-
 तिशुभकम् । दिव्यशक्त्या विधायेदं, नैगमेज्यगमश्चिक्वम् ॥ १५५ ॥ गर्भायाते प्रभौ स्वर्णरत्नवृष्टिं वितेनिरे । तदानीं जुम्भका

परिसहो-
 पसर्गे श्री
 वीरकथा

॥१३३॥

श्री
 प्रज्या०
 श्रीप्रपु-
 श्रीयशो

॥१३३॥

देवाः, पितरौ दस्यतुस्ततः ॥१५६॥ वयं वर्धामहे स्वर्णरत्नधान्यधनैर्ध्रुवम् । अस्मादस्य करिष्यावो, वर्धमानाभिर्घां ततः ॥१५७॥
नाम्लेनं कटुभिर्नातिवीक्ष्यैर्नातिमपूलकैः । रसैः पालयति बालं, गर्भं स्वं त्रिशला प्रद्युः ॥ १५८ ॥ गर्भयोगी जिनो मातुः, पौंडा-
रक्षणदधिणः । तथा संकुचितस्तस्यो, यथा नास्तीति लक्ष्यते ॥ १५९ ॥ ततश्च त्रिशलादेवी, दध्यावत्यन्तदुःखिता । इतो मृतो
वा मे गर्भो, यन्न स्फुरति कुत्रचित् ॥ १६० ॥ जीवितादधिकं तं च, विना मे जीवितेन किम् ? । व्यायन्तीति शुचा बाढं, इदि
तापमवाप सा ॥ १६१ ॥ अनन्दिवर्दनो नन्दिवर्दनोऽभूत् सुदर्शना । कुदर्शना तदा देव्या, गर्भमावादिते इदि । १६२ ॥ तं
ज्ञात्वाऽञ्जनि सिद्धार्थोऽप्यसिद्धार्थः स्वचेतसि । युतोऽपत्ययुगेनाप्यगमच्च ननु वेदनाम् ॥ १६३ ॥ तत्तापेन भृशं तप्तः, सावधानो-
ऽवधौ विभ्रः । देशेन स्फूर्त्तिमान् मातुर्मुदः स्फूर्त्तिमजीजनत् ॥१६४॥ देव्यभ्युत्थाय पत्यै साऽऽकथयत्तथाऽथ सः । महोरत्सवं
तवानान्तापुरमन्तःपुरं च तत् ॥ १६५ ॥ स गर्भात् सप्तमे भासि, चित्तेऽभिग्रहमग्रहीत् । यन्मादास्ये व्रतं पित्रोर्जीवितोरसमां-
धिकत्वं ॥ १६६ ॥ अयोच्चस्ये ग्रहव्यूहे, विलोकितुमिव प्रभम् । आयाते सप्रकाशासु, दिक्षु विश्वस्य इद्यपि ॥ १६७ ॥ चैत्र-
शुक्लत्रयोदश्यां, चन्द्रे हस्तोत्तरास्थिते । स्वामिनी सुषुवे घृतं, स्वर्णाङ्गं सिंहलाञ्छनम् ॥१६८॥ क्षणे दत्तसुखं तत्र, क्षणे शत्रु-
पामपि । निष्कम्पानि दिक्कुमारासनानि च चक्रम्परे ॥१६९॥ मत्स्याऽनवधयोऽभ्येत्य, प्रयुक्तावधयोऽथ ताः । पट्पञ्चाशद्विक्र-
मार्यः, घृतिकम्पाणि चक्रैरे ॥ १७० ॥ अथ शक्रः प्रमोर्जन्म, विज्ञायासनकम्पतः । एतस्य स्वं पञ्चधाकृत्वा, निन्ये तं मेरुमूर्दनि
॥ १७१ ॥ त्रिपटिरपरैर्दपीन्द्रा, अहंपूर्विकयाऽऽययुः । तत्र स्नात्रेऽप्यगात्रेशे, शक्रः स्वामिन्ययङ्कत ॥ १७२ ॥ भेत्तुमद्रिभिदो
भ्रान्ति, पादागुष्ठेन पीडयन् । स्नात्राय वेत्रिवन्मेरुं, संकेतेनादिशज्जिनः ॥ १७३ ॥ तेनापि स्वशिरःकम्पेनैव संदेक्षितो मया ।

श्रीमदश्विनीर हतयात्प्रां, दशम स्नात्रे प्रवृत्तयान् ॥ १७४ ॥ सर्वेपो वृष्टतः शक्रः, स्नात्रं कृत्वा जिनेशितुः । अर्चित्वाऽऽरात्रिकं
कृत्वा, स्तुतया त्रिनये च तयूगृहे ॥ १७५ ॥ प्रातः सिद्धार्थरात्रेण, कृतेऽननुमहोत्सवं । स्वर्णरत्नाम्बरैर्बुष्टिः, पुनर्देवैर्विनिर्मिता ॥ १७६ ॥
इदिरस्मादनादनिनां, वर्द्धमानस्तपो विभोः । पितृभ्यो निर्ममे नाम, महावीरस्तु वज्रिणा ॥ १७७ ॥ क्रमेण वधुधे स्वामी, सेव्य-
मानः गुरागुरैः । अष्टोत्तरसहस्राक्षलक्षणैरुपलब्धितः ॥ १७८ ॥ अन्यदाऽधिसमं शक्रो, वीरमाहात्म्यमस्तवीत् । कोऽपि देवोऽसहि-
स्युस्त्वन्, प्रभुं धोमिगुमागमत् ॥ १७९ ॥ कुर्वत्याममकीकेलि, सवयोभिः समं विभौ । क्रीडातरौ स सपोऽस्यात्, कुमारारक्षासि-
वान् परान् ॥ १८० ॥ धीरोऽनुच्छसन्निव धृत्वा तमाधिषत् । किं चित्रं यदसौ धेष्ठा, कृपापाट्यीशियानपि ॥ १८१ ॥ मिलितेषु
कुमारैश्च, मिलितः सोऽप्यथो प्रभुः । लोकाग्रगामी किं चित्रं?, वृथाग्रं प्रथमं गतः ? ॥ १८२ ॥ वृष्टमाच्छ्र सर्वेऽपि, स्वामिना
पादितः परे । पणोऽप्यमत्र यज्जत्रा, बाहनीयाः किलापरे ॥ १८३ ॥ आरुढे सोऽथ देवस्तु, वर्द्धमानो जिनेन्दुना । वृष्टयाऽऽहत्य
कृतः खर्वः, स्वामिनामस्मरादिव ॥ १८४ ॥ नत्वा च समपित्वा च, गतेऽस्मिन्नथ पापिचः । शिष्यीकुर्वन् विभुं शक्रेणागत्यात्र
निषेधितः ॥ १८५ ॥ चिह्नसम्य प्रभुः शिष्यीभूयेन्द्रेण यदादिद्यत् । तच्च व्याकरणं जैनैर्जितेन्द्रमिति गीयते ॥ १८६ ॥ विवाहा-
पापितो नापः । पितृभ्यो तद्व्यंशदः । गुता समरसिंहस्य, यशोर्दा परिणीतवान् ॥ १८७ ॥ अग्रे यशोदयापुक्तः, पुनर्युक्तो यशो-
दया । स्वामी ल्यातिमिष प्राप, पुत्रिकां प्रियदर्शनाम् ॥ १८८ ॥ परिणीता च सा राजतनयेन जमालिना । अष्टाविंशे विभो-
वर्द्ध, वितरो दिवसीयतुः ॥ १८९ ॥ प्रभौ राज्यनिरीहेऽप्य, मन्त्रिभिर्निन्दचर्द्धनः । स्थापितस्त्वद्रिरा मेहे, वर्ष यावत् प्रभुः स्थितः
॥ १९० ॥ कायोऽस्तर्गं करो ब्रह्मपारी प्रागुक्तभोजनः । लोफान्तिर्कैश्च पिशसो, दानं सावत्तरं ददौ ॥ १९१ ॥ युगमम् ॥ ततश्च

अशदन्दन्ते, कृतपद्यतपाः प्रभुः । शर्कशानार्दिभिर्देवैः, कृतनिष्क्रमणोत्सवः ॥ १९२ ॥ ज्ञातेखण्डने यातो, हित्वा चन्द्रप्रमां
श्रुतीम् । सहस्रपामदशम्यो च, विधौ हस्तोत्तरक्षणे ॥ १९३ ॥ एकाकी वासवन्यस्तदुभयभृत् पंचमुष्टिकम् । लोचं कृत्वोज्जिता-
पयभारिन् प्रविपद्यमान् ॥ १९४ ॥ विशेषकम् ॥ तुयं ज्ञानं प्रमोज्जिष्ठे, शुकः क्षीराम्बुधौ कृत्वा । क्षिप्त्वा नन्दीश्वरे यात्रां, कृत्वा
च त्रिदिशं गतः ॥ १९५ ॥ नन्दिदेवर्दनमाच्छ्रय, गच्छन्नन्यत्र च प्रभुः । सिद्धार्थनुपमित्रेणायातेन बहुकालतः ॥ १९६ ॥ निर्मे-
तित्वेन निर्मात्वा, निर्माण्य इति भार्यया । अनन्यगतिकेनैतस्य, सौमविप्रेण याचितः ॥ १९७ ॥ युगमम् ॥ निर्ग्रन्थोऽपि विभ्रुर्देव-
दृष्यार्द्धं तस्य दत्तवान् । तदशार्कचर्चनायासी, तुभवायान्तिकं गतः ॥ १९८ ॥ कुत एतज्जिनालुब्धमित्युक्तं सोऽज्वदत्पुनः । पश्चार्द्ध
निःस्पृहादस्मात्, पठितं पुनरागतम् ॥ २०० ॥ लक्ष्यमूल्यं करिष्यामि, स्वकलाकौशलादहम् । इत्युक्तं तुभवायेनानुससार प्रभुं
द्विजः ॥ २०१ ॥ निश्यस्वां मगयान् कष्टे, कायोत्सर्गेण तस्थवान् । गोपेन हस्तुमारब्धः, पश्चाद् दृष्ट्वा च तान् धृपान् ॥ २०२ ॥
निर्गम्य तमुवाचन्द्रो, विमो । द्वादशवार्षिके । तवोपसर्गवर्गेऽस्मिन्, स्पामहं पारिषाधिकः ॥ २०३ ॥ प्रभुः प्राहान्यसाहाय्य-
मर्हन्तोऽहन्ति न क्वचित् । तथाऽपीन्द्रोऽस्य रक्षार्थं, सिद्धार्थं व्यन्तरं न्यधात् ॥ २०४ ॥ द्वितीये दिवसे स्वामी, कौलोके सन्नि-
वेशने । बहलत्रिजघिण्योऽथात्परमाग्नेन पारणम् ॥ २०५ ॥ पञ्च दिव्यानि तत्रासन्, विजहारान्यतः, प्रभुः । अन्यदाऽगाच्च
दृग्जन्तुकाख्ये तापसाधमे ॥ २०६ ॥ बाहुः कुलपतेस्त्वय, पितृमित्रस्य पूर्ववत् । अत्रो प्रसारितोऽस्थाच्च, प्रतिमामेकरात्रिकीम्
॥ २०७ ॥ तैनापितस्त्वतां गत्वा, वर्षां दृस्फोटजे स्थितः । गोतृणाकर्षणात्राणात्तदग्रीवी, च, निर्ययी ॥ २०८ ॥ पक्षान्ते प्राशुषः,
पंचाभिप्रदानप्रदोदिमान् । कायोत्सर्गेण मौनं च, पाणिपात्रे च भोजनम् ॥ २०९ ॥ नाम्रीतिमव्यूहे स्यान्, गृहस्थविनयो न च ।

स्येति दीक्षितम् । गृहीतं तेन विप्रेण, तन्तुवायस्य चापितम् ॥ २२७ ॥ तद्योजयित्वा लक्ष्मण, विक्रीय भ्रातराविव । अर्द्धमर्द्धं सुव-
र्णस्य, मुद्रा अगृह्णतुश्च तां ॥ २२८ ॥ अन्यदा श्वेतवीं गच्छन्, विभुर्गोपिरभाष्यत । देवार्थे ! दग्निर्गोऽत्राहिस्तदन्येनाध्वना ब्रज
॥ २२९ ॥ स्वामी तस्योपकाराय, समेत्य सरलाध्वना । कायोत्सर्गे स्थितस्तेन, दृष्टो दृष्टोऽपि नापतत् ॥ २३० ॥ विस्मितं तं
प्रभुः प्राह, मौनाभिग्रहयानपि । ननु पुण्यस्य धुष्यस्व, चण्डकौशिक ! मा मुहः ॥ २३१ ॥ त्वं हि पूर्वमेव मेकं, विराध्य क्षुल्लके-
रितः । तं हन्तुमुद्यतः स्तेभेऽधास्फाल्य गतवीवितः ॥ २३२ ॥ ज्योतिष्कीभूय सजातः, सुतः कुलपतेरथ । कौशिको नाम रोषाहु,
ख्यातोऽभूच्चण्डकौशिकः ॥ २३३ ॥ युगम् ॥ मृते कुलपती च त्वामदातारं प्रकोपनम् । हित्वा तपस्विनो जग्मुः, कः शुष्कं
सेषते सरः ? ॥ २३३ ॥ वृत्यर्थमन्यदाऽऽनेतुं, कण्टकान् ब्रजिते त्वयि । श्वेतवीतः समागत्य, कुमारैर्विद्रुतं वनम् ॥ २३४ ॥
तज्ज्ञात्या च समागच्छन्, समुद्यतपरश्वधः । गर्सेऽपतः कुठारेण, शिरो दीर्णं च ते द्विधा ॥ २३५ ॥ मृतोऽहिदृग्बिषो जातस्त-
त्रैव च वने भवान् । विराधितं हि श्राप्य, बहूनर्थप्रदायकम् ॥ २३६ ॥ इत्थं स्वस्य भवान् श्रुत्वा, वीक्ष्य चासृक् सितं प्रभागा-
न्नातिस्मरणमुत्पदे, चक्रे त्वनशनं सुधीः ॥ २३७ ॥ स शान्तः स्वमुखं क्षिप्त्वा, विले तिष्ठस्योमत । सविषाम्यां निजाक्षिम्या,
द्रुर्गतिं दग्धुमुद्यतः ॥ २३८ ॥ यष्टिलोषादिभिर्लोकास्तेदह्युपद्रुवुः । तत्क्रविक्रयकारिण्योऽप्रधयंश्च मुहुरमुहः ॥ २३९ ॥ चक्रिरे
चाल्सीप्राप्यं, तत्कायमथ कौटिकाः । जीवात् तत्तादृशं कर्म, कथं स्यादन्यथा पृथक् ? ॥ २४० ॥ उपसर्गान् विपर्ययं, गतोऽहिः
कल्पमष्टमम् । उत्तरीतुं प्रभुर्गङ्गा, नारं समधिस्तुवान् ॥ २४१ ॥ कौशिकोक्तिं तदा श्रुत्वा, शक्रुनः क्षेमिलोऽवदत् । नाद्य मद्रं मदयेस्तु,
प्रसादादस्य सुन्दरम् ॥ २४२ ॥ यस्मिपष्टे भये सिंहे, हतस्तज्जन्तुना तदा । दृष्टो नागकृमारेण. तं नावं भेतुमुद्यतः ॥ २४४ ॥

निशापेर्वद्वन्तं तं, भिन्दन्तं च ररधतुः । कम्बलसचलजीवो, नभ्यो नागकुमारकौ ॥ २४५ ॥ तत्कथा मधुरापुर्या, जिनदा-
सोऽस्ति धार्मिकः । बलत्वे तेन चात्रल, निषिद्धं विषमे तिथौ ॥ २४६ ॥ अर्द्धास्यभिधा तत्र, कुलीनाऽस्ति च बालिका ।
गुरोः पुरो न्यर्पयन्त्व, माऽप्यन्नस्य समे तिथौ ॥ २४७ ॥ देवात्तयोर्विवाहोऽभूत्, प्रतिज्ञाश्रतोर्जुषोः । नक्षत्रतमकालुष्यं,
न्योनैवेहति स्म च ॥ २४८ ॥ प्रयत्नमानमेवगी, भाग्यद्वन्द्वदशवतौ । चतुष्पदं सचिवं च, स्वभोगे परिवर्जितः ॥ २४९ ॥
श्रार्भती दुग्धदद्यादि, या सदाऽऽज्ययेत् गृहे । ज्ञाता तथा सह प्रीतिरन्यदा तत्तन्भुवः ॥ २५० ॥ विवाहेऽपि पुना बलालंकारादि
समर्पितम् । विवाहानन्तरं मा तु, वृषयुगमोपदाधदान् ॥ २५१ ॥ युगम् ॥ तदा नासीद् गृहे श्रेष्ठो, मुत्तशाऽऽभीरी तु तद्गता ।
आगतस्तौ वर्षा दीक्ष्य, श्रेष्ठी वित्ते व्यचिन्तयत् ॥ २५२ ॥ एतौ वराकां चाबन्ते, वराकी सा च दूयते । तत्प्रायुकतृणाम्भोभिः,
पोषयानि वृषाबिभौ ॥ २५३ ॥ स्यादयंति धम्माल्यानेन, तेन तौ श्रावकीकृतौ । कुर्वते सर्वदा पर्वतिधिष्वाहारवर्जनम् ॥ २५४ ॥
जानाशोन्मृदू तौ चावाप्यमानौ गतेऽन्यदा । बहिः श्रेष्ठिनि मित्रेण, नीम्या तौ वाहितावति ॥ २५५ ॥ सुक्तां तौ पुनराभीप,
श्रमावौ निःसर्गकां । पतितौ गीक्ष्य च श्रेष्ठो, जातस्तद्गुहःखदुःखितः ॥ २५६ ॥ कारिताऽऽराधनावात्तानशनी नागतां गतौ ।
ज्ञात्वाऽऽश्चयेः सुदंष्ट्रोत्थोपमर्गं स्मामिनो व्रुतम् ॥ २५७ ॥ आगत्येकेन नीरुचारिता गंगाप्रवाहतः । अपरेण सुदंष्ट्रस्तु, युद्धे
जित्वा प्रच्यवन्तः ॥ २५८ ॥ युगम् ॥ गन्धाम्बुषुष्ववृष्टिं च, द्वाभ्यामपि कृता विभो । सर्वेर्नमस्कृतः स्वामी, नीलोत्तरेथ तौ
गतौ ॥ २५९ ॥ गतो राजगृहं तंतुवायगालं कर्णके । द्वितीयां प्रावृषं मासधर्पणं त्यगाद्विभुः ॥ २६० ॥ इतश्चाजनि भद्रार्यो, सुतो
मंसस्य मंतनेन । न गोशालाप्रयत्नतराद्रोद्याल इति कीर्तितः ॥ २६१ ॥ मन्त्रा हि गदितोश्चित्रपट्टिकाजीविनो जनाः । दुःशीलोऽपि प्रकृत्याऽ-

सा, तेनोपायं जीयति ॥२५२॥ सांऽपि द्वितीयक्रोणेऽस्थान्मासक्षणपारणे । विभो रत्नादिवृष्टिं च, दृष्ट्वा चेतस्यचित्तयत् ॥२६३॥
न मामाग्नयो तमो शिष्यस्तदेतस्य भवाम्यहम् । ध्यात्वैति मुण्डीभूयासौ, पर्यगात् स्वामिना समम् ॥ २६४ ॥ तृतीयां प्रावृषं
स्वामी, द्विभामधपणोऽस्यगात् । कायोत्सर्गेण चम्पायामुदुग्हात्कटा)द्यासनस्तथा ॥२६५॥ चतुर्थीं प्रावृषं पृष्ठचम्पायां पंचमीं पुनः ।
धीभद्रिलपुः चक्रं, त्रुमोसीमुपोषितः ॥ २६६ ॥ माघमासेऽन्यदा कायोत्सर्गस्थं कटपूतना । दृष्ट्वा त्रिपृष्ठजन्मस्त्री, वैक्रियित्वा
तपस्विनीम् ॥ २६७ ॥ जटावच्छाद्युभिः स्वामिगात्रं शीतादुपाद्रत् । सहन् श्रुतावधिज्ञाने, सविशेषत्वमाप सः ॥ २६८ ॥
युग्मम् ॥ चतुर्मोसोपयामैथ, पष्ठोत्सर्गमिकाष्टमीः । समिकाऽऽलभिकाराजगृहेषु प्रावृषोऽस्यगात् ॥२६९॥ लाढाघनार्यदेशेषु, शीतो-
ष्णादिमहः प्रभुः । नचमीं प्रावृषं तस्यो, द्रुतले वसतिं विना ॥ २७० ॥ अमन् वभौ सगोशालः, कुशालः सप्तवत्सरीम् ।
यतोऽप्यन्यदश (प्रोच,) गोशालो बालचेष्टितः ॥ २७१ ॥ (चात्स्यायनं तपस्यन्तं, दृष्ट्वा यूकासमाकुलं) यूका
श्रम्यातरत्वेन, शान्तात्मानं पुनः पुनः ॥२७२॥ दुर्वाचा तस्य दग्धेन, तं दग्धं मुमुचेऽमुना । तेजोलक्ष्या प्रणश्यायं, स्वामिपादा-
नुपागमन् ॥ २७३ ॥ मर्शोऽयुःप्रकृतेरस्य, कृपां कृत्वा कृपालुना । प्रकृत्या शीतलेक्षयेन, सा हता शीतलेक्षया ॥ २७४ ॥
तद्दीक्ष्य क्षमयामास, स्वामिनं मुनिगानमन् । युष्मदोयो मयाऽज्ञायि, नायमित्यसरुद्धदन् ॥ २७५ ॥ गोशालेन पुनः पृष्ठस्तेजो-
लेक्षयोऽत्रं जगा । पणमासो सनरमाणमुष्ट्याऽमृजुलुकेन च ॥ २७६ ॥ तत्कृत्वा प्रत्ययं वीक्ष्याष्टाङ्गज्योतिषयानुयम् । पृथक्
पर्याट गोशालो, विनोऽऽभित विजुवन् ॥ २७७ ॥ दशमीं प्रावृष स्वामी, श्रायस्त्यां पुरि निम्मेमे । अध्येकपुद्गलन्यस्तदृष्टिः प्रति-
मया स्थितः ॥२७८॥ पेटालग्रामपार्श्वेभ्यः, शंक्रणेति प्रशंसितः । श्रीवीरः क्षोभ्यते नैव, मेन्द्रदेवामुरैरपि ॥ २७९ ॥ युग्मम् ॥

शास्त्रमामानिकस्तच्च, श्रुत्वा तत् सन्नमाभिधः । कृतप्रतिश्रुत्तगागादीरं धोर्मयितुं प्रभुम् ॥ २८० ॥ तेन च प्रथमं चक्रं, रजोवृष्टिः
पिपीलिका । दंष्ट्रा पृथेलिका पयाद्, दृष्टिका नकुला अपि ॥ २८१ ॥ सर्पाश्च मूषका हस्ती, पिशाचव्याघ्ररूपके । पित्रोश्च रूपं
वटकं, पादयोरोपदीपनम् ॥ २८२ ॥ पक्षिणां लम्बनं काये, महावातेन पातनम् । ततः सर्वर्षवातेन, चक्रवद् भ्रमणं परम् ॥ २८३ ॥
सङ्कीर्तं परदानं च, प्रतिगृहमेनेपणा । लोहभारसहस्रस्य, चक्रं शीर्षं च चिक्षिरे ॥ २८४ ॥ आजानु भगवानुर्व्या, मग्नोऽप्यस्मिन्
कृपापरः । निराहारोऽपि पण्मासीमुपसर्गान् शमोऽसहत् ॥ २८५ ॥ कुलकम् ॥ स निर्विण्णः समागच्छन्, सौधम्मे शुकताडितः ।
निजं निर्गोहयत्पापुराब्धिमानं गुराचले ॥ २८६ ॥ पण्मास्यन्ते प्रभुर्गत्वा, 'गोकुले पारणं व्यधात् ।' वत्सपालप्रसूदचापायसेनोज्झि-
तेन तु ॥ २८७ ॥ सञ्जाते पारणं चास्य, विभुं यन्दिदुमाययुः । सौख्यसंघमिकाः सार्वधासनावासनोन्मथुतः ॥ २८८ ॥ वैशाल्यो
पुरि सगूर्णचतुर्मातोपमासिना । प्रागृडेकादशी चक्रे, स्यामिना सिद्धिगामिना ॥ २८९ ॥ जीर्णश्रेष्ठी प्रभुं नित्यपारणाय न्यमन्त्रयत् ।
तथश्रेष्ठिगृहे मापे, स्वामीचक्रे तु पारणम् ॥ २९० ॥ पंच दिव्यानि तत्रासन्नयतो विहृतो विभुः । श्रीपार्थनाथशिष्योऽन, केवली
समासरत् ॥ २९१ ॥ यन्दिदुमाययुः । प्रागृडेकादशी चक्रे, स्यामिना सिद्धिगामिना ॥ २९२ ॥ जीर्णो नाकर्णयिष्यन्चेत्, पारणादुन्दुभिश्च निम्नम् । कैमलं तन्मुहूर्तेनावाप्स्यधाताऽव्युतेऽधुना ॥ २९३ ॥ तत् श्रुत्वा गहवो मुग्धाः,
शिशुमारपुरेऽन्यदा । कायोत्सर्गे स्थिते नाथे, चमरोत्पतनं त्वभूत् ॥ २९४ ॥ कौशाम्ब्यसमय नाथोऽगोऽनृगृहेऽभिग्रहं परम् ।
चतुर्दा द्रव्यतो मापाः, कौशाम्बी क्षेत्रतः पुनः ॥ २९५ ॥ कालतो यामयुग्मे तु, भावतो राजनन्दना । प्रपन्ना दासतां मुण्डा,
कुमारी रुदती तथा ॥ २९६ ॥ यन्निर्ताहिद्वयान्तःस्य देहली पृष्ठ(ल्यष्टम)पारणे । सूर्पकोणेन दत्ते चेत्ततोऽहं पारयांमि ते । ॥ २९७ ॥

ष्टितं स्पष्टं, पुत्रीत्वं छलनं परम् ॥३१६॥ सुण्डयित्वाऽक्षिपद् यंत्रं, निगडेन निर्यात्रताम् । दिनत्रये गते श्रेष्ठी, ज्ञात्वा तद्दहिरानयत् ।
॥ ३१७ ॥ क्षुधितायाः समर्प्यास्याः, कुन्मापान् धूपकोणके । अगाग्निगडभंगाय, लोहकारस्य हूतये ॥३१८॥ रुदत्यां जिन आया-
सीत्, पारणं कारितं तथा । दिव्यानि पंच तत्रासन्, निगडौ नूपुरौ धृतौ ॥ ३१९ ॥ मातृष्वसुर्मृगावत्या, मिलको धृष्टिमीप्सुकम् ।
नियार्थं नृपतिं प्रादाद्धनं तत् श्रेष्ठिने मया ॥३२०॥ नृपस्य चन्दना दत्ता, देवेन्द्रेण विभारियम् । भाविनी प्रथमा शिष्येत्पुत्तवा
स्वर्गमुपोषिवान् ॥ ३२१ ॥ तपो वीरविभोरेवं, पण्मासक्षणं पुरा । साभिग्रहास्तु पण्मासीः न्यूताऽभूदपंचभिर्दिदैः ॥३२२॥ चतुर्भो-
स्यो नराभूवन्, त्रिमास्यौ द्वे बभूवतुः । सार्द्धद्विमासिके द्वे च, द्विमासक्षणानि पद ॥३२३॥ द्वे सार्द्धमासिके जाते, मासिकान्यर्के-
संख्यया । पक्षा द्वासप्ततिश्चासन्, भद्रादिप्रतिमात्रयम् ॥ ३२४ ॥ प्रतिमात्रैकरात्रिकयो, द्वादशाष्टमभक्ततः । एकोनत्रिंशदधिके,
पष्ठानां द्वे गते मते ॥३२५॥ नित्यमक्तं चतुर्थं च, कदाचिदपि नाजनि । सर्वमेव तपःकर्म, जलहीनं प्रभोरभूत् ॥ ३२६ ॥
जातं सैकोनपंचारात्, पारणाहःशतत्रयम् । द्वादशाब्दी च पण्मासी, पक्षं छत्रस्थताऽजनि ॥ ३२७ ॥ एवं विहृत्य श्रीवीरः, समे-
त्य ऋतुपालिकाम् । नदीं तलेऽथ कंकेल्लेः, कृतपष्ठतपाः स्थितः ॥ ३२८ ॥ तत्रोत्कटासनस्थस्यातापनास्थस्य माधवे । प्रभोर्दशम्यां
शुद्धायां, चन्द्रे हस्तोत्तरास्थिते ॥ ३२९ ॥ अपराह्णे चतुष्कर्मक्षयादजनि केवलम् । क्षणं जातं सुखं तत्र, क्षणे नैरयिणामपि
॥ ३३० ॥ सेन्द्रेर्देवैः समागत्य, प्राकारत्रयमादधे । आधायां देखनायां तु, प्रतियोगो न कस्याचित् ॥ ३३१ ॥ मातंगनाम्ना कृत-
सप्तधानो, यक्षेण सिद्धाश्रिकया च देव्या । श्रीवीरनाथो विजहार भव्याभ्युजग्रवोघेऽभ्युजवन्पुबन्धुः ॥ तुर्यद्वार इति तुर्यगाथाश्रवः ॥
अथ पुनरपि प्रवज्यादृक्करत्वमेव व्यनक्ति,

विशेषक्रम ॥ एवं साभिग्रहः कर्मधपणाय धमानिधिः । प्रतिधिष्ण्यं चरन् वीरः, शीतरोचिरिवाययौ ॥ २९८ ॥ तत्र राजा शता-
नीकस्तस्य राज्ञी मृगायती । परमथाविका पुत्री, श्रीचटकमहीश्रुजः ॥ २९९ ॥ तस्य मन्त्री सुगुप्तोऽस्ति, नन्दानामास्य गेहिनी ।
स्नेहो नन्दास्युपास्योः, परमः समशीलयोः ॥ ३०० ॥ श्रेष्ठी धनावहश्चास्ति, स्वभावाद्गुमानसः । तस्य भार्याऽस्ति मूलाख्या,
प्रविरूला मनुष्यपि ॥ ३०१ ॥ अन्यदा सचिवावासात्, श्रविष्य निस्तुते विमो । ज्ञापितो नन्दया मन्त्री, मृगावत्या च भूपतिः
॥ ३०२ ॥ तेन मन्त्री समादिष्टः, शासनास्तेन भाषिताः । अभिग्रहो न केनापि, ज्ञातस्तु प्रभुचतसः ॥ ३०३ ॥ नौसैन्येन पुरा
गत्या, शतानां क्रतुषोऽरुणत् । चंपा तदाऽऽकुलेऽनेशचत्पतिर्दधिवाहनः ॥ ३०४ ॥ यो यद् गृह्णाति यद्वृष्टे, उद्गुष्टे तद्वचमूर्चरैः ।
चम्पा सुषितसर्वस्या, क्षणेनापि कृता भटैः ॥ ३०५ ॥ तदौष्टिकेण चैकेन, दधिवाहनगेहिनी । धारण्याख्या समं पुण्या, वसु-
मत्या समाददे ॥ ३०६ ॥ तेनोक्तं पथि लोकाग्रं, भार्येयं मे सुतां पुनः । विक्रमे सा तदाकर्ण्य, विदीर्णहृदया मृता ॥ ३०७ ॥
कौशाम्ब्या तेन विक्रीता, सुतां लात्या धनावहः । गृहं नीत्वाऽथ मूलाया, भुजिष्यत्येन चार्पयत् ॥ ३०९ ॥ तस्याः शीलैर्न याचा
च, शैत्यादाप्यापितः पिता । तां सुतां चन्दनेत्युचै, मूला तस्यास्तु शंकरे ॥ ३१० ॥ बालां रूपवतीमेतां, श्रेष्ठी चेत्यपरिणेत्यते ।
तदाऽहं निहता मूलान्मूला चिन्तयतीति च ॥ ३११ ॥ शुशुमे बहिर्बर्हामकेशी सा मृगलोचना । नवीनर्याचनारम्भा, रम्भा छवमिवा-
गता ॥ ३१२ ॥ अन्यदाऽन्यपरीवारे, व्याकुले गृहकर्मभिः । यातापने च सुप्तार्या, मूलायां निद्रया विना ॥ ३१३ ॥ ग्रीष्मार्क-
तापसन्तप्तै, श्रेष्ठिन्याश्रयमागते । स्वपितुश्चन्दना मत्स्या, पादशौचं व्यधादियम् ॥ ३१४ ॥ तदा च कचमारोऽस्याः, श्रुत्वा माऽऽद्रो
मरित्यति । श्रेष्ठिना कम्पया श्रुत्या, यदो मूला ददर्श तत् ॥ ३१५ ॥ ततोऽप्यागन् मयाऽप्यापि, यत्पूर्वं तपया ध्रुवम् । श्रेष्ठिनेधे-

दितं स्पष्टं, पुत्रीरुं छलनं परम् ॥३१६॥ गुण्डयित्वाऽक्षिपद् यंत्रं, निगडेन नियंत्रिताम् । दिनत्रये गते श्रेष्ठी, ह्यात्वा तद्वाहिरानयत् ।
॥ ३१७ ॥ धुपितायाः ममर्ष्यस्याः, कुन्मापान् सर्पकोणके । अगाभिगडभंगाय, लोहकारस्य हृतये ॥३१८॥ रुदत्यां जिन आया-
सीत्, पारणं कारितं तथा । दिन्यानि पंच तत्रासन्, निगडौ नृपुरो धृतौ ॥ ३१९ ॥ मातृष्वसुर्मगावत्या, मिलको धृष्टिमोष्कम् ।
नियार्थे नृपतिं प्रादाद्धनं तत् श्रीष्ठिने मघा ॥३२०॥ नृपस्य चन्दना दत्ता, देवेन्द्रेण विभोरियम् । भाविनी प्रथमा शिष्येत्युत्वा
स्वर्गमुपेयिवान् ॥ ३२१ ॥ तपो वीरविभोरेवं, पण्मासधुपणं पुरा । साभिग्रहात्तु पण्मासी, न्यूनाऽभूत्पंचभिर्दिनैः ॥३२२॥ चतुर्मा-
स्यो नवाभूयन्, त्रिमास्यौ द्वे षभूयतुः । सार्द्धद्विमासिके द्वे च, द्विमासधुपणानि पद ॥३२३॥ द्वे सार्द्धमासिके जाते, मासिकान्यर्क-
संख्यया । पक्षा द्वास्तसत्तिथासन्, भद्रादिप्रतिमात्रयम् ॥ ३२४ ॥ प्रतिमाधिकमात्रिकयो, द्वादशाष्टमभक्ततः । एकोनत्रिंशदधिकं,
पष्ठानो द्वे शते मते ॥३२५॥ नित्यभक्तं चतुये च, कदाचिदपि नाजनि । सर्वमेव तपःकर्म, जलदीनं प्रभोरभूत् ॥ ३२६ ॥
जातं सैकोनपंचाशत्, पारणाहःशतत्रयम् । द्वादशान्दी च पण्मासी, पक्षं छवस्थताऽजनि ॥ ३२७ ॥ एवं विहृत्य श्रीवीरः, सम-
स्य ऋतुपालिकाम् । नर्दां श्लेऽथ कंकेष्ठः, कृतपष्ठतपाः स्थितः ॥ ३२८ ॥ तत्रोत्कटासनस्यस्यातापनास्थस्य माधवे । प्रमोदशुभ्यां
शुद्धायां, चन्द्रे हस्तोत्तरास्थितं ॥ ३२९ ॥ अपराह्णे चतुष्कर्मक्षयादजनि केवलम् । धुणं जातं सुखं तत्र, धुणे नैरयिणामपि
॥ ३३० ॥ सेन्द्रैर्देवैः समागत्य, प्राकारत्रयमादधे । आद्यायां देशनायां तु, प्रतिबोधो न कस्याचित् ॥ ३३१ ॥ मातंगनाम्ना कृत-
सन्निधानो, यक्षेण सिद्धागिकया च देव्या । श्रीवीरनाथो विजहार भव्याम्बुजप्रबोधेऽम्बुजचन्द्रबन्धुः ॥ तुर्यद्वार इति तुर्यगाथार्थः ॥
अथ पुनरपि प्रयज्यादृक्करत्वमेव व्यनक्ति,

जायज्जीवममज्जाणमणयरयं भूमिसयणमुद्धिदं । केसुद्धरणं च तथा निष्पडिकम्मत्तणमगुव्वं ॥ ५ ॥
यावज्जीवं अमज्जनं-अस्नानं, उद्दिष्टमिति द्वितीयपदगतं चतुर्थेऽपि पदेऽपि योज्यते, यदुक्तमुक्त्या पूज्यश्रीहरिभद्रगुरोर्मया ।
समरारदित्यसंक्षेपे, साधुस्नानोज्जनक्षणे ॥ १ ॥ कृते स्नाने क्षणं शौचं, रागमानौ च धेत्तुं । स्त्रीजनप्रार्थनीयत्वं, ब्रह्मचर्यस्य
दूषणम् ॥ २ ॥ घातो जलस्थजीवानामन्यसत्त्वविघाघनम् । क्षीरक्षालनमंगारे, इवाज्ञानप्रकाशनम् ॥ ३ ॥ अस्नाने तु न दोषास्ते,
मत्वेति मुनिपुण्यैः । वर्ज्यं स्नानं ततः सिद्धिचभूतसंगमसस्पृहः ॥ ४ ॥ तथा अनवरतं भूमिशयनमुद्दिष्टं, न तु पल्यकादिशयनं,
केशोद्धरणं च, तथा निष्प्रतिकर्मत्वं अपूर्व, विशिष्टमित्यर्थः, समासतो गार्थार्थः, व्यासार्थस्तु निष्प्रतिकर्मत्वे श्रीसनत्कुमार-
चक्रवर्त्तिमुनिरुदाहियते, तथाहि-धियं कांचन विभ्राणे, श्रीकांचनपुरेऽभवत् । (श्रीविक्रमयशोव्यासः) श्रीविक्रमयशा नृपः
॥ १ ॥ अन्तःपुरपुरन्धरयोऽस्य, सन्ति पंचशतीमिताः । स चिक्रीड समं तामिधेयामिति वारणः ॥ २ ॥ तत्रेभ्यो नागदत्तोऽस्ति,
तस्य लोकोत्तराकृतिः । विष्णोः श्रीरिव विष्णुश्रीः, प्रिया प्राणप्रियाऽस्ति च ॥ ३ ॥ साऽन्यदा दृग्गयाक्षेण, प्रविश्य-नृपहृद्गृहम् ।
विवेकादीनि रत्नानि, चिरत्नान्यप्यपाहरत् ॥ ४ ॥ ज्ञात्वा दस्युमुदास्यैनां, न्यास्यदन्तःपुरे नृपः । यद्धा च बाहुपाशेनामुंचन्ना-
चरसामपि ॥ ५ ॥ तामेव पीडयन्त्रगे, रक्षत्यन्याः स वीरधुः । राक्षः संवननं चौरनिग्रहश्च यतो नयः ॥ ६ ॥ मित्रप्रियावियोगा-
त्त्रिग्रहग्रस्तोऽन्यचेतनः । उन्मपो नागदत्तोऽभूच्चतुःस्रो नरेन्दुना ॥ ७ ॥ चतुष्के चत्तरे मार्गे, द्विपथे च चतुष्पथे । वैष्णवो
विष्णुवद्विष्णुश्रियमेकाममंस्त सः ॥ ८ ॥ तामेव हृदये बिभ्रद्बहिरन्तश्च सन्ततम् । न कांचनपुराधीशो, मेने कांचन किंचन
॥ ९ ॥ प्राणेऽवरापहारिण्यास्तस्याः प्राणापहारकम् । निर्मसुः कार्मणं राजपत्न्योऽन्याः कामनिष्ठराः ॥ १० ॥ कार्मणेन मृतामेता-

मजानन् मोहमोहितः । कुपतिः कुपितां जानन्नादिघ्नलग्नश्चद्रन्यधात् ॥ १॥ चटुभिः षडुभिर्नालैरजल्पन्तीमिमामयम् । अकं कृतां (त्वा)
क्षमाभर्त्ता, (निजावस्थां) कृपालीको न्यवेदयत् ॥ १२ ॥ तद्वीक्ष्य सोऽन्यतो निन्ये, मन्त्रव्याजेन मन्त्रिभिः । विष्णुश्रियः
शरीरं तु, भुजिष्यः प्रेषितं वहिः ॥ १३ ॥ मन्त्रिभिर्मन्त्रयित्वाऽसौ, वासवेशमन्युपागतः । तया ह्रीनं तु तद्वीक्ष्य, हा हतोऽस्मीति
मूर्च्छितः ॥ १४ ॥ अग्रे विष्णुश्रिया छिन्नचैतन्यं मूर्छयाऽय तम् । शोच्यशोच्यमशोचन्त, सविधाः शुचिबुद्धयः ॥ १५ ॥ चन्द-
नादिहता मूर्च्छो, यदा स ग्राह मन्त्रिणः । यत्र क्वापि प्रिया मेऽस्ति, ततोऽप्यानीय दीयताम् ॥ १६ ॥ इयमत्रोपविष्टाऽस्ति, यदद्भिः
सचिवैरपि । द्विदिन्यनन्तरं निन्ये, नृपः कुणपसन्निधौ ॥ १७ ॥ तदाऽगोपितगोप्यांगं, कृमिकर्णं कलेवरम् । वीक्ष्य क्षोणिपतिदेव्यौ,
विवेकसदृशं हृदि ॥ १८ ॥ कुलं क्षीलं यशः पुण्यं, यत्कृतं सर्वमुज्जितम् । तस्या एतच्छरीरस्य, परिणामोऽयमीदृशः ॥ १९ ॥ मलमूत्रनिधा-
नेऽत्र, गात्रेऽसृग्बिस्रगन्धिनि । तच्चच्छुपिरमधेऽस्मिन्, मेघ्यशुद्धिर्मया कृता ॥ २० ॥ अविक्रमेण कामस्य, जयेऽप्यशसा जने ।
सं नामापि मयाऽनर्थकारिणाऽनर्थकं कृतम् ॥ २१ ॥ यथेदं नश्वरं देहं, तथेदमपि निश्चितम् । तदस्य लाभं गृह्णामि, कर्मनिर्मूलकं
व्रतम् ॥ २२ ॥ ध्यात्वेति स व्रती सुरैः, सुव्रताश्च दुस्तपं तपः । तप्त्वा सनत्कुमारोऽभूत्, कल्पे देवो महर्द्धिकः ॥ २३ ॥ ततो
रत्नपुरे जातो, जिनधर्म्मभिधो वणिक् । नागदत्तस्त्वभूद् भ्रान्त्वा, भवसिंहपुरे द्विजः ॥ २४ ॥ स त्रिदण्डयगिनश्चर्म्मोख्यो,
द्विमासस्रपणव्रती । राज्ञा रत्नपुरेशेन, तत्रायातो निभान्त्रतः ॥ २५ ॥ तत्रैव जिनधर्म्मं स, वीक्ष्य तद्वद्विद् द्विधाऽवदत् । भोजनं
भाजनं न्यस्य, कुर्वे पृष्ठेऽस्य नान्यथा ॥ २६ ॥ हृदयं जिनधर्म्मस्य, जिनधर्म्मेण वासितम् । राजाऽऽज्ञयाऽप्यतः प्राप, पृष्ठं
तस्यान्यतीर्थिरुः ॥ २७ ॥ तप्तपांसपानेनादाहि पृष्ठं न हत्पुनः । तत्पृष्ठेऽस्योद्भृता तेन, छविर्नतु शुलच्छविः ॥ २८ ॥ गत्वा-

ऽऽश्रयमयं संप्रैत्यपूजां विधाय च । व्रतमादाय शैलोग्रे, कार्योत्सर्गेण तस्थिवान् ॥ २९ ॥ पृष्ठमांसादिभिर्गृद्धैर्वाध्यमानोऽपि
निधलः । पूर्णायुरिन्द्रः सौधमे, जिनधर्मोऽज्जनिष्ट सः ॥ ३० ॥ स त्रिदण्डी तु मृत्वाऽस्य, यानमैरावणोऽजनि । ततश्च्युतो भयं
ग्रान्त्वा, सिताक्षो गुयफोऽभवत् ॥ ३१ ॥ इतश्च जम्बूद्वीपस्याभरणे कुरुनीधृति । इहास्ति हस्तिनपुरं, पुरं सुरपुरप्रमम्
॥ ३२ ॥ रम्यश्च सेत इत्याख्याख्यातस्तत्राभवन् नृपः । सहदेवी महादेवी, चास्य देवीव रूपतः ॥ ३३ ॥ ततःकुक्षौ जिन-
धर्मस्य, जीयः सौधर्मिकल्पतः । चतुर्दशमहास्यन्त्यचितः समवासत् ॥ ३४ ॥ कालेऽस्यत सुतं सा तु, महेनाथ महीयसा ।
सनत्कुमार इत्याख्यामस्य ख्यातां पितास्तनोत् ॥ ३५ ॥ मूर्त्तौ मनोरथः पित्रोरयं स्यनुरवर्द्धत । कुशलः कलयामास, क्रमशः
मकलाः कलाः ॥ ३६ ॥ स गुह्यधूलतायासयनं प्राप्तश्च यौवनम् । मैत्रीं महेन्द्रसिंहेन, कालिन्दीस्रजेन च ॥ ३७ ॥ स च साद्धे-
कपत्यारिशदनुस्त्वनुमानभृत् । अद्वैतरूपस्वर्णाभः, सर्वलक्षणलक्षितः ॥ ३८ ॥ अन्यदा मकरन्दाख्योद्याने भिक्षेण संयुतः । गतो
रन्तुं यतनोऽसौ, यतन्तेनेव हन्मयः ॥ ३९ ॥ तदा चाश्वपतिप्रत्नप्राभृताश्चयज्जान्नुपः । नाम्ना जलधिकघ्नोलमश्वं प्रैषीत्
॥ ४० ॥ त्रिज्जगद्दि यथा यथा । शिक्षायां विपरीतोऽस्वः, स धावति तथा तथा ॥ ४१ ॥ अन्वयासीत् कुमारः श्वमश्वसे-
ल्याप्यन्त्या (यात्यया गत्या) ऽपमृत्युर्नेत्रयोरभृत् ॥ ४२ ॥ ततो महेन्द्रसिंहेन, महानिर्वन्धतो नृपः ।
॥ ४३ ॥ स्वयं नृपमनुशाप्यानुमित्रं सांध्यरागवत् । महेन्द्रसिंहः कान्तारं, प्रीपान्तर-
। अग्ररण्येऽग्ररण्येन । निचिह्नाद्रिषु यादिषु । निम्नगारु गुदुर्गारु, पद्माम गुहदः कृते ॥ ४४ ॥ न प्रीतं प्रीत-

कालस्य, नोष्णपुष्पागमस्य च । नाम्यु चांभुदकालस्यानलस्योऽयं व्यजीगणत् ॥ ४७ ॥ महेन्द्रसिंहः सर्वत्र, मित्रमेवं विलोक-
यन् । ससारसारसारवैराससार सरः सरन् ॥ ४८ ॥ पद्मिनीनिलयं स्वच्छफलदैः परिवारितम् । समित्रमिव तद्वीक्ष्य, तापं
तत्याज वर्त्मजम् ॥ ४९ ॥ तच्चतिथेयमातिथ्यमस्य चक्रे फलैर्जैलः । अर्जितं सर्वसामान्यं, धनं धान्यं सरश्च सन् ॥ ५० ॥
तरीतुमिव दुःखान्धिमारुदस्यास्य संवरम् । दक्षिणेनेचनेनोच्चैः, पस्पन्दे चाहुनाऽपि च ॥ ५१ ॥ ततो हर्पसमुत्कर्पेरा महर्पः
पुरो ब्रजन् । बेणुवीणाच्चनिस्सीतं, संगीतमशृणोदसौ ॥ ५२ ॥ ददर्श दर्शनीयांगमृगाक्षिमध्यवर्त्तनम् । कण्ठपीठलुठद्वारं,
सादरं सुहृदं निजम् ॥ ५३ ॥ दूरादुदण्डमुदण्डप्रणामं यत्रयन्नयम् । समुत्थाप कुमारं, सहर्पं परिपस्वजे ॥ ५४ ॥ तयोर्भिलतयोः काला-
द्वारम्मोधारयोरिव । स्नेहयुक्तिरभूद् व्यक्त्या, बाष्पमुष्णं विमुञ्चतः ॥ ५५ ॥ प्राग्वृत्तं तेन पृष्टश्च, कुमारः कथने प्रियाम् ।
आदिश्य च कुलमतिसंज्ञां श्रुते स्म कैतवात् ॥ ५६ ॥ साऽप्याह च तुरंगेणापहृतंस्त्व सुहृदः । द्वितीयोऽह्नि भ्रमेणाश्वः-
स च निश्चेष्टां गतः ॥ ५७ ॥ मुक्तः सख्यादयोत्तीर्य, मुक्तः प्राणैरपि क्षणात् । राजापथ्यकृतः प्रार्थ्यः, प्राणनाशो
यथा तथा ॥ ५८ ॥ आर्यपुत्रोऽपि मूर्खलः, सुप्तस्तरुतले क्षणम् । तदाधिष्ठातृयक्षेणाम्यागतोऽयं महापुमान् ॥ ५९ ॥
विचार्येति जैलः सिक्तः, प्रबुद्धः पायितः पयः । ऊचे कस्यं कुतश्चतत्, पयः पीयूषसोदरम् ? ॥ ६० ॥ ॥ युग्मम् ॥ प्रा-
देवसहं यक्षः, पथश्रान्तस्य ते कृते । सत्कृपो मानसे मानिन् ! मानसमढौक्यं पयः ॥ ६१ ॥ त्वत्सखा ग्राह दाहाय, बहवोऽपि
दवा इव । सन्ति श्रान्त्यै पुनस्तस्य, भवानेको घनाघनः ॥ ६२ ॥ तापस्त्वेप ममात्यन्तं, मानसेऽमानसेवनाव । शान्तिं यास्यति
तत्त्वं मां, नय तत्र नयाध्वग ! ॥ ६३ ॥ ततः पुण्यजनेनामुं, नीतं पुण्यजनेनामुं । कैलासे मानसांतःस्थं, धृत्वा तापमपाहरत् ॥ ६४ ॥

यावदुत्तरति स्नात्वा, तावत् प्राग्जन्मवैरिणा । वीक्ष्यासिताक्षयद्येण, क्रोधतो योधितश्चिरम् ॥ ६६ ॥ युद्ध्वा चिरं च ते सख्या,
वज्रसारेण मुष्टिना । हतः प्रहतदर्प्यः स, गतोऽथ धृतमत्सरः ॥ ६७ ॥ ततस्त्वदीयमित्रस्योपरिष्ठात्तुष्टितः कृता । पुष्पघृष्टिश्च दृष्टिश्च,
सुरास्त्रीभिर्विकसरा ॥ ६८ ॥ तदा च भानुवेगस्य, विद्याधरपतेः सुताः । अष्टसङ्ख्यास्तमम्यर्च्य, निन्यिरे नगरं निजम् ॥ ६९ ॥
तासां च पितृदत्तानां, पाणिग्रहमयं व्यधात् । पूर्वभाग्यप्रदत्तानामथानां दिक्श्रियामिव ॥ ७० ॥ सुप्तस्त्वाभिः समं द्वेयिक्षेणाक्षेपे
सोऽन्यतः । प्रपुद्बः सौधमालोक्यारूढस्त्वं सप्तभूमिकम् ॥ ७१ ॥ सुदर्ती रुदतीमेकां, तत्र ग्रेक्ष्य मम प्रियः । तामुवाच किमेका त्वं,
का च ? कस्मान्च रोदियि ? ॥ ७२ ॥ सोऽपे साकेतभूपालसुराष्टस्य सुताऽस्म्यहम् । सुनन्दा नाम दत्ता चाश्वसेननृपसूतवे ॥ ७३ ॥
पित्रा सनत्कुमाराय, हत्वा विद्याधरेण तु । मुक्ताऽस्म्यत्र गतर्षेप, न जाने किं करिष्यति ? ॥ ७३ ॥ युग्मम् ॥ कौरव्योऽस्मीति
मा मैर्पीरित्युक्त्वा तां सुहृत्तय । वज्रवेगं प्रियाचौरं, हन्ति स्माश्रनिवेगजम् ७४ ॥ ततः सुनन्दां स्त्रीरत्नं, प्राग्येतुवज्रनि(जन)वेदितम् ।
उपयेमेऽश्वसेनाङ्गजनिर्जनितसम्मदम् ॥ ७५ ॥ वज्रवेगस्वसा सन्ध्यावली वज्रेऽमुमेव च । आतृयाती पतिर्माधीति ज्ञात्वा ज्ञानिनो
वचः ॥ ७६ ॥ जनको वज्रवेगस्याश्रनिवेगोऽथ मत्प्रियम् । अभ्यर्पेणयदस्यादाद्विद्यां सन्ध्यावली तदा ॥ ७७ ॥ तत्कालसिद्ध-
विद्योऽयं, विद्याभुजबलोज्जितः । युयुधेऽश्रनिवेगेन, भानुवेगादिभिर्वृतः ॥ ७८ ॥ चिरं युद्ध्वा च चक्रेणाश्रनिवेगाशिशोऽच्छिदत् ।
त्वन्मित्रेऽतः सुरैर्मुक्ता, पुष्पघृष्टिः पपात च ॥ ७९ ॥ वैताढ्यादौ ततो नीत्वा, चण्डवेगादिकैर्नृपैः । चक्रे खेचरचक्रित्वाभिपेकोऽस्य
विवेकिनः ॥ ८० ॥ वान्दिता पूजयित्वा च, प्रतिमाः शश्वतार्हताम् । क्रोडार्थमत्रायातोऽयं, मिलितश्च मवानिति ॥ ८१ ॥ प्रभु-
द्वोऽथ कुमारस्त्वं, वैताढ्यं सममानयत् । तेनापि तत्रायातेन, चक्रे चैत्येषु वन्दना ॥ ८२ ॥ ततः सखेचरः सान्तःपुरोऽसौ हस्ति-

नापुरे । समं महेंद्रिसिंहन, समायातोऽथसेनभृः॥८३॥ पिता राज्ये ग्रामोदेन, स्थापयित्वा निजाद्भजम् । राजर्षेः सुव्रतात् सम्यग्मवोचार्य-
ग्रहीद्व्रतम् ॥८४॥ राजा सनत्कुमारोऽथ, सुहृदं सौहृदाश्रयः । महेन्द्रसिंहं सेनाधिपतिर्वेऽतिष्ठिपन्मुदा ॥ ८५ ॥ चक्रत्ने समुत्पन्ने,
स पदखण्डमसाधयत् । दशवर्षसहस्रयाऽसौ, वर्षे भरतनाभकम् ॥८६॥ सम्पूर्णचक्रवर्तित्वैवभवः स्वपुरान्तिके । सनत्कुमारनामासौ,
तुर्यथक्री समाययौ ॥८७॥ सौधर्मैन्द्रस्ततस्तस्मै, श्रीदेनाप्रेषयन्मुदा । चामरे कुण्डले देवदण्ये द्वे पादुके अपि ॥८८॥ हारोडुमालां
धेयतातपत्रं च मुकुटं मणीन् । सपादपीठं पंचास्यपीठं धूरि च भूर्यपि ॥ ८९ ॥ प्रवृत्तंऽप्सरसां नृत्ते, कलं गायति तुम्बरी ।
चक्रीश्च उत्सवप्रीतो, धनदेन प्रवेक्षितः ॥ ९० ॥ नृपैः समस्तेरम्येत्य, कृते द्वादशवर्षाविके । चक्रिणश्चक्रवर्तित्वाभिपेरुस्य महोत्सवे
॥९१॥ तव प्राग्जन्मभिन्नस्य, शक्रेण प्रेष्य मामिह । उत्सवो विदधे श्रीदस्तमित्युक्त्वा तिरोंदधे ॥९२॥ युग्मम् ॥ दधे सनत्कुमारस्य,
लक्ष्म्या रूपेण तेजसा । सौभाग्येन च भाग्येन, न कोऽपि प्रतिरूपताम् ॥ ९३ ॥ एकदा च सुधर्म्यां, नाटकक्षिप्तचेतसः । शक्र-
स्येशानतोऽभ्यागान्, सुरः कोऽप्यतिभासुरः ॥ ९४ ॥ तेजांसि निजतेजोभिस्तेन देवेन नार्किनाम् । तिरोहितानि ताराणां,
भानुनेव स्वभानुभिः ॥९५॥ गतेऽस्मिन्निदिवं तत्र, देवे देवैर्दिवस्पर्भिः । प्रातुर्यकारणं पृष्टस्तेजसां ग्राह तान् प्रति ॥९६॥ जन्मल्ये-
तेन पूर्वस्मिन्स्वपस्तप्तं सुदुस्तपम् । आचामाम्लवर्द्धमानं, तत्प्रभावोऽयमद्भुतः ॥ ९७ ॥ पुनः पृष्टः सुरैः कोऽपि, सम्प्रत्यस्ति
परो नरः । तेजस्वी रूपांश्चेति, ततः प्रोवाच वासवः ॥ ९८ ॥ चक्री सनत्कुमारोऽस्ति, यादृग् रूपेण तेजसा । तादृशः कोऽपि
नैवास्ति, नरेष्वपि सुरेष्वपि ॥ ९९ ॥ तत्प्रत्ययार्थं द्रो देवौ, भूत्वा भूदेवर्ूपिणौ । श्रीमतसन्त्कुमारस्य, द्वाः स्थानागत्य चोचतुः
॥ १०० ॥ द्विजावाचां समायातौ, चक्ररूपं निरूपितुम् । दूरदेशान्तगदेतचक्रिणे त्वं निवेदय ॥ १०१ ॥ तदानीं कृतमर्यागा-

भ्यंगं तेन च चक्रिणम् । विज्ञप्य तौ समानीतौ, सुयोगे चक्रवर्त्तिनः ॥१०३॥ रूपमग्रतिरूपं तत्, तस्य ताम्यां निरूप्य च । धृतौ मौली निपेक्षुं वा, रूपं नरसुरद्वये ॥१०३॥ उक्तं च देव ! रूपं ते, प्रसिद्धराधिकं ध्रुवम् । कुतार्थौ सर्वथाऽप्यावां, लोचने सफले च नौ ॥ १०४ ॥ चक्री ग्राह द्युतिः का मे, लावण्येऽभ्यंगमंगुरे ? । स्नातस्य काव्यवद् दृश्यं, सालंकारं वपुर्मम १०५ ॥ तौ विमृज्य कृतस्नानः, कृष्णितानल्पभूषणः । साडम्बरोऽम्बरसिंहासनासीनः सभास्थितः ॥ १०६ ॥ अभितो वारनारीभिर्दूयमानप्रकीर्णकः । ताद्याकार्ये द्विजन्मानौ, निजरूपमदर्शयत् ॥ १०७ ॥ तौ तन्निष्ठाया विध्यातदीपवन्मलिनाननौ । जातौ रूपविरूपत्वप्रतिरूपवशादित ॥ १०८ ॥ अद्यायतां मदानन्यानपि धीमान् करोति न । विशेषतस्तु रूपेण, जराधुद्रोगनाशिना ॥ १०९ ॥ चक्रिणा चिन्त्यन्तौ च, पृष्टौ वैवर्ण्यकारणम् । शक्रस्तुतिं रुजक्रान्तिं, देहस्याख्यताय स्वर्गतौ ॥११०॥ चक्री न्यस्य सुतं राज्ये, विनयन्धरद्वरितः । गृहीत्वा ब्रतमन्यत्र, विजहार महातपाः ॥ १११ ॥ पुरमन्तःपुरं मन्त्रिमण्डलं चापि पृष्ठतः । पण्मासीमसुना सार्द्धं, परिभ्रम्य न्यवर्त्तत ॥ ११२ ॥ स पृष्ठपारणेऽश्रुक्तं, छागीतक्रं सचीनकम् । तेन तस्यामवत् सप्त, वेदनाः खेदनायिकाः ॥ ११३ ॥ कञ्छूशोपल्वरश्चासौचिकुक्ष्यक्षिवेदनाः । सप्तवर्षशर्त्तौ सप्ताधिसेहेऽसौ महामुनिः ॥ ११४ ॥ सहमानस्य तस्यान्यानुपसर्गोन्परीपहान् । लब्धयो विविधा जातास्ता नैवोपजिजीव सः ॥ ११५ ॥ पुनर्निष्प्रतिकर्मस्त्वग्रंशं शक्रनिर्मिताम् । श्रुत्वा सुरोपरीधार्यं, भिषगरूपौ समागतौ ॥ ११६ ॥ तावूचतुर्मुनि स्वामिन्नावां निजकभेषजैः । चिकित्सकौ चिकित्सावश्चिकित्सौ तद्विधापय ॥ ११७ ॥ मुनिराह द्विधारागा, द्रव्यमावाविभेदतः । भावरोगहरी तच्चेद्युवां तन्मां चिकित्सताम् ॥ ११८ ॥ द्रव्यरोगहरी चेत्तद्रलत्पामो ममांगुलिम् । पश्यतं श्लेष्मजस्पशस्वर्णवर्णीकृतां मया ॥ ११९ ॥ तद्देहश्यामले रोगस्तपःस्वर्णकशाशमनि । प्रति-

भाति स्म रेखेवं, जातरूपनिभांगुली ॥१२०॥ तौ तद्वीक्ष्योत्तुः शक्रार्थेवादान्तपरीक्षणम् । कर्तुमावाभिषयातौ, न सामान्योऽसि
सर्वथा ॥ १२१ ॥ तदुक्तेति सुरावेतौ, नत्वा स्तुत्वा मुहुर्मुहुः । गतौ सनत्कुमारस्तु, सनाम्ना स्वर्गमासदत् ॥ १२२ ॥ इति
पञ्चमगाथार्थः ॥ अथ प्रव्रज्यादुष्करत्वं पष्ठगाथया निवृणोति—

गुरुकुलयासो य सया सुहृदपिवासाहया य सोदब्बा । पावीसं च परीसद् तदेव उवसग दब्बाहं ॥ ६ ॥
गुरुकुलयासश्च सदा, गुरुकुलयासो हि स्मरणावारणाग्रेणप्रतिग्रेणाहेतुरिति तत्रैव विनयः सम्भवति, ततो विनयविधौ
साधुविषये आर्यचन्दना प्रवर्तनीविषये मृगायती च दृष्टान्तौ, तथाहि- स्वामिनः केवलज्ञानस्योत्पत्तौ गौतमादिषु । एकादशसु
दिन्येषु, त्रिपदीश्रववाक्यतः ॥१॥ अत्रितद्वादशांगेषु, लंभितेषु गणेशताम् अपापापुरि शक्रेणानीतोपस्वामि चन्दना ॥२॥ (युग्मम्)
ता च कन्याशतैर्युक्ता, तस्यैव प्रतिबोधितैः । दीक्षिता शिक्षिता सर्वमाचारं स्वामिना स्वयम् ॥ ३ ॥ आविकीप्रतिनीधम्म-
प्रवर्तकतया कृता । प्रवर्त्तिनीत्वे नाथेन, कौशाभ्यामन्यदाऽगमत् ॥ ४ ॥ कलापकम् ॥ तत्रागतश्च चम्पायां, निःस्वः
क्षेत्तपकाभिधः । आविकाम्रतिनीवृन्ददृतां नृपतिवर्त्मनि ॥ ५ ॥ हित्वा सुखासनाश्चादि, सम्मुखैर्मन्त्रिभिर्नृपैः । समुत्थायापणे-
भ्यश्च, वन्द्यमानां महाजनैः ॥ ६ ॥ ददर्श दर्शनीयां तां, चन्दनां दृष्टिनन्दनाम् । पप्रच्छ स्थविरं चैकं, केयं पूज्यपदद्वयां
॥ ७ ॥ विशेषकम् ॥ स ग्राह पुत्री चम्पेशदधिवाहनभूपतेः । श्रीवीरस्याद्यशिव्या च, स्वामिनः चन्दनाभिधा ॥ ८ ॥
प्रवर्त्तिनीपदस्थाऽसौ, वसतौ याति यन्दिताम् । मुमुक्षुः त्रिपदीस्यैर्यसुस्थितं सुस्थितं गुरुम् ॥ ९ ॥ तदाकर्ण्य स तद्वृन्दमन्वितो
गुरुमानमत् । वन्दित्वा चन्दना धरोन्निजोपाश्रयमागमत् ॥ १० ॥ गुरुप्रोक्तः स च प्रोक्ते, दृष्ट्वाऽगुं चन्दनागमम् । समेत्याहं

श्रितः पूज्यपादान् कल्पद्रुमोपमान् ॥ ११ ॥ ज्ञानावसुचितं ज्ञात्वा, स्मरिभिर्गुणभूरिभिः । स सितासितया वाचा, क्षेप्ययाऽपि च
तर्पितः ॥ १२ ॥ व्रतेच्छुः स व्रतं दत्त्वा, ग्रहितः साधुभिः सह । चन्दनोपाश्रयं तैश्च, विधिनाऽन्तः प्रवेशितः ॥ १३ ॥ अभ्यु-
त्थाय तथा पीठे, निवेशय च स चन्दितः । तत्पुरथार्यिकानां तमासनं नादृतं सया ॥ १४ ॥ उक्तं च किंच पूज्यानामागमः ? स
व्यचिन्तयत् । अहो व्रतं यतोऽमुष्या, मय्यप्येवं विनीतता ॥ १५ ॥ व्यात्वेत्याहादिशत्पूज्या, युष्मद्वाचार्थमत्र माम् । अपृच्छय
साधुभिः सादं, गतो धर्मे स्थिरोऽभवत् ॥ १६ ॥ सतो वैमुख्यगान् कृत्वाऽधान्मदौघन्दना दमान् । यथा तथा च साध्वीनाम-
न्यासामपि युज्यते ॥ १७ ॥ इतः सुरप्रियो यक्षः, साकेतेऽस्ति स उत्सने । चित्रतश्चित्रकृद्धारती, ग्रामधारती त्वचित्रितः ॥ १८ ॥ नश्यै-
श्चित्रकृतां वगो, धृत्वा यद्दध्वाऽवलग्नकैः । राजा तन्नामपत्रस्य, क्षिप्त्वा कुम्भेऽनुवत्सरम् ॥ १९ ॥ कन्यकायां चर्कपत्त्यां, यन्ना-
म्नाऽभ्येति पत्रकः । स चित्रयति यक्षं च, श्रयाति च यमालयम् ॥ २० ॥ युगम् ॥ कौशाम्यां चित्रकृद्घिन्नकौशलार्थमुगगतः ।
तत्रास्याच्चित्रकृद्बुद्धागृहे एकसुतांचित ॥ २१ ॥ तत्सुतपत्रिकाऽऽकृष्टा, कुमार्यो बुद्धया श्रुता । रुदन्तीं तां निवार्योसौ, परोपकृति-
धीर्ययौ ॥ २२ ॥ कृत्वा पटं पवित्रांगवस्त्रधित्रकरः स च । गन्धाधिवासितैर्नव्यवर्णकैः कूर्चकैरपि ॥ २३ ॥ पटव्याऽष्टपुट्या सं-
छन्नमुखप्राणमचित्रयत् । यक्षमक्षमयद्दक्षस्तर्तयप कृतानतिः ॥ २४ ॥ स्वमागः क्षमयन्नुक्तो, देवेन वरहेतवे । प्रोवाच मा जनान्
मापीः, प्रीतो देवोऽब्रवीदिति ॥ २५ ॥ तद्धि सिद्धं तव श्रणादिति यक्षोदितेज्ज्वदत् । दृष्टेऽशेषि यथारूपं, रूपं चित्रेऽस्तु
मे ततः ॥ २६ ॥ इत्थं लब्धवरो यक्षात्, कौशाम्यौ स समागतः । श्रतानीकः समादिक्षत्, तदा चित्राय चित्रकान्
॥ २७ ॥ स्थानेषु च विमलेषु, स बुद्धान्तान्त्रिकस्थितः । दृष्ट्वाऽङ्गुष्ठं मृगावत्या, रूपं निरूपमं व्यधात् ॥ २८ ॥

रूपस्योरी मपीचिन्दुरुन्मृष्टोऽपि सुहृदुः । मिः पपात् विमृश्याथ, तदवस्थमधारयत् ॥ २९ ॥ देव्या रूपात् नृपस्तुष्टो,
रुष्टो पिन्दोस्तदरूपात् । तं वध्यमादिशन्नन्यैर्विज्ञप्ताश्चित्रकारकैः ॥ ३० ॥ देव ! यक्षप्रसादोऽयं, कुञ्जिकास्यं तवो नृपः ।
अदर्शयथावस्थं, तद्रूपं स लिलेख च ॥ ३१ ॥ तथापि च्छिन्नतर्ज्जन्त्यगुह्येऽर्षी नृपं प्रति । यक्षमाराध्य सिद्धिर्तां, स लेभे वाम-
पाणिना ॥ ३२ ॥ ततो रूपं मृगावत्याः, पटे न्यस्तमदर्शयत् । प्रद्योतस्यैष गमच्छ, तं केयं मनुजामरी ? ॥ ३३ ॥ स च ग्राह
शतानीकप्रिया सेयं मृगावती । राजा तं याचितुं द्रुतं, प्राहिणोदथ तत्पतेः ॥ ३४ ॥ तथ्यं स स्त्रामिसिद्धि, वदन् द्रुतो गले
धृतः । गत्वा न्यवेदयचू चक्रं, प्रद्योतथ प्रयाणकम् ॥ ३५ ॥ तदाममनवार्त्तातिः, शतानीकिन धारिता । अपथ्याप्यस्य पथ्याव-
दतीसारं चकार सा ॥ ३६ ॥ परलोकं गते भूये, शीलरक्षाकृते सुधीः । प्रैषीत् मृगावती द्रुतमनुशिष्यास्य भूपतेः ॥ ३७ ॥ नत्वा
गत्वा च स ग्राह, प्रद्योतं यन्मृगावती । वदति त्वां शतानीकं, विना त्वं शरणं नम ॥ ३८ ॥ किन्तु बालः सुतो मुक्तः, परैः
परिमविष्यति । प्रद्योतः ग्राह को नाम, धर्षयेत्तं ममाश्रितम् ? ॥ ३९ ॥ द्रुतो ब्रूते तदेवंतदेव देव्याऽप्युदीर्यते । किन्तु दूरस्थमालस्यैः,
क्षेत्रं प्राप्तुं न शक्यते ॥ ४० ॥ तदवन्तीष्टिकाभिस्त्वं, वयं कारय पूरय । तृणधान्यैर्धनैः पूर्वं, निर्वर्तय यथेहितम् ॥ ४१ ॥ चतु-
र्दशनुपानीकश्रेण्यानीतोष्टिकोत्करैः । प्राकारं कारयित्वाऽथ, यथोक्तं सोऽकरोद् द्रुतम् ॥ ४२ ॥ ततो द्वारनिरोधेनाप्रहात्तस्य
विक्रमर्म्भणः । अन्तर्निधलचित्ताऽस्थाघोषिनीव मृगावती ॥ ४३ ॥ हंसवन्निर्मले शालप्रभाजाले प्रसर्पति । प्रद्योतोऽजनि खद्योतः,
इव सन्नप्यसन्निव ॥ ४४ ॥ युद्धप्रबुद्धवैराग्या, चित्ते देवीत्यचिन्तयेत् । भवोच्चास्मान् च मुन्येऽहं, न वीरस्वामिना विना ॥ ४५ ॥
तन्नावाविज्ञे श्रीवीरेऽभ्यागतेऽथ मृगावती । निर्गत्यैत्य निरावकां, वन्दित्वैशानमाश्रयेत् ॥ ४६ ॥ पुरीरोधं विरोधं च, विमुन्यार्हत्-

प्रभावतः । प्रद्योतोऽपि समागत्य, प्रभुं नत्वा न्यविशत ॥ ४७ ॥ तदा भव्योपकाराय, देशनां तन्वति प्रभौ । धन्वी कोऽपि समागत्य, पप्रच्छ मनसा प्रभुम् ॥ ४८ ॥ प्रश्नोक्तो गिरा पृच्छ, या सा सा सेति सोऽवदत् । या सा सा सेति च स्वाम्युत्तरे पप्रच्छ गौतमः ॥ ४९ ॥ इदं प्रश्नोत्तरं कीदृग् ? नाथ ! नाथोऽप्यथावदत् । चम्पायां स्वर्णकारोऽभूद्यं यां कन्यां स वैशत ॥ ५० ॥ स्वर्णपंचशतीं दत्त्वा, कान्तां तां तां व्युवाह सः । इत्थं पंचशतीमेव, महेशानाममेलयत् ॥ ५१ ॥ गृहवप्रवदेतासां, वासौ-
कांसि विधाप्य सः । एकद्वारे च तत्राभूदीष्यालुर्यामिकः स्वयम् ॥ ५२ ॥ वारकस्त्रीं विना नान्याः, भृंगारिण्यस्तदाज्ञया । स्त्रिया-
मत्यर्थगृधस्य, तस्यैवं यान्ति वासराः ॥ ५३ ॥ नीतो भोक्तुं गृहे क्वापि, मेहे सख्या बलादयम् । तत्पत्न्योऽथ व्यधुः सर्वाः,
स्नानभूयां विलेपनम् ॥ ५४ ॥ सज्जकज्जलताम्बूलाः, सर्वाभरणभूषिताः । विलोकयन्त्यो वक्राणि, तस्थुर्देव्यणयाण्यः ॥ ५५ ॥ स्वर्ण-
कृषास्तथा प्रेक्ष्य, निहत्यैकां व्यसु व्यधात् । पराभिर्दर्पणैरेवाहत्य स्वीडमिहतः पतिः ॥ ५६ ॥ सानुतापास्ततो गेहं, देहं प्रज्वाल्य ता
मृताः । मर्त्यत्वे वर्चते चौर्यात्, तैकोना पंचशत्यपि ॥ ५७ ॥ स्त्री तु पूर्वहता रोरगृहे पुत्रतयाऽजानि । पंचान्देऽस्मिन् स्वर्णकारजीवो
जज्ञे च पुत्रिका ॥ ५८ ॥ सद्यन्दं सा तदाऽरोदीद्, भ्राताऽस्या बालधारकः । गुहो पस्पर्थं तत्कालं, निधृत्वा रोदितादसौ ॥ ५९ ॥ पितृभ्यां स तथा
छुर्वन्, दृष्टो निष्कासितो गृह्णात् । मिलितस्तस्करज्जाता, पूर्णा पञ्चशती च सा ॥ ६० ॥ आवाल्याद् बन्धुकी ग्रामे, क्वापि तस्य स्वसा गता । ग्रामो
भग्नः स ते स्तेनैर्धृता भार्या कृता च सा ॥ ६१ ॥ तैश्च तत्कृपयाऽऽनिन्येऽन्याऽपि चौर्याय तेषु तु । गतेषु चञ्चयित्वा तामृजुं कूपे शठाऽक्षिपत्
॥ ६२ ॥ पृष्टा तैरागवैः सोचे, स्वस्त्रीमपि न रक्षथ । द्विजोऽप्यायदयो किन्तु, स्वसा माऽसौ ? यदीदृशा ॥ ६३ ॥ ततोऽत्रैत्य हृदाऽपृच्छत्, सन्देहं
स्वसृलज्जया । गिरा पृच्छेति च श्रोक्तोऽस्माभिर्गुप्तगिराऽवदत् ॥ ६४ ॥ या सा सा सत्यथास्माभिर्दत्तमुत्तरमभ्यदः । इत्थं जना विन-

त्यन्ते, विषयैर्घातकैरिय ॥ ६५ ॥ श्रुत्वेति चौरः संदिनः, समादाय व्रतं सुधीः । पट्टीं गत्वा निजान् सर्वाधौरान् प्राद्याजय-
न्न सः ॥ ६६ ॥ मृगावती ग्रंथे ग्राह, प्रयोतानुज्ञया व्रतम् । ग्रहीष्ये पुत्रमुन्यस्य, पुण्याधिकृतमासदत् ॥ ६७ ॥ विहृत्यान्यत्र
वीरस्तु, कौशाम्ब्यां यावदाययी । महिष्योऽष्ट व्रतं चक्रुः, प्रद्योतप्रशुसाक्षिकम् ॥ ६८ ॥ मृगावत्यादयः सर्वाः, श्रीवीरस्वामिनाऽ-
पिताः । चन्दनायाः प्रवर्तिन्याः, सामाचारीं शिशिक्षिरे ॥ ६९ ॥ विहृत्यान्यत्र वीरस्तु, कौशाम्बीं पुनरागतः । एतां स्वस्वीवि-
मानाम्यां, तदाऽर्केन्दु शुशेषके ॥ ७० ॥ युमानं कोऽपि नो वेद, चरता तेजसा तयोः । चेतन्याच्चन्दना ज्ञात्योपाधयेऽस्तं जगाम
तु ॥ ७१ ॥ पष्टुड्य तस्मिन्नाभ्येऽनन्तकालसमुद्भवे । वीते भीतेव वेगेन, समुत्तस्यौ मृगावती ॥ ७२ ॥ ततो गुरुतमं भीतो-
भयया सा यथा तथा । त्वरितोपाश्रयं यातोपालब्धा चन्दनार्यया ॥ ७३ ॥ कुलीने ! सकले ! स्यातुं, युक्तं ते न बहिर्निशि ।
चन्दनापादयोर्महा, स्वागसाऽक्षमयत्ततः ॥ ७४ ॥ गृह्णती मृदु तत्पादौ, निन्दती च स्वदुष्कृतम् । अवाप केवलज्ञानं, निरागाः
श्रीमृगावती ॥ ७५ ॥ संवाहनात्तनिद्रायाश्चन्दनायाः कराम्बुजम् । उद्भ्रे चन्दनाऽवोषस्तुतोऽवालि करस्त्वया ? ॥ ७६ ॥ सा
प्राह्वाहिमयादूचे, चन्दनाऽथ फणी कथम् । ध्वान्ते दृष्टतया प्रोक्तं, केवलज्ञानदीपतः ॥ ७७ ॥ केवलस्याशातनामन्तुं, निन्दती चन्द-
ना निजम् । घातिकर्मक्षयात् तद्यः, केवलज्ञानमासदत् ॥ ७८ ॥

अथ बुधापिपासादयो द्वाविंशतिः परीपहाः सोढव्या इति द्वितीयतृतीयपादयोरुपरि दृष्टान्तः, परीपहेषु ग्रथमं क्षुधापरी-
पहस्तत्सहने हस्तिमित्रदृष्टान्तः, उज्जयिन्यां गृहपतिर्विहस्तिमित्राभिधोऽभवत् । तस्य चातिप्रिया भार्यो, हस्तिभूतिः सुतोऽस्ति च
॥ १ ॥ पुत्रे बालेऽस्य वनिता, गृहलेन सहसा मृता । वैराग्यवानयं चित्ते, संसारासारतां दधौ ॥ २ ॥ क्षीरे प्रबोधकं प्राप्य, सपुत्रो

प्रतमाददे । ज्ञातद्विविधशिक्षः स, गीतार्थत्वमशिश्रियत् ॥ ३ ॥ अन्यदोज्जयिनीपुर्णोः, प्रस्थितः साधुभिः सह । पुरे भोजकटे
गंतुमीति चारण्यमध्वनि ॥ ४ ॥ चरणत्राणहीनोऽयं, चरणत्राणवानपि । कीलेन चरणे विद्धे, नाभूत् संचरणक्षमः ॥ ५ ॥ मणिताः
साधवस्तेन, यूयं निस्सरताटवेः । आहारपरिहारं तु, निराकार करोम्यहम् ॥ ६ ॥ ते प्रोचुर्मा विधाः खेदं, बहिर्व्यामः क्रमाद्वयम् ।
ग्लानभक्तिर्भिर्नोक्ता, स्ववर्णनसमा यतः ॥ ७ ॥ स प्राद्वैवमिदं किन्तु, कालप्राप्तोऽधुनाऽस्मि यत् । किं मद्वहनकष्टेन,
सन्तापश्चापि मोक्षताम् ॥ ८ ॥ उक्त्वेति समयित्वा च, साधुभिर्विबन्धतोऽवदत् । स्थातुमत्र न युक्तं वो, मयव्यूहघने वने ॥ ९ ॥ प्रेक्ष्य
साधूनयं तस्यापेक्ष्य गिरिगह्वरे । बलाभिन्ये च तैः पुत्रोऽयियासन् पितृमोहतः ॥ १० ॥ तान् विश्वास्यागतः पित्रा, प्रोचै चारु
न ते कृतम् । ममेव क्षुधया मृत्युर्मविता भवतोऽपि यत् ॥ ११ ॥ स प्रोवाचास्तु यच्चदा, मया स्थेयं तवान्तिके । साधुः समाधिना
नाधिरपि मृत्ता सुरोऽभवत् ॥ १२ ॥ विबुध्यावधिना मात्रं, तदेवानुप्रविश्य सः । पुत्रानुकम्पया प्राह, भिक्षस्व क्वेति सोऽव-
दत् ॥ १३ ॥ सुरः प्राह भ्रमाव्यग्रो, न्यग्रोधादिद्रुवासिनः । जना दास्यन्ति ते तेन, गत्वा ते धर्मलाभिताः ॥ १४ ॥ साल-
ङ्कारः करो द्रुम्यो, निर्गत्यास्मै प्रयच्छति । भिक्षां प्रतिदिनं चैवं, शुद्धन् शैशः स्थितः स तु ॥ १५ ॥ श्रुत्वाद्यद्वैत्यं तावोऽन-
यनी नाहरत्यतः । अलाभेऽपि हि नाहं तु, ग्रहीष्यामि फलादिकम् ॥ १६ ॥ तस्यैवं तिष्ठतो वर्षे, गते तेनाध्वना पुनः । साधवस्ते
समाजगमुरवन्त्यां विजिहीर्षवः ॥ १७ ॥ तत्पृष्टः शुल्लकः प्राह, भिक्षालाभोऽन्तरे करात् । देवीभूतेन तेन स्यादनुकम्पा कृताऽस्य
तु ॥ १८ ॥ घ्यात्वेति मुनिभिर्गत्या, वत्करङ्कं निरीक्षितम् । कस्य न विनिर्योति, नीतः सोऽय सदैव तैः ॥ १९ ॥ यथा
सोऽनयनी शुल्लः, यद्वा सचिषवर्जकः । आद्यं परीपहं सोऽवन्तौ सदास्तथाऽपरेः ॥ २० ॥

ययौ देवो, विजहुर्मुनयोऽन्यतः । इत्यमेप विषोढव्यः, पिपासायाः परीसहः ॥ १९ ॥

अथ शक्तिपरीपट्टः— पुरे राजगृहे केचिन्वत्वारः सहचारिणः । वणिजः सुहृदः श्रीमद्भद्रबाहोर्ग्रतं ललुः, ॥ १ ॥ ते नार्थोत्थुताः सत्त्वन्तश्च यलशालिनः । एकाकित्वप्रतिमया, विहरन्तः क्रमात् पुनः ॥ २ ॥ पुरे राजगृहेऽभ्येयुः, शीतकालोऽन्यदाऽस्ति च । द्विषा यक्षिशिवानां यो, दत्ते सौभाग्यमदसुतम् ॥ ३ ॥ वादयन्तो दन्तवीणां, वेपमानवपुर्लताः । प्रेक्षणीयक्षणं यस्मिन्, पुरस्कुर्वन्ति निर्धनाः ॥ ४ ॥ यत्र याः धेयानां (ग्रन्थ)पालः, प्रयालप्रतिमान्यदात् । शीणानामधनार्दिणाम्बिहस्फोटैर्दहदस्फुत् ॥ ५ ॥ (स्वनोपपीडमाश्लिष्टा) (दांसांगारशुकट्योऽत्र) जाड्योच्छेदनिबन्धनम् । हसन्तीव प्रिया यत्र, दूरीकर्तुं न शक्यते ॥ ६ ॥ नश्यन्ति पञ्चमन्तोऽपि, शीतमास्त्वमारिताः । शुष्यन्ति हिमपातेन, कुमुदालिवनानि च ॥ ७ ॥ एवंविधे हिमर्त्तौ ते, तृतीय-प्रदरे दिवः । मिहो भोजनमापाय, न्यवर्तन्त ततः पुरात् ॥ ८ ॥ अमीषां चायमाचारश्चरमा यत्र गौरुषी । अवगाहेत् तत्रैव, स्येयं प्रतिमया स्थिरैः ॥ ९ ॥ पृथग्पृथग्गुणायातां, तेषां जाता स्वभावतः । वैभारादिगुहाद्वारे, तेन तत्रैव संस्थितः ॥ १० ॥ पुरोपाने द्वितीयस्य, तदारादपरस्य च । चतुर्थस्य पुराम्बर्णे, तत्र तत्र च ते स्थिताः ॥ ११ ॥ तेषु योऽद्रिगुहासन्नः, सन्नः शीतेन सोऽधिकम् । यषुषा वेपमानोऽपि, निर्वेषयुग्मनाः स ना ॥ १२ ॥ सहमानो मद्वाशीतं, जातं पर्वतवाततः । मानशेषोऽमयपामे, यामिन्याः पूर्वं एव सः ॥ १३ ॥ उद्यानस्यो द्वितीये चोद्यानासन्नस्तृतीयके । तुर्यस्तुर्येऽल्यं हि शीतं, पुरोपान्ते पुरोष्मणा ॥ १४ ॥ सर्वेऽपि नित्यपर्वाणः, सुपर्वाणश्च तेऽभवन् । साधुभिस्तेर्यथा सोढं, सोढव्यमपरैस्तथा ॥ १५ ॥

अभोष्णापरीपट्टः— गरीयस्यस्ति नगरी, तगरा नगराविता । अर्हन्मित्राभिधस्तत्रागमन्च मुनिपुंगवः ॥ १ ॥ तेन

देशनया दत्तवोधो दत्ताभिधो वणिक् । व्रतमादत्त दत्ताख्यभार्यार्हन्नयपुत्रयुक् ॥ २ ॥ अर्हन्नयमहाकष्टसहनाश्रयं विदन्नपि ।
अर्हन्नयं सुतं प्रेम्णा, न तं अमयेते पिता ॥ ३ ॥ पुष्पाति प्रेमदृष्ट्याऽतिशयात् तं वसतिस्थितम् । तद्वाञ्छितं पुरोभोज्ये,
पश्चाद्भोज्ये च यच्छति ॥ ४ ॥ किमपि न समर्थोऽपि, भिक्षां आम्नयति शैक्षकः । इत्यप्रीतिमृतोऽप्यन्ये, प्रोचुर्नोप्रीतिभीतिः
॥ ५ ॥ दत्ते दिवं गतेऽज्येदुर्दधार शुल्लकः शुचम् । द्वित्राणि वासराण्यन्नमानीयानीय भोजितः ॥ ६ ॥ अथावतारितो भिक्षा-
कृतेऽन्यमुनिना सह । बाढं तदा निदायश्च, वर्त्ततेऽर्त्तिकरो नृणाम् ॥ ७ ॥ चापं प्राप्यापि निस्तेजाः, सतेजाश्च वृषं चरन् ।
रविराख्याति शस्त्रेभ्यः, श्रेयः श्रेयस्करं परम् ॥ ८ ॥ रसानां शोषणे शूरः, सन्ध्यासन्धानवानिव । अंगादप्यंगिनां स्वेदच्छन्न-
ऽऽकृष्य शोषयेत् ॥ ९ ॥ मर्षित्वा वर्मणो घर्षं, निर्धनः स्वजनो गणा । तापनिर्वापणं यत्र, कुरुते रोहणद्रुमः ॥ १० ॥ एवंविधे
निर्दाघेऽसौ, सुकुमारशरीरकः । दद्यामानश्च तापेन, रेवरूर्ध्वमधोऽपि च ॥ ११ ॥ शरीरेण मुखेनैव, मनसा स तृपाकुलः । धिष्ये
वातायनच्छायामनपयामुपगमत् ॥ १२ ॥ तत्रस्थं तं च वाताय, वातायनमधिथिता । प्रिया घनाढ्यवणिजः, प्रैक्षत प्रोपितप्रिया
॥ १३ ॥ सुकुमारशरीरं तमुद्दामनवयौवनम् । समीक्ष्य साभिलाषा सा, प्रेम्णां प्रेम्ण्य समाह्वयत् ॥ १४ ॥ समायातः स मायातः,
प्रोपितप्रियया तया । पृष्टः किं याचसे? तेन, प्रोचे भिक्षामिति स्फुटम् ॥ १५ ॥ सा दध्यौ येन कार्यं स्याद्, गुह्यायादामिषेण तम् ।
यतः कृत्यमकृत्यं वा, कुर्यादामिषयन्त्रितः ॥ १६ ॥ विचिन्त्येति समुत्थाय, चानीय गृहमध्यतः । चित्तप्रमोदकास्तस्य, मोदका
ददिते तया ॥ १७ ॥ निरीक्ष्य स्निग्धया दृष्ट्या, प्रोक्तथेति स दुष्करम् । किं त्वया व्रतमग्राहि?, स ग्राह सुखहेतवे ॥ १८ ॥
तया प्रोचे मया सार्द्धः भोगान् शृङ्खानुरक्त्या । इयं कष्टक्रिया कस्मात्, कठिनाङ्गजनोचिता? ॥ १९ ॥ व्रज्यामपि कुर्यात्स्वमतो

वयसि पथिमे । अकाल इव सिद्धान्ताध्यायः सा नायुनोचिता ॥ २० ॥ 'उष्णभग्नस्तयेत्युक्तः', स सुधासितया गिरा । खिद्यमानो
व्रते सद्यः, प्रत्यपद्यत तद्वचः ॥ २१ ॥ तरुणी च मरुता च, विदग्धा सस्पृहापि च । चतुरस्यापि नो कस्य, धैर्यध्वंसाय जायते?
॥ २२ ॥ दृष्टा हरति या चित्तं, चित्रलेप्याश्चमयपि । नारी नरानां सा हन्त, किमुच्येत सचेतना ? ॥ २३ ॥ भोगानथ स भुञ्जा-
नस्तया भायादुरक्तया । गतं कालं न जानाति, दोशुन्दक इवामरः ॥ २४ ॥ इतः प्रतीक्ष्यमाणोऽपि, तमवीक्ष्य व्रती चिरम् ।
उपाश्रयमुपायातः, कथयामास तद्गुरोः ॥ २५ ॥ गुरुणाऽपि हि सर्वत्र, साधून् प्रेष्य गवेपितः । न तु दृष्टोऽभवत्तथ्यं, पुरेऽनश्य-
त्तुमारकः ॥ २६ ॥ यतिर्ना तस्य माताऽय, सुतोदन्तमजानती । अतिमोहेन वैकल्यं, प्राप तापवती हृदि ॥ २७ ॥ 'हार्दहन्नयार्हन्नयेति,
विलापकलिताऽय सा । परितो बालजालेन, वेष्टिता भ्रष्टचेष्टिता ॥ २८ ॥ उपहासपरैर्दुष्टैरनुकम्पापरैः परैः । वीक्ष्यमाणा त्रिकेऽ-
न्नाम्यगतुक्ते चत्वरैऽपि च ॥ २९ ॥ यं यं पश्यति तं तं च, रुदती परिपृच्छति । अर्हन्नयस्त्वया क्वापि, किं महात्मन् ! निरीक्षितः ?
॥ ३० ॥ आपतन्तं च सहसा, निजेन तनुजन्मना । समानवयसं प्रेक्ष्यार्हन्नयोऽसीत्यभाष्यत ॥ ३१ ॥ दधौ च प्रमदं नायं,
स्यादतो विपसाद च । इति तस्याः सुतान्त्रेपे, ध्यतीयुर्विपमाः समाः ॥ ३२ ॥ अर्हन्नयं सुतं चित्ते, दधती दधती शुचम् । अर्ह-
न्नयवदस्मारसापस्मारयशाऽभवत् ॥ ३३ ॥ वातायनगतोऽन्त्रेद्युस्तथा क्रीडन् महेलया । कुतोऽष्टापकपालस्याश्रौपीत्कलकलं किल
॥ ३४ ॥ पापनुसृतं परादृश्य, किमेतादिति वीक्षते । तावतां जननीमीधामास बालकमालिताम् ॥ ३५ ॥ अर्हन्नयार्हन्नयेति, माप-
मानां युद्धयुद्धः । प्रतार्यमाणां बालैर्धार्हन्नयोऽस्मातिमापिभिः ॥ ३६ ॥ मलिनं तालिनं जीर्णं, विभ्राणां च शुचा सिबीम् । धूली-
पूसरसर्वोगां, वीक्ष्य तां ॥ व्यचिन्तयत् ॥ ३७ ॥ अहो अहमघन्योऽस्म्यकृत्यकृत्यविधायकः । अम्यां दुःखार्णवे स्वं च, मये

पातस्यपातयम् ॥ ३८ ॥ किंच विस्रे जिनस्याज्ञा, चरित्रं च ममेदशम् । असंजसमीदृग् ही, विसंवदति दूरतः ॥३९॥ मवभुमी-
भूतः साक्षाद्वाधादयतीर्य सः । आजगाम समां भूमिमध्यस्थां समतामिव ॥ ४० ॥ जनन्याः सज्जनन्यायां निपपात च पादयोः ।
समागतामिदं वाह, बाष्पप्लुतपिलोचनः ॥ ४१ ॥ मातः ! पातकिनां घुर्योऽनायोऽस्मि कुलपाशिनः । मातुरप्यसक्तिकर्ता च, कुपुत्रो-
ऽस्मिन्नयस्त्वन ॥ ४२ ॥ प्रेक्ष्योपलब्धचेतन्या, पुत्रमाश्वस्तमानसा । अभूदालकजालं च, दूरतस्त्वदपासत ॥ ४३ ॥ अकष्टयाऽनया
पुष्टः, पुनो मातुरनातुरः । यथा तथा कथां स्वस्य; कथयामास सप्रथाम् ॥ ४४ ॥ अम्बा सम्बोध्य तं प्राह, गृहाण त्वं पुनर्ब्रतम् ।
क्षतमृततया वत्सो, भवमेव आमिष्यसि ॥ ४५ ॥ स प्राह पापकर्मार्हमसहः संयमार्जने । परं करोम्यनशनं, नाशनं पापकर्म-
णाम् ॥४६॥ अम्बा प्राह भवत्वेवं, मा त्वं भूत्वा त्वसंयमी । तुच्छेन भोगसौख्येन, भूरि दुःखं समार्जय ॥ ४७ ॥ किंस्विद्वाहि-
प्रवेक्षोऽपि, परं न मत्तमंजनम् । परं श्रुत्युः सुशीलस्य, दुःशीलस्य न जीवितम् ॥ ४८ ॥ हित्वा सर्वं स सावद्यं, कृतदुष्कृत-
निन्दनः । क्षमयित्वा च सत्तानि, चतुःशरणमाश्रितः ॥ ४९ ॥ संत्यज्य सकलं संगं, स्मरन् पंचनमस्क्रियाम् । सर्वोद्धारपरीहार-
मिश्रदृष्ट्यानयानयम् ॥ ५० ॥ स्थित्वा शिलायां तप्तायां, पादपोषगमेन च । क्षणाद् व्यलीयतोष्णेन, मृदुलो नवनीतवत्
॥ ५१ ॥ विदोषकम् ॥ जगाम त्रिदशं धाम, यथा पथात् स सोढवान् । उष्णः सहास्तथा घनैरन्यैरपि परीपहः ॥ ५२ ॥

शीतकाले शीतं उष्णकाले उष्णं वर्षासु दंशमशकसम्भवः इति तत्परीपहदृष्टान्तः- आसीच्चम्पाधिराजस्य, जितद्युनरे-
शिनः । एताः धमनयस्त्राख्यो, युवराजो महामनाः ॥ १ ॥ गुरोः श्रीधर्मधोपस्यान्तिके धर्मं निशम्य सः । निर्विण्णकामभोग-
मन्, पीमन्गामुपादे ॥ २ ॥ सधुतय ससत्त्वधैकत्वयोग्यो गुरोर्गिरा । एकाकित्वविहारस्य, प्रतिमां प्रतिपन्नवान् ॥ ३ ॥

अन्येषुः शरदाघेषु, यथास्तमितयासकृत् । अटव्यामत्ययन् सत्त्वं, दधत् प्रतिमया स्थितः ॥ ४ ॥ स तत्र मशकैः खाद्य-
मानः प्रवसेदनः । न प्रसार्जयति स्मेतानन्यतो न जगाम च ॥ ५ ॥ दध्यौ चंदं कियद् दुःखमितोऽन्तगुणं यतः । नरकेषु परायत्त-
रसद्यमपि सद्यते ॥ ६ ॥ तथाहि फेरुपैस्तेर्वृकाचित्रकरूपिभिः । आक्षेप्य मक्षितस्नायु, मक्ष्यते रुधिरोक्षिताः ॥ ७ ॥ श्वरूपैः
कालरूपैश्च, नारका मयविह्वलाः । खंडशः प्रविलुप्यन्ते, सततं शवलादिभिः ॥ ८ ॥ काकगृध्राहिरूपैश्च, लोहतुण्डैर्वलान्वितैः ।
विनिकृष्टाक्षिजिह्वांग्रा, विचेष्टते महीतले ॥ ९ ॥ प्राणोपक्रमणैर्वैरैर्दुःखैर्विविधैरपि । आयुष्यक्षपिते नैव, त्रियन्ते दुःखमाग्निनः
॥ १० ॥ शरीरमन्यज्जीवोऽन्य, ईदृशीं प्रतिमादधत् । छिन्दि देहे ममत्वं त्वं, जीव! दुःखकरं परम् ॥ ११ ॥ इति व्यायन्नयं सम्यक्,
स सेहं तं परीपहम् । निश्चयस्यामेव तत्पीतशोणितो दिवमासदत् ॥ १२ ॥ इत्थं महापीभिः सद्यमथाचेलपरीसहः । दंशाद्यैस्तुघ-
मानोऽपि, न चेलं प्रार्थयेन्मुनिः ॥ १३ ॥ उक्तं च पंचभिः स्थानैराद्यन्त्यजिननाथयोः । अचेलत्वं वरं तत्र, प्रागल्पा प्रत्युपे-
क्षणा ॥ १४ ॥ रूपं विश्वासपात्रं च, तपश्चानुमतं भवेत् । लाघवं च विना भारं, भूरियोन्द्रियनिग्रहः ॥ ११ ॥ यदन्यचेलकत्वं
तु, तद्वि धर्म्महितं मतम् । अग्न्याधारम्भविरतेस्तत् संयमफलं यतः ॥ १६ ॥

अथाचेलहृष्टान्तः-पुरे दशपुरे सोमदेवो नाम द्विजोऽभवत् । तत्पत्नी रुद्रसोमाख्या, सोमाख्या ह्रस्वशीलतः ॥ १ ॥
सुरक्षितगुणः पुत्रोऽभूच्चयोरार्यरक्षितः । प्रथमोऽथापरोऽफल्युवचनः फल्गुरक्षितः ॥ २ ॥ यज्जानाति पिता तत्र, तदध्यैष्टार्य-
रक्षितः । तदूर्ध्वं पुनरध्येतुं, पाटलीपुत्रमभ्यगात् ॥ ३ ॥ तत्राधीत्य सुधीर्विद्यास्थानान्येष चतुर्दश । पुनर्दशपुरं प्राप, दिशादशक-
विश्रुतः ॥ ४ ॥ स राजाविदितः स्वं तद्राज्ञेऽज्ञापयदागमम् । अथोच्छ्रितपताकं तन्नुपः पुरमचीकत् ॥ ५ ॥ सद्यः संमुखमागत्य, तं

सत्कृत्य च गौरवात् । तस्य द्विजननाग्रस्यापहारं शासने ददौ ॥ ६ ॥ स्तुतिप्रवैरिव स्तूयमानोऽथ स धनैर्जनैः । सिन्धुरस्कन्ध-
मारुम, निजं सदनमासदत् ॥७॥ तत्रापि तस्य बाह्याभ्यन्तरा चास्ति सभा वरा । उमे अपि हि कल्याणवेदिकाकलशायते ॥ ८ ॥
॥ पादसंसदातीनो, जतस्पापं प्रतीच्छति । यस्मान् स्वजनांश्चापि, तत्राऽऽयातान् निरीक्षते ॥ ९ ॥ तस्य भूजानिवत्पूजां,
क्षताः परिव्रजो ध्यायात् । चतुष्पदाष्टापदार्चगृहं तस्य च पूरितम् ॥१०॥ स दध्यौ दृश्यते नाम्ना, मध्येष्यं गतस्तथा । ननाम
मातरं प्रोचते, तया न स्वागतं सुत ! ॥ ११ ॥ उदासीनामिव प्रेक्ष्य, जननीं स पुनर्जगौ । मातः ! किं नामवत्तुष्टिः!, तुष्टेऽपि
नगरेऽत्र यः ॥ १२ ॥ चतुर्दशमहाविद्यास्थानाप्यनतो मया । विस्मापितं पुरं तर्पे, राजराजसभान्वितम् ॥ १३ ॥ अम्बा ग्राह
कपं पुत्र !, मम तुष्टिः प्रज्ञापताम् ? । यदधीतं त्वया तद्धि, सत्त्वसहातपातकम् ॥१४॥ भवो भवति दीर्घोऽस्मात्, तस्मात्तुप्याम्यहं
कथम् ? । दृष्ट्वा दं पठित्वा किं, भवानस्ति समागतः ? ॥१५॥ स दध्यौ स किमान् भार्या, तत् पठाम्येनमप्यहम् । यथा तुष्यति
माता मे, तेषां जनेन किम् ? ॥ १६ ॥ ध्यातं त्वया च कुत्राम्बा, दृष्ट्वा दः स पठ्यते ? । सा ग्राह परमा आर्द्धा, श्रीजिनेन्द्र-
स्य गालने ॥ १७ ॥ अत्रेप दृष्ट्वा दास्याधरार्थं ध्यातवानिति । दृष्ट्वा दो हि दृष्टीनां, वादस्त्वाम सुन्दरम् ॥१८॥ अध्यापयति
नेत्रक्रियत्तदस्यायं तमप्यहम् । दृष्ट्वा दं कृतेऽस्मिन्, जनन्यपि च तुष्यति ॥ १९ ॥ ध्यात्वेति सोऽग्रवीदम्य !, दृष्ट्वा दधिदः
कृते ? । गोत्रे गोसालिपुत्राख्याचार्योः सन्तीक्षुषाम्नि नः ॥२०॥ स ग्राह कन्येऽध्येष्येऽहं, मातर्मा तद्व्योत्तुक्ता । उच्येति निश्चयं
तस्यो, तन्नामार्थमनुस्मरन् ॥ २१ ॥ प्रातः स ग्रस्थितस्तस्य, पितृमित्रं च वाडवः । ह्यो न दृष्टस्ततः प्रेक्षे, आच्यपमिति शुद्धधीः
॥ २२ ॥ नपेक्षुपटीः सम्पूर्णाः, एण्डं च दद्युमं करो । विभ्रदेप समायाति, निर्याति त्वार्यराक्षितः ॥ २३ ॥ युग्मम् ॥ सम्मुखः

सोऽवदत् कस्त्वं ? स प्रोवाचार्यरक्षितः । पितृव्यः स्वागतं पृष्ट्वा, ग्राह त्वं द्रष्टुमागमम् ॥ २४ ॥ परोऽवादीदहं कायचिन्तायां
यामि तत्त्वया । समर्पणीया मे मातुः, स्पष्टमेवेक्षुयष्टयः ॥ २५ ॥ कथ्यं मातुः मया दृष्टो, बहिर्नानार्यरक्षितः । पूर्वं दृष्टश्च तेनाहमि-
त्युक्तः स तया व्यधात् ॥ २६ ॥ तुष्टाऽथ जननी दध्यौ, सुतस्य शकुनः शुभः । नव पूर्वाणि खण्डं च, दशमस्य ग्रहीष्यति ॥ २७ ॥
अक्षरवाचनयो दध्यावङ्गान्यध्यापनानि वा । अहं(नव)तस्य ग्रहीष्यामि, दशमं सकलं न तु ॥ २८ ॥ ध्यायन्नितीक्षुवाटौकः पार्श्वेऽग्रादा-
र्यरक्षितः । पुनर्दध्यौ च विध्यज्ञो, ग्राम्यवधाम्यहं कथम् ? ॥ २९ ॥ तत्कोऽपि श्रावकोऽभ्येतु, यामि तेन समं यथा । विचिन्त्येति
पदिमार्गे, तस्या तस्यैकसः सुधीः ॥ ३० ॥ तदा च दहुरो नाम, आद्धस्तत्र समागतः नैपेधिकीत्रिकं कृत्वा, साधुभ्यो वन्दनं ददौ ॥ ३१ ॥
प्राद्यत्वात् तत्कृतं तेनानुपक्रं वन्दनादिना । आद्धावन्दनतो ज्ञातं, स्त्रिभिः श्रावको नवः ॥ ३२ ॥ पृष्टश्च तैः कुतो धर्म्मगमः ? सोऽथ
यथावयम् । कथयामास स्त्रीणां, आद्धस्यास्यैव मूलतः ॥ ३३ ॥ आख्यंश्च साधवः आद्धीरुद्रसोमासुतो ह्ययम् । यः कल्पे
सिन्धुरस्कन्धमारुढः प्राविशत् पुरे ॥ ३४ ॥ किमेतदितिसंयुक्ते, स पृत्तान्तं निजं जगौ । दृष्टिवादं तदभ्येतुं, युष्मदन्तिकमाग(३००)-
तः ॥ ३५ ॥ आचार्याः प्रोचुरस्माकं, दीक्षया स प्रपद्यते । पाठ्यते परिपाठ्या च, स ग्राहैवं भवत्विति ॥ ३६ ॥ कित्वत्र स्यान्न
मे दीक्षा, सानुरागो यतो नृपः । सर्वो जनश्च ते तेन, यलादपि नयति माम् ॥ ३७ ॥ तमादाय ततोऽन्यत्र, ययुस्तोसलिक्षुरयः ।
शेधनिस्फटिका संपं, प्रथमा प्रथिताऽजनि ॥ ३८ ॥ अयमेकादशांगानि, शीघ्रमेव पपाठ च । यावौश्च दृष्टिवादोऽभूत्तत्र तावन्त-
मादित ॥ ३९ ॥ दशपूर्वा तदा व्रजस्वामीति स्वगुरोर्गिरा । तत्र गच्छन्नयं मध्येऽयंति संतिष्ठते स्म च ॥ ४० ॥ तत्र श्रीमद्रगुप्ता-
ख्यस्थयिरोपान्तभागमत् । धन्योऽसि कृतकृत्योऽसीत्यरलाघंत च तेऽनघम् ॥ ४१ ॥ किञ्च संलिखितांगोऽस्मि, नः मे निर्योपकोऽस्ति-

तु । मयं निर्योपकस्तत्त्वं, प्रपेदे स तथेति तत् ॥४२॥ आर्यः प्रान्ते स तैः प्रोचै, श्रीवज्रस्वामिना समम् । मा वातसीस्त्वमधीयेथाः,
स्थितः पृथगुपाश्रये ॥४३॥ समं वसति यस्तेन, वसत्यां वासरेऽपि वा । एकत्र वसते तेन, समं तेनोद्वसत्यसौ ॥४४॥ तच्च प्रति-
युतं तेन, दुरा सुरसदः श्रिते । वज्रस्वामिसमीपेऽग्रादस्याच पृथगाश्रये ॥ ४५ ॥ पश्यान्ति स्म च ते स्वप्नं, क्षीरपूर्णः पतद्ब्रह्मः ।
मदीयोऽतिथिनाऽप्यायि, कियदप्युद्धृतं पयः ॥ ४६ ॥ प्रातर्यतानामाख्यातं, तद् व्याख्यातेऽन्वथाऽन्यथा । परमार्थं न जानीते-
त्सुज्या प्रोचै ततो गुरुः ॥४७॥ अद्य प्रत्येयकः प्रीतः, कश्चिदप्यागमिष्यति । सावशेषं श्रुतं मत्तः, सोऽप्रमत्तः पठिष्यति ॥४८॥
प्रातः समागतधार्यरक्षितः प्रणतः प्रभुम् । पृष्टस्तैस्त्वं कुतः ? प्राह, प्रमोस्तोसालिपुत्रतः ॥ ४९ ॥ किमार्थरक्षितः ? प्रोक्तो, गुरुणा
प्रणतः पुनः । श्रौहैवं गुरुरप्याह, साधु स्वागतमास्ति ते ? ॥ ५० ॥ कः स्थितोऽसि स चोवाच, वहिः स्मरिरथावदत् । वहिः स्थितैः
किमप्येतुं, शक्यते ! त्वं न वेरिसि किम् ? ॥ ५१ ॥ स प्राह स्थविरश्रीमद्भद्रगुप्तैर्निदेशितः । अहं यत्त्वं बुद्धिस्तिष्ठेत्स्ततोऽहं हि वहिः
स्थितः ॥ ५२ ॥ वज्रस्याग्न्युपयुक्तः सन्, प्राह युक्तमिदं वचः । निष्कारणं भणन्त्येव, न हि ते स्वाहितेच्छवः ॥ ५३ ॥ पृथगा-
यंसपस्योऽयमथाप्येतुं प्रवृत्तवान् । अचिरादपि पूर्वाणि, नवार्धाते स्म शुद्धधीः ॥ ५४ ॥ प्रारब्धे दशभे पूर्वै, श्रीवज्रस्य निदेशतः ।
सहस्राणि यमकाख्यानि, चतुर्विंशतिमाददे ॥ ५५ ॥ इतश्च पितरौ तस्य, खेदमेदोऽस्यमानसौ । इति सन्दिशतो ध्वान्तघाते
ध्वान्ताय नो भवान् ॥ ५६ ॥ तथाऽप्यास्मिन्ननायाते, प्रेषितः फल्गुररक्षितः । प्रोवाच प्रब्रविष्यन्ति, सर्वाणि भवदागमात् ॥ ५७ ॥
अप्रतीते स च प्राह, सत्यं चेत् त्वं परिग्रज । सोऽथ प्रव्रजितोऽप्येतुं, श्रुतं प्रावर्त्तत क्रमात् ॥५८॥ इतश्चातीच निर्विण्णो, यमकै-
र्धार्यरक्षितः । ऊचे दशमपूर्वस्य, कियच्छेगं ? गुरुर्जगौ ॥ ५९ ॥ क्षेपो समुद्रस्वर्णद्री, गृहीतो बिन्दुसर्पयो । विषण्णः सोऽवदत्

यदा नैवाधिसहस्रे, ततोऽस्माकं न सुन्दरम् । स्यादित्यं तं स्थिरीकृत्योत्क्षिप्तः साधुस्तदा स तैः ॥ ८० ॥ पुरतो ब्रजतां तेषां, संयत्यः पृष्ठतः स्थिताः । पूर्वसंकेतितास्त्वर्मास्तत्कटीपट्टमाकृण्वन् ॥ ८१ ॥ दिवा सोऽथ शवं मुञ्चन्न्वेऽन्यैर्मुञ्च मा शमम् । अन्येन च पुरो भूत्वाऽग्रपूरोऽस्य न्यचध्यत ॥ ८२ ॥ प्रेषन्ते मां स्नुषा पृष्ठे, इति सापत्रयोऽपि सः । उत्तस्थानुपसर्गोऽयमिति बाढं विपो-
ढयान् ॥ ८३ ॥ तथैव चागते प्राहुः, सूरयस्तात किं त्विदम् ? । स ग्राह पुत्र! सोऽयं द्राग, उपद्रव उपस्थितः ॥ ८४ ॥ ससंभ्रमं च ते प्रोचुः, समानयत साटकम् । स ग्राह साटकेनालं, द्रष्टव्यं दृष्टमेव हि ॥ ८५ ॥ चोलपट्टक एवास्तु, स इत्थं चोलपट्टकम् । ग्राहितस्तेन पूर्वं न, सोढा सोढा त्वचेलता ॥ ८६ ॥

अथारतिपरीपहेऽर्हद्वसक्तकथानिका, साऽपि दुर्लभचोधित्वप्रस्तावे उक्ता ॥ स्त्रीपरीपहे स्यूलभद्रकथा, सा अग्रे भणिष्यति ॥ अथ चर्यापरीपहे श्रीसंगमरथविरहष्टान्तः, स च द्विचत्वारिंशदोषेषु धात्रीणिण्डे उक्तः ॥ नैवेधिकीपरिपहे हृष्टान्तः इतिना-
पुरवास्तव्यः, कुरुदत्तसुताभिधः । इग्यपुत्रोऽग्रद्वीदीक्षां, संविग्रः स्थविरान्तिके ॥ १ ॥ स चाधीतश्रुतः पंचप्रकारतुलनाधमः । एकाकित्वविहारस्य, प्रतिमां प्रत्यपयत ॥ २ ॥ अन्यदा तस्य साकेतनगरस्याविदूरतः । गच्छतोऽस्तो रविर्जज्ञे, स्थितः प्रति-
मयाऽथ सः ॥ ३ ॥ चत्वरं तिष्ठतस्तस्य, हृत्वा ग्रामात्कुतश्चन । गावस्तस्य समीपेन, तस्करैर्निन्यरेऽन्यतः ॥ ४ ॥ मार्गं विमार्गे-
यन्तोऽथ, समेयुर्व्याहिराकराः । सन्दिग्धेऽथ द्वये साधुर्दृष्टः पृष्टथ तैरयम् ॥ ४ ॥ भगवान्न बभाषे स, ततः प्रेद्वपभारिभिः । तच्छीर्षे
विदधे पालिर्मृदा स्वमुगतेरिव ॥ ६ ॥ नरकाग्निपरिप्लोपसत्यंकारा इवात्मनः । अंगाराः प्रज्वलन्तोऽस्य, न्यस्ताः शिरसि तैः
कृया ॥ ७ ॥ कृत्येति ते ययुः पापा, शुनिस्तु शमनिस्तुपाः । दुःसहं सहमानस्तं, दध्यावध्यामधीरिति ॥ ८ ॥ अमी शिरोऽधि-

रुदानां, कर्मणां कृतकर्मणाम् । दाहार्थान्नि विमुचन्तो, मम साहोय्यकारिणः ॥ ९ ॥ मदीये चरणे कर्म, स्थितं जाड्यसमु-
द्भयम् । विपादिकाभिवांगारस्तापयन्तो हिता हामी ॥ १० ॥ दहतो दहनैनेत, कर्मगुल्मं मदीयकम् । चिकित्सका इवातुच्छं,
पूज्या इति विचिन्तय ॥ ११ ॥ दीप्यमानेष्टिकापाको, यस्याग्रे हिमशीतलः । सोऽपि सोढस्त्वया जीव !, पुरा नरकपावकः
॥ १२ ॥ सागरोपमसंख्यातं, कालं दुःखानि सासहि । मुहूर्त्तमात्रे दुःखे तत्, मा जीव ! क्लीवतां कृथाः ॥ १३ ॥ चिन्तयन्नित्ययं
नित्यभावनापावनारमकः । ध्यानान्निदग्धकर्मधाः, परमं पदमासदत् ॥ १४ ॥

अथ श्रव्यापरीपहोवाहरणम्—वत्सनीर्हति कौशाम्या, यज्ञदत्तद्विजन्मनः । सोमदत्तसोमदेवाभिधावात्मभुवावुमी ॥ १ ॥
निर्विण्णकामभोगौ तौ, सोमभूतिः सुनेः पुरः । नेतं जग्रहतुः कलादभूतां च बहुयुतो ॥ २ ॥ अन्यदा स्वजनान् द्रष्टुमागतौ तौ
महामुनी । गतयन्तावन्न्यां स्तस्तयोस्तु पितरौ तदा ॥ ३ ॥ पिबन्ति विषये तत्र, ब्राह्मणोऽपि परिश्रुतम् । अविज्ञातस्वरूपत्वा-
ददृहीतां च तां मुनी ॥ ४ ॥ ऋतुत्याञ्च निपीतायां, सानुवापौ तदार्त्तितः । दध्यतुः कृतमावाभ्यां, धिगतदत्तमंजसम् ॥ ५ ॥
प्रत्याख्यानं ततो युक्तं, भक्तस्येति विचिन्त्य तौ । तदे 'तटिन्याः' कस्याश्चित्, काष्ठानामुपरि स्थितौ ॥ ६ ॥ पादयोपगमं तत्र,
यतिनोः श्रितयोस्तयोः । अकालवर्षेणनाशु, नदीपूरः समागतः ॥ ७ ॥ काष्ठारूढौ च सङ्ग्रथानकाष्ठारूढौ चः तौ मुनी । हतौ
पूरेण दूरेण, नीतौ यावन् महार्णवम् ॥ ८ ॥ लहरिरेरणं पूरानीतकाष्ठामभिधातनाम् । यादोभिर्ग्रसनं चापि, सहेते तौ समाहितौ ॥ ९ ॥
अंसघं तौ विप्लोति, तथा श्रव्यापरीगहम् । स्वर्गतावितथमपरैः, सद्यः श्रव्यापरीपहः ॥ १० ॥

अथाक्रोशपरीपहहृष्टान्तं, तयाहि क्षयकः कथिद्विकर्मव्रथनोद्यतः । गुणावर्जितया देवतया नित्यं प्रणम्यते ॥ १ ॥ उच्यते

च त्वया कार्यः, कार्यस्य कथनान्मयि । प्रसादः सर्वदा दत्तावसादः सर्वकर्मणाम् ॥ २ ॥ अपरेद्युः स केनापि, शप्तो मिथ्यादृष्टा
दृष्टा । रक्तया चीक्षमाणस्तं, सोऽपि प्रत्यग्रपन्थुनिः ॥३॥ तेनाथ हन्तुमारब्धोः, मुनिः प्रतिजघान् तम् । सुलक्षामकुक्षिः स्थूलेन,
परेण भुवि पातितः ॥ ४ ॥ ताडितश्च मुखे क्षिप्तं, रजोऽस्य च रजस्विना । गतेऽस्मिन् स मुनिस्त्वागान्, मन्दं मन्दमुपाश्रये ॥५॥
देवतापि दियान्तं सा, तं वन्दितुमुपागमत् । श्रितश्च स मुनिर्मौनं, तथा देवतयोदितः ॥ ६ ॥ अपराद्धं मया किं नु, धर्ममलाभोऽपि
यन्न मे । स ग्राह न त्वया चक्रे, किञ्चिन्मदपकारिणः ॥७॥ साज्वादीद्युवयोः किञ्चिन्नोपलेभे मयाऽन्तरम् । शायंऽपि घातमापेऽपि,
यतोऽभूतामुमौ समौ ॥ ८ ॥ क्षपकोऽथावदहेयो, साध्ययं प्रेरणा तव । कथयं व्यतिरेकेणान्वये मालाकृदर्जुनः ॥ ९ ॥ तथा हि
नगरे राजगृहेऽस्त्यारामिकोऽर्जुनः । स्कन्दमातेव सौभाग्यात्, स्कन्दशीर्नाम तत्प्रिया ॥ १० ॥ बहिः पुरस्य तस्यास्त्यर्जु-
नस्य कुलेदेवता । यक्षो मुद्गरपाण्याख्योऽर्जुनोघानवनाध्वनि ॥ ११ ॥ स्कन्दशीरन्यदा मर्तुर्भक्तं दत्ताऽवचित्य च । पुष्पाणि
मुद्गरपाणिप्रासादान्तिकमागमत् ॥१२॥ तत्र दुर्लभितैः पद्भिः, पुरैः सा निरीक्षिता । समाहूता समापाता, गृहीता गृहिणीकृता ॥१३॥
यक्षस्य पुरतस्तेषां, वसतां च तथा समम् । तद्भर्तोऽभ्येति यक्षार्चानित्यार्चाकृत् तदाऽर्जुनः ॥ १४ ॥ तां वीक्ष्य च तथा प्रोचे,
मालाकारः समेत्ययम् । किं विसृजय मां यूयं, दध्युरस्या इदं प्रियम् ॥१५॥ भूयः सम्भूय तैः पद्भिर्मरिचिद्वोर्जुनस्ततः । यक्ष-
स्याथ पदे वद्ध्वा, भजते तां तदग्रतः ॥ १६ ॥ स्कन्दशीरम्यवस्कन्दस्थितेव कपटाद् जगौ । परायचा त्वदायत्ताऽप्यहं नाथ !
करोमि किम् ॥१७॥ स निर्दम्भः सदंभां तां, विलपन्ती निशम्भ च । दध्यो यक्षमहं नित्यं, कुसुमैः पूजयाम्यमुम् ॥ १८ ॥
तथाप्यस्यामवस्यायामेतं परिमवं लभे । यदहं तद्भवान्नास्ति, यक्षोऽध्यक्षोऽन्यथा कथम् ॥ १९ ॥ कर्मबद्धस्य मे- जीवस्येवाग्रंऽपि

मतिः प्रिया । मत्तोऽन्यैर्बुज्यते सान्तःकरणैः करणैरिव ॥ २० ॥ युग्मम् ॥ एवं विचिन्तयत्यस्मिन्, यक्षोऽलक्ष्योऽपरैरनैः । अङ्गी-
कृतकृपस्तस्य, प्रविवेश शरीरके ॥ २१ ॥ हृदि ति त्रोटयित्वाऽथ, बन्धनं घावितः क्रुधा । जग्राह मुद्रं लोहं, सहस्रपलसम्भृतम् ॥ २२ ॥
आविष्टोऽनेवसौ शीघ्रं, सर्वान् दुष्टान्तया समम् । अधान जघनासक्तान्, घनघातेन तानय ॥ २३ ॥ एण् नरान् कामकोषाद्यान्, दुर्गतिं,
स्त्रीं च सप्तमीं । निम्रतोऽस्य पुरः केऽपि, परे नास्पृश्येतरिव ॥ २४ ॥ स्त्रीलतासप्तमानां नृक्षोणिजानां क्षयङ्करः । तस्यागुर्वहोऽप्येवं,
वासराः कासरा इव ॥ २५ ॥ न निर्गच्छन्ति लोकोऽपि, तावद्वाजगृहाद्वहिः । स्त्रीसप्तमानां नो नृणां, यावदाकर्णितो वधः ॥ २६ ॥
तदा च भगवांस्तत्र, श्रीवीरः समवासत् । निर्योति नगरात् क्रोडपि, न तु नन्तुमना अपि ॥ २७ ॥ श्रेष्ठी सुदर्शनो नाम,
जिनेन्द्रदर्शनोद्यतः । निश्चिन्तो यद्भविष्यन्ने, प्रचचाल विवन्दिपुः ॥ २८ ॥ विलोक्यार्जुनकस्तं च, समुद्गिरितमुद्रः । अधावत
वधायास्य, क्रोधसम्बोधदुद्धरः ॥ २९ ॥ सोऽप्यर्हत्सिद्धिर्निश्चयधर्म्माणां शरणं प्रीतः । ऊचे जगद्गुरुः श्रीमान्, महावीरो गतिर्मेम
॥ ३० ॥ अस्यां च सम वेलायां, प्रमादो यदि जायते । आहारोपधिदेहाद्यं, विसृष्टं त्रिविधेन तत् ॥ ३१ ॥ प्रत्याख्याय च साकारं,
नमस्कारं विचिन्तयन् । कायोत्सर्गेण तस्यौ स, च्छब्दस्थ इव तीर्थकृत् ॥ ३२ ॥ तत्प्रयेयामिधैतं च, परितः स परिभ्रमन् । अक्षमो
निर्निमेषेण, तं निरैक्षत चक्षुषा ॥ ३३ ॥ अथ मुद्ररमादाय, यक्षे प्रतिगते सति । पपातार्जुनकः क्षोणौ, क्षणान्निर्दोषपात्रवत् ॥ ३४ ॥
उत्थितस्तमपृच्छ च, कथं कथमहं स्थितः ? । कृतं किं किं मयाऽवस्था, का च ? मे त्वं निवेदय ॥ ३५ ॥ प्राच्यं व्यतिकरं तं च,
तस्याचक्षे सुदर्शनः । श्रुत्वा हा हाऽस्म्यहं पाप, इति वैराग्यमागमत् ॥ ३६ ॥ अपृच्छच्चार्जुनः क त्वं, प्रस्थितोऽस्य परोऽयदत् । वन्दितुं
स्वामिनं सोऽपि, समं तेन गतस्ततः ॥ ३७ ॥ नत्वा जिनं तदाख्याते, धर्म्मं श्रुत्वा च तं नमन् । उवाच भगवन्! शुद्धिः, किं ममापि

र्वितं समादाय, तममानममानयत् ॥ ४ ॥ नृपास्थानेऽन्यदा वाक्यं, धर्मद्वेषि द्विजोऽवदत् । पालको बालकोऽभापि, स्कन्दकेन मनीषिणा ॥ ५ ॥ त्रिकालज्ञे जिने देवे, तदुक्तपथगे गुरौ । जिनप्रणीतिं धर्मे च, विसंवादः सर्वा कुतः? ॥ ६ ॥ तस्वत्रयं प्रति-
ष्ठाय, कृतः सद्यो निरुत्तरः । कुमारमेव धागमात्रात्तुदुवे गूढमत्सरः ॥ ७ ॥ स्कन्दकस्तु भवास्कन्दकरोऽसौ बालकालतः । श्रीसुव्रते समापाते, योऽप्यश्वशतीयुतः ॥ ८ ॥ जग्राह मोदतो दीक्षां, खरित्वे च प्रतिष्ठितः । कुम्भकारकटं गन्तुं, पप्रच्छ प्रभुमन्यदा ॥ ९ ॥ युग्मम् ॥ प्रभुः प्राणान्तिकं प्राहोपसर्गं तत्र सोऽब्रवीत् । आराधकाः ? प्रभुः प्रोच, त्वां विनाऽऽराधकाः परे ॥ १० ॥ ज्ञातेऽपि सपरिपारो, मयितव्यानुभायतः । जगाम स्कन्दकाचार्यः, कुम्भकारकटे पुरे ॥ ११ ॥ ज्ञात्वा स्कन्दकमायातं, पालकः स्वहितैर्नरैः । यतिवामोचितोऽधानेऽव्याधुधानि न्यधापयत् ॥ १२ ॥ समायातं समाकर्ण्य, स्कन्दकं दण्डकिर्त्तयः । प्रणन्तुमागमद् द्वेधा, पुरन्दरयशो-
युतः ॥ १३ ॥ यन्दिदत्त्वा सादरं भक्त्या, तस्माद्याकर्ण्य देशनाम् । स्तुवन् पुरान्तरायातो, विज्ञप्तस्तेन पाप्मना ॥ १४ ॥ नोपेक्ष्यः सेवकैर्भक्तैः, स्वस्वामी व्यसने पतन् । सर्वनाशोचितस्यास्य, तेन विज्ञप्यसे प्रभोः ॥ १५ ॥ स्कन्दकः सैष ते राज्यं, जिघृक्षुः समुपागतः । सहस्रयोधिभिः पञ्चदशत्या पाण्डिभिर्धृतः ॥ १६ ॥ ॥ स्कन्दके समारूढमत्सरच्छन्नसत्यदृक् । प्रत्यायितुं नृपं तत्रो-
घाने शस्त्राण्यदर्शयत् ॥ १७ ॥ तद् दृष्ट्वा दण्डकी रोषाद्दण्डायैषां तमादिशत् । पालकः स्वेच्छया यन्त्रे, सोऽपिपत्तांस्तिलानिवा ॥ १८ ॥ सर्वे निष्पील्य कर्मणि, पील्यमानेऽङ्गेऽय ते । अन्तकृत्केवलीमायमाप्यागुः परमं पदम् ॥ १९ ॥ अथ बालमुनेः काले, पालकं स्कन्दकोऽब्रवीत् । मां पिष्ट्वा प्रथमं बालमेतं पिष्टुं ततः परम् ॥ २० ॥ पालको बालकं साधुं, तं यन्त्रे प्रथमं न्यधात् । स ठठाराधनाप्यानमन्धानो निवृत्तिं ययौ ॥ २१ ॥ स्कन्दकः पीड्यमानस्तु, निदानं कृतवानिति । भूयांसं देशभूपालपालकसोपदे-

तेवे ॥ २२ ॥ धर्मध्वजे च रक्ताक्षं, भुजभ्रान्त्या तदीयकम् । नभसा शुक्लनी नीत्वा, तत्याजान्तःपुरोपरि ॥२३॥ पुरन्दरयशादेवी,
प्रत्यभिज्ञाय तं पुनः । उवाच किमिदं? श्लात्वा, कञ्चुक्पुत्रे च तत्तथा ॥२४॥ कर्म्मविशेषं साधो, दुर्वचं किमिदं त्वया? । विहितं
दण्डके! देवी, क्रुधेति नृपतिं जगाम ॥२५॥ कर्म्मचण्डालता चक्रे, प्रचण्डा दण्डकं त्वया । यद्वाक्येनेदृशी धिक् तं, द्विजातिं चाप
माधमम् ॥ २६ ॥ निन्ये शासनदेव्याऽसौ, वदन्तीति नृपान्तिकात् । व्रतं श्रीसुव्रतस्वामिसमीपे च समाददे ॥ २७ ॥ स्कन्दकोऽ-
निङ्कुमारेषूपपद्याभ्येत्य विरोधतः । सराब्दं दण्डकं दग्ध्वा, दण्डकारणमातनोत् ॥ २८ ॥

अथ याच्यापरीपहृष्टान्तः, तथाहि द्वारकादोहे, सञ्जाते यादवक्ष्ये । विष्णुलोकं गते विष्णौ, सिद्धार्थसुरयोधितः ॥१॥
श्रीमन्नैमिसमादिष्टचारणभ्रमणान्तिके । आचदीक्षो बलः शैलशृङ्गस्थस्तप्यते तपः ॥ २ ॥ युगम् ॥ सप्तसप्तमिकाद्याः स, प्रतिमाः
प्रतिपन्नवान् । तासां स्वरूपं विज्ञेयमित्यभगममापितम् ॥ ३ ॥ प्रथमे सप्तके दत्तरेकैकाऽशनपानयोः । द्वितीये द्वे स्युरेव च, सप्तमे
सप्त सप्तके ॥ ४ ॥ एवमेकोनपञ्चाशद्दिनैर्भिषाद्यतेन च । षण्णवत्यधिकेन स्यादारादाऽसौ यथाविधि ॥५॥ स्यादष्टाष्टमिकाऽप्येवं,
चतुःषष्ट्या तु वासुरैः । एकाशीत्या दिनैरेवं, अत्रैव नवम्यापि ॥ ६ ॥ तृणहारकाष्ठहारवनच्छिद्रयोऽन्नपानकम् । सोऽर्द्धमासादयो
मासात्, प्राप्य पारणकं व्यधात् ॥ ७ ॥ तृणकाष्ठादिहारेभ्यस्तपःकाष्ठाशुषं च तम् । दिव्यरूपं परिज्ञायाशुभ्यन् सीमान्तपार्थिवाः
॥ ८ ॥ दत्पुत्र कुस्ते कोऽपि, तपोऽस्माकमुपर्येयम् । कष्टं करोति राज्येच्छुस्तत्तं विष्यंसयामहे ॥ ९ ॥ सन्नद्धमद्वक्त्रं चा, विवि-
धाधुधपाणयः । अनेकवाहनारूढास्ते श्रीराममुपागमन् ॥१०॥ ततः सिद्धार्थदेवेन, रामर्षिचरणान्तिके । महाविकरालवदन्ता, महाभै-
रवनाः ॥११॥ क्षोदयन्तः क्षितिं कालायसादकुशसत्त्वैर्नखैः । युक्तस्कन्धसटाः सिंहव्यूहास्तत्र विनिर्मिताः ॥१२॥ युगम् ॥

मृतेन्द्राग् वीक्ष्य मर्येन्द्रः, स्तुत्या नत्वा बलं मुनिम् । स्थानं निजं निवृत्त्यागुर्नृसिंहाख्यां त्ववाप सः ॥ १२ ॥ तस्य साम्यजुषो
प्यानरतेः स्वाध्यायसंजुषः । शान्ताः स्नेहं व्यमुनित्यं, शत्रवोऽपि हि जन्तवः ॥१४॥ केचिद्भद्रकतां भेजुः, आवकत्वं च केचन ।
केचिन्नानशनं केचिच्छिष्यवत्सुपासते ॥ १५ ॥ एको मृगः पुनर्जोतिस्मरः संवेगवांस्ततः । यत्र यत्र मुनिर्योति, तत्र तत्रानुयाति
सः ॥ १६ ॥ अन्यदा बलदेवर्षिर्मासपारणकारणात् । प्राविद्यत्पुरि भिक्षार्थी, ददृशे चैकया स्त्रिया ॥ १७ ॥ साऽऽलोक्य कामपा-
लर्षिं, काममूर्च्छिषिष्ठन्यकम् । जगाम कामयाणानां, निकाममपि वेध्यताम् ॥१८॥ निरूपयन्ती तद्रूपमसौ कूपतटस्थिता । कुंभकण्ठ-
भ्रमाव धीरकण्ठकण्ठं गुणं न्यधात् ॥ १९ ॥ अट्टीकृतपाशायां, तस्यां सोऽन्तिकमागमत् । तां संबोध्य निजं रूपं, निन्दन्
व्यावृत्त्य निर्गतः ॥२०॥ निरियायाऽन्यदा चारुदारुग्रहणहेतवे । रथकारपरीवारः, पाथेयादियुगाययी ॥ २१ ॥ तदादेक्ष्या नराः
पारयध्याः सितपरमार्थः । परःशर्वास्तरुंश्छिन्नानर्द्रच्छिन्नान् च चक्रिरे ॥ २२ ॥ बलर्षिरपि भिक्षार्थी, तेषु भोज्योद्यतेषु तु । पारणा-
यागमत् पृष्ठे, सारङ्गोऽपि समागमत् ॥२३॥ निरीक्ष्य बलमायातं, रथकारो व्यचिन्तयत् । अहो पुण्योदयो मे यदवतारीद् धुतकर्मरौ
॥ २४ ॥ अहो महाशुपथमोऽस्याहो रूपमहो महः । तत्कृतार्थोऽस्म्यहं भिक्षाकृते यदयमागमत् ॥ २५ ॥ अकस्मादागतायास्मै,
मदीयगुहूतैः कूर्ता । प्रागुभिक्षाप्रदानेन, करोमि स्वं विकल्मषम् ॥ २६ ॥ ध्यात्वेति मूर्द्धने करो, किराटीकृत्य भावतः । प्रणनाम
महीन्यरतवानुमस्वरुहस्तकः ॥ २७ ॥ अथपाने समादाय, समुदेष समुत्थितः । ते चतुर्दो विशुद्धे ते, विज्ञाय मुनिरग्रहीत् ॥२८॥
तेन दानफलैर्नृप, रथकृत् गुरुतकर्म । यवन्ध देशलोफासुः, पात्रदानेऽल्पकं हि तत् ॥ २९ ॥ मृगोऽपि भक्तिनिर्गच्छद्राप्यग्रावि-
तलोचनः । तागुभापपि निधायन्नस्यायदिति शुद्धयोः ॥ ३० ॥ धन्यात्मा धन्यमूर्द्धन्पो, धुनिरप महामनाः । अयवेद्यमयो यस्य,

नगरेऽभिग्रहग्रहः ॥३१॥ एवंविधमहापात्रप्रदानफलभाजनम् । वनच्छिदापि घन्योऽयं, येनैप प्रतिलभितः ॥३२॥ अहं तु निजदुष्क-
र्मवशतः पशुतां गतः । सुरङ्गोऽपि कुरङ्गोऽस्मि, द्विधा दानाक्षमत्वतः ॥ ३३ ॥ तावुमावपि यद् दृष्टौ, दृष्टिभ्यां तेन सम्मदात् ।
विशिष्टदृष्टिस्तज्जातिर्मन्ये जज्ञे तदाद्यपि ॥ ३४ ॥ इति सद्ग्रथानसन्धानसावधानमनःस्पृशः । सन्ति त्रयोऽपि ते यावदत्र योगभृतो
मियः ॥ ३५ ॥ अर्द्धच्छिन्नस्तरुस्तावन्मरुता परितोडितः । तेषामुपरि सद्योऽपि, पपात पविपातवत् ॥ ३६ ॥ त्रयोऽपि पंचतां
प्राप्य, त्रिदिवे पंचमे च ते । विमाने जज्ञिरे पद्मोत्तराः पद्मोत्तराभिधे ॥ ३७ ॥ ग्रमावः कोऽपि भावस्य, स्पृश्यमानस्य पश्यतः ।
दानुतापुसमानर्घा, मृगायापि ददौ गतिम् ॥३८॥ दानुग्राहकमेलोपोऽगुण्यपुण्यो महादुःश्रुतः । यस्यावस्यायतामानादपि यत्र सुप-
र्वता ॥ ३९ ॥ कक्षे कक्षीकृतो दुष्प्रसहो याचूनापरीषहः । तथा नैव यथा श्रीमन्मन्दिरे मन्दिरेगतेः ॥ ४० ॥ यथा श्रीबलभद्रेण,
बलभद्रेण साधुना । याचूनापरीषहः पोटस्तथा सहाः परेरपि ॥ ४१ ॥

अथालाभपरीषहोदाहरणम्,— कृष्णस्य दण्डणापत्न्या, दण्डणो नामतः सुतः । बुद्धो देशनया श्रीमन्नेमेः स प्रथमग्र-
हीत् ॥ १ ॥ द्वारिकांतः स च आम्यन्, भिक्षां न ग्राप कुत्रचित् । ये चान्येऽपि समं तेन, युनयो यान्ति ते तथा ॥२॥ श्रीनेमि-
र्मुनिभिः पृष्टः, प्रभो ! किं दण्डणो मुनिः । शिष्यो वः कृष्णस्त्रनुश्च, नगर्यामृद्धिभाज्यपि ॥ ३ ॥ आम्यन् लभते भिक्षामप्येप
सकलं दिनम् । इति लब्धि परेषां च, तत्र किं नाथ ! कारणम् ? ॥ ४ ॥ प्रसुः ग्राहाधिमगधं, ग्रामेऽभृद्भान्यपूरकं । पुरे परासरो
नाम, द्विजो राजनि भोगवान् ॥५॥ क्षेत्राणि ह्मापतेर्विद्याग्रामीणैर्वाप्यन्नयम् । यामयुग्मे समेतोऽपि, भक्तेऽमुंचन्न खेटकान् ॥ ६ ॥
धुष्ट्रभ्रातृनैरैः पंचशत्या तद्विद्वगुणैर्द्वैः । क्षेत्रे प्रत्येकमेकैकां, सीतामयमर्कपयत् ॥ १ ॥ सोऽथ मृत्वा भवं आन्त्या, दण्डणो

नामतोऽभवत् । तच्चान्तरायकर्म्मस्य, सम्प्रत्युदयमागतम् ॥ ८ ॥ श्रुत्वेत्ययं न भोक्ष्येऽहं, परलब्धेत्यभिग्रहम् । गृहीत्वा पालयामास, दुष्पालमपि सात्त्विकः ॥ ९ ॥ गदाभृदन्यदाऽपृच्छन्नायं दुष्करकारकः । कः साधुषु विशेषण ? ततः श्रीनिमिब्रवीत् ॥ १० ॥ दुष्करं कुर्वते सर्वे, विशेषपाद् दण्डणो मुनिः । बहोः कालाघतोऽलामपरीपहसहः स हि ॥ ११ ॥ प्रभुं नत्वा विशन् विष्णुः, पुरीं दण्डणमैक्षत । गजादुचीर्य तस्मै च, साधवे माधवोऽनमत् ॥ १२ ॥ तद्वीक्ष्यैको वणिग् दध्यौ, धन्योऽयं विष्णुना नतः । तद्वृहे स गतस्तेन, मोदकैः प्रतिलाभितः ॥ १३ ॥ पप्रच्छ स प्रभुं नत्वा, क्षीणं तत् कर्म्म किं प्रभो ! । प्रभुः प्राह हरेर्लब्धिरसौ लब्धिरन ते मुने ! ॥ १४ ॥ प्रतिज्ञातार्थस्मरोऽसौ, मृद्र (संमृद्रन्) मृदु मोदकान् । परिष्ठापयितुं शुक्लध्यानी केवलमासदत् ॥ १५ ॥ कृतपुण्यकपुत्रस्य, जलकान्तमणिर्यथा । तथाऽस्य केवलं प्रादुरभून्मोदकमर्दने ॥ १६ ॥ प्रभुं प्रदक्षिणीकृत्य, ततो दण्डणकेवली । उपाविशत् सुरैः पूज्यमानः केवलिपर्यदि ॥ १७ ॥

अथ रोगपरीषद्दृष्टान्तः, मधुरायां पुरा पुर्यां जितशत्रुरभून्नृपः । नाम्ना कालाऽप्यकालांगी, पण्यस्त्री तत्र तिष्ठति ॥ १ ॥ रूपेणाप्रतिरूपा सा, वीक्ष्य विश्वंमराधुजा । अघोरे परिधिप्ता, रत्नं यत्नं यदर्हति ॥ २ ॥ तस्यां च तनयो जज्ञे, जितशत्रुमहीभुजः । कालावेश्यांगजत्वेन, न ख्यातः कालवोशिकः ॥ ३ ॥ तस्य स्वसा स्वसामर्थ्यप्रभावहतशत्रुणा । मुद्रशैलपुरेशेन, व्यूढाऽस्ति हतशत्रुणा ॥ ४ ॥ स चान्येद्युः कुमारत्वे, श्रुत्वा गोमायुवासितम् । अपृच्छत्रिजकान् पत्नीन्, यत् केषां श्रूयते स्वरः ? ॥ ५ ॥ तैरुच्येऽमी वन्यजीवाः, फेत्वा विहितारवाः । कुमारः प्राह बद्ध्वैकं, ममानयत कौतुकी ॥ ६ ॥ ते गत्वा पातयित्वा च, पाशिके घोरवासिनम् । समानीर्यापयामासुराज्ञा मान्या यदीशितुः ॥ ७ ॥ स तं निहन्ति यष्टयाघः, खिर्षीति स च कूजति ।

कुमारस्य स्वरेणास्य, जायते महती रतिः ॥ ८ ॥ हन्यमानोऽगुना क्रोधा, स क्रोधति यथा यथा । कुमारो मारयन्नेतं, प्रहृष्यति तथा ॥ ९ ॥ अन्यदा हन्यमानोऽयं, तुद्यमानोऽग्रघाततः । मृत्वाऽभूद् व्यन्तरः क्रोधाऽकामनिर्जरया तथा ॥ १० ॥ अन्यदा स्थविराचार्ये, मधुरायामुपागते । द्विधापि त्यक्तमारः स, कुमारः प्राव्रजत् सुधीः ॥ ११ ॥ क्रमादेकत्ववीहारप्रतिमाप्रतिपन्नकः । मुद्गयैलपुरेऽगच्छत्तत्र यत्रास्ति सा स्वसा ॥ १२ ॥ अशोरोरोगश्च तस्याभूद्भालत्वादपि कृच्छ्रकृत् । तत्रायातस्तदा पाण्डं, पीडितः सहसा तु सः ॥ १३ ॥ विज्ञा विज्ञाय तज्जामिरशोमदलमिथिताम् । भिक्षां दत्तवती सोऽधिकरणं तद्विचिन्तयन् ॥ १४ ॥ रोगपीडोपधर्मोऽदो- दासीन्यादशनादि सः । प्रत्याख्याति स्म तद्वेद, मृगालः व्यन्तरः स तु ॥ १५ ॥ स शिवामशिवायास्य, वद्धां बालकमीलिताम् । विधार्य कुर्वन् खीखीति, खादति स्म प्रसीदति ॥ १६ ॥ हतशत्रुर्नृपस्तस्यासन्नसञ्ज्ञातमाधितः । रक्षणायोपसर्गोणां, मुंचति स्म निजान् भटान् ॥ १७ ॥ यावत्ते पुरुषास्तापदशिवाय शिवा न सा । दूरस्थेषु तु खीखीति, भाषमाणैव खादति ॥ १८ ॥ तेज्वा- स्नेष्यदृश्यः स्यादयं तु सहते मुनिः । अशोऽर्त्तं च स पाण्डं तु, महात्मा सोढवान् मुनिः ॥ १९ ॥ यथाऽयमर्शसां पीडां, सेहे नोप- धमाददे । तथाऽन्यैरपि तद्विज्ञैः, सखो रोगघरीपहः ॥ २० ॥

अथ तृणस्पशोपरिपहः, श्रावस्तीनगरीनाथजितशत्रुनृपात्मजः । भद्रोल्लसन्मतिभेदो, नाम्नाऽस्ति क्रिययाऽपि च ॥ १ ॥ सोऽन्यदा गुरुपादान्ते, दान्तेन मनसाऽन्वितः । निविष्ट ईदृशं धर्मोपदेशं मसृणोऽभृणोत् ॥ २ ॥ मनुष्यं दुर्लभं मत्वा; संत्यज्य विषयादिकम् । यत्नो विधीयतां धर्मे, यावन्नायाति वार्द्धकम् ॥ ३ ॥ म्यादीनां सर्वधातूनामन्वेऽधीताभ्युरादयः । तदन्ते यदद- न्त्वास्तदहो वार्द्धकैवैशसम् ॥ ४ ॥ बलिभिः कलितं भाति, स्थविरस्य कलेवरम् । यमराजागमे दत्तस्वस्तिकं जरसा रसात् ॥ ५ ॥

श्रुत्वेति लघुकर्मैष, व्रतमादाय सद्गुरोः। अधीते स्म श्रुतं सर्वमज्ञासीन्निखिलाः क्रियाः॥६॥ कालेनैकत्ववीहारप्रतिमां प्रत्यपद्यत। विहरन्नन्यदा क्वापि, विराज्ये स समागमत्॥१०॥ हेरिकोऽयमिति श्रान्त्या, विधृतो नृपपूरुषैः। पृष्टः कस्त्वं? स्पशत्त्रै च, नियुक्तः केन वा वद?॥११॥ भगवानेप नो किञ्चिदमापत रुपा ततः। अनार्यैर्विचार्यैव, स दुर्भार्यैर्विभाषितः॥१२॥ ततः क्षारेण तक्षित्वा, वेष्टयित्वा कुशैः सितैः। असुन्यत स तैः पारैरविषह्यव्यथाकरैः॥१३॥ विलिख्यमानमांसोऽपि, कुशैर्लोहकुशैरिव। वेदनामाधिसेहेऽसौ, देहे दह्यौ तथेदृशम्॥१४॥ प्रदीप्तांगारपूर्णेषु, वज्रकुण्डेऽप्यसन्धिषु। क्लृप्तः करुणं केऽपि, दहन्ते नारकाग्निना॥१५॥ अग्निमीताः प्रधावन्तो, गत्वा वैतरणीं नदीम्। शतितोयामिमां ज्ञात्वा, क्षारांमसि पतन्ति ते॥१६॥ क्षारदग्धशरीराश्च, भयवेगोत्थिताः पुनः। असिपत्रवनं यान्ति, छायायां कृतबुद्धयः॥१७॥ शक्तियष्टिप्राशकुन्तैः, खड्गवतोभरपट्टिशैः। छिद्यन्ते कृपणास्तत्र, पतन्निर्वातकम्पितैः॥१८॥ अहं परवशो बाढं, बहुशोऽपि हि वेदनाः। सोढवान्न पुनर्लोभः, स्ववशस्य तदस्तु मे॥१९॥ उक्तं चाशाश्वते काये, विज्ञाते जिनशासने। कर्मण्यवश्यवेद्ये च, लाभो दुःखे प्रतिक्षणम्॥२०॥ प्राणान्तिकोऽपि तेनैव, वृणस्पर्शपरीपहः। यथा सोढस्तथा सहा, श्रमणैरपरैरपि॥२१॥

अथ मलपरीपहः- चम्पापुर्यां सुनन्दाख्यः, परमः श्रावकोऽभवत्। क्रयाणकानि सर्वाणि, सुप्रापाण्यस्य चापणे॥१॥ हेलयाऽपि ददात्येव, भेषजाद्यं यथोचितम्। सत्कुप्रभृतिकं चापि, मुनिभ्यः प्राशुकं सुधीः॥२॥ अतो भीष्मेऽन्यदा ग्रीष्मे, क्षरत्स्वेदमलाविलाः। सुसाधवः समाजग्भुर्भेषजाय तदापणे॥३॥ अमलानां मनस्वेयां, मलगन्धः स गात्रजः। तदीयसुरमिद्रव्याण्यभिभूय प्रवृद्धवान्॥४॥ न्यस्तकस्तूरिकः शीर्षे, स च चन्दनचर्चितः। हतो गन्धेन नासायां, तेनाशासु प्रसारिणा

॥ ५ ॥ अचिन्त्यञ्च चित्तेऽसौ, मुनयोऽनुनयस्पृहः । सुन्दरं स्यान्मलं गात्रादुद्धृत्योच्चारयन्ति चेत् ॥ ६ ॥ तच्चिन्तितमना-
लोन्प, लेल्येशो बभूव सः । त्रिदिवे त्रिदशीभूतः, प्रभूतः सुखभागभूत् ॥ ७ ॥ ततश्च्युतश्च कौशाम्ब्यामिभ्यपुत्रतयाऽभवत् ।
निर्विण्णकाममोगोऽयं, धम्मे भुत्वाऽऽदे व्रतम् ॥ ८ ॥ तत्र कर्मण्युदीर्णे च, दुर्गे दुर्गन्धमाप सः । यत्र यत्र प्रजत्येप, तत्र
तथोपहासिता ॥ ९ ॥ मणितः साधुभिः सोऽयं, मा निर्गच्छ प्रतिशयात् । यतः श्वासनमालिन्यं, गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ १० ॥
नित्यं दुर्गन्धकायोऽयं, कायोत्सर्गे व्यधातवः । अंयभोगेन तत्कर्ममर्मभोग समुघतः ॥ ११ ॥ कर्मण्युदीर्णे जीर्णेऽसौ; देवता-
ऽवनतीर्षिकः । चक्रे देवतया दिव्यगन्धसम्बन्धनधुरः ॥ १२ ॥ सुगन्धिनिखिलद्रव्यगन्धन्यत्कारकारकः । काष्ठासुपागतः
कायो, देवस्तस्याप्यवासयत् ॥ १३ ॥ सुगन्धत्वेऽपि दुर्गन्धरीत्या धान्यं जने गतः । सुन्दरेऽसुन्दरे वापि, स्यात् सर्वव्रतगहिता
॥ १४ ॥ कायोत्सर्गवतस्तस्म, पुनर्देवतदशेनात् । दुष्टसुष्टुविहीनत्याद्गन्धः स्वामाविकोऽभवत् ॥ १५ ॥ नाधिसेहे यथा तेन,
पुरा मलपरीपहः । साधुना नाधुना तद्विधिर्धर्म विधिर्वेदिता ॥ १६ ॥

अथ सत्कारपुरस्कारपरीपहः-मधुरायां पुरा पुण्यांमिन्द्रवत्तः पुरोहितः । स्वप्रासादगवाक्षस्य, आयान्तं मुनिमीक्षते ॥ १॥
तस्मिन्मधः समेतेऽसौ, लम्बमानं पदं व्यधात् । अमुण्य मस्तके न्यस्ता, स्यादित्याकृतदुष्टधीः ॥ २ ॥ श्रेष्ठिना स तथा दृष्टः,
भावकेण च केनाचित् । अमर्षणः स सागारः, संगरं विदधाति ॥ ३ ॥ यदि तेन पदभक्ते, चक्रेण मनसा मुनौ । छिदनीयस्ततोऽ-
वश्यं, मया गतदयात्मना ॥ ४ ॥ मार्गेयत्यन्वहं तस्य, छिद्रमुन्मुद्रोपधीः । भूतः कृतात्मरक्षस्येवास्य तच्छभवे न तु ॥ ५ ॥
अन्यदा विशदाचार्यपदाब्जत्वाऽऽख्येदप तत् । तैरुत्ते सहाते ह्येप, दुःसहोऽपि परीपहः ॥ ६ ॥ स प्राह विदधे सेयं, प्रविज्ञा

निर्दया मया । दूरयः ग्राहुरधुना, किमोक्तस्यस्य वर्त्तते? ॥७॥ स जगादाज्ञानसिधुरोधसोऽस्य पुरोधसः । ग्रासादोऽस्ति नवो भावी,
तत्प्रवेशमहोत्सवः ॥ ८ ॥ भोजनाय जनाधीशमयमामन्त्रयिष्यति । समग्रपरिवारेण, सहितं पूजयिष्यति ॥ ९ ॥ आचार्यो
जगदुस्तर्हि, ग्रासादे प्रविशन्नृपः । तर्हि त्वया धृतः नत्वा, विधातव्योऽतिदूरतः ॥ १० ॥ ग्रासादोऽयं पतत्युच्चैरितिवाच्यं
नृपाग्रतः । तदाऽहं पातयिष्यामि, ग्रासादं हृद्यविधया ॥ ११ ॥ तथा भूतेऽरिलेऽव्यर्थे, श्रेष्ठिना भणितो नृपः । चन्मारयितुमार-
न्या, यूयमेतेन पाप्मना ॥ ११ ॥ कुपितस्तस्य भूपालः, आचकस्य तमार्षयत् । तेनास्य चरणौ बद्ध्वा, चेन्द्रकीले प्रवेशितः
॥ १३ ॥ पश्चादयोमयं कृत्वा, छित्त्वा चैनं दयामयः । पुरोहितमथो भूतदयः श्रेष्ठो व्यसर्जयत् ॥ १४ ॥ साधुना साधु एवैव,
विपोढव्यः परीपहः । न तु थायकवत्कार्यमकार्यमिदमीदृशम् ॥ १५ ॥

अथ प्रज्ञापरीपहः, धरावासपुरेशस्य, चैरिसिंहस्य नन्दनी । अभूता सुरसुन्दर्या, कालकश्च सरस्वती ॥ १ ॥ कालकोऽन्ये-
पुरोधाने, चाहकेलिं गतो गुरोः । गुणाकाराभिधादू बुद्धः, ग्रात्राजीदनुजायुतः ॥ २ ॥ शतसङ्ख्या नरा नार्यस्तावनु प्राव्रजन्नथ ।
कालकः स्वपदे न्यासि, गुरुभिरगुरुभिर्गुणैः ॥ ३ ॥ प्रवर्त्तिनीत्वे तज्जामिरवन्त्यामन्यदाऽगमन् । श्रीमन्तः कामिकाचार्याः, साधु-
साध्वीसमन्विताः ॥ ४ ॥ गर्हमिच्छोऽन्यदाऽज्वन्तोऽपि त्वीक्ष्य सरस्वतीम् । बलादन्तःपुरे न्यास्यत्, को विवेको हि कामिनाम्? ॥ ५ ॥
तस्मिन् बोधवचः स्मरेः, सङ्क्षस्य च धृयाऽभवत् । पारधौ बन्धुबद्धवत्, क्षीणायुरपि जायुवत् ॥ ६ ॥ अयोन्मत्तकवेपेण, अमन्त्रिति
ललाप सः । गर्दभिर्घ्नो यदि नृपस्ततः स्यात् किमतः परम्? ॥ ७ ॥ भिक्षेऽहं यदि शून्ये वा, वसामि किमतः परम्? । मत्वेति
बोधितोऽमात्येर्नोद्युधत् नृपाधमः ॥ ८ ॥ श्रुत्वेति कुपितः स्मरेः, सस्मारागमभाषितम् । मद्वादिकार्ये यच्चक्रिसेन्यमप्यंतयेन्मुनिः

॥ १ ॥ ध्यात्वेति शक्रकूलेऽगात्, सामन्तास्त्व शारयः । नृपः आखानुआखिस्तु, कीर्त्यते देवभाषया ॥ १० ॥ आखिमेकं च
मन्त्राद्यैस्तस्थुरावर्ज्यं स्वयः । क्षुरिकाप्राप्तस्तत्रान्यदा दूतः समागमत् ॥ ११ ॥ आखिः न्यामाननः पृष्टः, स्वरिभिः ग्राह नः
प्रभुः । क्रुद्धः प्रेष्यते शस्त्री, तथा छेद्य निजे शिरः ॥ १२ ॥ कृपाणिकायामेतस्यां, पणवत्यङ्गवीक्षणात् । मन्ये पणवतेः साम-
न्तानां क्रुद्धो धराधिपः ॥ १३ ॥ सर्वेऽपि गुप्तमाहाय, स्वरिभिस्तेऽय मेलिताः । तर्षाभिः सिन्धुमुत्तीर्य, सुराब्द्यां समाययुः ॥ १४ ॥
वर्षाराने तदायाते, गतेः प्रत्यूहकारिणि । विधाय पणवत्याऽङ्गैः, सुराब्दं तेऽवतस्थिरे ॥ १५ ॥ गुर्वोदिष्टश्च शरदि, तैरूचं नास्ति
शम्भलम् । गुरुचूर्णेन सौवर्णमिष्टिकापाकमादधे ॥ १६ ॥ शम्भलाद् बलवन्तोऽपि, मालवं लाहुमिच्छवः । चित्रं गुरुगिराऽऽसंस्ते,
गुर्वोज्ञा हि बलीयसां ॥ १७ ॥ गर्दभिमूत्रः ससैन्योऽपि, समेतस्तेर्महाबलैः । भग्नः प्रविश्य पुर्यस्यादेवां रुरुधिरे च ते ॥ १८ ॥
अथाष्टमीदिने दुर्गे, शून्ये पृष्टः शर्केशुरुः । आचर्यौ गर्दभां विद्यामद्यायं साधयिष्यति ॥ १९ ॥ तद्रवभ्रवणान्छत्रसैन्यं स्यान्मू-
र्छितं यथा । गन्धूतैः परतः सर्वे, शिबिर सन्निवेशयताम् ॥ २० ॥ अष्टोत्तरं शतं शन्दवेधिनः सन्तु मेऽन्तिके । तथा कृतेऽथ तैः
स्वरिगादितैः शन्दवेधेभिः ॥ २१ ॥ तस्याः प्रसारितं वक्र, तूणीयके क्षणादापि । हतप्रभावा नष्टाऽथ, विद्याऽवघात्मनस्ततः
॥ २२ ॥ युगमम् ॥ धर्याज्ञया ततः पुर्यां, प्रविश्याऽऽनायिदः शक्रः । बद्ध्या पार्श्वेस्ततो गर्दभिल्लो गुरुपदान्तिके ॥ २३ ॥ स तैरूच्ये
तवान्यायतरोः पुष्पमिदं ननु । फलं त्वन्यमये भाधि, धोरां नरकवेदनाः ॥ २४ ॥ तद्धर्मं प्रतिपद्यस्वाधुनाऽपि जिनभाषितम् ।
इत्युक्तेऽवागसौ द्वेधा, चक्रे निर्विषयः स तैः ॥ २५ ॥ भिन्नं आखि नरेन्द्रत्ये, सामन्तत्ये परानपि । स्वयः स्थापयामासुर्निजां
जामिं च न्यसे ॥ २६ ॥ अथ भृगुपुरे राजा, युवराजश्च तिष्ठतः । बलमित्रमात्रुमित्राभिधौ जामिसुतौ गुरोः ॥ २७ ॥ प्रधानं

प्रेम्य ते श्रिमानाम्य प्राज्यमानतः । प्रवेक्ष्य चक्रतुर्थेत्योत्सवं जितशतक्रतु ॥ २८ ॥ सुतो नृपस्वसुभोनुश्रियो धर्म्मं गुरोर्मुखात् ।
पलमातुः समाकर्ण्य, दक्षो दीक्षामुपादेदे ॥ २९ ॥ मर्क्तं वीक्ष्य नृपं क्रुद्धः, पुरोषा विवदन्मुधा । निरुत्तरीकृतो भूषं, कैतवादित्य-
मापत ॥ ३० ॥ वन्द्यपादपदाक्रान्तिर्महादोषप्रपोषिणी । नृपोऽथ तद्विरा मूढोज्ञेयणां नगरे व्यधात् ॥ ३१ ॥ एवं निरीक्ष्य च
पनागमेऽपि स घनागम । महाराष्ट्रकिरीटाभे, प्रतिष्ठानपुरेऽगमत् ॥ ३२ ॥ शालिवाहनभूषेन, महद्वर्यो स प्रवेशितः । विज्ञप्तश्च ससंघेन,
पटुयां पर्युपणाविधौ ॥ ३३ ॥ यतो लोकांनुहृत्स्याऽन्ध्रोत्तसवः पंचमीदिने । सूरयः प्रोचिरे पर्युपणा नास्तेति पंचमीम् ॥ ३४ ॥
जिना गणेशास्त्वच्छिष्या, पंचाशत्के दिने यथा । पुरा पर्युपितास्त्वब्रुव, गुरवो नस्तथा वयम् ॥ ३५ ॥ चतुर्थ्यामस्त्विति प्रोक्ते,
नृपेण गुरवो जगुः । अस्तु प्रोक्तं हि सिद्धान्ते, परिवास्तव्यमारतः ॥ ३६ ॥ स्वच्छन्दानन्यदा शिष्यान्, प्रोज्झ्य शय्यातराग्रतः ।
आख्याय सागरचन्द्रं, प्रशिष्यं सूरयो ययुः ॥ ३७ ॥ तेन चाम्युत्थिता व्याख्याक्षणे तेऽज्ञातवृत्तवत् । तस्युस्त्वत्पृष्टवद्व्याख्या-
चारुताप्रयनोपताः ॥ ३८ ॥ अथ शय्यातराद् ज्ञात्वा, मुनयोऽपि समाययुः । गुरुनक्षमयन् वाढमपुनःकरणेन च ॥ ३९ ॥
शारवा सागरचन्द्रोऽपि, हीमरानतकन्यरा । तस्थौ वाष्पजलैः पादौ, प्रभोः प्रचालयन्निव ॥ ४० ॥ उत्थाप्य बालुकाप्रस्थार्द्र-
मृद्दृष्टान्तदर्शनात् । तं सम्योऽप्यावदन् ज्ञाने, त्वं गर्वं मा कृथा वृथा ॥ ४१ ॥ यया रिक्तो भवेत्प्रस्थः, स्थाने स्थाने विरेचनात् ।
स्थाने २ विलगनाद्यया च स्यान्मृदुलिपिका ॥ ४२ ॥ तथा गणेशपुर्विम्यो, वत्स ! हीनोऽस्म्यहं क्रमात् । अस्मत्तस्ते गुरुस्तस्मात्, त्वं
च हीनतरस्तथा ॥ ४३ ॥ प्रज्ञापरीपदः सोऽयं, वत्स ! सद्यस्तवस्तव्या । इत्युक्तः स गुरोर्वचिं, तथेति प्रत्यपद्यत ॥ ४४ ॥
शुक्रोज्ज्यदा निगोदानां, व्याख्यां सीमन्धरप्रभोः । श्रुत्वा पप्रच्छ मरेते, व्याख्यातेर्वचिं हि कः ? ॥ ४५ ॥ विज्ञाय कालकाचार्यं,

विप्रवेपः समागतः । तद्व्याख्यानश्रुतेस्तुष्टः, पञ्छायुर्निजं वृषा ॥ ४६ ॥ क्षरिः श्रुतेन विज्ञाय, शक्रोऽसीति जगाद तम् । हृष्टः
सोऽय निजं रूपं, प्रकाश्यैवं तमस्तवीत् ॥ ४७ ॥ जय प्रवचनाधार !, जग संसारतारक !, जय सीमन्धरस्वाभिस्तुत ! श्रीमन्मो-
ऽस्तु वे ॥ ४८ ॥ स्तुत्वेतीन्द्रोऽन्यतो द्वारं, विधाय तदुपाश्रये । गतो दिवं क्षरिरपि, तत् क्षमाश्रमणादिवत् ॥ ४९ ॥ पदस्यानपतितां
मत्वा, श्रुतकेवलिनोऽपि हि । न गर्वः सर्वथा कार्यः, क्षरिः सागरचन्द्रवत् ॥ ५० ॥

अथाज्ञानपरीपहः—तथा हि जाह्नवीफूलवासिनौ द्वौ सहोदरौ । अतिनौ स्वस्त्योरैकः, श्रुतवानश्रुतः परः ॥ १ ॥ श्रुतवान्
क्षरितां प्राप्तः, शिष्यैः द्वापरार्थलिप्सुभिः । विश्रामं लभते नैव, दिनेष्वपि निशास्वपि ॥ २ ॥ अपथुतः पुनः स्वैरं, स्वैरैरतिपीवरैः ।
वासरे च रजन्यां च, शयानः सुखमेघते ॥ ३ ॥ निद्राविद्राणदृक् क्षरिर्दिव्यो दुर्घ्यानमन्यदा । आता मे पुण्यवानेप, मृत्त्वा शेते
सुखेन यः ॥ ४ ॥ मन्दपुण्यस्य मे निद्राऽवकाशो नास्ति निश्चयि । इति प्रद्वेपतोऽबध्नाद्, ज्ञानावरणकर्मसः ॥ ५ ॥ तच्चादृशमना-
लोभ्य, देयभूयं जगाम च । इहैव भरतधेन्ने, सोऽभूदाभीरदेहभूः ॥ ६ ॥ यौवने परिणीतस्य, तस्य जज्ञे च दारिका । कन्यका
घन्यकायाऽऽसीद्, आसीत् रूपवती पुनः ॥ ७ ॥ स चैकदा समं पुन्या, मृतं घृतघटैरनः । आदाय नगरेऽचालीद्, घृतविक्रयका-
म्या ॥ ८ ॥ परेऽपि तत्सुतारूपनिरूपणसमीहया । आभीरदारकाथेष्टुतविक्रयकैतवाद् ॥ ९ ॥ शकटे स्वे च सागध्यजुषस्तस्या
मुखयुतिम् । मनास्मिनांस्यपि द्रष्टुमुत्पथेनैव तस्थिरे ॥ १० ॥ तेषामनांसि भग्नानि, न मर्तांसि पुनस्ततः । सा तैरशकटा प्रोक्ता,
स चाप्यशकटापिता ॥ ११ ॥ पुनः पुनः सदैवेषु, व्याहरत्सु महाध्वनिम् । प्राप वैराग्यमाभीरः, पराभीरपराभवाद् ॥ १२ ॥
परिणाय्य स तं तस्मै, गृहसारं प्रदाय च । पूर्वोभ्यासवशादीक्षां, वीधापन्नः समाददे ॥ १३ ॥ तेन योगमृताऽर्घति, वोचराध्य-

यनत्रये । तत् प्राच्यमप्रतिक्रान्तं, कर्मोदीर्णमजीर्णवत् ॥ १४ ॥ तुर्यमध्ययनं तस्य, पठतोऽप्यनवस्थितः । नापतत्पदमप्येकं, पुण्यहीनस्य वस्त्विव ॥ १५ ॥ आचामाम्लद्वये जाते, क्षुरयः प्रोचिरे च तम् । तुर्यमध्ययनं तेऽनुजानानामोऽथ वयं वद ॥ १६ ॥ सः प्राह कीदृशो योगोऽध्ययनस्यास्य दिश्यताम् । ते प्रोचुर्यावदायाति, नैव तावत्तपः परम् ॥ १७ ॥ सत्त्ववृत्तिः स इत्थूचेऽनुज्ञया पूर्यते मम । यावदायाति मे तावदाचामाम्लानि संतु मे ॥ १८ ॥ तत्तपः कुर्वतस्तस्य, द्वादशाब्दा गतास्ततः । ज्ञानावरणं तत् कर्म, तत्क्षणं क्षयमाप च ॥ १९ ॥ तुर्ये तस्यागतेऽध्यायं, विकर्मणि च निर्गते । सत्यं वचोऽप्रवद्वैद्यस्यागमो रोगनिर्गमः ॥ २० ॥ श्रुतं शेषं सुखेनैव, तेनार्थीतमतो युधाः । सहन्तां तद्वदज्ञानपरीपहमुपागतम् ॥ २१ ॥

अथ विपक्षे हृष्टान्तः-वभूव पाटलीपुत्रे, नन्दो नाम नराधिपः । मन्त्र्यस्य शकडालाल्यस्तस्य लक्ष्मीवती प्रिया ॥ १॥ स्थूलभद्रस्तयोराराधः, सुतोऽन्यः श्रीयकामिधः । तत्र वैश्याऽस्ति कोशेति, कोशः स्मरनरेथितुः ॥ २॥ द्वादशाब्दीं स्थूलभद्रस्तद्वत् गृहेऽस्थात् सुप्तकधीः । श्रीयकस्तृणारक्षत्वं, नन्दराजस्य निर्ममे ॥ ३ ॥ अभृद्वररुचिस्तत्र, वादी लाक्षणिः कविः । सोऽष्टोत्तरं श्रोतेनास्तीभित्त्यं श्लोकैर्नैवैर्नृपम् ॥ ४ ॥ मिथ्यादृगिति तं मंत्री, न प्राशंसद् द्विजं क्वचित् । प्राभृतैः सेवितुं मन्त्रिपत्नीमप्यप्रचक्रमे ॥ ५ ॥ स तया हृष्टया पृष्टः, कार्यमाचष्ट शिष्टधीः । त्वत्पतिर्नृपेतरग्रं, कवितां मे प्रशंसतु ॥ ६॥ तयोक्तः सचिवोऽवोचन्न मिथ्यादृग्वचः स्तुवे । तयोक्तं साग्रहं मेते, कः स्त्रीवाक्ये पराद्वयुः ॥ ७॥ अन्यदा पठतस्तस्य, मन्त्र्यचे साधु मापितम् । नृपस्ततोऽस्मै दीनारशतमष्टोत्तरं ददौ ॥ ८॥ नित्यदाने नृपं मंत्री, शोचे कोऽयमसद्व्ययः । नृपः प्राह स्तुतस्तेऽज्ञौ, पुराऽस्माभिः कृतो नेतु ॥ ९ ॥ मंत्री प्राह स्तुतं सुक्तं, मयाऽयं न कविः स्तुतः । एतस्य पठितं वाक्यं, यत्पठन्त्यपि बालिकाः ॥ १० ॥ यथाऽयं

यक्षदिशा च, भूताऽथ भूतिदत्तिका । सेणा घेणो च रेणा च, सप्तासन् मन्त्रिपुत्रिकाः॥११॥ सकृदुक्तं वचो ज्येष्ठाऽप्रहीदन्या यथा-
क्रमम् । ताद्योपावेशयन्मन्त्री, सर्वो जवनिकान्तरे॥१२॥ ऊचं वररुचिः श्लोकान्पस्याग्रे स्वयंकृतान् । अनूचिरे यथाज्येष्ठं, तास्तान्
सप्तापि बालिकाः ॥ १३ ॥ द्वारे न्यवारयस्य, नृपो वररुचिस्ततः । न्यास्ययन्त्रेण दीनारग्रन्थि त्रिपथगाजले ॥ १४ ॥ अयं
प्रागस्तवीद्वर्गा, यन्त्रेण ग्रन्थिमग्रहीत् । जनाध्यक्षं जनोऽजोचत्, कवेर्दूरे न किंचन ॥ १५ ॥ राजा तन्मन्त्रिणेऽधारयन्मन्त्र्युचे
वीक्ष्यतां प्रणे । मन्त्री स्वपुसा दक्षेण, तदग्रन्थि स्वकरोऽकरोत् ॥ १६ ॥ कविः स्तोतुमगाद्वर्गा, नृपोऽपि सह मन्त्रिणा । प्रीतो
वररुचिर्गंगा, कृतविस्तरमस्तवीत् ॥ १७ ॥ स्तुत्यन्ते तस्य यन्त्रेण, न दीनाराः करोऽपतन् । न पाणिस्पश्येनेनापि, हीनत्रास्य-
स्ततोऽभवत् ॥ १८ ॥ मन्त्र्युचेऽन्यायिनी गंगा, न न्यस्वमपि तेऽर्पयत् । तन्त्यायेन मया ते स्वमाप्तमेतद् गृहाण तत् ॥ १९ ॥
कविर्नृपजनाध्यक्षं, मन्त्रिणेति लघूकृतः । नृपः प्राह त्वया छद्वास्य ज्ञातं साधु मन्त्रिप ! ॥ २० ॥ नृपः सविस्मयो वेदमन्यगा-
न्मन्त्री जनोऽपि च । मन्त्रिदासीमथामर्षाद्, द्विजो विचैरुपाचरत् ॥ २१ ॥ प्रीतां च तां स पप्रच्छ, प्रत्यहं मन्त्रिचोदितम् । चेत्याह
श्रावकोद्वाहे, नृपायास्त्रादि सज्यते ॥ २२ ॥ मन्त्र्युच्छेदरुचिस्तत्त्वं, ज्ञात्वा वररुचिः कविः । सुखादिकाप्रदानेन, डिम्भरूपाण्य-
पाठयत् ॥ २३ ॥ न केचित् लोको यदयं, शुकढालः करिष्यति । व्यापाद्य नदं तद्राज्ये, श्रीयकं स्थापयिष्यति ॥ २४ ॥ पठतो डिम्भ-
रूपाणां, सर्वत्रार्पादयं वचः । जनश्रुत्या समाकर्ण्य, नृपश्चित्ते व्यचिन्तयत् ॥ २५ ॥ बालका यत्त्वं सापन्ते, यच्च जल्पन्ति
योपितः । उत्पादिकी च या भाषा, सा भवत्यन्यथा न हि ॥ २६ ॥ ध्यात्वेत्याप्तो नरो राज्ञा, प्रेषितो मन्त्रिमन्दिरे । आगत्या-
ख्यन्नुपमित्याभूषणास्त्रादि सज्यते ॥ २७ ॥ रुष्टोऽथ मन्त्रिणे भूपः, प्रणामेऽभूत् पराङ्मुखः । मन्त्री श्रीयकमेकान्तं, प्राह रुष्टोः

नृपोऽधिकम् ॥ २९ ॥ ततः कुलधुर्यो मा भूदिति त्वं मद्रचः कुरु । नमतो मम राजानं, वत्स! ज्ञेयं त्वया शिरः ॥ ३० ॥
प्रमोरमक्तो वध्यो नः, पिताऽपीति ततो वदेः । श्रीयकः ग्राह ततेदृक्, म्लेच्छोऽपीच्छति कर्म किम् ? ॥ ३१ ॥ मन्याह पितृ-
हत्याया, मा भेयीर्वत्स ! यद्वियम् । मुरे तालपुटं कृत्वा, ततो नस्याम्यहं नृपम् ॥ ३२ ॥ बोधितो जनकैर्नवं, स्वीचक्रे च चकार
च । राजाऽपि किमिदं चक्रे ? स्वामिश्रुहोऽनदत् ॥ ३३ ॥ कृतौर्ज्वदेहिको वपुर्विशुद्धः श्रीयकस्ततः । विज्ञो विज्ञपर्याचक्रे,
सर्वव्यापारदं नृपम् ॥ ३४ ॥ मज्ज्येष्टः स्थूलमद्रोऽस्ति, कोशावेदयानिकेतने । तमाकार्यं नृपः कार्यमेतत्तस्मै जगाद च ॥ ३५ ॥
पर्यलोच्य विधास्यामि, स्थूलमद्रो वदन्नदः । राजाऽऽलोचयितुं प्रैपि, सोऽशोकवनिकान्तरे ॥ ३६ ॥ सोऽध्यायञ्च नियोगश्रीः,
शाकिनीवच्छलेधिणी । मोगे नरस्य कस्यापि, न निजा जातु जायते ॥ ३७ ॥ आत्तरक्षाकरं मंत्रं, मंत्री विभ्रदपि च्छलात् ।
विनाशितोऽनयाऽत्रार्थे, ताव एव निदर्शनम् ॥ ३८ ॥ न शरीरं धनं धेयं, न कलत्राणि नो सुताः । तस्य चित्ते सुखाय स्युर्यः
स्यादस्या वशे नरः ॥ ३९ ॥ सनिकाराभिर्मां हित्वा, योगथ्रियमहं श्रये । यद्वशा साऽपि मुक्तिधीरनन्यश्रीमनोरथैः ॥ ४० ॥
इति स्यात्वा च कृत्वा च, स लोचं पंचमुष्टिकम् । रजोहरणभृद्रत्नकम्बलप्रान्तवर्त्तिभिः ॥ ४१ ॥ प्राष्टव्यं कम्बलीरत्नं, समो
गत्वाऽह भूपतिम् । आलोचितं मयेदं ते, घर्मलाभः प्रवर्द्धताम् ॥ ४२ ॥ पंचभिः कुलकम् ॥ निःसृतेऽस्मिन्नुपोऽध्यायत्, किं
कोशावेदम यात्ययम् । क्षणं गवाधदत्ताद्यस्तर्माक्षिष्ट धमापतिः ॥ ४३ ॥ कोशागुहव्यतिक्रान्तमेकान्तसमताथ्र्यं । वीक्ष्य यातं क्षमाक्रान्तं,
धमाक्रान्तः शिरोऽधुनात् ॥ ४४ ॥ श्रुत्वेकवलिसम्भूतविजयाचार्यसन्निधौ । व्रतं सामार्यिकोच्चारपूर्वकं स समाददे ॥ ४५ ॥ मुद्रा-
मथ महीनाथः, श्रीयकस्य कोऽक्रोत् । स वन्धुस्तेहतः कोशासदने याति सर्वदा ॥ ४६ ॥ स्थूलमद्रवियोगात्तामन्यदा ताम-

वोचत । देव ! किं क्रियते सर्वमिदं वररुचिर्व्याधात् ॥ ४७ ॥ एतेन नाशितस्तात !, स्थूलभद्रः प्रवासितः । तद्वैरपारं गच्छामि,
देव ! चेत् त्वं प्रसीदसि॥४८॥ कथं त्विति तथा प्रोक्ते, श्रीयकः प्राद्व स द्विजः । त्वज्जाभिकामुको मधं, पाटयते यदि तद्वरम्॥४९॥
तयैतत् प्रतिपन्नं च, कारितं च जवादपि । नित्यं पिवत्ययं मधं, ज्ञापितं चेति मंत्रिणः ॥ ५० ॥ शुकडालात्यये विप्रः, प्राविश-
द्राजसंसदि । स कथित्वगुणान्नित्यं, पूज्यते च समाजैः ॥ ५१ ॥ स्मरन्त्युपोज्यदा मंत्रिगुणानां श्रीयकं रहः । जगाद शुकडालं
यन् श्रीमालं(ला)विनेति नु ॥५२॥ कलितापि समा सद्भिः, समा मे विगतप्रभा । रहिता शुकडालेन, शशिनेव निर्वायिनी॥५३॥
नृपः साश्रोज्यदन्नित्यं, व्यज्ञपि श्रीयकेन सः । स्वामिन् वररुचिर्वक्रे, मद्यपस्ताद्वि तादृशम् ॥ ५४ ॥ राज्ञा प्रोक्तं पिवत्येव, किं
मधं ? श्रीयकोऽवदत् । श्रगेऽग्रे देवपादानामदः प्रकटयिष्यति ॥ ५५ ॥ प्रभातेऽधिसमं मंत्रिगुप्तयिषितमालिकः । सर्वेषामन्जमे-
कैकमदाद्वररुचैः पुनः ॥ ५६ ॥ उन्माद्यन्मदनफलक्षोदव्याप्तोदरे करे । सर्वेऽजं स्वं समाजम्, प्रशशंसुश्च सौरभम् ॥ ५७ ॥
युग्मम् ॥ द्विजोऽपि हि निर्जामोजगंधं तन्वूर्णगर्भितम् । उच्छ्वासेनाग्रहीद्रात्रिपीतं मधं ववाम च ॥ ५८ ॥ समाया निर्गतो
लोकैर्धिक्कृतो हविकतश्च सः । प्रायश्चित्ते यपां तप्तं, त्रपु प्राप च पंचताम् ॥ ५९ ॥ श्रीयकः पितृवैरस्य, पारगामी चिरादय ।
सच्चक्रे मंत्रिभर्नाथप्रजार्थानार्थिगान्धवः ॥ ६० ॥ स्थूलभद्रस्तु संभूताचार्यक्रममुपासयन् । अधीतस्तत्र यत्रार्थो, दुस्तपं तपते
तपः ॥ ६१ ॥ वर्षास्वभिग्रहानित्यं, जगृहुर्यतयस्त्रयः । ज्योतिषा स्मथतुर्मोर्त्सी, कायोत्सर्गजुपो वयम् ॥ ६२ ॥ एकः सिंहगुहाद्वारे,
द्विगुपाहिविलेऽपरः । तृतीयः कूपमण्डूकासने स्थास्याम इत्यलम्॥६३॥तेषां विज्ञाय सामर्थ्यमनुज्ञां गुप्तो ददुः । स्थूलभद्रोऽय जग्रा-
हामिग्रहं दुर्ग्रहं परैः ॥६४॥ कोशावेश्याथये चित्रशालायां पट्टस्साशितः । स्थाता-वर्षाः शमं मत्वा, त्वज्ञासीत्तत्र ते गुरुः ॥६५॥

सा धनिनां वयम् । स ग्राह मृगनेत्रेऽर्थः, क मे सरविपाणवत् ? ॥ ८४ ॥ निर्देयितुमेतं सा, ग्राह यद्रत्नकम्बलम् । दत्ते नेपाल-
भूपालोऽपूर्वसाधोस्तमानय ॥ ८५ ॥ अकालेऽपि चचालायं, नेपालाय तपोधनः । पङ्के निमग्नहृत् पङ्के, मञ्जन् पद्मिन् कौतुक्रम्
॥ ८६ ॥ कृतार्थे चलिते साधौ, पथि चौरपतेः शुक्रः । जगाद लक्षमेतोति, वीधिते नास्ति किञ्चन ॥ ८७ ॥ यथार्थे कथिते
सुक्ते सुनौ पुनः ग्राह, लक्षं यातीति कीरकः । व्यावृत्य पृष्टः सोऽप्याख्यद्वयस्थं रत्नकम्बलम् ॥ ८८ ॥ यथार्थे कथिते शुक्तः,
कोशार्थं तं ददां च सः । प्रणालपङ्के निःशङ्कमानसा साजक्षिपच तम् ॥ ८९ ॥ मुनिः ग्राहः महामूल्यः, किं पङ्केऽक्षेपि
कम्बलः ? । सा ग्राह स्वत्रतं मृढ !, पङ्के मञ्जन्व शोचसि ॥ ९० ॥ सोऽथ तस्या गिरा बुद्धः, प्रोचे साध्यस्मि बोधितः । गुरुकल्पे !
गुरुन्नत्वाऽऽलोचयेदुष्कृतं निजम् ॥ ९१ ॥ कोशा जगाद यच्चक्रे, मया ब्रह्मस्थयाऽपि व । आशतना प्रबोधाय, क्षम्यतां सा क्षमा-
पते ! ॥ ९२ ॥ इच्छामतीति वदन्नत्ना, गुरुणामन्तिकेऽतनोत् । तपांसि निविधान्येषु, विहितालोचनः पुनः ॥ ९३ ॥ दत्ता राज्ञाऽ-
न्यदा कोशाः रथिने साऽमज्जथ तम् । स्थूलभद्रगुणैर्मद्रं, स्तुवन्ती तत्पुरः सदा ॥ ९४ ॥ गृहोद्याने स्वविज्ञानं, स तस्यै शयनस्थितः ।
अदृश्यदिपु न्यस्याम्रलुब्धो मथता शरैः ॥ ९५ ॥ अनुपुङ्गापितैर्योऽवधकार करगोचरम् । द्यूतं छित्वाऽर्द्धचन्द्रेणाकृष्यैतां स्वकरोऽ-
करोत् ॥ ९६ ॥ युग्मम् ॥ कोशाऽथ सार्ये राक्षी, न्यस्य धूर्त्वीं तुमाद्यताम् । ननत्ते न च विद्धाऽङ्गे, ध्रुवप्रसवसर्पपा ॥ ९७ ॥
रथी तुष्टोऽनदत्कोशा, कान्ते ! किं ते ददे ? वद । साऽवदज्जातिसिद्धे वाऽभ्यासिसिद्धे च नाद्रुमुतम् ॥ ९८ ॥ अण्डजाः पुष्करे यद्द-
च्चरन्ति च रमन्ति च । सुमेषु वर्त्तनं तद्वात्सिद्धं नो किन्तु तुष्टिद्वद् ॥ ९९ ॥ स्वभ्यस्ते दुष्करं किं स्यादनभ्यस्ते हि दुष्करम् ।
यत्पुरासुक्तमोगोऽस्यात्, स्थूलभद्रोऽक्षतत्रतः ॥ १०० ॥ स्थूलभद्रं विनाऽन्यस्य, सर्वस्य भ्रम्यते मनः । सप्तधातोः कणिकेव,

ततो नत्वाऽथ सर्वेऽपि, गयुः स्थानं यथोचितम् । कोशाभ्युत्थाय नाथस्त्वं, किं करोमीत्युवाच च ॥६६॥ स्थूलभद्रोऽवदद् धर्म्म-
लाभस्तेऽस्तु ममाप्यर्पताम् । चित्रशालां चतुर्भासीं, निवासायार्पयच्च सा ॥ ६७ ॥ तत्रास्थादेप कोशा तु, दध्यौ भग्नो व्रतादयम् ॥
समेतो मामिति ध्यात्वा, पद्मसैस्तमभोजयत् ॥ ६८ ॥ ततः सा स्फारष्टङ्गारसारा सारावभूषणा । स्थिरा स्थिराशयं तं तु, धर्म्मे
(दृष्ट्वा) धर्म्मेच्छुरेय सा ॥ ६९ ॥ ननाम कामसुत्सुज्य, भाषपावनमानसा । निर्नष्टकामनाकोटिप्रवेशा प्राप्तपोतिका ॥ ७० ॥
सा नवाक्षी ततो भक्त्या, रराजास्य मुनेः पुरः । पतिता कुण्ठतो प्राप्य, स्मरसाक्षाऽलिरिवावर्णौ ॥ ७१ ॥ स्थूलभद्राक्ष मन्येऽ-
न्यं, वेद्यावद्यमिहापरम् । गुरोर्धर्म्ममपि प्राधानीयास्यै यः समर्पयत् ॥ ७२ ॥ कामो विषयपञ्चास्यः, कटाक्षो दृग्विपः फणी ।
रूपः स्त्रीसन्निधिस्तेन, तद्वयं तत्र यन्वितम् ॥ ७३ ॥ थायिका सा न शिश्राय, नृपादिष्टात् परं नरम् । बभूव च विवेकाश्रमन्दुरा सुन्दरा
क्रमात् ॥ ७४ ॥ निर्व्यूढाभिग्रहाद्यागुस्ते गुरून् यतयक्षयः । प्रोक्तास्तैः स्वागतं वोऽस्ति, सदा दुष्करकारकाः ॥ ७५ ॥ आयान्ते
स्थूलभद्रं त्यम्युरथाय गुरुरालपत् । सात्त्विक ! स्वागतं ते दुष्करदुष्करकारक ! ॥ ७६ ॥ सापत्रपास्त्रयोऽव्येते, सुनयोऽथ मिथोऽ-
वदन् । आमंत्रणं गुरोरत्र, मन्त्रिपुत्रन्वकारणम् ॥ ७७ ॥ यद्येवं पद्मसाहारः, कृतदुष्करदुष्करः । प्रतिपत्स्यामहे चर्पातरे तद्वयमी-
दृशम् ॥ ७८ ॥ अष्टमासीमतीपुस्तेऽथ गुरोः पुरतोऽग्रहीत् । प्राथुपि स्थूलभद्राभिग्रहं सिंहगुहागुनिः ॥ ७९ ॥ तत्कार्यार्थममाचार्या,
यिचार्याथ तमभ्यधुः । अभिग्रहग्रहोऽयं ते, प्राग्धृत्तस्यापि निग्रहः ॥ ८० ॥ इत्थं गुरुनिषिद्धोऽपि, तत्रागाद् वेदयया पुनः । एष श्री-
स्थूलभद्रेण, स्पर्धावानित्यलस्यत् ॥ ८१ ॥ कोशा तां पद्मसाहीरमोजयित्वा स्वयं पुनः । पर्युपास्ते स्म चक्रेन्दृष्ट्वासितस्मेरया गिरा
॥ ८२ ॥ स्थूलभद्रं स्मरोऽप्राप्य, जयानेवं तपस्विनम् । नरः करभमप्राप्य, दामयेद्रासभं गतः ॥ ८३ ॥ स्मरार्थमर्थयन्तं तं, सोऽचे

रूपोऽस्थात् ताः पुनर्गुरुम् । प्राप्नुर्मत्वोपयोगेन, गुरुः ग्राह्यस्ति नो हरिः ॥१९॥ गता चवन्दिरे स्थूलभद्रं यक्षा जगाद च । भग-
वन्! सार्धमस्माभिः, श्रीयकोऽध्याभिवो व्रतम् ॥ १२० ॥ स तु तीव्रक्षुधः पर्युषणापर्वणि मदिरा । यामादिप्रत्याख्यानेनोपवासं
कृतवानलम् ॥ १२१ ॥ राज्ञी दिवं गते तत्र, साधुहिंसोत्सखेदयुक् । संघेनावचि नाघं ते, जिनाख्याते धृतिर्मम ॥ १२२ ॥
क्वायोत्सर्गे स्थिते संघे, सीमन्धराजिनान्तिके । निन्यं शासनदेव्याऽहं, निर्दोषा भाषिताऽहता ॥ १२३ ॥ चूलिकायुगलं स्वामिदत्तं
संघस्य चार्पयम् । इत्युदिस्त्वा ययुः साध्व्यः, स्वाश्रये सपरिच्छदाः ॥ १२४ ॥ वाचनार्थमथायातं, स्थूलभद्रं गुरुर्जगी । न यो-
ग्योऽसीति स स्वागो, व्रतादानाद् व्यचिन्तयत् ॥१२५॥ अस्मृतौ तं गुरुः ग्राहः, संघाक्षां (कृत्याऽयं) त्वं न मन्यसे । सोऽर्घ्यं
पुनः का कारणस (स्मरणतः) पल्लवोऽक्षमपद् गुरुम् ॥ १२६ ॥ सर्वथापि निषिद्धो यः, ग्रहः संघमसञ्जयत् । तदभ्यर्थेनयाऽ-
म्पेस्य, संघः क्षुरिमभापत् ॥ १२७ ॥ श्रुतकेवन्यथ ग्राह, विकारोऽस्यापि यत्किल । तदन्ये विकारिष्यन्ति, तस्मादप न शिष्यते
॥ १२८ ॥ संपेनोक्तः पुनः स्थूलभद्रमित्यन्वयाद् गुरुः । न त्वया शेषपूर्वोणां, कार्यं कापि प्रकाशनम् ॥ १२९ ॥ स्थूलभद्रस्ततः
सर्वपूर्वभूत् क्षुरितायुतः । आगतः पाटलीपुत्रं, मित्रावासं च संघयुक् ॥ १३० ॥ तत्पृष्टा ग्राह मित्रेष्टा, भर्ता यातो वणिज्यया ।
तद्गृहं च पुरा चारु, जीर्णशीर्णं तदाऽस्ति तु ॥१३१॥ स्वम्भस्यैकस्य चाधस्तात्, पूर्वैरास्ते निधिः कृतः । तं च ज्ञानेन जानाति,
स्थूलभद्रो गणाधिपः ॥ १३२ ॥ स ततस्तमितः स्वम्भं, हस्तं कृत्वा जगाद ताम् । समग्रस्यापि संघस्य, यद्वयतः दृण्वतस्तथा
॥ १३३ ॥ इदमीदृक् च तचादृक्, पश्य कीदृगजायतः । इति मित्रगृहायातः, स्थूलभद्रस्तदाऽवदत् ॥१३४॥ सा च सर्वजनोऽन्य-
थ, दध्यौ यद्भगवानयम् । जीर्णशीर्णगृहं वीक्ष्यानित्यतां कथयत्यलम् ॥ १३५ ॥ कतिथैस्तिथिभिस्तास्मिन्नायातेऽरुथयच सा ।

सीतामासत्तिचिचिंटात् ॥१०१॥ भोज्यं च पट्टसं पूर्वश्रीलिताऽहं च सन्निधौ । चित्रशालानिवासश्चैकैकं केन विसृज्यते? ॥ १०२ ॥
स्तुत्वा श्रीस्थूलभद्रं सं, कः स्तुयादपरं नरम् । कश्चिन्निपीय पीयूषं, काञ्चिकं किं समीहते? ॥ १०३ ॥ रथी ग्राह त्वया कोऽयं,
स्थूलभद्रोऽनुवर्ण्यते । साऽयदचन्द्रभूनेतुमन्वीदुशकडालजः ॥ १०४ ॥ रथी ग्राहास्य दासोऽस्मि, तादृशस्तादृशश्च यः । अथाय-
मनपाऽयोधि, कथयन्त्या जिनोदितम् ॥ १०५ ॥ तयाऽऽख्याते स्वनिगमे, रथी चित्ते चमत्कृतः । भद्रधीः स्थूलभद्रं सोऽन्वगात्त-
त्कथितोऽपुना ॥ १०६ ॥ स्थूलभद्रोऽपि भगवान्, कुल्ले विविधं तपः । आस्रविस्मृतिकृत्वाभूद, दुर्भिक्षं द्वादशाब्दिकम् ॥ १०७॥
यीतेऽस्मिन् मिलितः सद्गुरुः, पाटलीपुत्रपत्तने । एकादशाङ्गी सम्पूर्णा, जज्ञे पूर्वगतं न तु ॥ १०८ ॥ द्वौ मुनी प्राहिणोत्सस्त्र-
स्ताद्विदे भद्रपादये । सोऽज्ञापयन्महाप्राणध्यान्यहं नागमक्षमः ॥ १०९ ॥ सद्गुरोर्दृष्टौ मुनी चान्यौ, गत्वा तं स्वरिसूचतुः । संघादेवं
न यः कुर्याद्वण्डः कोऽस्य विधीयते? ॥ ११० ॥ संघवासः क्रियेतासौ, द्युक्ते तौ तमूचतुः । तर्हि तद्वण्डयोगोऽसि, स्वरिरूचेऽय
द्युद्धधीः ॥ १११ ॥ प्रसद्य सद्यः श्रीसंघः, प्रदिशोतु मुनीनिह । तेभ्योऽहं वाचनां दास्याम्येकां भिक्षात् आगतः ॥ ११२ ॥ द्वितीयां
कालवेलायां, तृतीयां च बहिर्भुवि । तुर्यां विकालवेलायां, तिस्रधावश्यकक्षणे ॥ ११३ ॥ इत्थं श्रीसंघकार्यं च, मत्कार्यं च प्रसे-
त्स्यसि । इत्यागत्योदितं ताम्यां, स्वरियाक्ये समादिशत् ॥ ११४ ॥ श्रीसंघः स्थूलभद्रादि, प्रक्षालं शतपञ्चकम् । तेषां च वाचनाः
सप्त, दिदेश भुतकैवल्यी ॥ ११५ ॥ पंचभिः कुलकम् ॥ वाचनान्तपतया त्वन्ये, स्थूलभद्रं विना ययुः । स प्रोक्तः स्वरिणा ध्यानं,
पूर्णग्रायमिवास्ति मे ॥ ११६ ॥ इत्युक्तः सुस्थिरः पूर्णध्यानतो भद्रबाहुतः । द्विवस्तूतानि पूर्वाणि, पपाठ दश स क्रमात् ॥ ११७॥
मगिन्यः स्थूलभद्रस्याभ्येत्य नत्वा गुरुं जगुः । क ज्येष्ठार्यो? गुरुस्त्वाख्यदंतोऽपवरकेऽस्ति सः ॥ ११८ ॥ स ता निरीक्ष्य हर्यक्ष-

रूपोऽस्थात् ताः पुनर्गुरुम् । प्राप्नुर्मत्तोपयोगेन, गुरुः ग्राह्यास्ति नो हरिः ॥११९॥ गता ववन्दिरे स्थूलभद्रं यक्षा जगाद च । भग-
वन्! सार्धमस्माभिः, श्रीयकोऽध्याश्रितो व्रतम् ॥ १२० ॥ स तु तीव्रक्षुधः पर्युषणापर्वणि मदिरा । यामादिप्रत्याख्यानेनोपवासं
कृतवानलम् ॥ १२१ ॥ रात्रौ दिवं गते तत्र, साधुहिंसोत्थखेदयुक् । संघेनावचि नाघं ते, जिनाख्याते धृतिर्मम ॥ १२२ ॥
कायोत्सर्गे स्थिते संघे, सीमन्धरजिनान्तिके । निन्ये शासनदेव्याऽहं, निर्दोषा भाषिताऽहंता ॥ १२३ ॥ चूलिकायुगलं स्वामिदत्तं
संघस्य चार्पयम् । इत्युदित्वा ययुः साध्व्यः, स्वाश्रये सपरिच्छदाः ॥ १२४ ॥ वाचनार्थमथायातं, स्थूलभद्रं गुरुर्जगौ । न यो-
ग्योऽस्तीति स स्वागो, व्रतादानाद् व्यचिन्तयत् ॥१२५॥ अस्मृतौ तं गुरुः ग्राहः, संघाज्ञां (कृत्वाऽघं) त्वं न मन्यसे । सोऽघं
पुनः का कारणस (स्मरणतः) पल्लग्नोऽक्षमयद् गुरुम् ॥ १२६ ॥ सर्वथापि निपिद्धो यः, प्रह्वः संघमसज्जयत् । तदभ्यर्थनयाऽ-
भ्येत्य, संघः क्षुरिमभाषत ॥ १२७ ॥ श्रुतकेवन्यथ ग्राह, विकारोऽस्यापि यत्किल । तदन्ये विकारिष्यन्ति, तस्मादेप न शिष्यते
॥ १२८ ॥ संघेनोक्तः पुनः स्थूलभद्रमित्यन्वशाद् गुरुः । न त्वया शेषपूर्वोणां, कार्यं क्वापि प्रकाशनम् ॥ १२९ ॥ स्थूलभद्रस्ततः
सर्वपूर्वभृत् क्षुरितायुतः । आगतः पाटलीपुत्रं, मित्रावासं च संघयुक् ॥ १३० ॥ तत्पृष्टा ग्राह मित्रेष्टा, भर्तो यातो वणिज्यया ।
तद्गृहं च पुरा चारु, जीर्णशीर्णं तदाऽस्ति तु ॥१३१॥ स्तम्भस्यैकस्य चाधस्तात्, पूर्वरास्ते निधिः कृतः । तं च ज्ञानेन जानाति,
स्थूलभद्रो गणाधिपः ॥ १३२ ॥ स ततस्त्वमितः स्तम्भं, हस्तं कृत्वा जगाद ताम् । समग्रस्यापि संघस्य, पश्यतः शृण्वतस्तथां
॥ १३३ ॥ इदमीदृक् च तत्तादृक्, पश्य कीदृगजायत? इति मित्रगृहायातः, स्थूलभद्रस्तदाऽवदत् ॥१३४॥ सा च सर्वजनोऽन्य-
थ, दध्यौ यद्भगवानयम् । जीर्णशीर्णगृहं वीक्ष्यानित्यतां कथयत्यलम् ॥ १३५ ॥ कतिथैस्तिथिभिस्तास्मिन्नायातेऽरुथयच सा ।

आयातः स्थूलभद्रोऽधृद्, गृहे संययुतस्तव ॥ १३६ ॥ स ग्राह भणितं किञ्चिन्न किञ्चिदिति साऽवदत् । स्तम्भस्याभिमुखं हस्तं, दर्शयन्नित्ययं जगौ ॥ १३७ ॥ इदमीदृक् च तत्तादृक्, पश्य कीदृगजायतः । सुधीः स दध्यौ सद्वुद्विचेष्टितं तस्य चेष्टितम् ॥ १३८ ॥ इदमीदृग् निधिप्रायं, यत्तादृग् भ्रमणं व्यधात् । पश्य कीदृगभून्मन्ये, धनं स्तम्भेऽस्ति किञ्चन ॥ १३९ ॥ ध्वत्वेति स खनन्नाप, स्तम्भाधो रत्नसम्भृतम् निधिं सत्पात्रदानार्थं, सफलं विदधे च तम् ॥ १४० ॥ इत्थं न स्थूलभद्रेण, सोढो ज्ञानपरीपहः । तथा तथाऽर्पणं, विधेयं शुद्धसुरिभिः ॥ १४१ ॥ अहो मोहस्य माहात्म्यं, श्रुतकेवलिनोऽपि यत् । दृष्टान्तो व्यतिरेकेणाजनि ज्ञानपरी-पहे ॥ १४२ ॥ अन्येनैव दृष्टान्तः, सोढव्ये स्त्रीपरीपहे । व्यतिरेकेण दृष्टान्तः, पुनर्ज्ञानपरीपहे ॥ १४२ ॥

अथ सम्यक्चपरीपहः, वत्सेऽप्यतुच्छद्वयत्वात्, आर्यापाठो गणाधिपः । बहुश्रुतोऽस्ति भव्यानामुद्यतः प्रतिबोधने ॥ १ ॥ यो यः कालं करोत्यत्र, तं तं निर्यापयत्ययम् । वक्ति चैनं सुपर्वत्वे, दर्शनं देयमेव मे ॥ २ ॥ इत्थं निर्यापिताः प्राज्या, दिधः कश्चित्तु नागम् । तैरन्यदादरादिष्टः, स्वशिष्योऽप्येवमर्थितः ॥ ३ ॥ हरिस्तत्राप्यनायाते, दध्यौ क्वास्ति भवः परः ? । यत्कोऽपि नागत-स्तस्मान्द्रोगेभ्यो वञ्चितो मुधा ॥ ४ ॥ इति मिथ्यात्वमापन्नो, लिङ्गमात्रव्रतोऽभवत् । त्यक्त्वा गच्छं व्रतं त्यक्तुमनाः स प्रचचाल च ॥ ५ ॥ शिष्यदेवोऽप्यधर्मत्वा, तान् बोधयितुमागतः । चक्र संवसथे दिव्यनटप्रेक्षाविकुर्वणम् ॥ ६ ॥ तत्प्रेक्षमाणः पण्मासी, गुरु-स्तृष्णां धुयं धमम् । देवानुभावाद्वाप्सीदथ तां संजहार सः ॥ ७ ॥ अटव्यां गच्छतोऽथास्य, परीक्षार्थं सुरो व्यधात् । पर्णार्थं जीवनिकायानां, नाम्ना चालानलंकृतान् ॥ ८ ॥ तेषां पृथ्वीकायसंज्ञं प्रेक्ष्य व्यचिन्तयत् । गृहीत्वाऽभरणान्यस्य, भुञ्जे भोगान् ययारुचि ॥ ९ ॥ स याचितोऽप्यलङ्कारमददद्विधृतो गले । सोऽवदच्छरणायातमटव्यां पाहि मां प्रभो ॥ १० ॥ चिधुरं योऽवल-

ध्वतोद्गरेदापद्रतं तथा । रथेन शरणायातं, त्रिभिस्तैर्भूयिता हि भूः ॥ ११ ॥ तन्मुञ्च मामिति प्रोक्तः, स गलावलनोन्मुखः ।
दारकेण पुनः प्रोचे, मृणु त्वं मत्कथां तवः ॥ १२ ॥ यथा ज्ञातं पुनः कुर्याः, मृणोमीतीतरोदिते । दारकः कथयामास, कथाम-
वितयामिति ॥ १३ ॥ कुलालः कथिदाक्रान्तस्तव्याधस्तात् खनन्मृदम् । किमेतदिति लोकेन, पृष्टः । प्रोचे च दीनवाक् ॥ १४ ॥
ददे यया पलिं भिक्षां, स्वजनान् पोषये यया । सा मामाक्रमते पृथ्वी, जातं शरणतो भयम् ॥ १५ ॥ शरणाधिनिं मर्त्येवं, प्रहर-
स्यय दूरिणा । पालातिपण्डितोऽसीति, यदताग्राहि भूषणम् ॥ १६ ॥ प्रतिग्रहे च तत्स्थितमथास्कायो द्वितीयकः । भयार्त्तः कथय-
त्यस्य, कथामितरं यथातथाम् ॥ १७ ॥ कथिचालाचरो गाथापाठकः कथकस्तथा । जाह्नवीसुचरन् दूरं, पयःपूरेण नीयते ॥ १८ ॥
तं निरीक्ष्यावद्वोक्तमिग्राह्यान् वदुद्युतम् । स्वर्वापी वहते त्वां तत्, पठ किञ्चित् सुभाषितम् ॥ १९ ॥ स ग्राह येन वीजानां, जनि
र्जिवन्ति वर्णकाः । तस्य मध्ये विपद्येऽहं, जातं शरणतो भयम् ॥ २० ॥ तस्यापि भूषणान्येव, जग्राहाय तृतीयकः । तेजस्कापा-
दयया पाल, आख्यात्याख्यानिकामिति ॥ २१ ॥ अग्निहोतृवतः कस्याप्यागारं दहनो दहनम् । लोकपृष्टः स चोवाच, तालमाहृत्य
पाणिना ॥ २२ ॥ दिवा रात्रौ च यमहं, तर्पये मधुसर्पिणा । तेन दग्धं ममागारं, जातं शरणतो भयम् ॥ २३ ॥ तस्यापि हि गृहीतेषु,
भूषणेषु चतुर्थकः । वायुकायाभिधो वालोऽकथयच कथामिति ॥ २४ ॥ युवा कोऽपि महाप्राणः, प्रत्यङ्गं व्यानपीडितः । पृष्ठयत्कं-
प्रगात्रः सन्, पृष्टो मित्रेण केनचित् ॥ २५ ॥ प्राप्तं चेकसतो शक्तोऽधुना षष्टिकरोऽसि यत् । यूनैः शूनैर्ध्वजसि यत्, को व्याधि-
स्तव मित्र ! तत् ॥ २६ ॥ त गोयाच निदापेऽपि, यः सुतो वाति मारुतः । तेन मे मज्यते गात्रं, जातं शरणतो भयम् ॥ २७ ॥
भूषणेषु गृहीतेषु, ततोऽप्यागात्र पञ्चमः । कथामाख्याति सोऽप्येवं, दूरितस्मोघनाविधी ॥ २८ ॥ एकत्र पृष्टे, फाल्प्यस्ति, नीडे

नीडनिवासिनाम् । तेषां च तत्र जातानि, शिशुरूपाणि कालतः ॥ २९ ॥ अथोद्गता लता वृक्षान्तिके वेष्टति तं च सा । उपरिष्टा-
द्विलप्राऽथ, यभूव फलमाजनम् ॥ ३० ॥ ततस्तदनुसारेण, तत्रारूढो भुजंगमा । हेलया निशि रूपाणि, मधयामास पक्षिणाम् ॥ ३१ ॥
तैरप्युक्तमथो पूर्व, गारिन्त्यधुषितं सुखम् । मूलादभ्युत्थिता वल्ली, जातं शरणतो मयम् ॥ ३२ ॥ तस्यापि हि गृहीतेषु, भूयणे-
न्यगृणायता । व्रसकायाभिधः पृष्ठस्त्वैवाकथयत् कथाम् ॥ ३३ ॥ एकस्मिन्नगरे क्वापि, परचक्रेण रोधिंते । मातङ्गास्तद्वाहिर्भागाः,
प्रविशन्ति पुरान्तरे ॥ ३४ ॥ अन्तर्निवासिभिलोके निर्वास्यन्ते च ते बहिः । बहिश्च परचक्रेण, गृह्यते कश्चिदाह च ॥ ३५ ॥ अन्तर्निवासिनः
भुञ्ज्याः, प्रेरयन्ति बहिर्नरान् । दिशं भजत मातङ्गा, जातं शरणतो मयम् ॥ ३६ ॥ तथाऽप्यमुञ्चत्याचार्ये, स आख्यात्यपरां कथाम् ।
पुरे क्वापि नृपः स्तेनः, पुरोधाः प्रणिधिः पुनः ॥ ३७ ॥ तापुभावपि सर्वस्वं, हरतः परतः सदा । परिज्ञाव जनस्तच्च, पठति स्मेति
सस्मितः ॥ ३८ ॥ यत्र राजा स्ययं स्तेनो, हेरिश्च पुरोहितः । वनं भजत हे पौरा !, जातं शरणतो मयम् ॥ ३९ ॥ तथाऽप्यमु-
न्यमानोज्यं, कथयत्यपरां कथाम् । वर्णज्येष्ठेन केनापि, खानितं प्रवरं सरः ॥ ४० ॥ पालौ देवकुलं तस्यासामस्तेन च रोषितः ।
प्रयचित्तस्ततो यज्ञः, पशुमारणलक्षणः ॥ ४१ ॥ इति प्रवृत्तिं तां कृत्वा, स द्विजन्माऽन्यजन्मनि । यभूव च्छगलत्वेनार्त्तध्यानवशतो
मृतः ॥ ४२ ॥ तर्धेय तनयास्तस्य, पशुघातमसं सदा । सरस्यां तत्र कुर्वन्ति, गुर्वन्ति कविलोकिताम् (गुर्वाजकं विलोकिता)
॥ ४३ ॥ चरन्तं तं पितृचरं, तेषपरयन् पशुमन्यदा । मसं चिकीर्षवो मूर्ख्यं, दत्त्वा नैपुर्गुहे च तम् ॥ ४४ ॥ जातिस्मरः सरस्तीर,
नीयमानो मयावनी । छगलः स गलन्यस्तरज्जुर्वेवचोऽवदत् ॥ ४५ ॥ अयं चानागतश्चापि, गतौ मम मवाधिति । द्वौ द्वाचित
वदत्येव, मन्ये प्राठवमापया ॥ ४६ ॥ घाढस्वरेण शोचन् स, ज्ञानिना सुनिता श्रुतः । तस्य तस्य सुतानां च, प्रबोधयेत्य-

भापत ॥ ४७ ॥ स्वयं संरोपिता वृक्षाः, खानितं च स्वयं सरः । स्वयं प्रवर्तितो यज्ञः, किं चेवे चस्त ! भापसे ? ॥ ४८ ॥
श्रुत्येति संश्रितो जोपमेप मेपः सपद्यपि । द्विजेन च मुनिः पृष्टः, किमयं मौनमाश्रितः ? ॥ ४९ ॥ तमुवाच मुनिस्तावस्तवैष
प्रत्ययोऽत्र कः ? द्विजेनोक्ते मुनिः प्राह, कथयिष्यत्ययं स्वयम् ॥ ५० ॥ अनेन भवता चापि, न्यस्तो योऽस्ति निधिर्गृहे । पृष्टस्त्व-
मेप वस्तस्ते, पदार्थां दर्शयिष्यति ॥ ५१ ॥ द्विजः सोऽय पितृचरं, पशुं दर्शितसेवाधिम । अमुंचत् स मुनेर्भक्तं, मत्पाचक्ष्य दिवं
ययौ ॥ ५२ ॥ इत्यारामसरोयस्सपशुधातादि कुर्वतः । पशुत्वे शरणं तस्याशरणं समजायत ॥ ५३ ॥ अयेऽतिपण्डितोऽसीति, स
मुचन् भ्रमणश्रुवः । कृकाटिकां मोटयितुमारंभे सोऽय तं जगौ ॥ ५४ ॥ बालवृद्धान्धपंगुस्त्रीमुनीनां भ्रमणश्रिताम् । दीनानां च
वयो भूरिपापव्यापद्विधायकः ॥ ५५ ॥ तं बालमतिवाचालं, वदन्निहि निहत्य तम् । आदाय भूषणान्यस्याप्यन्यतः सोऽ-
चलबलः ॥ ५६ ॥ दृष्ट्वा देवोऽस्य चरणपरिणामो गतो भुवम् । तत्परीक्षेऽधुना सम्यग्दर्शनं नास्ति वाऽस्ति वा ? ॥ ५७ ॥
व्यात्वेति गुर्विणी साञ्चीमसाश्चीमयमादधौ । भूषितां मंडितां चापि, वीक्ष्य तां सोऽब्रवीदिति ॥ ५८ ॥ सर्वो गभूयितेऽशक्ति, धू-
षिते पापस्पृषिते । जैनमालिन्यकवित्वं (कारित्वे !) द्रुष्ट्यैस्याऽऽगता कुतः ? ॥ ५९ ॥ सांचे सर्पपमात्राणि, पराच्छिद्राणि
वीक्षते । जातनो बिल्वमात्राणि, पश्यन्नपि न पश्यसि ॥ ६० ॥ भ्रमणः संयतो ब्रह्मचारी तुल्याश्मकांचनः । वैहारिकोऽसि
ज्वेष्टार्द्र !, तव किन्तु पतद्ग्रहे ? ॥ ६१ ॥ इत्युक्तः स तथा हीनो, याति यावत् किलाग्रतः । तावद् वैक्रियमागच्छत्, कटकं
वीक्षते स्म च ॥ ६२ ॥ तद् दूरेण ब्रजन् राज्ञो, यतिः सोऽभिमुखोऽभवत् । दीपादुत्तीर्य च नतः, प्रोक्तथाद्य सुमंगलम् ॥ ६३ ॥
अज्ञो मे नागर्षेयानि, नद् दृष्टोऽसि मुनीश्वर ! । ततः प्राशुकपाथेयग्रहेणानुगृहाण माम् ॥ ६४ ॥ स नैवेच्छति वक्तव्यन्यं, नाद्य पारणकं

मम । पश्यत्वाभरणान्येष, भाजनस्थानि मा किल ॥ ६५ ॥ बलादपि नृदेवेशस्तपतद्ग्रहमग्रहीत् । अपश्यत्तत्र पुत्राणां, सर्वो-
प्याभरणान्यथ ॥ ६६ ॥ कुपितो बृकुटिं कृत्वा, प्रोवाचानार्यकार्यकृत् । हे धृतव्रत मे पुत्राः, कुपात्र ! निहतास्तवया ॥ ६७ ॥
तत्रायामरणान्येतान्यतस्तत् कुत्र यास्यसि ? । कांदिशीको न किंचिच्च, यावज्जल्पत्यनर्हधीः ॥ ६८ ॥ तावेदेवः स संहृत्य, स्वमायामखि-
लामपि । प्रकटीभूय च ग्राह, तं सम्बोधनपूर्वकम् ॥ ६९ ॥ असा न युज्यते तत्रभवतां भवतान्तिदः । एवंविधः परीणामः, शुद्ध-
सिद्धान्तधारिणाम् ॥ ७० ॥ मम चागमनं नाभूत्, स्वलोके स्वर्गिणो यतः । गतं कालं न जानन्ति, प्रमोदभरानिर्भराः ॥ ७१ ॥ दिव्येन
प्रेक्षणियस्य, धर्णेनाधिसमानसः । ऊर्ध्वस्थानेन पण्मासान्, स्थितो यद्भगवानपि ॥ ७२ ॥ अन्यच्च भगवन्तोऽपि, स्वयमेव हि जायते
(जायन्ते स्वयमेव हि) । संक्रान्तदिव्यग्रमाणो, विषयासक्तमानसाः ॥ ७३ ॥ असमाप्तस्वकर्त्तव्या, अनधीननृकार्यकाः । नृलोकमशुभं नैव,
यदायान्ति गुणशानाः ॥ ७४ ॥ युगम् ॥ श्रुत्वेत्याचार्यवर्योऽयमार्योपाढो विरागवान् । स्रंनिन्दितुं समारंभे, मारेभेण हतो
इदि ॥ ७५ ॥ इदं पृत्तं इदं ध्यानं, इदं धैर्यं हता धृतिः । इतः पुरुषकारस्ते, हता निर्लज्जता तव ॥ ७६ ॥ इदं च तव धृष्ट्यं,
दुष्टेऽपि तचेष्टित ! । ज्ञातेऽपि जिनवाक्ये यदित्थं दुष्टेष्ट ! चेष्टसे ॥ ७७ ॥ युगम् ॥ किं रे जीव ! त्रिदोषी त्वमथ घचूरितोऽसि किम् ?
किंयाऽभ्यसमानोऽसि, यदेवं श्रष्टमावः ॥ ७८ ॥ जानन्नपि तथा श्रष्टं, लघूभूतो जनेऽखिले । सम्प्रत्यपि तपःकर्म, कर्मक्षय-
करं कुरु ॥ ७९ ॥ ध्यात्वेत्यूचे तवेच्छामोऽनुशिष्टि सुष्ठु शिष्यणम् । स देवमभिनन्द्यति, हरिः स्वस्थानमागमत् ॥ ८० ॥ नत्वा
देवोऽयं तं भक्त्या, देवलोकं गतस्ततः । आलोचितप्रतिक्रान्तः, हरिर्विहस्तेऽन्यतः ॥ ८१ ॥ नाधिसोढो यथा तेन, प्राग्दर्शनः
परीपठः । न तथा साधुभिः कापं, राहनीयस्तु सर्वदा ॥ ८२ ॥ ज्ञानाज्ञाने ज्ञानावरणे लामोऽन्तरायमभिसरति । दर्शनमोहे दर्शन-

परीपहो भवति विज्ञेयः ॥ १ ॥ आक्रोशरातिनारीनैषेधिक्योऽप्यचेतायाञ्चाः । सत्कारपुरस्कारश्चरित्रमोहे त्विमे सप्त ॥ २ ॥
वेपे पंच धुपाद्याः स्युः, नृत्या चर्या मलो वधः । तृणस्पर्शश्च रोगथैकादशैतेऽत्र कर्मणि ॥ ३ ॥

अथ साध्याचतुर्षपादार्थः 'तद्देव उवसग दिव्वाहं'ति तथैवेति पूर्वोपक्षया, न केवलं परीपहाः सत्याः, उपसर्गो अपि दिव्यादयः सत्याः, ते च चतुर्दशैव तमानुपैतैश्चाध्यात्मिकभेदात्, तत्र देवतमानुपोपसर्गेषु भगवान् वीर एवोदाहरणं, आध्यात्मिके च मनस्सुमारचक्रियुनिः, तैरथोपसर्गो तु चिलातीपुत्रदृष्टान्तः, तथाहि-क्षितिप्रतिष्ठार्हनिदां, यज्ञे देवद्विजोऽवतनोत् । जितः शिष्यो मवेज्जेतुः, प्रतिष्ठां रियति कुर्वता ॥ १ ॥ धुल्लेकन स केनापि, चादे जित्वा व्रतीकृतः । उक्तः शासनदेव्या च, ज्ञानश्रद्धानवानभूत् ॥ २ ॥ युग्मम् ॥ वखांगयोर्मले निदन्, स व्रतं समलं व्यधात् । तत्प्रिया त्वत्र नामुचद्, रागं दृगिव सव्यथा ॥ ३ ॥ फार्मणं पारणेऽदात्सा, तद्वशा तद्वशाधिनी । हन्ति रक्ता विरक्ता वांगना गृह्णिकवह्निवत् ॥ ४ ॥ स तेन क्षीयमाणंगो, विषद्य त्रिदशोऽभत् । तद्बुदुःखाचव्रताऽनालोचना सापि गता दिवम् ॥ ५ ॥ जीवोऽथ यद्दत्तस्य, च्युत्वा राजगृहे पुरे । सुतश्चिलात्याः सार्धेशधनदास्यास्तवोऽजनि ॥ ६ ॥ यद्गदेवप्रियाजीवश्रुत्या पंचांगजानुजा । भद्राया धनगेहिन्याः, सुसुमेति सुताऽभवत् ॥ ७ ॥ सुतायास्तं च दासेरं, वोढारं स व्यधादनः । अन्यायिनं परिज्ञाय, गेहात्तं निरवासत् ॥ ८ ॥ गतः सिंहगुहां पल्लीं, तत्पल्लीशं च संश्रितः । पल्लीशे नामधेयं स, पल्लीशस्तस्करैः कृतः ॥ ९ ॥ माघद्रजगतिः सिंहमध्या पंचपुचौरभृत् । चित्ततो नोत्तरत्यस्पाटवी सा गुंगुणापि च ॥ १० ॥ स स्वानाह धनो नाम, धर्मी राजगृहे पुरे । सुजातरूपा तस्यास्ति, श्रीश्च पुत्री च सुसुमा ॥ ११ ॥ श्रीरस्तु भवतां सर्वार्थ, तदीयां सुसुमा तु मे । व्यवस्थाप्येति ते पंतुरर्द्धरात्रे धनालये ॥ १२ ॥-समं च पंचभिः पुत्रैर्धने संकुच्य

तस्युपि । आत्तचित्तः समं चौरैः, सोऽगादादाय सुंसुमाम् ॥ १३ ॥ ग्राहारक्षान् धनोऽर्थो वः, पुत्री मे व्याहराविधौ । तैः समं
सायुधैः पुत्रैः, पंचभिथाचलद्धनः ॥ १४ ॥ बोक्ष्यानुपदमायातांस्तान् स्तेनास्त्यक्त्वाऽप्रेकाः । नेष्टुस्तल्लोप्त्रमादाय व्यावृत्तं पुरश्चकैः
॥ १५ ॥ चलांतयो वहन् कन्यामत्राणः प्राविशद्वनम् । तामानेतुं धनं तं चान्वागात् ससुतपंचकः ॥ १६ ॥ धनेऽच्छिनत् समी-
पस्थे, स पापः सुंसुमाशिरः । प्रस्थितस्तद्वह्नाभादुद्गतोरुपदागिब ॥ १७ ॥ पश्यन् स तन्मुखं याम्यं, दिशं यमसमोऽगमत् ।
घनः पुत्र्याः सपुत्रोऽपि, दृग्भिरैव जलं ददौ ॥ १८ ॥ श्रमशोकार्कतापधुतृष्णापंचहुताशनीम् । स सहन् दुःसहान् निन्दन्, विधिं
स्वगृहमागमत् ॥ १९ ॥ समचित्तः स वैराग्यात्, श्रीमहावीरसन्निधौ । धनस्तपोधनो भूत्वा, तपस्तप्त्वा दिवं ययौ ॥ २० ॥ पापकाष्ठो
गतकाष्ठामटवीमपरो ब्रजन् । सौमुगं हस्तविन्यस्तं, मस्तकं गतकन्धरम् (सासकं धरन्) ॥ २१ ॥ कायोत्सर्गस्थितं वीक्ष्य, मुनिं मध्यप-
यद्वचः (पादपवव् ध्रुवं) । ऊचे कथय धर्मं मे, नो चेच्छेत्ताऽस्मि ते शिरः ॥ २२ ॥ युगम् ॥ बोधयोग्यं मुनिर्मत्त्वोवाच त क्रूर-
मप्यदः । कार्येः शमो विवेकश्च, संवरश्च सुमुष्णः ॥ २३ ॥ गते मुनौ पदत्रय्याः, सोऽर्थमित्थं व्यमाचयत् । क्रोधशान्त्या शमः
॥ २५ ॥ ध्यात्वेवं हृदि हित्वा च, सुंसुमायां मनः शिवः । कायोत्सर्गस्थितो ध्यायंश्चलातिस्तत्पदत्रयम् ॥ २६ ॥ असग-
न्धान्न तद्वात्रे, प्रविष्टाः कीटिकाः पदैः । तत्कर्मैव शिरोरूढं, चखादुर्मध्यगाः पलम् ॥ २७ ॥ पीलिकाभिः पीलिकाभिस्त-
स्याङ्गात्तितउकृतात् । चित्रं निष्कम्पतोऽप्याशु, यत्पपात बहो रजः ॥ २८ ॥ तथापि स्थिरचित्तोऽयमद्विष्टः कीटिकाः प्रति ।
साद्विद्विरात्रयुग्मेन, गीर्वाणपदमासदत् ॥ २९ ॥ इति पष्ठगाथार्थः ॥ अथ सप्तमगाथया प्रव्रज्यास्वरूपं कथयति—

लद्धावलद्धचित्ती सीलंगानं च तह सहस्साहं । अट्टारसेव य सयं वोढव्वा आणुपुब्बीए ॥ ७ ॥ (९)
लब्धं चापलब्धं च लब्धापलब्धे ताभ्यां वृत्तिः प्राणधारण यस्य स लब्धापलब्धवृत्तिः, साधुर्भवतीति शेषः, यदुक्तं—“लभ्यते
लभ्यते साधुः, साधु चैव न लभ्यते । अलब्धे तपसो वृद्धिलब्धं तु देहधारणा ॥१॥ ” तथा शीलंगानां सहस्राणि अष्टादश वोढ
व्यान्येव आनुपूर्व्या, क्रमेणेत्यर्थः, स चायं क्रमः क्षान्त्यादिधर्मदशकं दशभिः पृथ्व्याद्यजीवपर्यन्तैः । गुणितं जायेत, शतं पञ्चगुणं
पञ्चभिः करणैः ॥१॥ अथ च सहस्रद्वितयं, संज्ञाभिश्चतसृभिस्ततः षट् ते । योगत्रिकेण ते षट् [सहस्राः,] वधघातानुमतिभिरष्टदश
॥२॥ एतत्सवादि गाथाचतुष्क्रम-न हणैह सय साह मणसा आहारसन्नपरिहीणो । साहंदिदयसंवरणो पुढाविजिए खंतिसंपन्नो ॥१॥
खंती य मदयज्जव मुत्ती तव संजमे य वोद्धव्ये । सच्च सोयं आकिकणं च यम च जहघम्मो ॥ २ ॥ इत्येतत्संवरणे अष्टादश
शीलंगसहस्राणि साधुना दुर्वहानीति गार्थार्थः ।—इत्थं पञ्चमहाव्रतान्यरजनीभोज्यं ममत्वोज्जनं, निर्दोषाशनम्रावृत्ताष्टकतपो-
द्रव्यादिकाभिग्रहाः । मासादिप्रतिमाः कचोद्वृत्तिमहीस्वापोपसर्गचमाः, शीलंगोद्धनं परीपहपरिप्यग्नयं तुर्यं गतम् ॥ १ ॥
इत्तमस्यां विवृत्तौ श्रीमत्प्रद्युम्नस्य कचे-कृती । प्रज्यायायाः स्वरूपेऽदस्तुर्यं द्वारमपूरयत् ॥१॥

अथ पञ्चमं द्वार प्रज्यादुष्करत्वं पञ्चभिर्गाथाभिर्नवभिरुपमानैः प्ररूपयति, तद्यथा—

तरियव्वो य समुहो धाहाहिं इमो महल्लकह्लोलो । नीसायवालुयाए चावेयव्वो सया कुवल्लो ॥११०॥
चंकमियव्वं निसियगगखगधाराहिं अप्पमत्तेणं । पायव्वा य सहेलं हुयवहजालावली सययं ॥११॥ (११)
गंगा पडिसोणं तोलियव्वो तुलाह सुरसेलो । जहयव्वं तह एगागिणावि भीमारिदुट्टयलं ॥१२०॥ (१२)

राहावेहविणिमियचकहियलक्खमगगुत्तलिया । विंघेयन्वाऽवस्सं उवसगगपरीसहे जेउं ॥ ११ ॥ (१३)
तथा, तिहुयणजयप्पढागा अगहियपुन्वा तहेव गहियन्वा । इय एवमाह साहुण दुकरा होइ पव्वज्जा ॥१२॥ (१४)
अयं प्रव्रज्याविधिः समुद्रः महाकल्लोलसंकुलो बाहुम्यां तरणीयः, यथा स तरीतुं सुदुष्करस्तथा प्रव्रज्याविधिरपि, तथा निःस्वाद-
वालुकायाः कवलः सदा चर्वणीयः, यथा स सुदुष्करस्तथा प्रव्रज्याविधिरिति गाथार्थः ॥ तथा — चक्रमितव्यं-अतिशयेन चलनीयं,
क १-निसिताग्रतीक्ष्णखड्गधारयां, कथंभूतेन ? — अग्रमेतेन साधुनेति गम्यम्, पातव्या च सहेलं-सलोलं हुतवहज्वालावली सततं,
यथा निसिताऽसिधाराचक्रमणं ज्वलज्वालामालापानं च दुष्करं तथा प्रव्रज्याऽपीति गाथार्थः ॥ गंगा प्रतिश्रोतसा तर्पेति शेषः,
तोलनीयस्तुलया मेरुः, जेतव्यं तथा एकाकिना-असहायेन भीमारिदुष्टवलं, यथा एतानि त्रीणि दुष्कराणि तथा प्रव्रज्याविधिरपीति
गाथार्थः ॥ राधावेद्यार्थं विनिर्मिता चासी लक्षमार्गपुत्रिका च वेध्या अवश्यं-असंशयं उपसर्गपरीपहान् पूर्वोक्तान् जित्वा-अभिभूय ।
अत्रार्थे सुरेन्द्रदत्तो बहिरंगोऽप्युदाहरणम्, नृत्सुर्दुर्लभताप्रस्तावे दशदृष्टान्तान्तरे दृष्टान्तः यः पूर्वमुत्तिष्ठतः स साम्प्रतमत्र प्रस्तावे
भण्यते, तथाहि-इन्द्रदत्ताभिघो भूयोऽभूत् पुरेन्द्रपुरे पुरे । तस्य द्वाविंशतिः पुत्राः, सन्ति देवीषु भूरिषु ॥१॥ अस्ति तस्य नरेन्द्रस्य,
पत्नी, सचिवपुत्र्यापि । पाणिग्रहक्षणे तेन, दृष्टा सा नान्यदा पुनः ॥ २ ॥ एकदा तामृतुस्नातामपश्यत्कश्यपीपतिः । अपृच्छञ्च
समीपस्थं, द्वाःस्थं कस्येयमंगना ? ॥३॥ सोऽददेह ! देवीयं, तवैवामात्यनन्दना । तथा सीमन्धरोऽधीशो, निशामेकामुवाच च
॥४॥ साऽय सम्भूतगर्भाऽल्लयत्, द्यात्वा ग्र(मंत्रिणं) मदहेतुताम् । सोऽभिज्ञानकृते मृपोच्छापाद्यं पत्रकेऽलियत् ॥५॥ पित्रा प्रपाल्यमाना
सा, गृते स्म समये सुतम् । चत्वारि दासरूपाणि, तत्र जातानि चाहनि ॥६॥ मातामहो महामात्यो, द्वादशाहे विधानतः । सुरेन्द्रदत्त

इत्याख्या, दाहयस्य प्रदत्तवान् ॥ ७ ॥ अथिस्तु पर्वतथैव, बहली सागरोऽपि च । चतुर्णां दासरूपाणामिति नामानि जज्ञिरे ॥ ८ ॥
ते वाष्टवापि ते मन्त्री, कलाचार्यसुषानयत् । सवेले ग्राहयामास, क्रमाद् द्वासप्तति कलाः ॥ ९ ॥ कलाग्रहणकाले तं, करक्रममिवा-
ग्रहति । कर्षन्ति दासरूपाणि, पातयन्ति मुहुर्महुः ॥ १० ॥ एकतानमनास्त्वानि, तृणवद्वणयन्नयम् । सुविचार्य कलाचार्योदाददे
सकलाः कलाः ॥ ११ ॥ ये च द्वाविंशति सति (दोसी) सुताः सर्वे सहैव तु । उपास्यायं च तं चातिउलीकुर्वन्ति ते खलाः
॥ १२ ॥ ग्राह्यमाणाः कलाजालं, कलाचार्ये श्रपन्ति ते । याष्टिभिर्मुष्टिभिर्वापि, प्रत्सुत गच्छयन्ति च ॥ १३ ॥ यदि तांश्च कलाचार्या,
कदाचिदपि ताडयेत् । ततो निजनिजांयानां, कथयन्ति सगद्गदम् ॥ १४ ॥ तन्मातरः कलाचार्ये, वदन्याहंसि किं सुतान् ? यतो
न सुलभाः पुत्रास्तेन ते नैव शिक्षिताः ॥ १५ ॥ इतश्च मधुरापुर्यो, जितयदनुत्तरेभ्यः । तस्यास्ति निर्द्वितीर्नम, दुहिता महिता
सताम् ॥ १६ ॥ तां च प्राप्तवरा प्रेक्ष्य, जगाद जगतां पतिः । यस्तुभ्यं रोचते मर्ता, वत्से ! वृणु तमिच्छया ॥ १६ ॥ सोऽपि
विधायि राधां यः, स मे भर्त्ता भवत्विति । राज्य तस्मै च दातव्यं, तवेनातः पर हि किम् ? ॥ १७ ॥ बहूपुत्रं निद्रम्येन्द्रदत्त-
मिन्द्रपुरे पुरे । सा प्राप्य पितुरादेशं, सामग्रीसहिताऽगमत् ॥ १८ ॥ आत्मानमन्यभूषेभ्यः, प्रवरं मानयन्नयम् ।
पशुपुत्रवया राक्षो, द्वैराकारयत् परान् ॥ १९ ॥ महाविभूत्या भूषेण, समायातेषु तेषु तु । पुरमिन्द्रपुराधीश-
उत्पताकमकारयत् ॥ २० ॥ बहिः पुरस्य वैपुल्यं, विपुलाया विलोकयन् । मण्डपं कार्याचक्रेऽनुच्छायसमुच्चितम्
॥ २१ ॥ उपर्युपरि चक्रं च, चक्राण्यष्टाक्ष एकके । न्यस्य पाञ्चालिका तेषामुपरि न्यासि चोर्धगा ॥ २२ ॥ इन्द्रदत्त-
रूपस्तत्र, द्वाविंशत्या मुतैः सह । अगात् समग्रालङ्कारकलिता सुकुमार्यपि ॥ २३ ॥ सप्रपञ्चेषु मञ्चेषु, प्रतिमाप्रतिमा नृपाः । तत्र

तन्निष्प्रवीक्षार्थमुपाविशन् विचक्षणः॥२४॥ इन्द्रदचोऽथ सानन्दं, ज्येष्ठं श्रीमालनामकम् । उवाच तनयं पुत्र! , विदुध्वा वामेऽक्षिण
पुत्रिकाम् ॥ २५ ॥ गृहाण राज्यं सर्वार्थसार्थकतास्पदम् । निर्वृतिं राजपुत्रीं च, सर्वनिवृतिमन्दिरम् ॥ २६ ॥ मालिते नृप-
मालाभिः , श्रीमाली तत्र मण्डपे । नाभूदपि धनुर्धते, क्षमः प्रागकृतश्रमः ॥ २७ ॥ कथंचिदन्यथा चापलताप्रथमसङ्गमे ।
असाक्षिकोऽपि कम्पाद्यः , स साक्षिक इवाभवत् ॥ २८ ॥ कुलालचक्रवच्चक्राष्टकं सव्यापसव्यतः । समं अमत् समुद्राक्षि, किंक-
र्षव्यजडोऽजनि ॥ २९ ॥ धृष्टस्वेनाथ सन्धाय, यत्र तत्र व्रजत्विति । ध्यात्वाऽमुञ्चदमुं चक्रे, स श्रीमाली शिलीमुखम् ॥ ३० ॥
स चोत्प्लुत्य पतन्नस्य, शिरस्पद इवावदत् । इदम् पततु विज्ञानं, यत्तवैव हि मस्तके ॥३१॥ अहो श्रीमालिनो धन्वकौशलं चेति
मापिभिः । सह विक्षेपविज्ञेय, जज्ञे प्रहसनं तदा ॥ ३२ ॥ शेषाणामप्यशेषाणामपीपामेकवैशतेः । एकं द्वे त्रीणि चक्राण्युल्लङ्घ्य
मग्नाः शिलीमुखाः ॥ ३३ ॥ अथाधृतिभृतं घात्रीधवं सचिवपुङ्गवः । अम्यघादधृतिं देव! , किं दधासि मुधा हृदि ? ॥ ३४ ॥
अप्रधानीकृतोऽस्म्येवैर्नृपांके सचिवोऽवदत् । सुरेन्द्रदचनामास्ति, दौहित्रो मे सुतः स ते ॥ ३५ ॥ राधावेधविधाने स, प्रम-
विष्णुः प्रभो ! ध्रुवम् । राज्ञोऽस्मृतौ दिनायं स, पत्रस्थितमदर्शयत् ॥ ३६ ॥ क स क स इति प्रोक्ते, नृपेणादर्शिं मन्त्रिणा । परि-
रम्य दृढं दोर्म्यामग्न्यायि नृपेण स ॥३७॥ वत्साष्टलचक्राणि, भित्त्वा वामेक्षिपुत्रिकाम् । विदुध्वा राज्यं च पुत्रीं च, निर्वृतिं
प्राप्तुर्मांशिपे ? ॥ ३८ ॥ सुरेन्द्रदच ईशेऽहं, तातपादप्रसादतः । इति प्रोच्य विरच्याथ, स्थानं धनुरुपादेद ॥ ३९ ॥ तं धूलिधूसरं
वीक्ष्य, कुचेलं दासकैर्नृतम् । कुमार! स्पष्टशृङ्गाराधकुर्वकोष्टिकां मिथः ॥ ४० ॥ ते स्वं दुर्मेघसो वेध्यवेधसन्धासु दुर्विधाः ।
सह तं विस्मरन्ति स्म, जनेः परजनैरपि ॥ ४१ ॥ स त्वपश्यन्ननुग्रस्यंस्तेलकुण्डे तदन्तरम् । ऊर्ध्वं सन्धानमाधाय, राधावेधाय

तस्थिवान् ॥४२॥ तानि तं दासरूपाणि, स्थितानि परितोऽपि हि । आकर्षन्ति स्म तं त्वेष, नृणवचान्यभन्यत ॥ ४३ ॥ कृष्टासी-
द्वौ च निर्विशौ, पक्षयोरुभयोरुभौ । शीर्षं तवापराधेन, च्छेत्स्याव इति चोचतुः ॥ ४४ ॥ उपाध्यायोऽप्युपान्तस्थस्तस्मै भयमदर्श-
यत् । त्वामेवमन्तयिष्यामो, यदि वेध्यं न विध्यसि ॥ ४५ ॥ द्वाविंशतिः कुमारार्थ, राघो मैपोऽपि विध्यतु । इति वंठवदुल्लंठवचनै-
र्विद्वयन्ति तम् ॥ ४६ ॥ तानि तौ च कुमारार्थ, तानप्यगणयन्नयम् । एकतानमना लक्ष्य, एव निक्षिप्तवर्षिणः ॥ ४७ ॥ अष्टा-
नामपि चक्राणां, विज्ञो विज्ञाय चान्तरम् । अविध्यत् पुत्रिकां वामनेत्रे पुत्रो वयोलघुः ॥ ४८ ॥ युग्मम् ॥ साधु साध्विति लोकेन,
इलाधितः स च निर्द्वितिम् । राज्यं च प्राप्य पित्रादीनप्यधो विदधे गुणैः ॥ ४९ ॥ अन्तरङ्गा कथा सेयमस्या उपनयस्त्वयम् ।
ज्ञेयमिन्द्रपुरं सोऽयमिन्द्रजालनिभो भवः ॥ ५० ॥ इन्द्रदत्तोऽत्र भूनेता, मनोभावः प्रकीर्तितः । इन्द्रेण ह्यात्मना दत्तः, स स्या-
दन्यर्थ एव तत् ॥ ५१ ॥ अन्यान्यवस्तुर्वांछारूपदेव्या बद्धोऽस्य सन्ति च । तासां द्वाविंशतिः पुत्रा, विज्ञातव्याः परीपहाः ॥ ५२ ॥
मन्त्री पुण्याभिधोऽस्त्यस्य, तस्य पुत्री च सन्मतिः । दृष्टा सोपयता किन्तु, भवे भावेन नान्यदा ॥ ५३ ॥ शुचिः सा चैकदा तेन,
विवेकद्वःस्थतो मिजा । ज्ञाता पत्न्युपश्रुक्ता चापन्नसत्त्वा बभूव सा ॥ ५४ ॥ आख्यत् पित्रे स पत्रे च, लिखति स्म दिनादि-
कम् । भावस्य संगः सन्मत्या, यत्पुण्येन प्रकाश्यते ॥ ५५ ॥ सुरेन्द्रदत्तवत्तस्याः, सुविचारः सुतोऽजनि । कपायाः सहजास्तस्य,
जज्ञिरे दासरूपवत् ॥ ५६ ॥ सुविचारः कलाचार्यस्यागमस्यापिपतः स च । गृह्णन् कलाः कपायार्थ, न किञ्चिदपि मन्यते
॥ ५७ ॥ ते तु द्वाविंशतिस्तं चागमं च प्रति वैरिणः । कलापात्रं कथं न स्मृत्स्याशंसाकृतः सदा ॥ ५८ ॥ ज्ञेया सिद्धिशिला
किञ्च, मथुराऽथ नरेश्वरः । जितशत्रुर्जिनस्तस्माद्भूता निर्द्वितिदारिका ॥ ५९ ॥ सा च ग्रीढा परिव्रज्या, राधोवेधकृतो भवेत् ।

राज्यं च परमानन्दसुन्दरं परमं सुखम् ॥ ६० ॥ यथा वर्पति पलन्यस्तन्दुलानुपचाराक् । तथा दशविधो घर्मस्तद्वेतुर्निवृ-
तिर्भूता ॥ ६१ ॥ भवेत् सा च मनोभावपुरे श्रीमज्जिनाङ्गया । यदा याति मनोभावो, मुदितः स्यात्तदा किल ॥ ६२ ॥ परानपि
परीणामभूषानाहूय तत्र सः । प्रकर्षस्थानमेचेषु, निवेशयति तद्दिने ॥ ६३ ॥ विपुलो मण्डपस्तत्र, चित्तस्थैर्योभिधोऽभवत् ।
जातावेक्यचथास्ते, कर्मचक्राष्टकं मतम् ॥ ६४ ॥ प्रव्रज्या पुत्रिका सामागिकं वामं च लोचनम् । तत् कर्मविवरणेन, घन्यो विष्यति
कथन ॥ ६५ ॥ समं परीपदैस्तत्र, मनोभावे समागते । तत्र निर्धृतिरप्यागादशभिर्धर्ममलक्षणा ॥ ६६ ॥ क्षुधापरीपहश्चाद्यो,
घर्मभादातुमक्षमः । शरयत्प्रीहितो येन, यत्र तत्र प्रवेज्जनः ॥ ६७ ॥ भवेत् प्रहासपात्रं च, क्षुधितः पुरुषो नृणाम् । एवंविधः कथं
योग्यो, दीक्षासमतयोर्भवेत् ॥ ६८ ॥ प्रज्ञासम्यक्त्वरूपौ तु, ज्ञानदर्शनभावतः । द्वयोर्विध्यस्य च छिद्रं, कथंते किंचन
स्याचित् ॥ ६९ ॥ मनोभावनेन्द्रोऽथाधिविचित्रमधृतिं दधत् । पुण्येन मन्त्रिणा प्रोक्तः, किं देव ! कुरुतेऽधृतिम् ॥ ७० ॥ यतो-
ऽस्ति मग दोहिन्नरयोधिः सुतस्त्व । उत्पन्नः सुमतेः कुक्षौ, राधावेधविधिष्वक्षमः ॥ ७१ ॥ पुण्योन्मीलितसंकेतं, सुविचारं सुतं
नृपः । आनाग्यालिंग्य च प्रोचि, यत्स ! नेत्सीति दुष्करम् ॥ ७२ ॥ तातपादप्रसादेन, सर्वं वेशि वदन्निति । सन्धायाजिह्वगं
चित्तं, घर्मभेदव्रतोत्करे ॥ ७३ ॥ उपद्रवत्सु क्षुद्रेषु, कपायेषु चतुर्वीषि । उद्यानिस्त्रिययो रागद्वेषयोर्मूलपातिनोः ॥ ७४ ॥ भय-
दर्शनसिद्धान्ते, प्रस्परस्वस्त्वलितेष्यपि । परीपहेषु चोत्पुण्ड्रवचनैर्विघ्नयत्स्वपि ॥ ७५ ॥ स्नेहकुण्डमधः पश्यन्तूर्ध्वं संधानमादधत् ।
विज्ञापयिवरं दृष्ट्या, चाष्टानामपि कर्मणाम् ॥ ७६ ॥ प्रव्रज्यापुत्रिकां सामागिके वामे च लोचने । अजिह्वगेन मनसा, विध्य-
दक्ष्यामभापभृत् ॥ ७७ ॥ पञ्चभिः कुलरुम् ॥ सुविचारः स लोकेन, श्लाघितः प्राप्य निर्यतिम् । राज्यं चापि सुदानन्दं, विद्वं

विश्वं व्यधादधः ॥७८॥ यथा सुदुर्भेदं चक्राटकं तद्वत् सुदुर्लभम् । नृजन्म मिथतोऽप्याद्यमपरं तु न लभ्यते ॥७९॥ इति गाथार्थः ॥
त्रिभुवनजयपताका अगृहीतपूर्वा गृहीतव्यम्, त्रिजगज्जायिनं कामं जितवतः साधोः सत्यैव सा इति, एवमादिभिरुपमानैः, साधुना दुष्करा भवति प्रव्रज्या, तथापि निर्वाहणीयेति गाथार्थः ॥ इत्यस्यां विद्युतौ श्रीमत्प्रद्युम्नस्य कवेः कृतौ । प्रव्रज्या-
विषमत्वेन, पञ्चमद्वारमत्यगात् ॥ १ ॥ अथ पष्ठं द्वारं धर्मफलदर्शनाख्यं गाथाद्वयेनाह—

जिणधम्मो मुक्खल्लो सासयसुक्खो जिणेहिं पन्नत्तो । नरसुरसुहाइं अणुसंगियाइं अह् कसि पल्लं व ॥१३॥ (१५)
जिनधम्मो-रागद्वेषरहितदेवताभिहिता सामाचारी मोक्षफलो जिनैः प्रव्रज्य, तस्य जिना मोक्षमेव फलमवदन् वदंति वदि-
ष्यन्ति च, नरसुखसुखानि-राज्यसाम्राज्यदेवत्वदेवाधिपतित्वसुखान्यानुपंगिकाणि जिनैरेवोक्तानि, दृष्टान्तमाह—विभक्ति-
लोपात् कृप्याः पल्लमिव, कृपिहिं कृष्णनिर्मितं किमेतं, पल्लं त्वानुपद्रिकं स्यादिति गाथार्थः ॥ अत्रार्थे बाहुभवे विहितच-
तुर्दशपूर्वलक्षणानाम्यन्तरतपश्चरणः श्रीभरतचक्री दृष्टान्तः, तथाहि—अष्टापदाद्रीं निर्वाणि, पुगादिजगदीयितुः । पृथिव्यासुख-
सञ्चलोकभरतो भरतोऽप्यतत् ॥१॥ सर्वसहापतौ तस्मिन्, द्राक् तस्मात् पतिते तदा । मेजे सर्वसहा कम्पं, निःसहा मुक्तमेव
तत् ॥ २ ॥ महीद्रवेतनस्यातः, शोकग्रन्थि विभेदितम् । कण्ठे लगित्वा शक्रेण, पृच्छक्रे वीक्षयार्जितम् ॥ ३ ॥ ततः सचेतनधक्री, श्रुत्वा शक्रस्य पूतकृतम् । गुरोर्वाक्यमिव च्छात्रोऽनुगम्य गालपत्ततः ॥ ४ ॥ अहमेव कथं नाथा, मुक्तो मुक्तिं यियासता । अश-
रण्ये भवारण्ये, कारुण्याम्बुधिना त्वया ॥ ५ ॥ लोकः सर्वोऽपि शून्योऽयं, मोहनिद्रास्तचेतनः । तमसा ग्रस्यते वाढं, स्वाभिने

त्वा शिवं विना ॥७॥ चतुर्दशगुणस्थानमतिक्रम्य गंतं त्वया । न चतुर्दश रत्नानि, साम्प्रतं प्रीणयन्ति माम् ॥ ८ ॥ विलपन्निति
शुक्रेण, बोधितो भरताधिपः । सुतः किं तस्य तातस्य, त्वादृशः कातरो भवेत् १ ॥ ९ ॥ तं प्रबोध्येति सुत्रामा, चारुगोशीर्ष-
दारुभिः । आनायितैः सुरान् प्रेष्य, पूर्वोपाशास्वथ क्रमात् ॥ १० ॥ वृचां विभोः शरीरस्य, ज्यश्रामिक्ष्वाकुजन्मनाम् । चतुरथां
चितामन्यसुनीनां च व्यधापयत् ॥ ११ ॥ युग्मम् ॥ सुरास्तानि शरीराणि, स्नपयित्वा विलिप्य च । शिविकाभिः समानीयाक्षि-
पंस्तासु चितासु च ॥ १२ ॥ ततः प्रज्वालयामासुरग्निमग्निकुमारकाः । चिता विध्यापिता कालेऽनल्पैर्भेषकुमारकैः ॥ १३ ॥
ऊर्ध्वं दंष्ट्राद्वयं शुक्रेशानां दक्षिणयामगम् । आदातां तदधःस्थं तु, क्रमेण चमरो बलिः ॥ १४ ॥ देवैरस्थिचयो वह्निः, श्रावकै-
र्भस्म कैमन । जगृहेऽजानि पावित्र्यं, ततः पायकभस्मनोः ॥ १५ ॥ देवैर्यथात्रयस्थाने, रत्नस्तूपत्रयं कृतम् । स्वाम्यङ्गकृत्यं
शुक्रेण, चक्रेऽन्येषां तु नाकिभिः ॥ १६ ॥ कृत्या नन्दीश्वरे यात्रां, स्वस्वस्वार्थसमागतः । दंष्ट्रां माणवकस्तम्भे, पूजनाय न्यवी-
विशत् ॥ १७ ॥ चक्री वर्धकिमारोप्य, संस्काराभ्यर्णभूतले । चतुर्गव्यूतिविस्तारं, त्रिगव्यूतिसमुच्छ्रयम् ॥ १८ ॥ चैत्यं सिंह-
निपद्याख्यं, सर्वरत्नशिलामयम् । मेरुचूलामिवानीय, निवेशितमकारयत् ॥ १९ ॥ युग्मम् ॥ चक्रे निजनिजोच्चचवर्णलक्षण-
लक्षिताः । चतुर्विंशतितीर्थप्रतिमास्तस्य चान्तरे ॥ २० ॥ मूर्त्तिस्तदग्रे चन्धूनां, नवाग्रनवतेरपि । प्रत्येकं त्वकरोत् मूर्तिं, स्व-
सत्तां तदुपासिकाम् ॥ २१ ॥ रथार्थं बहुशो यन्त्रप्रयोगांस्तत्र तेनिरे । चक्रे दुस्तंचरो दण्डरत्नेनोल्लिख्य दन्तकान् ॥ २२ ॥
निर्मानुपग्रचारोऽतो, पर्वतस्तेन सर्वतः । चक्रेऽष्टमेखलायुक्तः, कीर्त्यतेऽष्टापदस्ततः ॥ २३ ॥ युग्मम् ॥ तासामप्रतिमानां
च, प्रतिमानां नराधिपः । स्नानपूजाः स्तुतीः कृत्वा, विनीतां नगरीमगात् ॥ २४ ॥ तत्रापि प्रशुषादानां, संस्मरन् शोक-

विद्वलः । अमाल्यैः प्रतियोधैष, स्वकृत्येषु प्रवर्चितः ॥ २५ ॥ स्वामिमोक्षदिनात्पश्चपूर्वलक्ष्मीमलक्षयत् । गान्तीं निमेषवन्नैष,
विश्वग्नोचरगोचरः ॥ २६ ॥ अन्यदा विहितस्नानो, हरिचन्दनचर्चितः । देवदूष्याण्यदूष्याणि, वसानो वसनान्यसौ ॥ २७ ॥
विभाणो मुकुटं मूर्ध्नि, कर्णयोः कुण्डलद्वयम् । ग्रैवेयकं च ग्रीवायामङ्गदे घादुरङ्गदे ॥ २८ ॥ अंगुलीब्धगुलीयानि, मुक्ताहारं
च वक्षसि । चरणद्वितये योग्यचरणाभरणानि तु ॥ २९ ॥ श्रीनाभेयकुलान्धीन्दुसनाभिभृगनाभिजाम् । विभ्रञ्छिरसि
ताम्बूलमास्ये पञ्चसुराभिषेकम् ॥ ३० ॥ चतुःषष्टया सहस्रैश्च, सुभद्रादिभिरावृतः । प्रेयसीभिः स्मरस्मापद्मारावलग्नैरिव
॥ ३१ ॥ निखर्भीभरतधर्मी, भरतः शक्रसन्निभः । रत्नादर्शगृहे गत्वाऽऽत्मादर्शं समलोकत ॥ ३२ ॥ पद्मभिः कुलकम् ॥
इतश्च निधयोपात्तपरिग्रजेन पाहुना । या तपःश्रीः समाराद्धा, पूर्वलक्षाश्चतुर्दश ॥ ३३ ॥ एकान्ते चैकदा सैवाभ्येत्य
श्रीकैरलिभिषा । अमिलापातिदुःखिन्या, सुतयेय निजा प्रद्या ॥ ३४ ॥ मातस्तदा मयाऽद्यायि, सङ्गं त्वं जनयि-
ष्यति । भयञ्चैव ममानेन, वरेण सह पाहुना ॥ ३५ ॥ तैस्तैस्तदातनैस्तस्यैर्ह्रितैरन्तस्तरंगितैः । बाहं बद्धानुरागं मां, तदा वेत्ति
भवत्यपि ॥ ३६ ॥ दैवयोगात् परं नाभूत्तदा मे तंन संगमः । सर्वार्थेर्षीर्द्वि सम्प्राप्तस्तवाप्यजनि दूरतः ॥ ३७ ॥ गृहिणीरहितं
एव, तं भुत्वा भुतवाक्यतः । तस्मिन्त्यक्तवत्यस्मि, रागं दूरगताऽपि हि ॥ ३८ ॥ अधुना स प्रियः प्राप्तस्तीर्थिकृत्युन्नतामपि ।
अभद्राभिः सुभद्राभिः, सतीभिर्विष्णुप्येतदधिकम् ॥ ३९ ॥ विश्वालोक्तस्वभावायाः, वक्ष्यन्त्या अपि मे पुरः । मत्प्रियो भुज्यतेऽन्या-
भिर्नारीभिः किं करोम्यहम् ॥ ४० ॥ स्वदुःखं तदिदं मातस्तवाग्रे कथितं मया । यथा तथापि तं नायं, मम मेलय हेलय ॥ ४१ ॥
पराधीः प्राह किं वत्से !, करोमि ? गृहभेदतः । विनष्टं हि तदा कार्यमेतज् ज्ञातं मया स्वयम् ॥ ४२ ॥ परस्य मिलितं ह्यात्मजने

कार्यं विनश्यति । काष्ठखण्डे कुठारेण, घटिते छिद्यते द्रुमः ॥ ५३ ॥ मदीयपरिवारान्तर्यदभ्यन्तरमानुषम् । साधूपकारकं साधु-
वैयाघ्रन्याख्यमस्ति यत् ॥ ५४ ॥ मिलित्वा तेन विषयाभिलाषस्य पुरस्कृताः । विषया मोहराट्पुत्ररागराजस्य मंत्रिणः ॥ ५५ ॥
ततस्तैर्विषयैरेप, वैयाघ्रन्याद्विजृम्भते । अपरापरनारीणामानीतः करगोचरम् ॥ ५६ ॥ एतैर्विमोहितौ दानशीलौ तु
ममाग्रजौ । न मां ममानुजं भावमुपलक्षयते ह्ययम् ॥ ५७ ॥ तद्वत्से ! ग्राममध्यं न, प्रवेशोऽपि हि लभ्यते । यत्र देशव्रतानां तु, द्वयं
प्रक्षिप्यते कथम् ? ॥ ५८ ॥ सुन्दरं त्वेकमेवास्ति, चरितेऽस्याधुनातने । यदेप स्वकृतिं कृत्वा, आवकानित्यपाठयत् ॥ ५९ ॥
जितो भवान् वर्द्धते भीस्तस्मान्मा हन मा हन । विरागताया मे सख्याः, प्रवेशोऽस्तीति यत् खलु ॥ ६० ॥ कदाचिदेतद्बुद्धा-
रेण, ममैव सपरिच्छदाम् । सकुटुम्बां च सन्मान्य, विधास्यति तवेक्षितम् ॥ ६१ ॥ केवलश्रीस्ततः प्राह, सहिष्णुर्नाहिमस्मि
यत् । इयत्कालविलम्बस्य, बाढमुत्कण्ठिता प्रिये ॥ ६२ ॥ अनन्ता मात्प्रिया भूता, भवन्तो भाविनोऽपि च । यथाऽयं न तथा
कश्चिच्चरितो मम चेतसि ॥ ६३ ॥ ममाग्रतो गृहीत्वा च, कामितः कामिनीजनैः । अपरैस्तद् गृहीत्वाऽहं, कामये तं तदग्रतः
॥ ६४ ॥ तदम्ब ! निर्विलम्बस्य, कार्यस्यास्य कृते सखीम् । निजां विरागतां छन्नदूतीत्वे त्वं नियोजय ॥ ६५ ॥ मिलितायां हि
मदयेप, पराः स्त्रीस्त्यक्ष्यति क्षणात् । मयाऽऽक्षिप्तो विना सिद्धिः, नान्यया रमते नरः ॥ ६६ ॥ ततस्तपःश्रियाऽऽदिष्टा, तत्र
कार्ये विरागता । उवाच युज्यते प्रष्टुमग्रार्थे भवितव्यताम् ॥ ६७ ॥ साऽग्राद्विरागताऽऽहूता, मापिता च तपःश्रिया । सर्वकार्येषुमा
नान्या, काऽप्यस्ति त्वादृशी सखी ॥ ६८ ॥ केवलश्रीर्विदोः कालात्, कुरुते भरते रतिम् । मां विनाऽप्यनयोयोगं, तत्त्वं पश्य
दुर्घटम् ॥ ६९ ॥ प्रत्यूचे सा तपःश्रि ! त्वं, निःस्पृहाणां क्षिरोमणिः । त्वयाऽऽदिष्टं करोम्येषा, तदर्थेव धृणादपि ॥ ७० ॥ अहं

तत्रैव यान्त्यस्मि, पृष्ठे प्रेष्या विरागता । तूर्णं पूर्णं विजानीहि, केवलश्रीमनोरथम् ॥ ७१ ॥ इत्थं कृतप्रतिष्ठा सा, तत्रागाद्भवि-
तव्यता । रत्नादर्शान्तरे मूर्तिं, चक्रिणः पश्यतो निजाम् ॥ ७२ ॥ ॥ पश्यन्मुहुरे मूर्तिं, प्रत्यविम्ब्यत निश्चलः । कायोत्सर्गस्थित-
श्छद्मस्थत्वे श्रीनाभिभूरिव ॥ ७३ ॥ मूर्तिं स पश्यन्नादर्शे, पश्यति स्म कनीनिकाम् । अनूर्मिकां तदाऽप्यातभिविव्यतया कृताम्
॥ ७४ ॥ विच्छायां प्रेक्ष्य तामन्यांगुलीभ्योऽप्ययमूर्म्मिकाम् । अंगुलीविगलच्छोकमत्वेन सहामुचत् ॥ ७५ ॥ नृकोटीरः स्वको-
टीरं, स्वशीर्षादुदतारयत् । क्षिरोऽधिरूढचक्रित्यभारं चिरमिवोद्धृतम् ॥ ७६ ॥ कुण्डलच्छन्नना कर्णयुगलान्नक्रवर्त्तिना । चाद्वनि
चाडुकाराणामिव दूरं वित्तेतिरे ॥ ७७ ॥ कण्ठभूषाथमूं मोहो, मुंचन्नयमशोभत । प्रेमद्यतसुभद्रादिबाहुयाशानिवायतान् ॥ ७८ ॥
फेयूरकंकणश्रेणीभुजयोर्दूरयन्नयम् । दानावलेः चक्षुर्योऽवलेपद्वयमिवात्यजत् ॥ ७९ ॥ विरागताथितः सोऽथ, हारमुज्झांचकार
च । वक्षसा सर्वसंसर्गपरिहरमिवाचरन् ॥ ८० ॥ इत्थं विमुक्तसर्वागाभरणो भरतेश्वरः । फल्गु तद्रहितं कायं, गतच्छायमलो-
कयत् ॥ ८१ ॥ ततो विरागताचान्तस्वान्तः शान्तमतिः स तु । जातवेगो भवावासं, संवेगेनेत्यभावयत् ॥ ८२ ॥ देहो दुःसह-
गन्धोऽयं, द्विदिनीं द्विदलान्नवत् । अधिवास्याधिवास्योन्वैर्भोगयोग्यो विधीयते ॥ ८३ ॥ दुष्टव्यापारधूमेन, वह्निनेव विनाशता ।
देही देहेन को वाऽस्मिन्, देहे न च बहुव्यथाम् ॥ ८४ ॥ श्रीनाभेयमवेनापि, भवे गृद्धिमता मया । कृते शरीरकस्यास्य, किं न किं,
दुष्टृतं कृतम् ? ॥ ८५ ॥ पिशुनेन शुनेनेव, सरोपं भवता मया । विहिताः सहिताचाराः, सोदरा अपि दूरतः ॥ ८६ ॥ अमान-
मानसंक्रोधयोधं मायाऽऽमयादितं । लोभान्धं विषयग्रस्तं, धिग् धिग् मामधमाधमम् ॥ ८७ ॥ इत्थं विरागतादूतीवाक्यैरागत्य स-
म्मदात् । क्षपकश्रेणिनिश्रेण्या, केवलश्रीस्तमारिलपत् ॥ ८८ ॥ शुक्रेणागत्य स ग्रीचे, द्रव्यलिङ्गग्रहं कुरु । ततो वन्दे ततश्चक्रं, स

लोकं पंचमुष्टिरुम् ॥ ८९ ॥ देवताध्यापयन्मुद्रां, ततः शुक्रेण वन्दितः । राज्ञां दशसहस्रया च, तदनु व्रतमाददे ॥ ९० ॥ भव्य-
लोकप्रबोध्यैष, पूर्वलक्षं विदित्य च । जगामाष्टापदं यातो, मोक्षं भरतकेवली ॥ ९१ ॥ एतदेव व्यतिरेकेणोपदिशति-यतः श्रीभरत-
नक्षिणाऽष्टापदे यथावर्णप्रमाणराल्नचतुर्विंशतिजिनग्रतिमास्थापनविहितदुरितवसादः सिंहनिपद्याप्रासादः कारितः, तत्र च
यथोक्तविधानि स्थापितानि, प्राग्मेव च सा वैयाघ्रत्यूजा कृता, दुर्द्धरं च व्रतं धृतं, यस्य त्वेतेषां चतुर्णां मध्ये न किमपि स्यात्
तस्य मनुष्यजन्मव्यर्थत्वे गाथामाह—

भयणं जिणस्स न कयं न य पियं नेय पूहया साह । दुद्धरवयं न धरियं जम्मो परिहारिजो तेहिं ॥१४॥ (१६)
भयनं जिनस्य न कृतं, न विभ्यं, न च पूजिताः साधवो, दुर्द्धरं व्रतं न धृतं, मनुष्यजन्म तेन लब्धं हारितमेवेति ॥ इत्य-
स्यां चितृती श्रीमत्प्रद्युम्नस्य कवेः कृतौ । धर्मफलदर्शनाख्यं, पण्डं द्वारमपूर्यत ॥ १ ॥ अथान्वयव्यतिरेकाभ्यां
शीलनिर्वाहकस्यः पंचभिर्गोधाभिः श्लाघते—

मुनिगृहो सीलभरो विसयपसत्ता तरंति नो वोढुं । किं करिणो पट्टाणं उब्बोढुं रासहो तरइ ॥१५॥ (१७)
मन्यन्ते माधुसामाचारीमिति मुनयः तैर्व्यूढः शीलभरोऽष्टादशसहस्रशीलांगभारः पूर्वप्रणीतः यत एव विषयप्रसक्ताः शब्दादिषु
प्रसङ्गेन संसर्गवन्तो न वोढुं तरन्ति-शुक्लवन्ति 'शुक्लेश्वरतीरपाराः' इति प्राकृतत्वात्, व्यतिरेकदृष्टान्तमाह-किं करिणः पर्याण-
भाररूपं उढोढुं रासभः शक्नोति?, अपि तु न, शुक्तिपुरपरिघरूपरागादिशुजागलाभंगमहागजप्रायमहामुनिच्युदं शीलपर्याणि रासभप्रा-
यगत्याभ्यामैः कथं वोढुं शक्नयत इति मायः, चिद्रूपस्य वयःस्यस्य, शीलमत्यदुभूतं यदि । चित्रं न तर्वाचिद्रूपविरूपजरिणं तु किम्?

॥१॥ रूपवन्तो ययः स्याद्य, विध्वन्यामोहकारिणः । स्त्रीसंगैरर्थभंगैश्च, न ये धिक्वा नमामि तान् ॥२॥ अत्रार्थे श्रीवज्रस्वामिदृष्टान्तः,
तथाहि-अवन्तीविषये तुम्बवनाख्ये सन्निवेशने । धनिपुत्रो घनागिरिर्नाम्नाऽऽस्ते धार्मिकः सुधीः ॥ १ ॥ पितरौ यत्र यत्रास्य,
कृते कन्यां ययाचतुः । तत्र तत्र व्रतेच्छुं स्वं, कन्यापित्रोः शंसस सः ॥ २ ॥ सुनन्दा धनपालेभ्यः कन्याऽऽह पितरौ निजौ । विना
धनमिति नान्यो, मान्यो मम यरोज्वरः ॥ ३ ॥ व्रतेच्छवेऽपि तस्मै सा, पितृभ्यां प्रददे ततः । भजे धनगिरिस्तां चान्यदा
कर्मनियोगतः ॥ ४ ॥ श्रीदत्तात्रेयानि को देयस्तस्याः कुक्षायवातरत् । मत्वा चापक्वसत्त्वां तामूचे धनगिरिः सुधीः ॥ ५ ॥ यत्रा-
र्थसामितो नाम, भ्राता यत्रजितस्तव । ग्रहोप्यामे यतं तस्मादहं सिंहगिरौर्गुरोः ॥ ६ ॥ इदमुक्त्या च मुक्त्वा च, तौ सगर्भौमसौ
कृती । व्रतमादाय निर्मायस्तपस्तेषु सुदुस्तपम् ॥ ७ ॥ सुनन्दा सुदिनेऽद्वत. सुतं तस्याः सखीजनः । प्रतिजागरणायातस्तमेवं बालमा-
लपत् ॥ ८ ॥ अग्रहीष्वचपस्या ते, तातस्ताव । न चेत्पुरा । अभविष्यततः कीदृग्, वत्स ! जन्मोत्सवस्तव ? ॥ ९ ॥ तदाकर्ण्य
स पालोऽपि, ससंज्ञः कर्मलापव्यात् । जातजातिस्मृतिर्ध्वच्छातस्य पथि पान्थताम् ॥ ४ ॥ अस्यां विलक्षतां नेतुं, रुद-
स्यादहनिशम् । सदोलालैर्नैर्गोभिश्चदुश्चित्रदर्शनैः ॥ १० ॥ अब्दार्धं रुदता तेन, स्मृतिज्ञानेन संज्ञिता । नन्दनेन निरानन्दा,
सुनन्दा विदधेऽधिकम् ॥ १२ ॥ अन्यदा धनगिर्यार्षसमितादिभिरावृतः । आचार्यसिंहगिर्याख्यस्तत्रागात् सन्निवेशने ॥ १३ ॥
धनगिर्यार्षसमिता, विचार्य शकुनं गुरुः । प्राहाचित्ता सचित्ता वा, भिक्षा ग्राह्याऽद्य हे मुनी ! ॥ १४ ॥ सुनन्दासदनायातौ, जनी
तस्या सखीजनैः । वीक्ष्य प्रोक्ता सुनन्देति, मुनये ! स्रुरर्प्यताम् ॥ १५ ॥ तेनात्युद्धिजिता सा च, दोष्योर्मुत्पाद्य चालक्रम् ।
सुनि धनगिरिं ग्राह, गृहाणामुं निजांगजम् ॥ १६ ॥ स्मरन् गुरुवचः सोऽमूमूचे कुर्वन् साधिनः । पथाचापवती पथाद्रालं न

लभते शुभे ! ॥ १७ ॥ सुनन्दा साक्षिणः कृत्वा, निर्विण्णा तनयं ददौ । न्यस्तश्च पात्रबन्धेऽसौ, विरतश्चानुरोदनात् ॥ १८ ॥
पितरं विरतं प्राप्य, विरतो रोदनादसौ । शुनिहस्तगतो युक्तं, बालो मौनमवाप सः ॥ १९ ॥ सुनन्दामन्दिरादेतावुपेतौ शुदितौ मुनी ।
गुरुर्धनगिरिं वीक्ष्य, भारिकं चाम्यधावत ॥ २० ॥ बालस्य बलिनो भाराद्भ्रज्यमानशुजान्मुनेः । पात्रबन्धं कृते चक्रे, बालं वज्र-
मिति ब्रुवन् ॥ २१ ॥ गुरुरलक्षदृष्ट् वीक्ष्य, तं सुलक्षणलक्षितम् । उवाच शासनस्यायं, बालो मावी प्रभावकः ॥ २२ ॥ अहं सिंहगिरिः
सिंहपतेनानेन जाग्रता । सत्याभिषो भविष्यामि, वादिद्विरदमर्हिना ॥ २३ ॥ नररत्नमिदं यत्नरक्ष्यमेवमुदीर्य सः । आर्योणामर्प-
यामास, बालं पालयितुं गुरुः ॥ २४ ॥ आर्योः शय्यासरीणां तमार्प्यंस्ताव मातृवत् । स्वापत्यानिर्विशेषं तं, मुदा बालमपालयन्
॥ २५ ॥ आक्रीडयन्पुत्राङ्गेऽस्वपयन्प्रप्यमण्डयन् । अर्पीप्यन् प्रस्तुक्वात् नित्यं, स्तन्यस्तन्यं स्तनन्धयम् ॥ २६ ॥ बालकः स च नीहा-
राहारादिषु संचेतनः । न किञ्चिद् दुःखकृत्तासौ, चक्रे वक्रैतराशयः ॥ २७ ॥ तं बालं नाक्षपद्या च, व्याकुला यत्र वासरे । तं
मेने सा वृथा साध्वी, यथाऽऽज्यक्ष्यकञ्जितम् ॥ २८ ॥ प्रत्युपेक्षानिरीक्षादि, प्राशुकाचाशनेऽपि च । अर्माणि शिक्षयन्नेप,
साध्वीयगममोदयत् ॥ २९ ॥ शय्यासरी सुनन्दायै, याचन्त्यै नापयत् सुतम् । साऽप्यन्यनारीसामान्यं, क्षिष्टशुस्तमपालयत् ॥ ३० ॥
अर्थयुधर्नगिर्याधास्तत्र वज्रे त्रियापिके । सुनन्दाऽजति सानन्दा, सुताऽऽदानकृताशया ॥ ३१ ॥ स्रुतं सुनन्दा साधुभ्यो,
ययाचे न ददुश्च ते । लोकोऽवादीदमुं वादं, वृषो निर्वाहयिष्यति ॥ ३२ ॥ सुनन्दा स्वजनैर्युक्तापाविशदामयक्षतः । नृपस्य
दक्षिणे पक्षे, सक्षमद्वारकः पुनः ॥ ३३ ॥ भाषोत्तरं द्रयोर्ज्ञात्वा, बभाषे नृपतिस्ततः । येनाहूतः समायाति, तस्य स्तादेप बालकः
॥ ३४ ॥ अयं पक्षद्वयेनापि, निर्णयो मन्यते स्म च । ऊचे च प्रथमं पुत्रमाकारयतु कः पुनः ? ॥ ३५ ॥ स्त्रीपक्षाः प्रोचिरे बालः;

साधुभिश्चिरसद्गतः । तत्पूर्वं पुत्रमातैव, तदाह्वाने निदिश्यताम् ॥ ३६ ॥ सम्यैः परमभित्युक्ते, सुनन्दा न्यस्य तत्पुत्रः । खेल-
नानि सभोज्यानि, नानारूपाण्युवाच सा ॥ ३७ ॥ वत्सैतत् पूर्वगात् (मादाय), ममोत्सङ्गयुगंकुरु । त्वं मे माता पिता देवः ,
शरीरं जीवितं गुरुः ॥ ३८ ॥ मातुर्दृष्टतिकारत्वं, विदन्वपि न भेदितः । यस्तस्याथदुभिः सत्यो, वज्रो नाम्ना हृदापि तत् ॥ ३९ ॥
स बालोऽचिन्तयत् सङ्गे, महिमानं ददाम्यहम् । परिणाममुखं दुःखं, मातुर्भावि व्रतात्त्वदः ॥ ४० ॥ ध्यायन्नित्येव तन्मातुः ,
राघयेलनकादिकम् । दृष्ट्याऽपि नास्पृशन्नक्तद्वेपी भक्तमिवाखिलम् ॥ ४१ ॥ नुन्नो राज्ञा धनगिरिस्तथ्यामुदगिरिद्विरम् ।
व्रतेच्छुस्तत्त्वविचेत्सं, तद्रजोहरणं भज ॥ ४२ ॥ कराद्धनगिरिः शीघ्रमेत्य धर्मध्वजं ललौ । चारित्र्यीनिवासैकशुभ्रांभोजनिभं
शिशुः ॥ ४३ ॥ तद्रजोहरणं रेजे, बालस्यास्य कराम्बुजे । तन्मानसनिवासित्वाभव्यमानसवासिवत् ॥ ४४ ॥ सुनन्दाऽथ
निरानन्दाऽध्यायन्मे बान्धवो धवः । सुतश्च व्रतिनोऽभूवन्, ममाप्नेतद्वि युज्यते ॥ ४५ ॥ सुनन्दा हृदि कृत्वैवं, निजं सदन-
मासदत् । आजगमुर्वज्रमादायोपाथयं व्रतिनोऽपि ते ॥ ४६ ॥ स्तन्यं स्तनंधयोऽप्येष, पपी नैव व्रतेच्छया । तदाचार्यैः परि-
म्राज्य, व्रतिनीम्यः समर्पितः ॥ ४७ ॥ अनुस्रुतु सुनन्दाऽपि, सानन्दा व्रतमाददे । एकादशाङ्गी वज्रस्तु, जग्राहार्यमुखश्रुताम्
॥ ४८ ॥ व्रतिन्युपाश्रयादष्टवार्पिकः स महर्षिभिः । स्वापाथयं समानीतो, चिनीतो नीतिवेदिभिः ॥ ४९ ॥ प्रत्यवन्त्यन्यदा
वज्रगुरवश्चेत्तुरन्तरा । मेघे वर्षति यक्षस्याश्रयेऽस्थुः सपरिच्छदाः ॥ ५० ॥ वयस्याः प्राग्भवे देवा, जुम्भकाः सत्प्रमीक्षितुम् ।
वज्रस्य वाणिर्जीभूयात्स्य स्ररीन् न्यमन्त्रयन् ॥ ५१ ॥ गुर्वोदेशाद्रजन् नज्जो, मिक्षार्थं सद्वितीयकः । ववले विभ्यदःकायादल्प-
त्वादपि विद्युपः ॥ ५२ ॥ पुनराकारितो वज्रो, देवैर्वारितवारिभिः । गतस्तदुदजे पश्यन्नमराभिश्चिकाय तान् ॥ ५३ ॥ अत्रात्तर्भ-

क्षे यज्ञेऽथ, वलिते स्वं निवेद्य ते । विद्यां वैक्रियलब्धिं च, दत्त्वा तस्मै तिरोदधुः ॥ ५४ ॥ तैरेवामन्त्रितो देवैर्वज्रो घृतवैरः
परैः । पूर्ववद्विद्ययाऽऽकाशगामिन्या सहितश्च तैः ॥ ५५ ॥ पदानुसारिप्रज्ञावान्, स्थिरीचक्रं मुनिर्जवात् । अङ्गान्येकादशाप्येय,
क्लिञ्चिस्पर्शगतादपि ॥ ५६ ॥ मुनिर्वैद्वैः पठेत्पुक्ते, शक्तिव्यक्तिमनाश्रयन् । श्रुथावान्यानधीयानान्, कुर्वन् गिणगिणस्वरम् ॥ ५७ ॥
षाहेगुरुषु भिन्नार्थं, गतेष्वपि च साधुषु । वसतौ वज्र एकाकी, सन्निवेश्याथ वेष्टिकाः ॥ ५८ ॥ शिष्यालीनाभिवेतासां, स्वयं
गुरुरिव स्थितः । प्रारेमे वाचनां दातुं, स्वयमंगगताश्रिताम् ॥ ५९ ॥ युग्मम् ॥ गुरुस्तां वाचनावाचं, श्रुत्वाऽध्यायत् किमागताः ।
मिक्षां कृत्वा महाप्रज्ञाः, स्वाध्यायैः पालयन्ति माम् ? ॥ ६० ॥ विभाव्य वज्रसैकस्य, स्वरं मुदितमानसः । दध्यौ
घन्यो ह्ययं गच्छो, वालो यत्रैदृशश्रुतः ॥ ६१ ॥ क्षोभो मा भूदमुष्येति, चकार द्वारमाश्रितः । गुरुर्गुरुतरारावरुचि-
नपेक्षीवचः ॥ ६२ ॥ वज्रो गुरोः स्वरं श्रुत्वा, न्यस्य स्थानेषु वेष्टिकाः । एतयादाय गुरोर्दिण्डं, पदरेणुं ममाब्जं सः ॥ ६३ ॥
गुर्वग्निरजसा भाले, स कृतालेपनः शिशुः । गुरुक्रमौ क्रमज्ञोऽयं, प्रक्षाल्याम्भोऽभ्यवन्दत ॥ ६४ ॥ गुरुज्ञापयितुं साधुं, मत्वाऽस्य
प्रतिभाप्रभाम् । निश्चूचे दिवसान् द्वित्रान्, यामो ग्रामान्तरं वयम् ॥ ६५ ॥ वाचनाप्राहिणः प्राहुर्वीचनां कः प्रदास्यति ? ।
वज्रस्तच्च गुरुयोक्तं, तत्तथैति प्रपेदिरे ॥ ६६ ॥ प्रातर्गते गुरौ ग्रामं, मुनयो यिनयोऽब्जवलाः । गुरुवन्त्यस्य तं तस्मादाददुस्तन्न
वाचनाम् ॥ ६७ ॥ तं बालमपि तत्कालमिति सन्देहभेदेन । गुरोरपि गुरुग्रीत्या, दृष्टशुस्ते सुदर्शनाः ॥ ६८ ॥ सूरयोऽथ समा-
याताः, पटच्छूर्वाचनानुसृतम् । तेऽप्युत्तुर्वाचनाचार्यो, वज्र एवास्तु नः सदा ॥ ६९ ॥ श्रुतेशपमशेषं च, गुरुर्वज्रमपाठयत् ।
उदग्राहयदप्येनं, तथाज्ञोपाङ्गतंभवम् ॥ ७० ॥ दृष्टिवादो गुरोर्योवास्तावन्तं तमशिक्षयत् । पुरं दशपुरं जग्मुः, सर्वज्ञाः सूरयोऽ-

न्यदा ॥ ७१ ॥ ते वज्रमूर्चुर्वत्स ! त्वं, सद्गुरोर्भद्रगुप्ततः । दशपूर्वभृतोऽवन्त्यां, दशपूर्वमधीप्सु तत् ॥७२॥ स गुर्वज्ञां दधच्छीर्षे,
यतिगुग्मयुतो ययौ । रजन्यामुज्जयिन्याश्च, नगर्यां न्यवसद् बहिः ॥ ७३ ॥ भद्रगुप्तो गुरुः शिष्यान्, ब्रूते स्वप्ने नवोऽतिथिः ।
पतद्ग्रहं पयःपूर्णं, पीत्वा तृप्तः क्षणादभूत् ॥ ७४ ॥ दशपूर्वीग्रही तावत्, कोऽप्यद्यातिथिरेष्यति । दिष्ट्या न मयि विच्छेदो,
दशपूर्व्यां भविष्यति ॥ ७५ ॥ मुदा सूरौ चदत्येवं, वज्रो नैपेधिको वदन् । विवेश वसति पथात्, प्रथमं तु गुरोर्मनः ॥ ७६ ॥
प्रणमन् पादयोर्वज्रः, कसाभ्यां गुरुणाऽऽदे । आश्लिष्य भाषितो ज्ञात्वाऽऽकृत्या वज्रो ह्ययं सुधीः ॥ ७७ ॥ कञ्चित् सुख-
विहारस्तेऽ, गुरुः कुशलवांस्तव । किमवन्त्या विहारस्य, कारणं वज्र ! पण्डित ! ॥ ७८ ॥ वज्रः प्राहाखिलं भव्यमस्ति
पूज्यप्रसादतः । अध्येतुं दशपूर्वीं तु, पूज्यान् गुर्वज्ञयाऽऽगमम् ॥७९॥ प्रभो ! प्रसीद तन्महां, दशपूर्वीप्रदानतः । तेनैत्युक्ते गुरु-
र्यत्नात्तस्मै सां प्रत्यपादयत् ॥ ८० ॥ भद्रगुप्ताज्ञया वज्रोऽगच्छद्दशपुरं प्रति । तत्र सिंहगिरिः पुर्यामनुज्ञां चास्य निर्ममे ॥८१॥
पूर्यानुज्ञोत्सवे सूरिपदे च जृम्भकामरैः । प्राग्जनमभिर्नैर्वज्रस्य, महौधैर्न महोत्सवः ॥ ८२ ॥ ततः सिंहगिरिः स्वर्गं, गृहीतानश-
नोऽगमत् । श्रीवज्रमुनिराजस्तु, विजहार महीतले ॥ ८३ ॥ मुनिपञ्चशतीयुक्तो, यत्र यन्नागमद्विभुः । श्रीवज्रस्तत्र तत्राभू-
जनस्तद्गुणराक्षितः ॥ ८४ ॥ इत्थं पाटलीपुत्रे, घनाख्यधनिनः सुता । कन्याऽस्ति रुक्मिणी नाम, रूपेणान्येव रुक्मिणी
॥ ८५ ॥ धनस्य यानशालायां, स्थिताः साध्व्यो गुणस्तवम् । वज्रस्याहार्निशं तेनुः, पुण्याहं यद् गुरुस्तुतिः ॥८६॥ तद्गुणश्रेणि-
माकर्ण्य, रुक्मिणी वज्रराशिणी । ऊचे निश्चयतः श्रीमान्, वज्र एव पतिर्मम ॥ ८७ ॥ साध्व्यस्तामवदन् मुग्धे !, निष्फलोऽयं
ग्रहस्तव । सा प्राहाहं तदादेशयशा स्थास्यामि संयमे ॥ ८८ ॥ इति निश्चयतः कन्या, सा न चक्रे वरान्तरम् । श्रीवज्रोऽपि

समागच्छतु, पाटलीपुत्रपचनम् ॥८९॥ विज्ञाय वज्रमायांतं, सम्मुखोऽगान्महीपतिः । सर्वान्त्वष्टतः (समान्) श्रेष्ठय, पप्रच्छतेषु
को गुरुः ? ॥ ९० ॥ मुनयः श्राहुरस्मासु, नक्षत्रेष्विव कान्तिमान् । राजेव राजते राजन् !, योऽसौ वज्रो गुरुः स नः ॥ ९१ ॥
श्रीयज्ञं प्रत्यभिज्ञाय, वयन्देऽमन्दसम्मदः । अलीकमनलीकत्वं, नेतुं नत्या गुरोर्नृपः ॥९२॥ पुरोपान्तवनच्छायं, श्रेय वज्रमुनीश्वरः ।
स्थित्वा चकार संसारक्लेशनाशाय देशनाम् ॥९३॥ वज्रस्य गोपतेरुद्यदेशनाद्युतिदीपिताः । जिग्यरे विमलालोका, लोकाः कोका इवो-
न्मदाः ॥ ९४ ॥ श्रीवज्रदेशनाशान्ते, ययुः स्थाने नृपादयः । नृपो निजप्रियां प्राह, श्रीवज्रोऽद्य ततो मया ॥ ९५ ॥ तद् यूय-
मपि वन्दध्वं, गत्वा वज्रमुनीश्वरम् । नतास्वास्तं प्रभुं राजादेशद्विगुणसम्मदाः ॥ ९६ ॥ रुक्मिणी पितरं प्राह, तात ! मच्चिन्तितः
प्रियः । समेतो देहि तस्मै मां, यावद्याति न सोऽन्यतः ॥ ९७ ॥ तदाकर्ण्य धनः पुत्रीं, पुरस्कृत्य धनैः सह । निन्ये कन्यां स
वजाय, प्रदातुं सरलाद्ययः ॥ ९८ ॥ श्रीवज्रः प्राग्दिने चक्रे, विरूप इव देशनाम् । गुणानुरूपं नो रूपं, गुरोरिति जनोऽवदत्
॥ ९९ ॥ द्वितीयेऽहि प्रभुर्भूरिलब्धिः स्वरूपमास्थितः । स्मेरस्वर्णाम्बुजासीनो, विदधे देशनां पुनः ॥ १०० ॥ कल्पे विभु-
विरूपोऽभूत्, पुरक्षोभभयाद् द्रुक् । इदं तु महजं रूपमिति प्रीतो जनोऽवदत् ॥ १०१ ॥ कन्यादानान्मुखो वज्रे, धनोऽश्रीपीत्र
देशनाम् । देशनान्ते च मुग्धोऽयं, वज्रमेवं व्यजिज्ञपत् ॥ १०२ ॥ त्वदेकशरणाभेतां, स्वामिन्नुद्ग्रह मे सुताम् । धनकोटीं
प्रदास्येऽस्याः, पाणिमोचनपर्वणि ॥ १०३ ॥ वज्रः प्राह महाभाग !, श्रीणां स्त्रीणां च दूरगाः । ईहन्ते ह्यनयः सिद्धिं, स्त्रियं वा
संयमथियम् ॥ १०४ ॥ त्वत्पुत्रीं सानुरागा चेन्, मयि तन्मम वल्लभाम् । संयमथियमेवैकामाराधयतु सादरा ॥ १०५ ॥ सपत्न्या-
राधनाऽऽदिष्टा, रुक्मिणी गणिनीगिरा । प्रबुध्य वाक्यभङ्गीं तामङ्गीचक्रे गुरुदिताम् ॥ १०६ ॥ वज्रोऽयं नवतत्त्वास्तो, नवो

धनगिरायभूत् । चारुर्मिकायां रुक्मिण्यां, यो घात्रापि न यन्त्रितः ॥ १०७ ॥ रुक्मिणीदृष्टिकोटीभिः, स्वर्णकोटीभिरप्ययम् ।
न तुव्यो लब्धमान् यः श्रीवज्रायास्मै नमोनमः ॥ १०८ ॥ इति व्यासार्थः ॥

अथ द्वितीयगाथामाह—

अन्नह सः पठवज्जा वज्रियसावज्जजोगकरणिज्जा । अन्नह पमाययहुलो जीवो विनडेइ अट्पाणं ॥
अन्यथा सा प्रवज्या वर्त्तते वर्जितसावद्यव्यापारैः करणीया, ये सपापव्यापारपरिहारिणस्तेः क्रियते प्रवज्या, नान्वैरिति
भावः, अन्यथा प्रमादयहुलः, प्रमादेन-कपायविकथारूपेण बहुलो-वेष्टितः, कोऽसौ ?-जीवः-प्राणी आत्मानं विनटयति- विगोप-
यति, आसतां वचनशरीरव्यापाराः, कपायप्रगल्भमेनोमात्रव्यापारकपायदन्तेऽपि नरकगटपुपार्जनायोभ्या भवन्तोऽत्यत्रार्थे श्री-
प्रसन्नचन्द्रराजर्षिदृष्टान्तस्तथाहि- एकदा भवपाथोधिपोतः पोतनपत्तने । श्रीवीरो भव्यराजीववासरः समवासरत् ॥ १ ॥ प्रसन्न-
चन्द्रो निस्तन्द्रो, नरेन्द्रो धर्मकर्मस्तु । आययौ श्रीमहावीरं, वन्दितुं सपरिच्छदः ॥ २ ॥ स श्रुत्वा श्रुतिपीयूषदेशीयां देशनां
विभोः । पुत्रं मालमपि न्यस्य, स्वराज्ये व्रतमाददे ॥ ३ ॥ समं संयततः स्वामिपादैश्च विचरन्नयम् । कालेनान्येन राजर्षिदेक्षः
शिक्षामलक्षयत् ॥४॥ तेन राजर्षिणा सार्द्धमपरैरपि साधुभिः । स्वामी राजगृहं प्राप, पापद्रुमसमीरणः ॥ ५ ॥ तं ज्ञात्वा चालिता-
मात्यथेणिकः श्रेणिको नृपः । वन्दनाय जगद्भर्तुश्चलितः कलितो मुदा ॥ ६ ॥ आगच्छन् राजमार्गे च, राजा राजन्निजश्रिया ।
प्रसन्नचन्द्रं राजर्षि, कायोत्सर्गस्थमैक्षत ॥ ७ ॥ स्थितं पदा तमेकेन, सुलेनोवूर्ज्वीकृतेन च । सूर्यन्यस्तदृशं दृष्ट्वाजातरद्वन्दितुं
द्विपात् ॥ ८ ॥ दक्षः प्रदक्षिणीकृत्य, स्थिरचित्तं प्रणम्य च । जातरोमोद्गमथ्रेणिः, श्रेणिको हृद्यचिन्तयत् ॥ ९ ॥ अयं स्थितः

पदकेन, शिवागुरिर्य निवृत्तिम् । ऊर्ध्वस्थेन धुलेनास्या, दत्ते वा दक्षिणं करम् ॥१०॥ मन्ये तीव्रकरे वद्वस्पदस्तीव्रतरं तपः ।
तप्यतेऽमो परित्यज्य, राज्यं राजर्षिरुत्तमः ॥ ११ ॥ धन्योऽयं विरतः सर्वसाध्यादुद्यतो व्रते । विरतिं काकमांसिदपि, कलुं नाहं
पुनः सह ॥ १२ ॥ प्यायन्ति घराधोशः, सबदश्रुविलोचनः । पुनः प्रणम्य तं प्राप, श्रीमद्वीरकर्मो नृपः ॥ १२ ॥ त्रिस्तान्
प्रदक्षिणीकृत्य, शोणितयोपधिरय च । पप्रच्छ स्वामिनं मौलिन्यस्तहस्ताग्रकुङ्कुमलः ॥ १४ ॥ प्रभो ! प्रसन्नचन्द्रविरभ्यवन्दि यदा
मया । तदा विपय मघः कां, गतिमासादेयम् ? ॥ १५ ॥ सप्तमी नरकक्षोणीमित्युक्ते स्वामिना नृपः । अनाकर्णितकं कृत्वा,
क्षणेऽपृच्छत् पुनः प्रभुम् ॥ १६ ॥ अधुना कां गतिं गन्ताः, स महर्षिर्जिनेन्दुना । सर्वार्थसिद्धिभित्युक्ते, पुनर्व्यञ्जयन्नृपः
॥ १७ ॥ द्विधा व्याकरणं हेतोः, कृता गतिविधौ मुनेः । स्वामी जगाद तच्चिचयुतेभेदो गवेरयम् ॥ १८ ॥ कथं
न्यति नृपेणोक्तं, युक्तिं स्वामी ममादिद्यत् । तदा त्वदामगेऽग्रस्थो, पत्नी सुमुखदुर्मुखी ॥ १९ ॥ मिथ्यादृशौ निरीक्ष्यैनं,
भ्यानस्थं ग्राहतिमिधः । सुमुपस्तत्र चागोचद्वन्योऽयं पुण्यवानयम् ॥ २० ॥ तपस्यतस्त्वपस्त्वैवमस्य मन्ये महात्मनः । नैव
स्वर्गोऽपवर्गो वा, दूरे दूरीकृतकृपः ॥ २१ ॥ दुर्मुखः ग्राह पापीयानयमग्राहनामकः । अद्रष्टव्यमुत्तोऽथव्यचरित्रश्च विपश्चिताम्
॥ २२ ॥ अयं प्रमन्नचन्द्रोऽहितृत्यः स्यासु प्रजास्वलम् । न्यस्य वालं सुतं राज्येऽदः पाण्डुमण्डयत् ॥ २३ ॥ शम्पासम्पातभी-
मेन, न चम्पास्यामिनाऽधुना । दधिवाहनराजेन, राज्यादुत्थापयिष्यते ॥ २४ ॥ अन्तःपुरपुरन्ध्यश्राप्य शुच्यद्रला यलात् ।
चित्रेऽभिमुख्यपिष्यन्ते, घनं धान्यं ग्रहीष्यते ॥ २५ ॥ सचिर्विरपि चैतस्य, वैषधं पक्षमाथ्रितः । उपेक्ष्यते क्षतेक्षारसदृशः क्षीरकण्ठकः
॥ २६ ॥ तदार्कण्यं यतेः कर्णतप्तनयुसमं वचः । समाधिराधिना तेस्य, निश्चलोऽपि चलोऽभवत् ॥ २७ ॥ संकल्पयद्यतः पश्यन्,

विपद्यं स्वपुरः स्थितम् । योद्धुं प्रवृत्ते क्रोधाद्, रुद्धवोषो विरोधिभिः ॥ २८ ॥ साक्षाद्विपक्षकथायुसुक्षणिस्तत्र स क्षणे । वन्दितो
भवता भूपयोगोऽभूत् सप्तमाचनेः ॥ २९ ॥ अधुना तु धुनानेन, योधिभः स्वविरोधिभः । निरखेण शिरस्त्राणग्रहणायाहितः करः
॥ ३० ॥ कृतलोचशिरःस्यशंभुदुः स्वं तस्मिन् च ॥ ३१ ॥ क्व मे राज्यं परित्यज्य,
स्वामिपार्दे व्रतादरः ? । यद्येवापल्यानसन्धानात्, कर्मचन्दोऽतिबादरः ? ॥ ३२ ॥ हृदाकालस्थितो कर्मभयानशाली ममानया ।
मनोव्यापारसन्तत्वा, पात्ययेव प्रपात्यते ॥ ३३ ॥ इत्येव प्रतिक्रान्तः, क्षमाकान्तः प्रशान्तधीः । सर्वार्थोसिद्धियोग्योऽभूद्, द्विधाऽसौ
व्याकृतस्ततः ॥ ३४ ॥ प्रभुवाक्यस्य संवादं, सति दधानं हुन्दुभिः । तदा मुदाऽऽहतां देवैरपृच्छन्सुपतिः प्रभुम् ॥ ३५ ॥ किमेत-
न्नाथ ! नायक, प्राह श्रेणिक ! केवलम् । जज्ञे प्रसन्नचन्द्रैर्देवाः कुर्वन्ति तन्महम् ॥ ३६ ॥ ततश्च श्रेणिको दध्यौ, मन एव
निबन्धनम् । प्रसन्नप्रसन्नं च, शिवस्य च भवस्य च ॥ ३७ ॥ इति प्रसन्नचन्द्रस्य, भुत्वा दशान्तमवृक्षतम् । मनसाऽपि न
कर्तव्यः, कपायः कपदो यतः ॥ ३८ ॥ अप्रमादवतैव सर्वथा भाव्यमिति गार्थः ॥ अथेनमेवार्थं तृतीयगाराथया विद्वानपि—

अत्र ह सो परमन्थो अत्र ह लोयाण चिद्विषं इर्णिह । असेधिय दंता गयवराण वार्धति अजेर्दि ॥ १७ ॥ (१९)

अन्यथा स परमार्थः प्रज्ज्याविधानरूपः, अन्यथा चाधुना लोकानां चेष्टितं-विलसितं इदानीं, किं च-आस्तामिदानीं ऐदं-
पुरीनानामस्मादल्लोकानां, यत्तदापि श्रीवीरजगद्गुरुशिष्यत्वेऽपि एकेन चरणेन स्थितोऽप्यूर्ध्वबाहुतातापयन् अपि अन्तर्ग्रहं भावि-
कैरलज्ञानोऽपि मनोव्यापारपरवत्स्याद् दुर्गतिर्योग्यः प्रसन्नचन्द्रोऽजनि, अयुमेवार्थमर्थोन्तरन्यासेन द्रढयति—' अन्नच्चिये-

त्यादि, अन्य एव दन्ता गजवराणां युद्धादिचिघुरावस्थासहायाः प्रकाशविशदाथ, यत्तु चर्वणीयं वस्तु तदन्यैरेव मुखमभ्यस्यैः कृष्णैः(शै)श्रवयन्ति इति गार्थार्थः ॥ अथ तुर्यगाथया अमुमेवार्थं व्यनक्ति—

वंसी सुहेण छिज्जह कट्टिज्जह दुक्करं कुडंगाओ । पव्वज्जा सुहगहिया सीलभरो दुव्वहो होह ॥१८॥(२०)

वंशी-वंशजालिका सुरेण छिपते, यच्च कुडङ्गान् मिथोमिलंती शाला गहनात् कृष्यते तद् दुष्करं इति, प्रथमं दृष्टान्तमुपन्यस्य दार्ष्टान्तिकं योजयति प्रव्रज्या सुतशाला सुरेनापि गृह्यते, शीलभरः-अष्टादशसहस्रशीलांगभारो दुर्वहो भवति, स हि धन्यैरेवोद्यते, न त्वधन्यैरिति गार्थार्थः ॥ किमिति दुर्यह इति पंचमगाथया कथयति—

युज्झन्ति नाम भारा तेच्चिय युज्झन्ति धीसमंतेहिं । सीलभरो वोदव्वो जायज्जीचं अवीसामो ॥ १९ ॥ (२१)

उद्धते नामेत्यासोक्तौ आमन्त्रणे वा, भाराः, ते चियश्चन्दस्य व्यवहितसम्बन्धात् उद्धन्ते विश्राम्यद्भिरेव, शीलभरो हि महादुर्वहो वोदव्वो भवति इह जीवितावधि, विश्रामरहितो निरन्तरमित्यर्थः । अत्रार्थे सखगिरिसिद्धयतिवरस्य कथा, तथाहि सखशैलस्यो-पत्यकानित्यमण्डनम् । समस्ति कोंकणं नाम, नगरं नगराजितम् ॥१॥ तस्य स्वामी नृपः सखशैले धान्यानि भूरिशः । आरोहयति वार्हीकरतां रोहयतेऽपि च ॥२॥ सुतासनसमारुहोऽन्यदा भूमीपतिगिरिम् । आरोहन्नायतोऽपश्यद्वाहीकान् भारभारितान् ॥ ३ ॥ भूरिभारभराक्रान्तास्ताञ्जिरीक्ष्य नराधिपः । व्यतेरद् वरमुद्भूतसम्भूतफलणामयम् ॥ ४ ॥ मार्गो देवो मयाऽप्येषां, कस्याप्येभिः कदापि न । वरेण तेन तेऽभूवन्नवीर प्रमदस्पृशाः ॥५॥ इत्थं सिन्धुदेशीयः, कश्चिद्यतिवरः परः । विषयैर्वोचितो बाढं, प्रव्रज्याभारमत्यजत् ॥६॥ स शुद्धहृदयत्वेन, कृत्यकृत्यमिदं विदन् । दध्यौ सं दमयाम्युच्चैर्मरवाहनकर्मभिः ॥७॥ यन्महामोहमाहात्म्यात्,

तपसा संयमेन च । नात्मा दान्तोऽपरेणापि, भ्रारेण दमयामि तम् ॥८॥ यत् सत्यं दम्य आत्मैव, यदात्मा संप दुर्दमः । दान्तो
यात्मा गुणो नित्यमिह लोके परेऽपि च ॥९॥ ध्यात्तेति ध्यामचिचोऽयं, मध्येवार्हाकमण्डलम् । स्थितोऽतिभारवाहीति, तत्र जज्ञे
महत्तरः ॥१०॥ महामारसमुद्धारसमर्थः स महोक्षवत् । जनेन जनेनापि, गौरवात् समहृदयत ॥११॥ उपत्यकामुपेत्यापि, महान-
मारेऽप्यतारिते । न्यत्करोत्यन्यवार्हाकानधिरूढाभिधित्यकाम् ॥१२॥ भारोद्धाहक्षमे तस्मिन्नपरे भारवाहिनः । दिवाकरे दिवाभीता,
इय विभ्रति मत्तरम् ॥१३॥ ययिक्तत्वेन वैमुख्यं, प्रायः सुमनसामपि । पश्य मालाप्रयनानि, विगुहानि शुचीन्याप ॥१४॥
कतुं क्रिमप्यशक्तास्ते, मत्सरच्छुरिता अपि । भागस्य शाकिनीवास्युच्छलान्येपणतत्पराः ॥१५॥ सोऽन्यदा शीलमारोहक्यायन्ते
यातिमैक्षत । तदाऽपि दत्तमन्यैश्चादप मार्गे च तस्य सः ॥१६॥ तैश्छलान्येपिभिः प्राप्य, तच्छलं भृशजोऽग्रतः । विज्ञप्तं देव !
दत्तोऽपि, वरोऽनेन विलोपितः ॥१७॥ स आहूय महीशेन, भाषितः ग्राह साहसी । यदेवेन वरो दत्तोऽस्माकं भारभृतां किल ॥१८॥
ततो यद्यसमर्थत्वाद्यो मया भार उज्झितः । तं यो यदति नित्यं किं, मार्गस्तस्य न दीयते ? ॥१९॥ अथोचुरपरे भारवाहिनः
क्रोधराहिनः । नाभूतेन समुत्तिष्ठसं, तृणमात्रमपि ग्रभो ! ॥२०॥ तेनाथ पृथ्वीनाथेन, पृष्टेन कथितो भृशम् । भारोऽष्टादशशीला-
सत्सहस्रानां सुदुर्वहः ॥२१॥ अत एव समुत्तान्ते, विश्राम्यद्भिः परे मराः । वोढव्यः शीलभारस्तु, यावज्जीवमधिभ्रमे ॥२२॥ श्रुत्वेति
तावगवैगास्तेनैव सह केचन । व्रतं जगृहिरेऽन्ये तु, गृहिधर्मं जिनोदितम् ॥२३॥ मत्वेति साधुना शीलभर एव सुदुर्वहः । अप्र-
मत्तेन वोढव्यः, सोढव्यश्च प्रयत्नतः ॥२४॥ इत्यस्यां विवृतौ श्रीमत्प्रधुम्नस्य कवेः कृतौ । व्रतनिर्वाहणाद्वारं, सप्तमं
पर्यपर्यत ॥२५॥ अथ 'इलाघा नियाहकृर्नुष्वि' लघुमद्वारमारभ्यते, तच्च गाथात्रयेणाह—

ता तुंगो मेरुगिरिः मयरहरो ताव होह वुत्तारो । ता विसमा कज्जगई जाव न धीरा पवज्जंति ॥ २२ ॥
ता विट्थिण्णं गयणं तावच्चिय जलहिणो य गंमारा । गुरुणो कुलायला ताव जाव न धीरेहिं तोछंति ॥ २३ ॥
बुच्चिय हुंति गईओ साहसयंताण धीरपुरिसाणं । यलहत्थी रायसिरी अह्व पवज्जा सया म्हेरा ॥ २४ ॥

तावतुंगः- उच्चैस्त्वरो लघयोजनप्रमाणत्वान्मेरुगिरिः, मकरध्वजो मकराकरः समुद्रस्तावद् दुस्त्वरो भवति, तावद्वपमा कार्यगति-
र्यवन्न धीराः प्रपद्यन्ते, यथा धीराणां नात्युच्चशिखरः सुरशिखरी न च पयोराशिरपारो न कार्य किमपि विपमं तथा प्रज्याऽपि
धीराणां गुरुरेति भावार्थः । 'विषमा कार्यगतिस्तावद्यावन्न धीराः प्रपद्यन्ते' इत्यत्र पुरुष एव प्रधानं, यतो गर्भवासस्थितोऽपि
पुरुषो राज्यश्रियो रक्षिता भवति, अंगवीरवत्, तस्य कथा तथाहि-पुरोऽभवद्वराणस्यां, नाम्ना सम्पाधनो नृपः । राश्यो बह्व्योऽपि
पुत्रीणां, सहस्राण्यस्य जङ्घिरे ॥ १ ॥ अपुत्रेऽमुत्र चाऽमुत्र, प्राप्ते रुद्रा पुरी परैः । लोकः सर्वोऽपि शोकेनाकुलोऽतिव्याकुलोऽभवत्
॥ २ ॥ बभूवान्तःपुरं शोकतुरं च सचिवाः पुनः । किं कर्त्तव्यजडा जातास्त्राता कोऽपि न कस्यचित् ॥ ३ ॥ सत्येवं नृपतेः
पत्नीमन्तर्वर्त्ती विभावयन् । सचिवः नृचिधीरेनां, राज्ये तत्र न्यवेशयत् ॥ ४ ॥ तद्रमश्च तदाकर्ण्य, परानीकं समागतम् । सर्व-
पर्याप्तिपर्याप्तः, संज्ञी पंचैन्द्रियोऽपि च ॥ ५ ॥ स्वप्नदेशान् नद्विष्कृत्वा, स्वयमन्तःस्थितोऽपि सः । वीर्यवैक्रियलब्धिभ्यां, गृहीता-
चित्तपुद्गलः ॥ ६ ॥ हस्त्यन्वरथपादाजसम्पातकलितां चमूम् । विफूर्वित्वा परानीकेनामा संग्राममावतनोत् ॥ ७ ॥ विस्मितास्ते
परानीकराजानो नीरपूरवत् । व्युत्सुन्य वैक्रियानीकं, दूराद् दूरतरं ययुः ॥ ८ ॥ पुरीलोकैर्विचार्यार्थ, तत् सर्वं देवताकृतम् । तस्याङ्गवीर
इत्याख्याऽद्गस्यवीरत्वतः कृता ॥ ९ ॥ स विक्रमसमाक्रान्तचिक्रान्ताखिलशात्रवः । स्त्रीश्च कन्याश्च राज्यं च, पर्या गन्तव्योऽपि हि

॥१०॥ न चैतदत्यन्तासम्मान्यमिति शङ्कितव्यं, यदुक्तं पञ्चमार्गे-जीवे न भते ! गन्धगण्डे समाणे नेरइएसु उववज्जिज्जा?, गोयमा! अत्थेगइए उववज्जिज्जा०, से केणेद्वेणं?, गोयमा ! से न सन्नी पंचादिए सन्वाहि पज्जत्तोहि पज्जत्तए वेउव्वियलद्धीए पराणीय आगयं सोत्ता निसम्म पएसे विञ्जुमइ, वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणइ, चाउरंगिणीए सेणाए सद्धि संगमं संगामेइ, से न जीवे अरयकामए रज्जकामए भोगकामए अत्यकंखिए रज्जकंखिए भोगकंखिए कामकंखिए अत्यपिवासा(सि)ए रज्जपिवासाए भोगपियासाए कामपिवासाए तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्जवसिए तदज्जवसाणे तदहुवउत्ते तदपियकरणे तन्भावणाभाविए एअंसि णं अंतरंसि कालं कोइ नेरइएसु उववज्जइ" चि, भगवत्येगे प्रथमशतके सप्तमोद्देशके ॥ कथमनेन गर्भस्थेनाप्येवं विदध इति! तद्वच्च धीरत्वं द्वितीयगाथया विशेषयति—

तावदेव गगनं विस्तीर्णं यावद् धीरेर्नोह्यते, तावत् समुद्रस्यापारता यावद्भीरैः नोह्यते, तावच्च शरवः कुलाचलाः यावच्च धीरैस्तोन्यन्त इति ॥ किंच—

द्वे एव गती-द्वौवैव मार्गा साहमवता-सत्त्वतां धीरपुरुषाणां-युद्धिमत्तराणां बलहृत्थी-कमलहस्ता राज्यभ्रीः अथवा प्रव्रज्या, लक्ष्मीर्ह कमलहस्ता भवति, प्रव्रज्या तु विकस्वरा कमला, मोक्षलक्ष्मी ईष्टे यस्याः सा तथा, अपरा हि लक्ष्मीः विकस्वराऽपि संकुचिता, आत्मनाशे वा लक्ष्मीनाशे वा अनवस्थितत्वं तस्याः, मोक्षलक्ष्मीः सदा स्मरा प्रव्रज्याऽवो भवतीति ॥ अथार्थे हेलापदास्तितचक्रिसम्पदः सनत्कुमारादयः पूर्वोक्ता एव दृष्टान्ता ज्ञेयाः । इत्थस्यां विद्युतौ श्रीमत्प्रद्युम्नस्य कंचेः कृती । निर्व्याहकर्तृदलाघाव्याऽष्टमा द्वाः समर्पयत ॥ १ अथ मोहतकच्छेदाख्यं नवमं द्वारमारभ्यते—

अइगुग्गओ मोहतरू अणाइभवभावणाविगयमूलो । दुक्खं उम्मूलिज्जइ अचन्तं अप्पमत्तोहिं ॥ २५ ॥
अतिगुरुमोहितरुनादिभवभावना-संसारसंस्कारः स एव विगतं-ज्ञातं प्रख्यातं मूलं यस्य स तथा दुःखं यथा भवति एवमुन्मूल्यते
अत्यंतमग्रमणः-मद्यादिग्रमादपञ्चकतहितैरिति, यद्वचोचमहं-"अनादितरसंसारसंस्कारदृढमूलभृत् । रोगद्वेषद्वयीशाखः, कपायप्रतिशा-
तकः ॥ १॥ विषयच्छेदनच्छन्नो, दुःखपुण्यैश्च पुण्यतः । मोहद्रुमः फलत्वेप, फलेन नरकेन तु ॥ २॥ स चाग्रमसैरुन्मूल्यत इति ॥ २५ ॥

अग्राधेऽग्रमत्ततायां अगदत्तराजपुत्रो दृष्टान्तस्तथाहि—

अस्ति शङ्गपुरं नाम, पुरं शङ्गसमुज्ज्वलं । चैश्येज्योत्स्नी निशा यत्र, निशाकरकरैरिव ॥ १॥ तत्र दत्तदरः शुशुयर्गे सत्सु कृतादरः ।
नाम्नाऽपि सुन्दरः क्षमापः, सुन्दरश्च गुणैरपि ॥ २॥ अलसा गमने तस्यानलसा धम्मकर्मणि । सुलसा महिषी स्वर्णकलशोमपयो-
परा ॥ ३॥ काले सुगमये याति, पंचगोनरगोचरं । तनयोऽगददत्ताऽभूत्तयोर्दत्तोरुत्तमदः ॥ ४॥ क्रमात् प्रवर्द्धमानोऽयं, स्पर्द्धमानो
मनोसुया । समग्रविषयक्रीडामयनं प्राप यौवनम् ॥ ५॥ बाल्यादपि सुदुर्दान्तः, किंपुनः सखिभिर्द्युतः। चभूव विश्वदाहाय, बहनः पयनैरि-
व ॥ ६॥ म मानरानशूद्रश्च, निःशूकः शुफलाश्ववत् । दूर्विनीतश्च न कदाचन त्यजति पातकान् ॥ ७ ॥ मांसासी मद्यपो द्यूतवेदया-
व्यसनलालगः । परनारी रिरंगुश्च, अमति भ्रमतः पुरे ॥ ८॥ समागत्यान्यदा पौरैर्गौरैर्मुखरागतः। तद् द्रुष्टचेष्टितं तद्व्यमकथ्यत नृपाग्रतः
॥ ९॥ तेऽस्म्यं यत्किञ्च द्वांप्राग्नागमात्रो हि पूज्यते । प्रदीपने तु विध्याप्यः, पयसा राजसांडपि सः ॥ १०॥ तदाऽकर्ण्यमथाकर्ण्य,
नृपः पुनैऽपि निष्कृपः । भृष्टं प्रकटीकुर्येद्यत्पर्यं च समीपमान् ॥ ११॥ अरे पुरः कुमारस्य, कथ्यतां भच्छ दूरतः । मदीयविषयाद्
दंष्ट्रो, मदीयान् निषयान् त्यज ॥ १२॥ चहृग्रजः प्रजामेकामेवं तं नृपतिस्त्यजन् । त्यजेदेकं कुलस्मार्थे, इति मत्स्यं व्यधाद्वचः ॥ १३॥

तं च व्यतिकरं मत्वा, कुमारः सागमाश्रयन् । अमर्षणमनाः खड्गसखः प्रचलितस्ततः ॥ १४ ॥ त्यक्त्वा गिरिसरिद्रामपुराद्यं पितृदेश-
जजम् (व्रजन्) ॥ पूतां सुरसरिद्रागं, प्राप वाराणसीमसौ ॥ १५ ॥ गंगाग्रे यत्र पार्थस्य, कायकान्त्यायनीनिभैः । तद्देशनासरस्वत्या,
त्रिवेणीसंगमोऽभयत् ॥ १६ ॥ तत्र भ्रमचयं पुर्यामपर्यायघृतश्रमः । दध्यौ बन्धं नृजन्मपि, ममाभून्निष्कलत्वतः ॥ १७ ॥ मयाऽऽत्मवैरिणा
मित्रद्वेषैरिजनश्रिता । निखिलो वैरितां नीतो, जनः परिजनोऽपि च ॥ १८ ॥ कलासमीरणं स्वस्य, कलाचार्यं लभे यदि । तत्प्राग्-
लम्रजःपुञ्जमधुनाऽपि धुनाम्यहम् ॥ १९ ॥ इति वैराग्यतो ध्यायन्नयं चित्ते नयं दधत् । पुरश्चरन् कलापात्रं, बहुशास्त्रं स ऐक्षत
॥ २० ॥ अपृच्छन्नरं कंचिद्, पुद्गं कोऽयं महापुमान् ? । कीदृक्कोदृक्कलापात्रं, किं नामा ? किं पठत्ययम् ? ॥ २१ ॥ स प्राह्य
कलाचार्यः, कलालु सकलास्यपि । नाम्ना पवनचण्डश्च, प्रचण्डः प्रतिवादिषु ॥ २२ ॥ शिक्षन्ते नृपतेः पुत्राः, शस्त्रशास्त्रकलादि-
कम् । श्रुत्येति तत्सभीषेऽसौ, जगाम च ननाम च ॥ २३ ॥ उपविष्टश्च पृष्टश्च, कुतस्त्वमीति ? तेन सः । एकान्ते कथयामास,
घृत्तान्तं निखिलं निजम् ॥ २४ ॥ कलाचार्येण स प्रोक्तः, शिक्षात्र तं स्थितः कलाः । इदं तु गोप्यं वक्तव्यं, नापरस्य परं त्वया
॥ २५ ॥ आदेश इति तेनोक्तं, कलाचार्यो नृपात्मजैः । समं तेन च धामागात्, पत्न्यग्रे आवृजं जगौ ॥ २६ ॥ तेन सा प्रणता
पुत्रस्यैव स्नानाशनादिना । वात्सल्यं विदधे तस्मै, सुधीर्विस्त्रादिकं ददौ ॥ २७ ॥ ऊचे च स्पन्दनारमादि, मदीय भवनं धनम् ।
सर्मेव तमायत्तं, यथेच्छ वत्स ! गृह्यताम् ॥ २८ ॥ स सन्तुष्टमनाः क्रूराध्यमसायपराङ्मुखः । तस्यैव सद्ने तस्यौ, शिक्षमाणः
कलाचलिम् ॥ २९ ॥ गुरौ विनयगान् विरजजनानन्दप्रदायकः । स कालेनाल्पक्रेनापि, जग्राह सकलाः कलाः ॥ ३० ॥ स
विज्ञातकलोऽप्येवं, भवनोद्यानगं सदा । तदेकायचचित्तः सन्न मुंचति पारश्रमम् ॥ ३१ ॥ उद्यानस्यान्तिके तस्य, प्रधानश्रेष्ठिना

गृहम् । अस्ति तुंगं गवाक्षेण, वीधमाणमिवाखिलम् ॥ ३२ ॥ तत्रास्ति श्रेष्ठिनः पुत्री, नाम्ना मदनमंजरी । साक्षान्मदनधृक्षस्य,
मंजरीचातिसौरभा ॥ ३३ ॥ स्वावासगिरारूढा, सा तदालोकनोद्यता । फलं दलं दलं पुष्पं, नित्यं क्षिपति तं प्रति ॥ ३४ ॥
न कलारसिकस्तां न, पालामालापयत्यपि । नेक्षते च गुरोर्भीत्या, विद्यालोभाच्च भूपभूः ॥ ३५ ॥ साऽन्यदा तं कलासक्तं,
मनोभूतमानसा । जयानाशोरुगुच्छेनातुच्छेनानंगधन्यता । ३६ ॥ बाला विलोकिता तेन, सा तदा सातदा दृशोः । पल्लवाभ-
कृता च्छन्ननः किंकिळपल्लवैः ॥ ३७ ॥ दध्यौ च किमसौ देवी ? किं नागस्त्री ? रमा किमु ? । पृच्छाम्येनामथो केयं ? ,
किमर्थं चाऽत्र तिष्ठति ? ॥ ३८ ॥ द्यात्वेत्युवाच बाले । त्वं, काऽसि ? कस्यापि बल्लभा ? । मां कलाग्रहणासक्तं, कुतः धोम-
यसि क्षणे ? ॥ ३९ ॥ सा विकस्वरनेत्रास्या, प्रोचेऽहं श्रेष्ठिनः सुता । इदं यरिणीताऽस्मि, नाम्ना मदनमंजरी ॥ ४० ॥ यतः
ममृति दृष्टांजलि, विगमायुधविग्रहः । ततः प्रभृति जातो न, विगमायुधविग्रहः ॥ ४१ ॥ तावदेव मुखं यावन्न कोऽपि क्रियते प्रियः ।
प्रियं हि विहितं नद्यो, दुःखेऽध्यात्मा नियोज्यते ॥ ४२ ॥ वराकोऽयं जनः प्राच्ये, प्रेर्यमाणः स्वकर्मभिः । स दुर्लभजनप्रेममहाम्भो-
धो निमज्जति ॥ ४३ ॥ भयाद्वरमणी रम्यरमणीजनवल्लभः । न रंस्यते यदि मया, मया तदुपरस्यते ॥ ४४ ॥ श्रुत्वेति ध्यातवानेव, दशा-
वस्था हि कामिनाम् । चिन्ता च संगमेच्छा च, निद्यासाधजनस्ततः ॥ ४५ ॥ दाहो दहेऽह्निचाग्ने, सुच्छोऽधोन्माद एव न । नद्यम्यां
प्राणमन्देहं, दशम्पां मुच्यतेऽनुभिः ॥ ४६ ॥ प्राप्स्यति प्राणसन्देहं, तदियं विरहे ममा स विचिन्त्येति तामूचं, सुधाप्रधुरया गिरा
॥ ४७ ॥ रागः श्रीगुन्दरस्याहं, गुन्दरः स्यात्प्ययापि हि । गुन्दर्यगडदाख्यः, प्रथमः प्रथिनः सुतः ॥ ४८ ॥ कला ग्रहीतुमायातः, कलाचा-
र्यस्य मन्त्रिणी । त्वां गृहीत्वा गमिष्यामि, प्रमामदिवसे पुनः ॥ ४९ ॥ इत्युक्त्वा तां समाश्रास्य, तद्रूपगुणरञ्जितः । भुवनं भुवनो-

घानादायातस्तां दधद् यदि ॥५०॥ अन्यदा राजपुत्रोऽयं, राजमार्गमधि व्रजन् । अश्वाधिरूढः शुश्राव, बहुलं तुमुलं पुरे ॥ ५१ ॥
दध्यो किं धुमिमोऽम्भोधिज्वलितो ज्वलनः क्रिष्टुः ? । किं प्राप्तं रिपुमैन्यं वा !, तडिद्वद्वहः पपात किम् ? ॥ ५२ ॥ इति चिन्त-
यता तेन, सहसा महसाऽव्युतः । बलादुन्मूलितालानो, महामात्रसमुज्झितः ॥ ५३ ॥ मारयन् गोचरायातान्, शुण्हादण्डेन
हेलया । साक्षाद्यम श्वागच्छन्, तेनेको ददृशे गवः ॥ ५४ ॥ पातयन् परितोऽप्यङ्गुहदेयकुलादिकम् । प्रचण्डः स क्षणादेव,
कुमारस्य पुरोऽग्रवत् ॥ ५५ ॥ प्राकारादिरस्थितो लोकः, कुमारं व्याजहार तम् । करिमागदिपसरापसरोति महारथैः ॥ ५६ ॥
कुमारस्तुरगं हित्वा, गजमाकारयत् कूर्तो । वीह्रुः काल इव रुद्धोऽन्वपावत च तं प्रति ॥ ५७ ॥ सिन्धुरस्य पुरः मोऽथ, न्यस्त-
वानुत्तरीयकम् । कुधाऽन्धश्च मदान्धश्च, विष्यति स्म स तन्मुहुः ॥ ५८ ॥ कुमारः पृष्ठभागे तं, ग्राहव् दृढबुद्धिना । बली तत्र जर्म-
मक्रभ्रमेण समरोदयत् ॥ ५९ ॥ सुचिरं रोदयित्वा तं, वशीकृत्य च मृत्यवत् । कुमारो गजमारोहदारोहकशिरोमणिः ॥ ६० ॥
तदीक्ष्य कौशलं भूपः, सौघसप्तमभूमिगः । पप्रच्छ वेदिजं कोऽयं, बालोज्वालो निर्जैर्गुणैः ? ॥ ६१ ॥ तेजसा तेजसामीशः, सोमः
सोमतया तया । रूपेणामविरूपेण, हृतकंदर्पदर्वकः ॥ ६२ ॥ स ग्राह्य कलाचार्यसदने वीक्ष्यतेऽनिशम् । कलापरिश्रमं कुर्वन्,
प्रापते न परम्परा ॥ ६३ ॥ राज्ञा हृष्टेन पृष्टेन । कलाचार्येण भाषितम् । अमयाद्येपणापूर्वं, सर्वे तस्य कुलादिकम् ॥ ६४ ॥ तुरो
नृपः प्रसीधारं, प्रहित्याकारयततः । कुमारमयमालाने, न्यस्य नागं मुदाऽनमत् ॥ ६५ ॥ पंचागेन प्रणामेन, प्रणामेच्छुर्महोद्यजा ।
परिरम्य दृढं दीर्घ्योमामने स निवेशितः ॥ ६६ ॥ तं च ताम्बूलदानार्चनं, परिपूज्य नरेश्वरः । निध्याप्येनमध्यायदुत्तमः पुरुषो
मयम् ॥ ६७ ॥ अम्मो मूलं सुम्बानां यो, व्यवसायः श्रियां पुनः । द्रवो मूलं विनाशानां, गुणानां विनयः पुनः ॥ ६८ ॥

चित्रं यथा मयूरेषु, यथा हंसेषु सद्गतिः । यथा गन्धश्च पद्मेषु, कुलेषु विनयस्तथा ॥ ६९ ॥ ध्यात्वेति परितुष्टेन, कुशलं च शरीर-
रुके । कलामु कौशुलं चापि; तस्य पृष्टं महीभुजा ॥ ७० ॥ नृपं यावन्न लज्जात्मा, स किंचिदपि जल्पति । तावदाख्यदुपाध्यायः;
सर्वत्र निपुणो हयम् ॥ ७१ ॥ परं सत्स्वपि लज्जते, स्वगुणेषु मनीषिणः । इतरास्तु न मात्यङ्गैऽलीकयाऽपि प्रशंसया ॥ ७२ ॥
इत्थं कुमारवृत्तेन, मुदितं मेदिनीपतौ । समागत्य नमस्कृतुः, पौराः प्राप्तुतसम्भृताः ॥ ७३ ॥ मुदा तदुपदावस्तु, कुमारार्यापि-
यन्नृपः । पुनर्नत्या च ते राज्ञे, विद्या व्यज्रपयन्निति ॥ ७४ ॥ अलीकांमलकामृदुध्या, कुर्वतो देवपूस्तव । दरिद्रमन्दिरांतुल्या,
त्रिदशे परिमोषिणा ॥ ७५ ॥ धितिक्षिता तलारक्षं, प्रोचेऽदस्त्वयि सत्यपि । मुष्यते नगरं सर्वं, परितः परिमोषिभिः ॥ ७६ ॥
न ग्राह दिवगा देव !, बहवोऽपि ममाभवन् । तस्करं वीक्षमाणस्य, न स क्वापि तु वीक्ष्यते ॥ ७७ ॥ कुमरेणाथ विज्ञप्तो, नृपो
ममादिश प्रभो ! । यथैकागारिकं सद्यो, लभेऽहं सुलभतरम् ॥ ७८ ॥ सप्तदिन्याऽप्यलब्धेऽस्मिन्, सप्ताध्विपि विशाम्यहम् । राज्ञाऽथ
विदधे आशा, सन्मयान् साधयेहितम् ॥ ७९ ॥ नत्वा नरपतिं मघद्यूतवेश्यासुदुःसहः । मठकांदिकावासोद्यानदेवकुला-
दिषु ॥ ८० ॥ एकागारिकमेकोऽयं, वीक्षमाणो दिवानिशम् । यत्राम पट् दिनोद्येत्थं, गतास्तस्य निरर्थकाः ॥ ८१ ॥ सप्त-
मेऽथ दिने दृष्ट्वा, तमादाय मृगेक्षणम् । याभि देशान्तरं किन्तु?, यद्वा नेताद्वि सङ्गतम् ॥ ८२ ॥ निर्वाहः प्रतिपन्ने हि, परमं
पुरुषव्रतम् । तत्र लुप्ते षयं नारी, तन्मारी कायये कथम् ! ॥ ८३ ॥ प्रतिपन्नस्य निर्वाहं, सर्वथा विदधामि तत् । ध्यात्वेति
निथितोऽगच्छदपराङ्गं पुराद्वहिः ॥ ८४ ॥ यत्रालस्य रंजालस्य, छायायां यावदस्ति सः । परित्राट् तांधदायांतस्तत्रैकस्तस्य
चाग्रनः ॥ ८५ ॥ स तं निरीक्ष्य रक्ताक्षं, रौद्रं कर्कशकुन्तलम् । दीर्घजलं करिकंराकारं चायं व्यचिन्तयत् ॥ ८६ ॥ शरीर-

लभुर्नरैरमुं मन्ये मलिम्बुचम् । पटुस्तु कपटे वेपं, परिब्राजामयं दधे ॥ ८७ ॥ इति व्यायन्नयं तेन, सम्यभापे कुतो भवान् ? ।
येन कार्येण वा चिन्तायान्तस्त्वान्त इवेक्ष्यसे ? ॥ ८८ ॥ ईषश्रत्वा कुमारेण, भावज्ञेन स भाषितः । दारिद्र्याविद्रुतः शून्यचित्तः
पुणो भ्रमाम्यहम् ॥ ८९ ॥ परः प्राह छिनक्ष्म्यथ, दारिद्र्यं तत्र पुत्रक ! । कुमारः प्रोचिवानेवं, स्तारनत्पादप्रसादतः ॥ ९० ॥
अयं तत् हृदयाक्षिरं, मा भून्मे कर्मसाक्षिणः । प्यात्वेतीव जगद्दोषो, द्वापान्तरमुपागमत् ॥ ९१ ॥ तमसि प्रसृते दूरात्तमसि-
व्यग्रहस्तम् । अग्रस्थितं तदोदेगात्, कुमारोऽप्यनुजग्मिवान् ॥ ९२ ॥ स तस्य पश्यतः पात्रं, श्रीवत्साकृति दत्तवान् । आच-
र्षं च पेढाघं, यस्तु सौवगृहादिव ॥ ९३ ॥ कुमारं तत्र मुक्त्वैष, प्रागज्जम्पितदरिद्रनृन् । आनीय न्यस्य पेढाघं, तच्छीर्षे शेष-
माददे ॥ ९४ ॥ स्वेन भूषध्वा वापि, सर्वेऽपि निरगुः पुरात् । दध्यौ कुमारो हन्म्येनं, छलघातस्तु नोचितः ॥ ९५ ॥
पदयामि च कृते कस्य, सुष्णाति ? मुषितं कियत् ? । क्व चास्य भक्षनं व्यायदित्ययं दस्युमन्वगात् ॥ ९६ ॥ इति सर्वान् पुरोद्यान-
मागतान् दस्युरनरोत् । विधम्यते कियदपि, रत्नमी महती यतः ॥ ९७ ॥ तस्य प्रोक्ते कुमारेणानुमते तत्र तौ स्थितौ । याही-
कास्तु परे गुप्ताः, सर्वे विधस्तमानताः ॥ ९८ ॥ तायुभावपि साशङ्कौ, द्वयोर्बुधस्य पथयोः । अलीकनिद्रया सुप्ता, प्रजिहीर्षू-
परस्परम् ॥ ९९ ॥ कुमारस्तु करे ठट्ठा, करयालं परे तरी । विमुच्य तत्तरं तस्यावग्रगतौ मुनीन्द्रवत् ॥ १०० ॥ दस्युः परा-
बिहत्याथ, कुमारं यावदीधते । तामदेत्य कुमारेण, स प्रोचे 'कृष्टारिष्टिना ॥ १०१ ॥ छलघातिचरे ! पाण !, पुरसर्वस्वतस्करः । न
ममस्मृत्येनमुत्पत्ता, कृत्तौ तच्चरणौ धृणात् ॥ १०२ ॥ कृत्तुध्वन इव दुमः । पृथिव्यां पतितः प्राह, कुमारं
रत्नारविक्रमम् ॥ १०३ ॥ अहं भुजंगमो नाम, प्रग्व्यातः परिमोषिणु । गृहं मम दमशानेऽस्ति, स्वप्तां चीरमन्तीति च ॥ १०४ ॥

न्यग्रोधमूले गत्वा त्वं, व्याहरेस्तां यथा शनैः । द्वारमुद्घाटयत्याशु, सा ब्रह्मापि कुमारिका ॥ १०७ ॥ तस्याः करं गृहीत्वा त्वं, सर्वस्वं मे करे कुरु । पश्चत्तत्र सुखं तिष्ठेच्छेर्वा नगरे क्वचित् ॥ १०६ ॥ तेनेत्युक्तस्तमाश्वस्य, खड्गमादाय तस्य च । गतस्तत्र कृते अब्दे, सा द्वारमुद्घाटयत् ॥ १०७ ॥ दध्यौ कुमारस्तां वीक्ष्य, बालाऽसौ स्मरसेवधिः । सापि पप्रच्छ कोऽसि त्वं ? किमर्थमिह चागतः ? ॥ १०८ ॥ तेनाथ कथिते कृत्वा, दूनाऽऽप्याकारसंवृतिम् । निवेद्य चासने प्राह, सर्वस्वं जीवितं च ते ॥ १०९ ॥ अत्र वासगृहे तल्पे, त्वं विश्राम्य सुलोचन ! । अहं तव कृते गत्वाऽऽनयाभि तु विलेपनम् ॥ ११० ॥ उक्त्वेति निर्गतेयं ब्राह्म, तस्यां दध्यौ नृपात्मजः । नीतिर्मूलमविद्यासो, विशेषेणाबलजने ॥ १११ ॥ यल्लोभोऽलीकता मौढ्यमशौचं साहसं छलम् । निस्तुंगत्वं च नारीणां, सप्त दोषाः स्वभावजाः ॥ ११२ ॥ गुणप्रेमप्रजामानवपुर्द्रविणयीवनैः । दुर्ग्रहं महिलाचेतः, कथंचन निगृह्यते ॥ ११३ ॥ कामार्चः कामिनीनां स्वं, यो ह्यर्पयति पूरुषः । पतत्ययमसंदेहः, दुस्तरे दुःखसागरे ॥ ११४ ॥ ध्यात्व्येति शय्याभ्युत्सृज्य, यावत्तस्थौ स दूरतः । तावत्तत्र तया मुक्ता, पपात सहसा शिला ॥ ११५ ॥ सोवाच सोदरं हत्वा, मदीयं ब्रुवन्नु यास्यसि ? । श्रुत्व्येति धृत्वा केशेषु, तामूचे सुन्दरांगभूः ॥ ११६ ॥ आः पापे ! मां निहन्तुं कः, शक्नोति ? मतिशालिनाम् । जागर्ति परपत्न्या यः, स्वपत्न्या किं शयीत सः ? ॥ ११७ ॥ उक्त्वेति बालां बालेषु, धृत्वा तां तद्विरागवान् । आख्यद्राज्ञे हतथौर- स्तत्स्वसा नाप्यसौ पुनः ॥ ११८ ॥ प्रातः पातालगेहं तद्वर्जितं नृपतेः पुरः । स च यद्यस्य तत्तत्स्वार्पयत् प्रकृतिवत्सलः ॥ ११९ ॥ नृपोऽथागडदत्तायादत्त स्वमिव लोचनम् । सुतां कमलसेनाख्यां, कमलाभिव जंगमाम् ॥ १२० ॥ शतं गजानां प्रामाणामश्वानां पादचारिणाम् । कोशस्य च क्रमेणैव, सर्वं दशगुणं ददौ ॥ १२१ ॥ इत्थं स लब्धराज्योऽपि, यशःप्रसरवानपि । अलीकं मन्यते

मर्वं, विना मदनमंजरीम् ॥ १२२ ॥ तावच्छृज्जा च मानश्च, धर्मबुद्धिश्च जायते । द्विषो यावद्विवेकस्य, न लगन्ति शराः स्मरात् ॥ १२३ ॥ इति स्मरार्दिते तस्मिन्नेका नारी समागता । दत्तासनोपाविष्टा च, पृष्टाऽऽगमनकारणम् ॥ १२४ ॥ सोचं मदनमंजर्या, तवेति समदिश्यत । मां विप्रलम्भमूर्छालां, सिंच संगमवारिणा ॥ १२५ ॥ किंच श्रुत्वा गजक्रीडां, बधं च परिमोषिणः । दुष्टनारीपरित्यागं, भूपतेरपि पूजनम् ॥ १२६ ॥ साधुवादं च लोकेन, क्रियमाणं पदे पदे । विस्मृता सा त्वदीयाशान्ध्याद्धरति जीवितम् ॥ १२७ ॥ युगम् ॥ श्रुत्येति तस्यै गाम्बूलं, दत्त्वा स्वकरकुम्भलात् । तामाह निपुणे ! चाच्या, सा त्वया मोत्सुका स्म भूः ॥ १२८ ॥ प्रस्तावं प्राप्य सर्वं हि, विधास्यामि सुसुन्दरम् । इत्थुचया व्यस्तुज्जां स, तया चाश्वासिता परा ॥ १२९ ॥ अन्यदा बाहिकारुढा, ययुस्त-
न्नावपुरुषाः । पृष्टाश्च कुञ्जलं पित्रोराननाश्रु चिमुंचता ॥ १३० ॥ ते प्राहुः कुञ्जलं पित्रोर्दुनोति विरहस्तव । यदि त्वं नैपि सपदि, तत्तयोः प्राणसंशयः ॥ १३१ ॥ निशम्य सम्यगित्यंश, नृपं विज्ञप्य चादरात् । आदाय तनयां तस्य, तद्वत्तमुचितं तथा ॥ १३२ ॥ निवेद्य शिचिं सर्वं, नगर्यां वहिरिव हि । स्वयं स्थितः पुरीमल्ये, रथेनैकेन भूपभूः ॥ १३३ ॥ यामिन्याः प्रथमे यामे, संगमादृतिकाऽ-
न्तिके । प्रैष्येनेन निजः प्रैष्यः, स गत्वाऽऽह्वयत् प्रयाणकम् १३४ ॥ तया मदनमञ्जर्याः, कथिते साऽचलततः । रोमांचिततनुः मल्लया, सहिता च सुदक्षया ॥ १३५ ॥ तामारोप्य कुमारेण, रथे-प्रेष्यं तुरंगमान् । सैन्ये चागम्य तत्कालं, प्रयाणं कारितं जवात् ॥ १३६ ॥ निरंतरप्रयाणे श्वोर्हृदय देशं नरोक्षितुः । जगमारण्यमध्येऽसौ, तदा चागाद् घनागमः ॥ १३७ ॥ तदा च कटके तस्य, मिथुघाटी समापतत् । तथा च सहसा भग्नं, कुमारस्य बलं बली ॥ १३८ ॥ रथेनैकेन पत्न्या च, युतो राजसुतः स्थितः । एक एव महेभानां, गृध्रे पंचाननो यथा ॥ १३९ ॥ तन्मार्गणावलीभिर्न, भग्नं मिलुबलं क्षणात् । मिथ्याधिपां डुढकेऽथः कुमारेण समं रणे

॥ १४० ॥ अन्योऽन्यं प्रक्षिपन्तौ तौ, क्षिपन्तौ च श्रोतृकं । चिरं मध्यस्थभावेन, जयलक्ष्म्या विलोकिता ॥ १४१ ॥ दध्यावंगड-
दत्तोऽय, विपक्षं प्रेक्ष्य दुर्जयम् । वलेनापि च्छेनेनापि, निहन्तव्या हि शत्रवः ॥ १४२ ॥ ध्यात्वैति सावधानोऽभूत्, प्रोचं मदनं-
मंजरीम् । विहितस्फारमृंगारोपविश त्वं ममाग्रतः ॥ १४३ ॥ तथा चक्रं च सा तस्याः, प्रेक्ष्य रूपमनुचमम् । हतः पूर्वं स मारेण,
कुमारेणानु पत्रिणा ॥ १४४ ॥ स पृथ्व्यां पतितः प्राह, नाहमस्मि त्वयाऽऽहतः । मारेण मारिते चक्रे, भवता मृतमारणम् ॥ १४५ ॥
इत्युक्त्याऽस्मिन् यशःशेषे, कुमारो यावदीक्षते । तावत्कोऽपि कुतोऽप्यस्ति, नैव दैवप्रपंचतः ॥ १४६ ॥ एकैर्नैव रथेनाथः
समुच्छ्रय्य स काननम् । प्राप गोकुलमेकं च, चारुगोकुलसंकुलम् ॥ १४७ ॥ द्वौ नरौ गोकुलादेत्य, कुमारमिदंमूचतुः । कुतस्त्वं ?
कुत्र याता ? स, प्रोचं शंखपुरे गभी ॥ १४८ ॥ यदि त्वं सप्रसादस्तदागामपि सह त्वया । तत्रायाव इति प्रोक्ते, ताभ्यां सोऽवददौ-
मिति ॥ १४९ ॥ संयोजयन्नथ प्रोचं, ताभ्यामध्वैष दुर्गमः । चौरौ दुर्योधनो नाम, यदाऽऽस्ते सान्वयाभिधः ॥ १५० ॥ मत्तैर्मा-
दृग्विषः सर्पौ, व्याघ्रश्चास्ति सुदारुणः । अन्येऽपि श्यापदाः क्रूरास्तदन्येनाध्वना यज ॥ १५१ ॥ कुमारः प्राह मा भैष्ट, नये-
न्शंखपुरं सुखात् । श्रुत्वैति गहवधंलुः, समं तेन च सार्थिकाः ॥ १५२ ॥ तदा कथिज्जटी भस्मोद्भूलितः शूलमुद्धहन् । प्रतिचारु-
कंसयुक्तः, करे बिभ्रत् करण्डिकाम् ॥ १५३ ॥ मदाग्रती प्रशस्तः स, समेत्य नृपनन्दनम् । ऊचे शंखपुरे तीर्थे, दर्शनार्थमुपैम्यहम्
॥ १५४ ॥ दत्ताः सन्ति कियन्तोऽपि, दीनारा मम धार्मिकैः । ताभिर्घेहि रथं येन, ब्रजायो निर्भयं वयम् ॥ १५५ ॥ बहूदित्वेति
स द्रव्यनकुलं कुलपांशनः । कुमारार्यापगामास, प्रवरा दददाऽऽशिपः ॥ १५६ ॥ गायन्तृत्यन् जन्तुजातिं, मत्स्या रावैश्च हांसयन् ।
कथाथ कथयन्नेप, पथि सार्थमंजयत् ॥ १५७ ॥ तस्मिंस्तपस्विषेऽपि, व्यश्चर्मोन्न नृपात्मजः । अप्रयत्तं तुरंगंथ, गहने च समा-

गमन् ॥ १५८ ॥ तपस्विपांशिनः सोऽयं, सार्धिकानित्यभापत । अघातिव्यं करिष्यामि, सर्वेषां भवतांमहम् ॥ १५९ ॥ वर्षारित्रं
स्थिनोऽग्राहं, गोदुले बहुगोदुले । अत्रायान् मष्य एतस्यारण्यस्यासन्नमेव तत् ॥ १६० ॥ एवं निमन्यं शीघ्रं स, गत्वाऽऽगच्छत् स ।
मदहरो । दधिदुग्धघृतादीनां, पूर्णमण्डेर्महत्तरैः ॥ १६१ ॥ कुमारोज्जैन विज्ञप्तो, मधुरैर्वचनैस्तदा । अघास्माकं कृपालो ! त्वं,
कर्तुमर्हसि चोछितम् ॥ १६२ ॥ उक्तं ततः कुमारैः, शिरो मय्यथे भृशम् । अन्यच्च व्रतिनामग्नं, न मेऽशेनापि कल्पेते ॥ १६३ ॥
भणिताः सार्धिकाः मयै, कुमारैणाधिसंगया । यदनेनान्ध आनीतं, न तद्रोज्यं कदापि यः ॥ १६४ ॥ अवमन्यं कुमारं तं, पुत्रुजुः सार्धिकाः
सगम् । सुक्तमात्रा यिनष्टास्ते, भुवि पेतुरचेतनाः ॥ १६५ ॥ ज्ञात्वा तान् सार्धिकान् सर्वान्, विषभान् शरसंचयम् । मुंचन् व्रती,
कुमारस्य, वषाय वुतमुद्यतः ॥ १६६ ॥ कुदः कुमारो वेगेन, वंचयित्वा शरघ्नम् । अर्धचन्द्रेण हतवानिमं मर्मस्पृष्टा ततः ॥ १६७ ॥
महता पयात दस्युः स, जीयोपोऽब्रवीदिदम् । मलिम्लुचो यो दुर्जयो, दुर्योधनोऽहमेव सः ॥ १६८ ॥ चित्तेन रज्जितोऽहं ते, हृद्व्या
निर्भीकचित्तताम् । तयिक्रमां महाभाग !, नृण्येकं वचनं मम ॥ १६९ ॥ अहं जीवितयेपोऽस्मि, त्वदीयेन पतत्रिणा । परं प्रसन्नो
यद् घातो, वैरिणोऽपि प्रशस्यते ॥ १७० ॥ कथयामि हितं वाक्यं, तथं समवधारय । कुर्यात्स्तिथैव यद् दृष्टो, मया सत्त्ववतां परः ॥ १७१ ॥
॥ १७१ ॥ योमेनास्य गिरः सिन्धुद्वयान्तर्द्वर्मदिरम् । अस्त्यस्य पार्थिवं भागो, सज्जिता तलिनां शिला ॥ १७२ ॥ तां मेवै वामतो
भूमिगृहे कार्यं प्रवेशनम् । जयश्रीनाम पत्न्यस्ति, तत्र मे नवयौवना ॥ १७३ ॥ द्रव्यं च बहु तत् सर्वं, कुर्वीथाः निजहस्तगम् ।
त्वया काष्ठानि देयानि, मदीये जीविते गते ॥ १७४ ॥ एवं वदन्नयं दस्युः, सहसा प्राप पंचताम् । कुमारो भेलयित्वाऽस्य,
दास्तानि दहनं ददौ ॥ १७५ ॥ गतो रथमथाह्ला, तदाख्यातप्रमाणतः । शिलामुद्रयाद्य शब्दं स, विदधे दस्युयोपितः ॥ १७६ ॥

द्विधापि रमणीया सा, समागत्य तमालपत् । कोकिलामपुरालापं, यदेहि गेहसघ्यतः ॥१७७॥ तद्रूपं प्रेक्षमाणोऽसौ, सानन्दं नृप-
नन्दनः । इतो मदनमंजयाऽपहस्तेनास्तलज्जया ॥ १७८ ॥ ऊचे च त्वत्कृते बन्धुः, पिता माता सखीजनः । मयाऽत्याजि गृह
तत्त्वमन्यासक्तोऽसि निस्त्रयः ॥ १७९ ॥ तच्छ्रुत्वा घनमुज्झित्वा, रथमारुह्य चाग्रतः । मञ्जुत्रतुच्छधीभिर्छात्रश्रयतः पश्यति स्म
सः ॥ १८० ॥ साशङ्कोऽथ दिशः पश्यन्नपश्यन् मदवारणम् । शुभ्रवर्णं महाकायं, तरुमंगग्रमंजनम् ॥ १८१ ॥ तं वीच्य सहसो-
द्विग्नो, चित्ते मदनमंजरीम् । सम्बोध्योच्चार्य च रथाच्चचाल कलमं प्रति ॥ १८२ ॥ उत्तरीये पुरो न्यस्ते, सिन्धुरे देधदायिनि ।
कुमारः कुशलः शिक्षावशेनैनं वशे व्यधात् ॥१८३॥ सुचिरं खेदयित्वा तं, मयभीतं विमुच्य च । रथारूढोऽग्रतो व्याध्रं, व्यात्तवक्रं
व्यलोकत ॥१८४॥ रथं हित्वा भुजं वामं, पटेन परिवेष्टितम् । मुखे तस्य (शिश्का) परेतं तं, कृपाण्या निष्कृपो व्यधात् ॥१८५॥
पुरो व्रजन्नथ इयामं, फणामण्युग्रभासुरम् । सोऽपश्यद् दृग्निपं सप्ये, दूरादपि पराङ्मुखम् ॥१८६॥ हृन्बन्धं मुखयन्धं च, विधाय
सोऽनवधया । विधया खेदयित्वा तं, त्यक्त्वा चाचलदग्रतः ॥१८७॥ इत्थमुल्लङ्घ्य कान्तारं, कान्तारंजनकोविदः । जितशंखपुरं
कीर्त्या, स शंखपुरमासदत् ॥१८८॥ तमायातं नृपो मत्वा, पुनर्जातिमिवांगजम् । प्रत्युज्जगाम तं चैष, ननाम लुठदंगणः ॥१८९॥
तदा पष्ठीपतिग्रस्तं, कुमारस्याखिलं बलम् । अपरेण पथा पुर्या, तत्सेवायामिवांगमत् ॥१९०॥ अथ सर्वसहाधीशस्तदुन्वैर्गोपुरं
पुरम् । मंचातिमंचकलितं, कार्यामास तत्क्षणात् ॥ १९१ ॥ प्रावेद्ययदयो हस्तिस्कन्धारूढं महामहात् । नृपो नरविमानस्थ-
चर्षद्वययुतं युतम् ॥ १९२ ॥ भोजनानन्तरं पृष्टः, सर्ववृत्तान्तमंगलः । आख्यत् पित्रे स्निदाहर्षभयचिस्मयदायकम् ॥ १९३ ॥
अन्यदा मानिनीमानम्लानिकुन्मलयानिलः । प्रावर्त्तत वसन्तर्तुः, कर्तुमुन्मादिनं जनम् ॥ १९४ ॥ गतेऽथ सुन्दरे राश्युधाने

सुरभिमुन्दरे । तमन्वगात् समग्रोऽपि, जनः परिजनस्तथा ॥ १९५ ॥ कुमारोऽपि सुहृद्गंसहितः प्रिययाऽन्वितः । निरोक्ष्यमाणः
पौरीषिरगादुद्यानमुद्यतः ॥ १९६ ॥ मारोपमः कुमारोऽयं, रतिप्रतिमया तथा । समं मदनमंजयार्जुमताराममध्यगः ॥ १९७ ॥
स्थित्वा चिरं विनादेन, कुसुमावचयान्वितः । कुमारः सुचिरं स्थित्वा, यावत्किल चलिष्यति ॥ १९८ ॥ तावदाशीविषेणैषा,
दष्टा मदनमंजरी । दष्टा दष्टेति जल्पन्ती, पत्युस्तंग पपाव सा ॥ १९९ ॥ यावन्मन्त्रादिभिस्तस्याः, प्रतिकारं करोत्ययम् । विषमेण
विषेणैषा, तावज्जज्ञे विवेतना ॥ २०० ॥ कुमारो मूर्च्छितो लब्धचेतनो विललाप च । स्वां संवृत्य स्वयं चित्यामशून्यामकरोदथ
॥ २०१ ॥ तत्र प्रियतमां क्षिप्त्वा, स्वं च प्रक्षेप्तुमुद्यतः । सन्धुष्याप्य त्वसौ यावज्ज्वलनं ज्वलपिष्यति ॥ २०२ ॥ तावत् खेचर-
युग्मं द्राक्ष, तत्रागाद्रगनाध्वना । अपृच्छञ्च कुतो हेतोः, स्वं क्षिपस्याशुशुक्ष्णौ ? ॥ २०३ ॥ स ग्राह प्रेयसीयं मे, प्राणास्ते
प्रथमं गताः । कुणपोऽस्मि च तद्धीनः, संगतं ज्वलनं ततः ॥ २०४ ॥ त्यत्प्रियां जीवयामीति, प्रोच्य खेटयुगेन सा । अभिमन्य
जलं सिक्ता, निद्राक्षय इवापुद्यत् ॥ २०५ ॥ सुसंवृत्तशरीराऽयं, किमेतदितिवादिनी । समुत्तस्थौ क्षणादेव, कुमारस्य मुदा समम्
॥ २०६ ॥ विद्याचरपुगे तस्परमुपकृत्य गते सति । तस्मिन् स सप्रियः प्रत्यासन्नदेवकुलेऽयमत् ॥ २०७ ॥ आनये वक्षिमहाय, याव-
त्तावदिह त्वया । स्वेयं प्रोच्येति तां यावत्, वक्षिमादातुमेति सः ॥ २०८ ॥ तावदेवकुलेऽपश्यदुद्योतं चिस्मयावहम् । आगतेन
च सा प्रोचे, मयोद्योतोऽत्र धीक्षितः ॥ २०९ ॥ सोचे निजकरस्याग्नेर्ज्वलितस्य समीरणात् । संक्रान्तो भवतोद्योतः, प्रिय ! दृष्टो
मधिष्यति ॥ २१० ॥ तदा सन्नं समर्प्योसौ, महीनिहितजानुकः । धीरो घमत्ययं यावद्धनंजयमधोमुखः ॥ २११ ॥ तावत्करा-
प्रतस्तस्याः, करवालं महीतले । पपात निष्परीवारं, स पप्रच्छ च तामृलुः ॥ २१२ ॥ सा ग्राह मनसा मोहात्, पपातातिर्ममाग्रतः ।

प्रज्वाल्य ज्वलनं तत्र, गमिता रजनी च सा ॥२१३॥ प्रातः स्वभवनं गत्वा, दम्पती मुदिताविमौ । कथयामासतुष्टं, वृत्तान्त
मेदहर्षदम् ॥ २१४ ॥ उभयोरपि सम्पद्यसमग्राहितयोस्तयोः । ययौ सुखमयः कालः, पंचगोचरचर्याया ॥ २१५ ॥ वाहकल्या
गतोऽन्येपुरदरेनापहतो वेने । तं यिष्य्य भ्रमनेकं, जिनवेज्ज व्यलोकयत् ॥२१६॥ तत्र साहसगत्याख्यं, चारणश्रेण्याधिपम् ।
पशुभिः भ्रमणैर्युक्तमुपयुक्तं सदागमे ॥ २१७ ॥ धिष्येद्यमिव धिष्येपु, मणिष्व च कौस्तुभम् । दुर्मेविव च कल्पद्रुं, मुनिज्वेनं
ददर्शे तः ॥२१८॥ पुगम् ॥ गत्वा नत्वा च लब्धादीरुपविशत् तदन्तिके । पप्रच्छावसरं वीक्ष्य, चैवं विनयवासनः ॥ २१९ ॥
प्रभो ! केऽमी नराः पंच, रूपयोगनशालिनः । नैराग्यमार्गमापन्नाः, स्वतो दीक्षां निवृक्षवः ? ॥ २२० ॥ चतुर्ज्ञानधरः सोऽथ,
प्रोवाच मुनिपुंगवः । अत्रास्ति नगरी पक्षी, भिष्मिहर्षोसर्कयुता ॥ २२१ ॥ भिष्ठमर्त्तो धुनक्तयेतां, धरणीघरनामकः । ससैन्यश्च
तदा तस्य, पत्न्यामगान्त्पात्मजः ॥ २२२ ॥ भिष्ठाधीयेन तत्सैन्ये, नाशिते तावुभावपि । युयुध्येते चिरं तेन, स्वजायाऽथ
पुरस्त्वा ॥ २२३ ॥ पश्यंस्तान् गुराधोदः, कुमारः परिचारयुक् ॥२२४॥ वीक्षमाणा अपि च्छिद्रं, लभन्ते तस्य ते
पैरिनिर्पातनाहोतरन्वगुप्तं रथापना । गतैः शंखपुरे दृष्टः, कुमारः परिचारयुक् ॥२२५॥ वीक्षमाणा अपि च्छिद्रं, लभन्ते तस्य ते
नतु । दृष्टा म चान्यदोषानै, जायामात्रपरिच्छदः ॥ २२६ ॥ चिन्तयत्सु वधोपायं, तेषु दृष्टाऽहिना प्रिया । मृतेति स्वं तया
सादं, यावत् क्षिपति सांज्जलं ॥ २२७ ॥ विधाधरयुगेनैत्य, तावत् स्वस्यो कृता च सा । प्रत्यासन्ने देवकुले, मुक्त्या तां सोऽनये
गतः ॥ २२८ ॥ प्रच्छमास्तत्र पंचापि, सन्ति लब्धच्छला अमी । आनृषातक्यातार्थं, लब्धावसरतोषिणः ॥ २२९ ॥
अर्भाषा च रुनिष्ठेन, प्रदीपिभिरगोपितः । प्रकाशितोऽथ मा वीक्ष्य, नं तस्मिन् नन्वरज्यत ॥ २३० ॥ ऊचे च भवं मे मर्त्ता, म

प्रादेच्छाम्यहं ननु । परं जानाति ते भर्ता, यदि तन्मे न जीवितम् ॥ २३१ ॥ सोर्चेऽहं निहनिष्यामि, त्वत्प्रत्यक्षं निजे पतिम् ।
ततो निर्वोपितो दीपः, स समेतश्च वद्वियुक् ॥ २३२ उवाच च मयोद्योतो, दृष्टः सोचि त्वया प्रिय ! । स्वकारस्थं ज्वलदवह्वद्युद्योतो
दृष्टो भविष्यति ॥ २३३ ॥ खड्गं तस्याः समर्प्येप, यवज्ज्वालयतेऽनलम् । तावदाकृष्य सा तस्य, कण्ठे घातममुंचत ॥ २३४ ॥
कृपाणमपहस्त्यैष, कृपालुस्तमवंचयत् । निर्जाणजानामारुणाय, तच्चादृक् चरित स्वयम् ॥ २३५ ॥ एतद्विलासितं वीक्ष्य, निरपेक्षं
सुदारणम् । एते ममान्तिके पंचाप्यागुरोराग्यसंगताः ॥ २३६ ॥ आकर्ण्येति स्वक वृत्तं, सम्भ्रान्तो भूयभूर्हृदि । दध्यावहो मेहेलानां,
चरित्रमतिदारुणम् ॥ २३७ ॥ विपन्याघ्राहिदारुलक्षारभार्कजरक्षसाम् । हेलयाऽऽभिर्मेहेलाभिश्चरितं त्वरितं जितम् ॥ २३८ ॥
तदहो अधमत्वं मे, यदस्याः कारणान्मया । अपकीर्तिरुरीचेक्र, कुलं च मलिनीकृतम् ॥ २३९ ॥ तावत् स्फुरति वैराग्यं, लज्जा क्षीलं
कुलं यशः । द्रमो गुरुभ्यः दाका च, यावन्न स्त्रीवक्षी नरः ॥ २४० ॥ दृष्टनष्टाखिले द्रव्ये, सुखदुःखसमाकुले । द्राक्
संयोगविद्योगाढ्ये, संसारे हि सुखं कुतः ॥ २४१ ॥ इत्यादि भावयन्नेप, परं संवेगमागमत् । नत्वाऽऽह भगवन्नेतच्चरितं निखिलं
मम ॥ २४२ ॥ एतद्वन्मुनिहन्ताऽहमुद्रिग्नो भवयासतः । तदीक्षायाः प्रदानेनानुग्रहः क्रियतां मयि ॥ २४३ ॥ गुरुणा दीक्षितश्चैष, आमर्षणं
पर्यपालयत् । क्रमात् कर्मक्षय कृत्वा, निर्माणं च गमिष्यति ॥ २४४ ॥ अग्रमतोऽगददचो, यथाऽयं सुखभागभूत् । भावतो यत-
यस्तद्वलुभन्ते परमं पदम् ॥ २४५ ॥ इत्थं सुन्दरभूषणन्दनमुनेर्गेहस्थितिर्द्रव्यतस्तेन । स्तेनं भगिन्यवञ्चनफलां मत्वा रतिमास्थि-
ताम् ॥ २४६ ॥ बोधस्याग्रसरे तु भाग्यत इमां ग्रेसाग्रमद्विषां, मोहदुष्चिदुरां महाव्रतफलां कः स्यात् प्रमत्तो मुनिः ? ॥ २४७ ॥
इत्यस्यां विधृतौ श्रीमत्प्रद्युम्नस्य रुचिः कृतौ । मोदक्षितिरुहोच्छेदा, नवमी द्वारपूर्यत ॥ २४८ ॥

अथ दशमं धर्मसर्वस्वदेशनाख्यं द्वारमारभ्यते,—

त्वणभंगुरे असारं मणुयमेव अन्मपडलसारिच्छे । सारं हसियमित्तं जं कीरइ सोहणो धम्मो ॥ २६ ॥
 क्षणभंगुरे शूलविपविपयविश्रुचिकानलशस्त्रवातपिचरलेभोद्रेकसन्निपातादिभिः अत एव चासारे-तुपमुष्टिकल्पे मनुजत्वे-
 मानुष्यमेव, औपम्यमाह-अप्रपटलसहस्रे, यथाऽप्रपटलं कुतोऽप्यायावं क्वापि च गतं चेति न ज्ञायते तथा छद्मस्थेन
 मनुजत्वमपीति भावः, सारमेतावन्मात्रं यत् क्रियते शोभनो धर्मः—सर्वविरतिरूप एव, एतावता प्रकारेण मनुष्यमयासारत्वं
 सद्धर्मकरणं च यदता सकलप्रकरणार्थनिर्वाहोऽप्युपन्यस्त इति मतिमाद्भिर्विचार्य ॥ इह केचिन्महात्मानः सम्यक् परिज्ञातसर्वज्ञागमाः
 स्वयंविदितवन्तः सद्धर्मस्थिरयानसाः परं जीवं अविदितपरमार्थतया धर्मेऽस्थिरमपि स्थिरं कुर्वति, अत्रार्थे अभयकुमारो मंत्री
 दृष्टान्तः, तथाहि-अस्थिरोऽपि स्थिरो धर्मे, जीवः कार्यो महात्मभिः । यथाऽभयकुमारं, स्वयुद्धया काष्ठमारिकः ॥ १ ॥ पुरा
 पुरे राजगृहे, श्रीश्रेणिकनृपांगजः । नाम्नाऽभयकुमारोऽभूत्, सुनन्दाकुक्षिसम्भवः ॥ २ ॥ पंचांगभूषणं राजकार्यं सम्यक्त्यमुदहन् ।
 ज्ञे द्वादशसंख्येषु, भूपालेषु प्रतिष्विय ॥ ३ ॥ धुद्धीश्वरतप्तो धर्मस्य, भिदा इव विवर्द्धयन् । यः प्राप परमां काष्ठां, मंत्रित्व-
 आगच्छत्ययोः ॥ ४ ॥ गणभृत्पंचमः पंचमहाग्रतमृदन्त्यदा । सुधम्मो समवासापर्वत्, महर्षीणो ब्रूतैः श्रितः ॥ ५ ॥ निनंसवस्तमा-
 यद्धश्रेणिकाः श्रेणिकादयः । समाजगुर्वनास्तस्माद्दशनां चापि शुश्रुवुः ॥ ६ ॥ घनागमाचतः स्वादु, संवरं विनिर्णीय ते । गतवृष्णा
 निजनिजं, वेश्मागुधातना इव ॥ ७ ॥ कोऽप्युद्विग्नोऽन्यदा काष्ठमारात्कर्मभरादिव । बुद्ध्या तस्य प्रभोः पार्श्वे, प्रावजत्काष्ठ-
 मारिकः ॥ ८ ॥ भिक्षाघर्षमटत्यस्मिन्पदासाज्जना जगुः । महात्मा महतीमृद्धिमयं मुक्त्वाऽग्रहीद् व्रतम् ॥ ९ ॥ सोढुं तच्चासदः

सोऽथ, गणनाथं व्यजिज्ञपत् । सोऽपि प्रातर्विहारो न । इत्याख्यदमयाग्रतः ॥१०॥ कल्पेऽपूर्णे कुतो हेतोर्विहार इति सोऽवदत् ।
मूर्ध्नि काले प्रातः, स्थगमुपत्येति चागमत् ॥ ११ ॥ रत्नकोटीत्रयं कोशात्, प्रातः कृत्वा चतुष्पथे । विमुख्याधोपयद्रत्नान्या-
मत्यादत्त दे जनाः ॥ १२ ॥ तज्जाकर्ण्यपिमुल्लोकास्वानुचेऽगयमंत्रिराह । जलाग्निस्तीवर्लको यस्तस्य स्याद्रत्नसंचयः ॥ १३ ॥
ऊर्जुर्जनाग्यं त्यक्तुमिदं कः स्यात् प्रभुः ॥ प्रभो ! विमुक्ते च त्रयेऽमुत्र, को यस्तो रत्नसंग्रहे ॥१४॥ मंत्र्युचे तच्चयत्यागाद्रत्नकोटी-
नयत्यज । काष्ठमारिकसाधोस्तदुपहासं विपच किम् ॥१५॥ मन्थी न्याहन्मुनि रत्नत्रयकोटीं निनाय ताम् । नैच्छत् तां तत्रय-
त्यागी, धर्मे जातस्त्वसौ स्थिरः ॥१६॥ समारुह्य मुनिनिष्ठाकाष्ठ्यायां काष्ठभारिकः । जगाम द्युसदां धाम, क्रमाल्लब्ध परं पदम् ॥१७॥

किंच केचिज्जिज्ञेन्ब्रह्म, दर्शनाल्लब्धदर्शनाः । स्युस्त्वदुक्तस्ततो धर्म्यः, तार एको नृजन्मनि ॥ १ ॥ करिणः कलिकुण्डोऽ-
भूत्कुरुतात् कुस्कुटेन्दुरा । कथ्यतेऽतस्तयोराख्या, सावधानैर्निशम्यताम् ॥ २ ॥ उत्तमोगसमो गार्ख्यदेशोऽस्ति क्षितियोपितः ।
पद्मा चम्पकमालेय, पुदी पौरालिमालिता ॥ ३ ॥ तत्रास्ति क्षिप्रकरकण्डः, करकण्डमहीपतिः । लोको नालोकते यत्रातंकमातंक-
हारिणि ॥ ४ ॥ तस्याः पुरो नदरे चास्त्यटवी स्फुटधीतभृत् । नाम्ना कादम्बरी कादम्बरी भापदसम्मदे ॥ ५ ॥ तस्यां बलिरि-
यास्त्युच्चैः, कलिर्नाम्ना महीपतिः । सफलद्रुक्लस्तोमैरार्धसार्धं कृतार्थयन् ॥ ६ ॥ उपत्यकायां तस्यास्ति, स्वामृतस्वादुतामदात् ।
अयःकृतगुणकुण्डं, कुण्डं नाम सरोवरम् ॥७॥ तत्रास्ते हस्तिनीयूथनाथः प्रथितविक्रमः । नाम्ना महीधरो हस्ती, महीधर इव स्थिरः
॥ ८ ॥ उपत्यकायां हि निष्ठमाऽन्यदा पार्श्वविनश्वरः । कलिकुण्डसंदेगस्थप्रदेशे व्यहरद्विभुः ॥ ९ ॥ यत्रास्तमितवासी स,
पापोरगणैर्लपस्पियान् । आत्मनः संज्ञया वन्म, वायुदममिवादिशन् ॥ १० ॥ सोऽथ यूथाधिपस्तत्र, प्रभुं प्रेक्ष्य तथा स्थितम् ।

जातजातिस्मृतिविधिचोऽचिन्तयत् प्राग्भगं निजम् ॥ ११ ॥ विदेहेषु पुरे हेमंघर इत्याह्वयोऽभवम् । लोकस्य केलिपात्रत्वाद्दाम-
नोऽहं मनोहरः ॥ १२ ॥ तथाभूतं च मां भूताभिभूतमिव बालकाः । विभाषन्ते युवानश्च, विंशत्योपहसन्त्यलम् ॥ १३ ॥ इत्थं च
हस्यमानस्य, ग्रास्यमानस्य सर्वतः । मूर्तेस्य मे सुमूर्पोऽभूदतिवैराग्यतस्ततः ॥ १४ ॥ शारिनो नम्रशालस्य, शालायां स्वं
विबन्धयन् । श्राद्धेन सुप्रतिष्ठेन, रष्टः पृष्टय कारणम् ॥ १५ ॥ मया यथातथै तस्य, कथिते स जगाद माम् । वामनः कर्मणा
त्वं तद् उच्छेत्तुं वामनं कुरु ॥ १६ ॥ कथं न्विति मया प्रोक्तं, स ग्राह न हि साहसम् । कर्मवामनतोपायः, किन्तु सम्यक्स्व-
निधयः ॥ १७ ॥ तदेहि गुरुरोः पार्श्वे, जिघृक्षुर्धनमस्म्यहम् । त्वमाश्रयस्व सम्यक्त्वं, चारित्रमहमाश्रये ॥ १८ ॥ मया गत्वाऽथ
मम्यक्स्वमेरुरूपमुपाददे । अर्हन् देवो गुरुः साधुर्धर्मस्त्वदितस्तथा ॥ १९ ॥ तत्प्रपान्यानश्नयन्ते, निदानं च व्यधामहम् ।
उर्नैर्भूयास्तमित्यार्य !, मृत्पाऽमपमिमो यने ॥ २० ॥ छप्रस्थजिनर्लिङ्गं प्रागुरुणेति निवेदितम् । भवोऽयं दूषितोऽप्युन्वैर्देशना-
दस्य भूषितः ॥ २१ ॥ सरमः सरसरस्य, सुरसैः पूजयाम्यमुम् । ध्यात्येत्ययं व्यधान्नावरन्धुरः सिन्धुरस्तथा ॥ २२ ॥ प्रपाल्य
प्राच्यमम्यक्स्वमन्तेज्जानमागमौ । सुविशुद्धान्तरम्रीढव्यन्तरस्वमवाप च ॥ २३ ॥ इदमद्भुतमुद्भूतं, चरितं करकण्डुना । श्रुत्वाऽऽ-
यातेन नो रष्टः, स्वामिस्त्वं तदशोचयत् ॥ २४ ॥ एकोऽपि हस्तिनस्तस्य, हस्तः शस्तो जिनार्चया । उभावपि तमोग्रस्तौ, हस्तौ
मे तदभापतः ॥ २५ ॥ विदग्धाघातः शोचिभूषणं चिन्तितप्रदः । स्वामी जगाम ही रत्नमजाग्रत इवाग्रतः ॥ २६ ॥ स्वामिनोऽनेकप-
स्यास्य, प्रसादो यदनेकं । तद्युक्तं यत्तु मामेकं, न पाति स्म तदद्भुतम् ॥ २७ ॥ इति स्वं शोचतस्तस्य, घर्णेन्द्रप्रसादतः ।
नयदस्त्रप्रमाणाऽभूत्, पुरतः प्रतिसा ग्रभोः ॥ २८ ॥ ततो जय जयेत्युन्वैः, स्तुवंस्तामनमन् नृपः । चैत्यं च कारयांशके, वत्र तस्याः

मृतः । भावी त्वमीश्वरो नाम, राजा राजपुरीश्वरः ॥ १२ ॥ तुष्टोऽहमिदमाकर्ण्य, तत् सर्वमनुभूय च । ततोऽधुना विभुं वीक्ष्य, जातिस्मरणमाप्नुयम् ॥ १३ ॥ मंत्रिणः कथयित्वेत्यमीश्वरो जगदीश्वरम् । नत्वा गत्वाऽथ संगीतमविगीतं व्यधापयत् ॥ १४ ॥ विभो तु पिहते तत्र, स प्रासादमकारयत् । बिम्बमप्रतिबिम्बं च, सम्प्रीतः प्रत्यतिष्ठित् ॥ १५ ॥ यत्कुक्कुटवरेणायमीश्वरेण तथा कृतः । ततः ख्यातमभूत्तीर्थं, कुक्कुटेश्वरसंज्ञया ॥ १६ ॥ कुक्कुटेश्वरतीर्थस्य, निर्माणात् कर्मणां क्षये । क्रमाद्धावीश्वरो भूमीश्वरः सिद्धिपुरीश्वरः ॥ १७ ॥ इति श्रीकलिकुण्डाल्यकुक्कुटेश्वरतीर्थयोः । अनुध्यानोद्भवं धर्मं, कुर्मः प्रद्युम्नसुरयः ॥ १८ ॥ इत्यस्यां विद्युतौ श्रीमत्प्रद्युम्नस्य कवेः कृतौ । अपूरि दशमं द्वारं, धर्मसर्वस्वदेक्षना ॥ १९ ॥

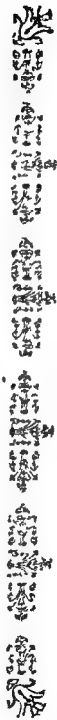
श्रीदेवानन्दशिष्यश्रीकनकप्रभशिष्यकः । समरादित्यसंक्षेपकर्ता युक्तिमिमां व्यधात् ॥ १ ॥ बादीन्द्रदेवसूरेर्वेशे श्रीमद्वनचन्द्रगुलशिष्यः । प्रथमादर्शेऽदर्शयेदेनां मुनिदेवमुनिदेवः ॥ २ ॥ श्रीप्रवज्याविधानग्रकरणतिलकस्यास्य वृत्तिं विधाय, प्राप्तं किञ्चिन्मया यत् सुकृतमकृतं योगशुद्धया विशुद्धम् । तेनायं मन्यलोको भवतु भवमवभ्रान्तिशीतोपशान्तौ, धर्मे जैनेन्द्रधर्मे विशुद्धलयिशुदस्यान्तगृत्तिप्रवृत्तिः ॥ ३ ॥ किञ्च-आकिञ्चन्यवतापि याचकजनो येन स्वतुल्यः कृतः, कारुण्यं विविधोपसर्गजनकेऽप्यु- नैर्भ्रिये दुर्जने । एकेनाप्यखिला परीणहचमूः साऽपि द्वाब् द्राविता, श्रीसिद्धार्थेनरेन्द्रनन्दनजिनोऽव्याहः स वीरस्त्रिधा ॥ ४ ॥ श्रीद्वीररजिनेन्द्रस्य, विद्युयानां सदास्पदम् । सुधर्मायाः सधर्मा श्रीसुधर्माऽधूहणाधिपः ॥ ५ ॥ अनम्बकृतवाग्जम्बूस्तस्य शिष्यः प्रशस्यधीः । नान्योऽस्मान्मुक्तिकामिन्या, कामितोऽस्मिन्नेनहास ॥ ६ ॥ जम्बूकथाप्रवर्धर्यः, स्तेनो न्यायेन संयतः । सोऽभूत्तत्प्रभयः पूर्वप्रभवः शुतकेवलो ॥ ७ ॥ शत्र्यम्भवो भवोदन्वचारणे तरणीनिमः । दशधैकालिकग्रन्थं, निर्ग्रन्थोऽपि

द्यधादय ॥ ८ ॥ यद्योमद्रं वितन्वानं, यशोभद्रं विशुं स्तुमः । कर्मसंग्रामनामभ्यां, सम्भृतविजयं तथा ॥ ९ ॥ श्रीभद्रबाहु-
 पादेभ्यो, नमो यैर्विहिता हिता । आचक्ष्यक्तादिग्रन्थानां, निर्युक्तिर्युक्तिसंगता ॥ १० ॥ नमः श्रीस्थूलभद्राय, यो गार्हस्थ्ये
 प्रवेदपि च । निजद्वर्चा वर्द्धयन् कामं, कामं कोशाश्रियाहृदि ॥ ११ ॥ श्रुतकेचलिभिः पदिभस्तेः सदाऽऽचरणैरियम् । नास्त्यस्ति-
 पक्षा जैनी वाक्, अमरीचाश्रमयद् भुवि ॥ १२ ॥ दक्षपूर्वमृतामाद्यो, जगत्यायमहागिरिः । यस्योन्नतिर्गुह्यह्याऽन्यैः सचरण-
 चारिभिः ॥ १३ ॥ श्रीसुहरती सुहस्तीच, लिभराजस्य शासने । चित्रं त्वनेन भूपालो, निजद्वारि नियन्त्रितः ॥ १४ ॥ श्रीसुस्थित-
 गणाधीशः, स्वनामसदृशं जनम् । श्रीमान् सुप्रतिपुद्धश्च, चक्रतुर्देशनावशात् ॥ १५ ॥ अथ गणः कोटिकनामकोऽभू-
 मेजस्विसंहृत्युदयाश्रितुल्यः । यत्रैन्द्रदत्तो रविराविरासीद्भव्याभ्युज्ज्वलन्प्रतिबोधकर्त्ता ॥ १६ ॥ शिष्यः सिंहगिरिस्तस्मै, श्रीरोह-
 णगिरिप्रभुः । यत्र वज्राकरे वज्र, इव वज्रोऽमवाहिशुः ॥ १७ ॥ वज्रस्वामी नवो वज्रो, ब्रह्माष्टादशकोणभृत् । रुक्मिण्यूर्मिकया
 नेव, यः कथंचिच्चिथंश्रितः ॥ १८ ॥ उदामधामवयधाम वभूव नाम, श्रीचज्जसेन इति तस्य विनेयरत्नम् । यद्यन्द्रमुख्यसमिति-
 प्रवरश्चामाभुन्मौलिष्वयाप वसतिं दुरवापरूपाम् ॥ १९ ॥ नागेन्द्रचन्द्रनिर्वृतिविद्याधरसंज्ञकाश्च वत्सारः । शिष्यास्तस्याभूयन्
 मर्यादायां नदीनालाः ॥ २० ॥ संज्ञाकपायविकथानरकादिकायुर्वेदात्तरीद्रवमेदचयं निपेक्षुम् । ये द्रव्यकर्मचरधर्मकथानुयोगास्ते
 जनिरे किल चतुर्मितमूर्तिभाजः ॥ २० ॥ श्रीवज्रसेनदृढमूलकृतग्रतिष्ठच्छायां सदा विदधात्यतिरम्यरूपाम् । पुष्पैरिव प्रस्तुमरैः
 गुरभिर्यशोभिश्चन्द्राख्यया विजयचानयमास्ति गच्छः ॥ २१ ॥ तत्र श्रीतिलवाटमान्दिरमहाराजाल्द्रकस्याग्रतो, चादे सप्रतिपक्षमक्ष-
 ततमं कुर्वन् सदस्यैः समम् । संजालैकपदः समैरभीहितः प्रभुः, सूर्योऽयं जयताञ्जलेऽपि रुचिमघन्नामविभ्यं गायि

॥२२॥ तस्माद्रतेष्वथ च भूरिषु स्वरिषु श्रीचन्द्रप्रभः प्रभुरभूद् गुणरत्नभूमिः । जिह्वाङ्कुशोभिरनिशं कविभिः खनद्भिः, प्राप्तानि तानि न यतः परिनिष्ठितानि॥२३॥ पट्टे तस्य घनेश्वरः प्रभुरभूच्चारित्रलक्ष्मीपुष्पा(सुभा)कल्पोऽनल्पविकल्परम्यविद्वतिः शुद्धाहतिः प्राच्यवत् । श्रीमत्पापुल(भूमि)विचसमयूपुर्या तु देवी(व्याः पुरा), देवीभूतगुरुप्रदत्तमिदं यो मन्त्रं फलाढ्यं व्यधात्॥२४॥ तेनोहितं पतनतो विरताप्रबोधं, वक्ति स्वयं हि सनयूरपट्टदेवी । किं ब्रूहे मनुजबोधविधौ वयं तु, श्रीमद्धनेश्वरगुरोर्गिरिमाणमस्य ॥२५॥ शिष्यास्तस्याथ चस्वारस्तत्त्वारब्धमुचेतसुः । श्रीवीरशान्तिरदेवेन्द्रदेवपूर्वाल्लयस्वरयः ४'-॥२६॥ श्रीशान्तिस्तूरिर्निज-शान्तवाक्यामृतेन तत्कालजनानपुष्यत् । वंशेषु तेषां सुमनस्त्वमद्याप्यस्तीति चित्रं हृदि कस्य न स्यात् ? ॥ २७ ॥ ज्ञानेन रूपेण च देवभद्रस्ततो गणाधीश्वरदेवभद्रः । श्रुतामृतं पीतमनन्तमन्तःसमं शुभं यः शुभमुज्जगार ॥ २८ ॥ हस्ते पुस्तकमस्ति शस्तमुदयत्पद्मश्च धर्मध्वजः, कीर्त्तिर्घोषवती सदापि विशुद्धा यस्याक्षमाला प्रभोः । देवानन्दगुरुर्जयत्य-यमितः पुरूपभृद्भारती, शब्दानाममनुशासनं तदुदितं न्यायेन सारस्वतम् ॥ २९ ॥ शिष्यास्तस्याभूवन्नाद्यो रत्नप्रभाभिधः स्वरिः । परमानन्दः स्वरिः स्वरिः कनकप्रभस्तदनु ॥३०॥ अतुल्यशब्दयत्रयवच्चयस्ते, चारित्रभूर्भक्तुरे विरेजुः । विराधनागौरव-दण्डशन्यत्रिकाणि मेतुं समकालमेव ॥ ३१ ॥ आद्यस्तु विद्यमानेषु, श्रीदेवानन्दस्वरिषु । जगाम ह्युसदां भाम, तद्बोधनचिकीरिव ॥ ३२ ॥ भूयोऽपि विशेषतोऽपि परमानन्दप्रदानोद्यतः, स्वरिर्निष्ठिकशेखरः स परमानन्दः प्रभुः प्राणिनाम् । यस्य श्रीजय-सिंहस्वरिजनि ख्यातो विनेयाग्रणीः, सिद्धान्तार्थविचारसारसरणिः सर्वोपकारक्षमः ॥ ३३ ॥ वन्दे श्रीकनकप्रभस्य समतो यन्नामवर्णत्रयी, पौरस्त्या विपरीतवाद्यपि निजं रूपं न मुंचत्यलम् । किं चोपश्रुतिभिः श्रितोऽप्यरतिदः कार्ये शुभे सर्वदा, मध्यस्थ-

त्वमुपागमदमनिधौ यस्मिन्नकारोऽप्यसौ ॥ ३४ ॥ शिष्यः श्रीकनकप्रभस्य सुकविः श्रीपालचन्द्रानुजो, ज्यायान् श्रीजयासिंहतः
 प्रतिभया श्रीचस्तुपालस्तुतः । विश्वाल्हादनठक्कुरान्वयगुरुभृत्या सतां सम्मतः, सरीणां सुकवित्वशोधनविधौ प्रधुन्नद्धरिः प्रभुः
 ॥३५॥ लिखने शोधने सज्जो, मुनिदेवो मुनीश्वर । वर्षेऽष्टपक्षयक्षाख्ये, क्रापिवाणार्णवैर्मिता(१) ॥३६॥ युग्मम् ॥ प्राग्वाटान्वय-
 निष्कटे यक्षुलचित्रन् महाशक्तितां, सर्वाशसु व्यचीचरत् यक्षुलदेवाख्यो यशःसौरभोम् । सुतुल्यस्य कुमारसिंह इति च
 द्वेधापि लक्ष्मीपतेस्त्वस्माद्धन्ध इति प्रसिद्धमहिमा प्राचीकशब्ध धीनिधिः ॥ ३७ ॥ धन्धः ॥ मुनिप्रभोः श्रीकनकप्रभस्य, पट्टप्रभुं
 प्रार्थयते स्म वृत्तै । पितृप्रभुस्वामुज्जुण्येह तोरलेखयत्पुस्तकं पंचक च ॥३८॥ गोपतेर्गोः रुचो राज्ञो, यावत् सर्पति भूतले । वेदिका
 पयसो वापि, वृत्तिस्तावत् प्रसर्पतु ॥ ३९ ॥ ग्रन्थाग्र ४५०० ॥ संवत् १९८३ विक्रमानन्दे पौषशुक्लपंचम्यां शुक्रवासेरे प्राग्वाट-
 वंशे रत्नपुरोनिवासिरामलालात्मजेन ऋषभचन्द्रेण पुण्यपत्तनेऽलेखि ॥ शुभं भवतु ॥ श्री ॥

इति समाप्तं प्रव्रज्याविधानकुलकं सटीकम्

॥ अथ प्रव्रज्याविधानप्रकरणं सावचूर्णिकं प्रारभ्यते ॥

अत्र प्रकरणे दशाधिकाराः, तद्यथा-दुर्लभत्वं मनुष्यत्वे १, वोधेदुष्प्रापता ततः २। प्रव्रज्याया दुरापत्वं ३, तत्स्वरूपप्रकाशनम् ४ ॥ १ ॥ तस्या विपमताऽऽख्यानं ५, धर्मस्य फलदर्शनम् ६। व्रतनिर्वाहकत्वं च ७, स्नाया निर्वाहकर्तृषु ८ ॥ २ ॥ मोहक्षितिरु-
होच्छेदो ९, धर्मसर्वस्वदेशना १०। धर्मप्रकरणेऽष्टभिन्ना, दशद्वाराविवेचनम् ॥ ३ ॥ अस्य प्रकरणस्य महार्थस्यापि ग्रन्थेण स्वल्प-
त्वात् मनसैवेष्टेदेवतां नमस्कृत्याद्यागाथया परमपदसौख्यमुख्यनिबन्धनमनुष्यत्वस्यैव दुर्लभतामाह—

संसारविसमसायदभवजलपङ्क्तिषाण संसरंताणं। जीवाणा कहवि जह होइ जाणपत्तंच मणुअत्तं ॥ १ ॥

संसार एव विपमः पोतप्राप्तावपि दुस्तरत्वात् सागरः-समुद्रः तत्रापरापरजन्मजले पतितानां परिभ्रमतां जीवानां कथमपि-
महता कष्टेन यानपात्रमिव मनुष्यत्वं यदि भवति, यतस्तत्र संसारसमुद्रे महाभीष्मदुर्दिनप्रबला विषयाः, कृयातत्रेरिता वेला
इवाधिरौहंति नयनवा मनोरथाः, महायादस इवोच्छलंति संयोगवियोगाः, जलाच्छादितपर्वत इव मकरध्वजः, आवर्तो इव दुस्तराः
कपायाः, नागदंता इवोत्कटा रागद्वेपाः, महोर्मय इव दुःखपरंपराः, और्वानल इवापथ्यान्त्रं, नेत्रवल्लीव स्खलनहेतुर्ममता,
नक्रचक्रमिव क्लविलल्पजालं, महामत्स्या इव व्याधयः, एतः सर्वः पोतमंगहेतुभिः संसारसागरो विपमोऽस्ति ॥ १ ॥ अथ
चोधिदुष्प्रापतां प्रव्रज्यादुष्प्रापत्वं च एवं द्वे द्वारे भाषापूर्वार्धोचराधौम्यामाह—

तत्थवि घोही जिणदेसिअंमि धम्मंमि निक्खलंकंमि । पटवज्जापरिणामो सुकयप्पुत्तस्स जह होइ ॥ २ ॥
तत्रापि-मनुष्यत्वे प्राप्तऽपि आर्यदेशशुभजातिसकलेन्द्रियपाटवजीवितव्यस्वभनोवासनासाधुसामग्रीसाधुसन्निधिधर्मश्रवणेषु
सत्स्वपि बोधिदुर्लभेति गम्यं, कुत्रेत्याह— 'जिणदेसियंमि'त्ति विजितरागद्वेषादिभिस्वीर्थकैः प्ररूपिते दुर्गतिनिपतज्जंतुजात-
समुद्धरणसमर्थे सकलमलकलंकविकले च, अथ तत्र-बोधिप्राप्तावपि प्रव्रज्यापरिणामस्तु सुकृतपुण्यस्यैव प्राणिनो यदि स्यात्तर्हि
स्यादिति गाथार्थः ॥ अत्र बोधिद्वारं ऋपभदेवचरित्रं, दुर्लभबोधित्वे च उदायिनुपमारकाहं च दृष्टांतौ, प्रव्रज्यादुद्ग्रापत्वे च
जमालिप्रभृत्यष्टनिह्वदृष्टांता ज्ञेयाः ॥ २ ॥

सा पुण कुप्परिअल्ला पुरिसाण सया विवेगरहिआणं । वोढव्वाइं जम्हा पंचेच महव्वयवयाइं ॥ ३ ॥

राईभोअणविरई निम्ममत्तं सएडवि देहंमि । पिंडो उग्गमउप्पायणेसणाए सया सुद्धो ॥ ४ ॥

इरिआइपंचसमिईहिं तीहिं गुत्तीहिं तवविहाणंमि । निरुच्चुज्जुत्तो अममो अकिंचणो गुणसयावासो ॥ ५ ॥

मासाइआ उ पडिमा अणेगरूवा अभिगहा वहवे । दव्वे खित्ताणुगया काले भावे अ वोढव्वा ॥ ६ ॥

जावज्जीवममज्जणमणवरयं भूमिसयणमुद्धिं । केसुद्धरणं च तथा निप्पडिकम्मत्तणमपुव्वं ॥ ७ ॥

गुरुकुलवासो य सया लुहापिवासाइआ उ सोढव्वा । वार्धीसं च परीसह तहेव उचसग्ग दिव्वाई ॥ ८ ॥

सेति पूर्वगाथोत्तरार्धकथिता प्रव्रज्या दुष्परिपाल्या, अत्र हेतुमाह-पंच महाव्रतान्येव व्रतानि, न त्वणुव्रतानि, त्रसस्थावरसू-
क्ष्मवादरजंतुजातपरित्राणविधानरूपमाधं व्रतं, कोधलोभमयहास्यैरप्यसत्याभापणरूपं द्वितीयं, अन्यादचाल्पबहुस्थूलाणुसचित्ताचि-

चर्वर्जनरूपं तृतीयं, दिव्यौदारिककामत्रिविधविधपरित्यागरूपं तुर्यं व्रतं, स्थूलसूक्ष्माल्पबहुसंचित्ताचित्तपरिग्रहपरित्यागरूपं पंचमं व्रतं, एांरूपाणि व्रतानि निर्विधैर्कैर्जनैः कथमूह्यते ? इति द्वितीयगाथोक्ता प्रव्रज्या दुष्करताऽत्र समर्थिता ॥ रात्रिभोजने निरतिः निरोधः कार्यः, ननु रत्र्भोजनविरतिर्देशविरतानामप्यास्ति तत्प्रव्रज्यायां को विशेषः ? उच्यते, प्रव्रजितस्य हि चतुर्भगप्रोक्तस्यापि निशाभोजनस्य निषेधः, तद्यथा-रात्रौ गृहीतं रात्रौ भुनक्ति १-दिवा गृहीतं रात्रौ भुनक्ति २. इति द्वौ भगौ सुप्रतिपाद्यौ. रात्रौ गृहीतं दिवा भुनक्ति, अयं भगौ रात्रौ पिण्डग्रहणानधिकारात्परिहार्यः ३. दिवा गृहीतं दिवा भुनक्ति, इत्यस्मिन् दिवा गृहीते रात्रौ च पयुषिते द्वितीयदिनपरिभोगेऽयं भवति, साधूनां सन्निधिपरिहारात् ४. इति चतुर्भग-प्रोक्ता निःशेषा अपि निर्विधैकानां दुष्कराः ॥ निर्ममत्वं स्वदेहेऽपि, आस्तां धनकनककलत्रपुत्रमित्रादिके, इदमपि निर्विधैकानां दुष्करं. तथा पिण्डो-भिक्षारूपः, स च उद्भमदोषाः १६ एषणादोषाः १० एवं द्विचत्वारिंशदोषवर्जितो ब्राह्म इति शेषः ॥ एतावता द्विचत्वारिंशदोषाः स्त्वचिताः, आधाकर्मणि शालिक्करदृष्टांतः, परभावकृति मंगुकथा, प्रमित्ये यतिभगिन्युद्धा-रितत्तलदृष्टांतः. परिवर्तिन वणिग्द्वयभगिनीदृष्टांतः, मालापहृते दंपतीदृष्टांतौ, आच्छेत्रे गोपकथा, अनिसृष्टे द्वाविंशन्मित्रकथा, घात्रीपिंडे संगमस्थविरकथा, दूतीत्ये शग्यातराणुत्रीकथा, निमित्ते श्रवणकथा, क्रोधादौ घेवरक्षपकादिकथा, नयनांजनादौ चंद्र-गुप्तभोजनांतर्भोजिचुल्लकद्वयकथा, योगे आर्यसमिताचार्यकथा, छर्दिते मधुर्बिदुदृष्टांतः। एवंविधः साधुर्भवतीति, योग्य इति गम्यते ॥ ४ ॥ इयादिपंचसमितिभिस्तिमृभिर्गुप्तिभिरुपलक्षितः, गुणानां मूलोत्तरगुणरूपाणां सदावासो भवति तपोविधाने बाह्याभ्यंतररूपे नित्यमुद्युक्तो निर्ममोऽर्कचनश्च ॥ तपःफले च वसुदेवग्राच्यभवदृष्टांतः, ननु नदिपेणमेव भिक्षाचरकुलोत्पन्नस्यापि वर्णज्येष्ठत्वं,

चतुर्देवत्वे च यदुर्वंशोत्पत्त्या आधान्यमन्यत्रापि श्रूयते, तदत्यन्तहानिकुलोऽपि कश्चन तस्मिन्नेव भवे देवानामपि पूज्यो द्विजन्मना-
मपि मान्यः कथ्यः, एवंविधिरूपदलनाय मातंगदारकहरिकेशिवल्लभः कथा, तपोविधानमपि क्षमासमायुक्तं मुक्तिफलदं, तच्च
गजसुकुमालदृष्टान्तेन ज्ञेयं ॥ ५ ॥ मासिकयादयः प्रतिमा अभिग्रहविशेषाः साधूनां द्वादश स्युः, ताश्च साधुः परिपूर्णदशपूर्वधरो जघन्य-
वो नववस्तुन्यर्थात् विशिष्टसंहननयुक्तो महामर्त्यो व्युत्सृष्टदेहो जिनकल्पिवदुपसर्गसहोऽल्पकृतभोजी गुर्वनुज्ञया गच्छान्निष्क्रम्य
प्रतिपद्यते, स चाद्यप्रतिमायामन्नरानयोरैकैः दत्तं मांसं यावद् गृह्णाति, एवं चैकैकमासवृद्ध्या एकैकदत्तित्वदृष्ट्या च सप्तम्यां सप्त
मासान् यावदन्नपानयोः प्रत्येकं सप्त दत्तीर्गह्णाति, ततस्त्रिमासः प्रतिमाः सप्तरात्रिक्यो भवन्ति, तत्राद्यायां चतुर्थभक्तः पारण दिनवि-
हिताचामाम्लैरपानकैः प्रतिपद्यमानो ग्रामाद्बहिरुत्तानशयः पार्थस्यो निषण्णो वा निष्प्रकपो दिव्यादीनुपसर्गान् सहते, द्वितीयापि
सप्तरात्रिक्येव, नवरं उत्क्रांतिकासनी लगंडशायी वा, लगंडं वक्रकाष्ठं तद्वत् शिरःपादौ च भूमौ लगयति, न तु कटीतटमित्यर्थः,
दंडायतस्थानो वा तिष्ठति, तृतीयाऽप्येवं, नवरं वीरासनी वा गोदोहासनी वा कुब्जाप्रवद्धा तिष्ठति इति, तिस्रः प्रागुक्तसप्तस-
हिता दश स्युः, एकादशी अहोरात्रिकी, तस्यां ग्रामाद्बहिरुत्तानशयः स्थितः प्रलेखितपाणि रपानकपुष्पभक्तं प्रतिपद्यते, द्वादशी
प्रतिमा त्रेकरात्रिकी, तस्यां चाष्टमभक्ताननर बहिरपत्प्राग्भारगतोऽनिमेषेनैव एकपुद्गलन्यस्तदृष्टिः संहतपादः प्रलेखितपुज्यश्च
स्थाने तिष्ठतीति द्वादश प्रतिमाः साधुना कार्याः, अनेकरूपा अभिग्रहा वह्नः कार्या इति शेषः, अभिग्रहेषु और्चीरदृष्टांतः ॥ ६ ॥

यावज्जीवमवज्जनम् अलानं, उद्दिष्टमिति द्वितीयपदगतं चतुर्थपि पदेषु योज्यते, यदुक्तं—”कृते स्वाने क्षणं शीघ्रं, रागमानौ
च चेतसि । स्त्रीजनप्रार्थनीयत्वं, ब्रह्मचर्यस्य दूषणम् ॥ १५ ॥ घातो, जलस्थजीवानामन्यमन्यमन्त्रविगाधनम् । क्षीरक्षालनमंगारं, इनाज्ञान-

प्रकाशनम् ॥ २ ॥ अत्राने तु न दोषास्ते, मत्वेति मुनिपुंगवैः । वर्ज्यं स्थानं ततः सिद्धिचधूसंगमसंस्पृहैः ॥ ३ ॥" तथा अनवरतं भूमिश्रयनमुद्दिष्टं, नतु पत्यंकादिश्रयनं, अपूर्वं विशिष्टमित्यर्थः, निष्प्रतिकर्मत्वं, तत्र निष्प्रतिकर्मत्वे च श्रीसनत्कुमारचक्रवर्तिकथा ॥ ७ ॥

सदा गुरुकुलधासे हि स्मरणाधारणाप्रेरणादयो भवन्ति, अत्रैव विनयः संभवति, ततो विनयोऽपि विधेय एव, अत्र विनयविषये आर्यचंदनाप्रवर्तिनीमृगावतीसाध्वीदृष्टांतः, क्षुधापरीपहे हस्तिमित्रदृष्टांतः १, तृष्परीपहे शुल्लकदृष्टांतः २, श्रुति श्रीभद्रबाहुशिष्य-साधुचतुष्टयदृष्टांतः ३, उष्णेऽर्द्धचक्रः ४ दंशमशके श्रमणभद्रः ५, अचले सोमदेवद्विजः ६, अरतौ अर्द्धदत्तः ७, स्त्रियां स्थूलभद्रः ८, वर्यायां संगमस्थविरः ९, नैषधिक्यां कुरुदत्तः १०, शर्यायां सोमदत्तसोमदेवी ११, आक्रांशे व्यतिरेकान्वययोः क्षपकालु-नमालिकौ १२, वधे स्कंदकशिष्याः १३, याज्ञायां चलदेवः १४, अलाभे ढंढगकुमारः १५, रोमे कालवैशिकः १६, तृणस्पर्शे भद्रः १७, गले सुनंदः १८, सत्कारपुरस्कारे व्यतिरेकान्वययोः श्रावकसाधुकथा १९, पूजायां कालिकाचार्यशिष्यसागरचंद्रसरिकथा २०, ज्ञाने स्वरिशिष्यभ्रातृद्वयकथा २१, दर्शने आपाठभूनिस्सरिकथा २२, 'तथैवे'ति पूर्वोपेक्षया, न केवलं परीपहाः, उपसर्गा अपि दिव्यादगः सख्याः, ते च चतुर्धा-दैवतमानुषैरथाध्यात्मिकभेदात्, तत्र दैवमानुषसंगेषु भगवान् वीर एवोदाहृतिः, तैरधेषु चिलातीपुत्रः, आध्यात्मिकेषु सनत्कुमारमुनिः ॥ ८ ॥ अथ नवमगाथया प्रव्रज्यायाः स्वरूपं कथयति—

लद्धावलद्धविच्छी सीलंगाणं च तद् सहस्साहं । अट्टारसेव सहसाहं वोढन्वा आणुपुण्ड्रीण ॥ ९ ॥

लब्धं बहुमानपूर्वं अपलब्धं-अपमानपूर्वं ताभ्यां वृत्तिः-प्राणधारणं यस्य स लब्धापलब्धवृत्तिः, साधुर्भवतीति शेषः, आनुपूर्व्या क्रमेणेत्यर्थः, स चार्थ-क्षांत्यादिधमेदशकं दशभिः पृथ्व्याद्यजीवपर्यंतैः । गुणितं जायेत शतं पंचगुणं पंचभिः

करणः॥१॥अथ च सहस्रद्वितयं संज्ञाभिधत्तसृभिस्ततः पड्भिः। योगत्रिकैरष्टादश वधघातानुमोतिभिः सर्वैः॥२॥१॥अथ पंचमं द्वारं,
तरिअब्बो य समुद्धो बाहादि इमो महल्लकल्लो । नीसायवालुआए चावेयब्बो सया कवल्लो ॥ १० ॥
चंक्रमितब्बं निसिअग्गखग्गघाराइ अप्पमत्तेणं । पायब्बा य सहेलं हुअवहजालावली समयं ॥ ११ ॥
गंगापाडिसोएणं तोलेअब्बो तुलाइ सुरसेलो । जइअब्बं पुण एगागिणावि भीमारितुट्ठपलं ॥ १२ ॥
राहावेहविणिम्मअचप्पट्ठिअलक्खमग्गपुत्तलिआ । विंधेअब्ब अचसं उवसग्गपरीसहे जेउं ॥ १३ ॥
तिहुअणजग्गप्पडागा अग्गहणिलज्जा तद्दावि गहिअब्बा । इअ एवमाइ साह्मण दुक्करा होइ पब्बज्जा॥१४॥
प्रव्रज्याया दुष्करत्वं पंचभिर्गोथाभिर्नयभिरुपमानैः प्ररूपयति. तद्यथा -बाहुभ्यां समुद्रस्तरणीयः, यथा समुद्रो बाहुभ्यां तरीतुं
सुदुष्करस्तथा प्रव्रज्याविधिरपि, तथा सदा निःस्वादचालुकायाः कवल्लधर्वणीयाः, यथा स दुष्करस्तथा प्रव्रज्याविधिरपीत्यर्थः॥१०॥
चंक्रमितव्य-अतिशयेन चलनीयं निक्षिप्ताग्रखदग्घारायां, कथंभूतेन?-अग्रमत्तेन, साधुनेति गम्यं, पातव्या च सहेलं, लीलयेत्यर्थः,
हुतवहज्यालानली सत्तं निरंतरं ॥११॥ गंगा नदी प्रतिश्रोतसा तीर्येत्यर्थः, तुलया च सुरक्षो-मेरुस्तोलनीयः । पुनरेकाकिनापि
भीमारितुट्ठपलं जयितव्यं । १२ ॥ राधावेधार्थं विनिर्भिता चासौ चक्रस्थिता-लक्ष्यमार्गस्था पुत्रिका वेध्या, अवश्यं निःसंशयं,
उपसर्गपरीपदान् जित्या अभिभूय, अत्रार्थे सुरेद्रत्तो वहिरंगेऽप्युदाहरणः॥१३॥ त्रिभुवनजयपताका अप्रहणीयापि-ग्रहीतुं दुष्कराऽपि
ग्रहणीयैव, त्रिलगजजयिनं कामं जितयता साधुना त्रिजगज्जितमेवेत्यर्थः, इत्यादिभिरुपमानैः प्रव्रज्या दुष्करा भवति, तथापि
निर्वाहणीयेत्यर्थः ॥ १४ ॥ अथ षष्ठं द्वारं धर्मफलदर्शनाख्यं गाथाद्वयेनाह-

नृहंति नाम भारा ते चिअ नृहंति वीसमंतेहि । सीलभरो चोढव्यो जावज्जीवं अवीसामो ॥ २१ ॥
मन्येते माधुयामाचारीमिति मुनयः तैर्व्यूढः शीलभरः- अष्टादशशीलांगसहस्रभारः पूर्वप्रणीतः, अत एव विषयप्रसक्ताः—
ग्रन्थादिषु प्रकरणेण गंगगंगतो जनास्तं-प्रज्याभारं वोढुं न शक्नुवंति, 'शकेश्वरतीरपाराः' इति प्राकृतत्वात्, व्यतिरेकदृष्टांतमाह-
किं ररिणः पर्याणमुद्रोदु रामभः शक्रोति ? नेत्यर्थः, तथा मुक्तिपुरपरिघरूपरागादिभुजांगलाभंगजग्रायमहामुनिव्यूढं
शीलपयाणं राममप्रायमुन्याभारमैः कथं वोढुं शक्यते ? इति भावः ॥ अत्रार्थे श्रीमन्नस्यामिदृष्टांतः ॥ १७ ॥ अथ तदेव
द्वितीयगाययाऽह-अन्यथा वज्रितसाययोरैः पापव्यापारपरिहारिभिरैव सा प्रज्या क्रियते, नान्यैरिति भावः, अन्यथा
'प्रमादबहुलः' प्रमादेन-विषयभिरुपकारिभिरुपेण बहुलो-वेष्टितः, कोऽगौ ? जीवः- प्राणी आत्मानं विनश्यति-विगोपयति,
जागतां वातायव्यापारकपायवंतः, मनोमात्ररूपायंतोऽपि नरकगत्युपार्जनयोग्या भवंतीति॥अत्रार्थे श्रीप्रसन्नचंद्रराजपिदृष्टांतः॥१८॥
अर्थनेमैरार्थं तृतीयगायया विधिनाष्टि-अन्यथा स प्रतिमार्थः अन्यथा चाधुना लोकाणां चोष्टितं-विलभितं इदानीम्-एदंयुगीनानां,
नारस्तामन्माहतां लोकानां गत्, तदपि श्रीरीरशिष्यैरेऽपि, एकेन चरणेन स्थितोऽपि, ऊर्ध्वनाहुरातापयन्नपि मनोव्यापारवशाद्
दुर्गतियोग्यः प्रसन्नचंद्रोऽजनि, अमुमेतार्थमार्थांतरन्यामेन द्रढयति—'अतिचिन्त्य' इत्यादि, गजवराणां हि अन्ये एव दंता
मुद्रादां गिरुतास्थायीं सदायाः प्रसन्नशिष्याश्च दृश्यन्ते, यत्तु चर्चणीय वस्तु तदन्वयेन मुसमध्यस्थः कुशेदंतेधर्मेयंति ॥ १९ ॥
अथ ननु-न्यां गाययाऽमुमेरार्थं व्यनक्ति-चंशी-चंशजालिका सुपेन छिद्यते, यच्च कुडंगात्-मिथोमिलितशारागहनात् कृष्यते
ननु दुष्कर, एतं प्रथमं दर्शनमुपगन्गस्याथ दाष्टांतिकं योनयति-प्रज्या सुगग्राया सुमेनापि गृह्यते, परमष्टादशसहस्रशीलांगभारो

जिणधम्मो सुखफलो सासयसुखो जिणोहि पन्नत्तो । नरसुरसुहाइं अणुसंगिआइं इह किसि पलालन्व ॥१५॥
सुचणं जिणस्स न कयं न य चिबं नाचि पइआ साहू । दुद्धरवयं न धरिअं जम्मो परिहारिओ- तेण ॥ १६ ॥

जिनधर्मः-प्रव्रज्यारूपो मोक्षफलो-मोक्षरूपफलदायकोऽस्तीति शेषः, स शाश्वतसौख्यहेतुत्वात् शाश्वतसौख्यः, तथा जिनैः-
वीतरागैः प्रज्ञसः-प्रतिपादितः, ते हि तं जिनधर्ममवदन् वदन्ति वदिष्यन्ति च, नरसुरसुखानि-राज्यसाम्राज्यदेवत्वदेवाधिप-
तित्वसुखानि तानुपगमिष्यन्ति-प्रासंगिकानि, जिनैरेवोक्तानि, दृष्टान्तमाह—विभक्तिलोपात् कुर्यात् पलालमिव, कुर्यात् हि धान्यनिमित्तं
क्रियते, पलालं तृणं तु प्रासंगिकं स्यादिति गाथार्थः, अत्रार्थे पूर्व बाहुमुनिभवे विहितचतुर्दशपूर्वलक्षणाह्वान्यन्तरतपश्चरणश्रीभरतच-
क्रिदृष्टान्तः ॥१५॥ एतदेव व्यतिरेकेण दर्शयति-येतः श्रीभरतचक्रिणाऽष्टापदे यथावर्णयमाणरत्नमयचतुर्विंशतिजिनप्रतिमास्थापन-
पुरस्सरं दुरन्तदुरितावसादः सिद्धनिपद्याभिघः प्राप्तादः कारितः, तत्र यथोक्तविधानि च स्थापितानि, प्राग्भवे साधुभावे च साधूनां
वैयावृत्यादिपूजा कृता, दुर्धरं प्रतं धृतं, परं येनैतेषां चतुर्णां मध्ये न किमपि कृतं स्यात्तेन मानुष्यजन्म परिहारितं, तस्य
मनुष्यजन्म व्यर्थ गतमित्यर्थः ॥ १६ ॥ अथान्वयव्यतिरेकाभ्यां पंचभिर्गाथाभिः प्रव्रज्यां श्लाघते—

मुणियूढो सीलभरो विसयपसत्ता तरंति नो वोढुं । करिणो पल्लानं किं उचवोढुं रासहो तरइ १० ॥ १७ ॥
अन्नह सा पव्वज्जा यडिज्जसावज्जजोगकरणिज्जा । अन्नह पमायवहुलो जीवो धिनडेइ अप्पाणं ॥ १८ ॥
अन्नह सो पडिमत्थो अन्नह लोआण चिद्धिअं इण्हि । अन्निच्चिय दंता गयवराण चांचंति अन्नेहि ॥ १९ ॥
वंसिअ सुहेण निज्जह कड्डिज्जह दुक्करं कुइंगाउ । पव्वज्जा सुहगहिआ सीलभरो दुव्वहो होइ ॥ २० ॥

दुर्वहो भवति, किंतु स हि धन्यैरेवोद्धते, नत्वन्यैरिति गाथार्थः ॥ २० ॥ किमिति दुर्वह इति पंचम्या गाथया कथयति-उद्धते, नामेत्याप्तौ आमंत्रणे वा, भारः, तच्चियात्त चियशब्दस्यावधारणार्थस्य व्यवहितसंबंधात् ते उद्धते विश्राम्यद्भिरेव, शीलभारो हि महादुर्वहो बोढव्यो यावज्जीवं-जीवितावधि अविश्रामो-विश्रामरोहो, निरंतरमित्यर्थः, अत्रार्थे सहागिरित्रतधरस्य कथा ॥ २१ ॥ अथ 'श्लाघा निर्वाहकर्तृषु' इत्यष्टमं द्वारं गाथात्रयेणाह—

ता तुंगो मेरुगिरी मयरहरो ताव होइ दुत्तारो । ता विसमा कज्जगई जाव न धीरा पवज्जंति ॥ २२ ॥

ता विच्छिन्नं गयणं तावच्चिअ जलहिणो अ गंभीरा । ता गुरुआ कुलसेला धीरेहिं न जा तुल्लिज्जंति ॥ २३ ॥

दुच्चिअ जए गईओ साहसंवताण हुंति पुरिसाणं । विह्लहलकमलहत्था रायसिरी अहव पव्वज्जा ॥ २४ ॥

यथा धीराणां नात्युच्चः सुरशिखरी, न च पयोराशेः पारो दुस्तर एव, तेषां यथा किमपि कार्यं विषमं न, तथा धीराणां प्रज्याऽपि सुधारैवेति भावार्थः, विषमकार्यगतिस्तावद्यावन्न धीराः प्रतिपद्यंते, इत्यत्र पौरुषस्यैव प्राधान्यं, यतो गर्भावास-स्थितोऽपि राज्यश्रियो रक्षिता भवत्यंगवीरवत्, तस्यात्र दृष्टांतः ॥ २२ ॥ तदेव वीरत्वं द्वितीयगाथया विशेषयति-तावद्विस्तीर्णं गगनं तावद् जलधयोऽपि गंभीराः तावच्च गुरवः कुलशैलाः यावद्भूरिर्न तोल्यंते, इति गाथार्थः ॥ २३ ॥ किंच जगति द्वावेव मार्गौ साहासिकानां पुरुषाणां भवतः, विकस्वरकमलहस्ता राज्यलक्ष्मीः, लक्ष्मीहिं कमलहस्ता, प्रज्या तु विकस्वरकमलयुता मोक्षलक्ष्मीरूपैव, अतः प्रज्या सदा स्मेरा भवति, अत्रार्थे हि हेलयाऽपहस्तितमुसंगदः सनत्कुमारादयः पूर्वोक्ता एव दृष्टांता ज्ञेयाः ॥ अथ मोहतच्छेदाख्यं द्वारमाह—

अदगुरुओ मोहतरू अणाइभवभावणाविगयन्मूलो । दुक्खं उम्मूलिज्जइ अच्यंतं अप्पमत्तेहिं ॥ २५ ॥

अनादिमवभावना-संस्कारः, स एव विगतं ज्ञातं निमित्तं मूलं ज्ञानिभिर्यस्य सः, एवंविधोऽतिगुरुमोहरूपो वृक्षो दुःखं यथा स्वात्तथोन्मूलयते, कैः ?-अत्यंतं यदा(द्या)दिप्रमादपंचरुरहितैरिति, यदुक्तं—“अनादितरसंसारभावनादृढमूलवान् । रागद्वेषद्वयान्नातः, कपायप्रतिशातकः ॥ १ ॥ विषयच्छदनच्छन्नो, दुःखपुण्येषुप्लितः । मोहद्रुमः फलत्थेप, फलेन नरकेण तु ॥२॥” स च्याप्रमर्त्तरून्मूलयते, अथार्थेऽगडदत्तराजपुत्रकथा ॥ २५ ॥ अथ दशमं धर्मसर्वस्वदेवनाख्यं द्वारमाख्यायते—

खणभंगुरे सरारे मणुअभेवे अन्नपल्लसारिच्छे । सारं इत्तिअमिसं कीरइ जं सोहणो धम्मो ॥ २६ ॥

खणभंगुरे-शून्यविषयिष्ठाविषयधरानलशरावातपित्तश्लेष्मोद्रेकसन्निपातादिभिः क्षीप्तं विनश्ये, अत एवासारतुपमुष्टिकल्पे मनुजत्ये-मानुपभये, औपम्यमाह—अन्नपल्लसदृशे, यथाऽन्नपल्लं कुतोऽप्यागतं कापि याति चेति न ज्ञायते तथा छन्नस्थैर्मनुजन्यमिति भावः, अतः शोभनो धर्मः-सर्ववित्तिरूपो यत् क्रियते तावन्मात्रमेव सारः, एतावता प्रकरणकारेण मनुष्यभवासारत्वं धर्मस्य सारत्वं च वदता सकलप्रक्राणार्थनिर्वाहोऽप्युपन्यस्त इति मतिमन्निर्विचार्य, इह केचिद् ज्ञातपरमार्थो धर्मो स्थिरचित्ता अन्यं तीर्थं धर्मोऽस्थिरमपि स्थिरं कुर्वति, अत्राभयकुमारर्मविणा यथा स्वबुद्ध्या काष्ठभारिकः ॥ २६ ॥ श्रेणा गाथाश्चान्यकर्तृका दृश्यन्ते ॥ इति प्रवज्याविधानावचूर्णिः समाप्ता ॥

श्रेणा गाथाथेमाः—पूर्वति जे जिणिदे यथाइं धारंति सुद्धसम्मत्ता । साह्ण विसदाणा न हु ते मरणाउ पांति ॥ २७ ॥ तव नियमेण य मुक्खो दाणेण य हुंति उत्तमा भोगा । देवच्चणेण रज्जं अणमणमरणेण

इदं ॥ २८ ॥ काले सुपत्तदानं सम्पत्तविसुद्धबोहिलामं च । अत्रे समाहिमरणं अभवजीवा न पावन्ति ॥ २९ ॥
अधारेण थिरो समलेण निम्मलो परवसेण सार्हीणो । देहेण जइ विहिज्जइ धम्मो ता किं न पज्जत्तं ? ॥ ३० ॥
जा दब्बे होइ मई अहवा तरुणीसु ख्ववन्तीसु । सा जइ जिणवरधम्मे करयलमज्झट्ठिआ सिद्धी ॥ ३१ ॥ जिण-
सासणस्स सारो चउदसपुब्बाण जो समुद्धारो । जस्स मणे नक्कारो संसारो तस्स किं कुणइ ? ॥ ३२ ॥ इइ पव्व-
उजाविहाणपगरणं सम्मत्तं ॥

इति चिरन्तनाचार्यविहितं प्रत्रज्याविधानकुलकं श्रीमत्प्रद्युम्नसूरिवरसूत्रितया

वृत्त्या तदर्वाग्भाव्याचार्यरचितया अवचूर्ण्या च योजितं समाप्तं

इति वृत्त्यवचूर्णिद्वययुतं प्रत्रज्याविधानकुलकं

॥ समाप्तम् ॥